

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МАРЧУК Юлія Віталіївна

УДК [332.122:330.341.1](4:477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

Розвиток форм євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері

08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка»

Економічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Ю. В. Марчук

Науковий керівник:

Павліха Наталія Володимирівна,

доктор економічних наук, професор

Луцьк–2017

АНОТАЦІЯ

Марчук Ю. В. Розвиток форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2017.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нові наукові підходи до виконання актуального науково-практичного завдання, яке полягає в поглибленні теоретико-методичних засад, розробленні напрямів удосконалення процесу розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Здійснено категоріальну ідентифікацію інноваційної компоненти єврорегіонального співробітництва. Удосконалено визначення понять єврорегіональної інноваційної системи та єврорегіонального співробітництва.

Розкрито зміст і класифікацію таких форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, як бізнес-інкубатор, технопарк, технополіс, єврорегіональний інноваційний кластер, науково-технічний центр, консультативно-аналітична фірма, центр трансферу технологій, венчурна фірма та венчурний фонд, стратегічний альянс, міжнародне науково-технічне співробітництво, аутсорсинг, краудсорсинг, договір комерційної концесії (франчайзинг).

Визначено методичні підходи до аналізу рівня інноваційного розвитку єврорегіону. Доведено, що застосування запропонованої методики комплексного аналізу інноваційного розвитку єврорегіону на основі розрахунку інтегрального показника дасть змогу визначити рейтинг регіону та сприятиме розробці напрямів активізації інноваційної діяльності з урахуванням регіональних особливостей, євроінтеграційних процесів і результатів транскордонної співпраці.

Проведено діагностику інноваційного розвитку регіонів України, у результаті чого виявлено основні загрози єврорегіональному співробітництву в інноваційній

сфері. Виявлено ключові фактори, що впливають на інноваційний розвиток регіонів України, а саме: науково-технічний, освітній, інвестиційний.

Охарактеризовано еволюцію форм інноваційної діяльності в регіонах України. Установлено сильні та слабкі сторони розвитку форм інноваційної діяльності в регіонах України, урахування яких сприятиме вдосконаленню інноваційної політики України і її регіонів.

На прикладі єврорегіону «Буг» доведено асиметричність інноваційного розвитку учасників єврорегіонального співробітництва, що свідчить про дисгармонію пріоритетів інноваційної стратегії розвитку країн, які беруть участь у єврорегіональній співпраці.

Окреслено стратегічні напрями єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері в контексті реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, серед яких – гармонізація інноваційної політики держав-учасниць єврорегіонального співробітництва, використання конкурентних переваг єврорегіонів за допомогою визначення пріоритетних сфер і видів діяльності в напрямі інноваційного підприємництва, запровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва тощо.

Установлено, що впровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва на основі використання європейського досвіду, який передбачає дотримання відповідних принципів, методів й інструментів, дасть змогу активізувати єврорегіональне співробітництво в інноваційній сфері.

Запропоновано створити єврорегіональний інноваційний кластер на основі взаємодії бізнесу, держави й науки, що сприятиме побудові спільної інноваційно-інвестиційної моделі розвитку єврорегіонального співробітництва.

Ключові слова: єврорегіональне співробітництво, інноваційна сфера, форма єврорегіонального інноваційного співробітництва, регіон, інноваційна система, єврорегіональний інноваційний кластер.

Список публікацій здобувача за темою дисертації:

1. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Роль інноваційної інфраструктури міст-метрополій в забезпеченні розвитку регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Метрополійні функції обласних центрів Західного регіону*: [зб. наук. праць]. – Львів, 2013. Вип. 2 (100). С. 216–224.

Дисертантом досліджено сутність інноваційної інфраструктури та її вплив на зростання конкурентоспроможності регіонів.

2. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Comparative Analysis of Ukraine and Poland Investment Attractiveness. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини*. Луцьк, 2013. № 10 (259). С. 79–85.

Дисертантом здійснено порівняння інвестиційної привабливості України та Республіки Польща.

3. Марчук Ю. В. Методичні принципи оцінювання інноваційної діяльності регіону. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*: зб. наук. праць. Київ: СЕУ; Рівне: НУВГП, 2014. Вип. XX. № 1. 249 с. С. 24–33.

4. Марчук Ю. В. Розвиток інноваційної інфраструктури як чинник підвищення конкурентоспроможності національного господарства. *Інноваційна економіка*. Тернопіль, 2014. № 5 (54). С. 42–46.

5. Марчук Ю. В. Передумови розвитку інноваційної діяльності України та її регіонів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. Херсон, 2014. Вип. 9. Ч. 5. С. 149–153.

6. Марчук Ю. В. Фактори впливу на розвиток єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*. Мукачево, 2015. Вип. 2(4). Ч. 2. С. 159–163.

7. Марчук Ю. В. Стратегічні пріоритети єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. Луцьк, 2016. № 16. С. 188–196.

8. Marchuk Iu., Pavlikha N., Skorokhod I., Kytsyuk I. Innovative forms of international business. *The Malopolska School of Economics in Tarnów Research Papers Collection: works on management, iss. 2, December 2014*. Vol. 25: Innovations in Modern Organizations: economic and social aspects. P. 153–162 (BazEcon, Index Copernicus, Journal Master List).

Дисертантом проаналізовано можливості використання європейського досвіду щодо розвитку форм інноваційного бізнесу для вітчизняної економіки.

9. Marchuk Iu. Innovative forms of bioeconomy in the region. Challenges and opportunities for Ukraine. *Economic and regional studies*. Biala Podlaska, 2015. Vol. 8, No. 3. P. 111–122 (Index Copernicus (ICV 4,96), CEJSH, BazEkon).

10. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Концептуальні засади управління проектами сталих просторових систем. *Управління розвитком складних систем*. 2014. № 18. С. 74–80 (Index Copernicus).

Дисертантом розкрито методологію, досліджено управління проектами в інноваційній сфері.

11. Марчук Ю. В. Особливості розвитку інноваційного підприємництва в Україні: досвід Польщі. *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи: наук. зб. Т. 2*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 67–71.

12. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Науково-інноваційний потенціал Волинської області. *Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф.* Луцьк, 2013. С. 138.

Дисертантом проаналізовано інноваційний потенціал Волинської області.

13. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Передумови розвитку інвестиційних процесів між Україною та Республікою Польща. *Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф.* Мукачєво, 2013. С. 216–218.

Дисертантом здійснено класифікацію та аналіз передумов українсько-польського інвестиційного співробітництва.

14. Marchuk Iu., Melnyk D. Investment support problems of innovative development of the country and its regions. *Problems of social and economic development of business: collection of scientific articles*. Montreal: Publishing house «BREEZE», 2014. Vol. 1. P. 97–100.

Дисертантом проаналізовано роль фінансової підтримки та залучення зовнішніх інвестицій на шляху до впровадження інноваційної моделі економіки.

15. Марчук Ю. В. Роль інноваційної інфраструктури в розвитку системи національного господарства. *Роль і місце регіональної інноваційної політики в розвитку економічної системи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 28 лют. 2014 р.): у 2 ч. Ч. 1. Дніпропетровськ: Перспектива, 2014. С. 68–71.

16. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Регіонально-кластерна стратегія як інструмент інноваційного розвитку країни. *Регіонально-кластерна політика у розвитку світової та української економіки*: матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (м. Чернівці, 24–25 квіт. 2014 р.). Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2014. С. 79–82.

Дисертантом досліджено міжнародний досвід упровадження кластерної стратегії інноваційного розвитку.

17. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Передумови та сучасні тенденції інноваційного розвитку національного господарства. Збірник матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців (3 квіт. 2014 р.). Київ: УДУФМТ, 2014. С. 48–50.

Дисертантом здійснено аналіз сучасних тенденцій інноваційного розвитку національного господарства.

18. Марчук Ю. В. Аналіз організаційно-економічних форм інноваційного розвитку України. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 квіт. 2014 р.). Тернопіль; Чортків, 2014. С. 68–70.

19. Марчук Ю. В. Основні напрями активізації інноваційного розвитку України. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів (14–15 трав.

2014 р.): у 3 т. Т. 2. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. С. 230–232.

20. Марчук Ю. В. Аналіз принципів оцінювання інноваційної діяльності на регіональному рівні. *Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 лист. 2014 р.). Кам'янець-Подільський: Гельветика, 2014. Ч. 1. С. 224–226.

21. Марчук Ю. В. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку України в умовах європейської інтеграції. *Перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матеріали Всеукр. молодіжного академічного семінару (Луцьк, 16–17 трав. 2014 р.). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. С. 36.

22. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Бар'єри інноваційної діяльності в регіонах України. *Інноваційно-інвестиційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (24–25 квіт. 2015 р.). Ужгород; Мукачево: Карпатська вежа, 2015. С. 260–262.

Дисертантом прокласифіковано основні перешкоди на шляху активізації інноваційної діяльності в регіонах України.

23. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіонів України. *Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України*: матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 17–18 лют. 2017 р.). Ужгород: Гельветика, 2017. Ч. 1. С. 105–107.

Дисертантом досліджено основні принципи фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіонів України.

24. Марчук Ю. В. Роль інноваційної компоненти економіки у підвищенні конкурентоспроможності держави. *Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри*: матеріали доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 17 берез. 2017 р.). Черкаси, Черкас. держ. технолог. ун-т, 2017. С. 44–46.

SUMMARY

Marchuk Y. V. The Development of Forms of Euroregional Cooperation in the Innovation Sphere. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.05 – Development of Productive Forces and Regional Economy. – Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, 2017.

The categorical identification of the innovative component in the system of Euroregional cooperation is determined in the dissertation. The key point of this component lies in mutual collaboration of business, science and government. The content and classification of forms of Euroregional cooperation in the innovation sphere has been improved. These forms include the business incubator, technological park, technopolis, Euroregional innovation cluster, R&D center, consultative and analytic agency, venture company, venture fund, outsourcing, crowdsourcing, franchising, etc. Methodological approaches to the analysis of a region's innovation development are elucidated. They permit building a system of indicators for the innovation development of a Euroregion.

An analysis of modern tendencies and factors which influence the innovation development of the Ukraine's regions and which are analyzed in the dissertation shows that the majority of the regions lack innovation activity. Scientific, technical, educational and investment factors are the main forces that drive the innovation development of the regions. The forms of innovation activity in Ukraine's regions are characterized and Ukraine's regions are grouped by their level of innovation development (high, sufficient, average and low). The study of innovation activity in the Euroregions with the participation of Ukraine has revealed the strengths and weaknesses, opportunities and threats to their innovation development and forms. The special features in the innovation sphere of Euroregion Bug have been defined and characterized in detail.

The strategic directions of Ukraine's Euroregional cooperation development in the innovation sphere in conditions are disclosed in terms of European integration

deepening. They include the harmonization of priorities in the innovation policy of the member states involved in Euroregional cooperation; using of competitive advantages of Euroregions by defining priority areas; reducing disproportions of innovation development by optimizing of innovation potential; using the experience of the European Union in creating innovation clusters, etc. The organizational and economic mechanism for the development of forms of Euroregional cooperation in the innovation sphere is presented. The mechanism embraces a system of principles, methods, tools and participants whose interaction should yield positive results in the development of the forms of Euroregional cooperation in innovation sphere. Recommendations for creating a Euroregional innovation cluster have been formulated. The concept of creating a Euroregional innovation cluster on the basis of Euroregion Bug is in synergetic action of business, science and government influence on social and economic development of the region.

Key words: Euroregional cooperation, innovation sphere, form of Euroregional innovation cooperation, region, innovation system, Euroregional innovation cluster.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ.....	19
1.1. Категоріальна ідентифікація інноваційної компоненти в системі єврорегіонального співробітництва.....	19
1.2. Зміст та класифікація форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.....	36
1.3. Методичні підходи до аналізу інноваційного розвитку єврорегіону.....	56
Висновки до розділу 1.....	70
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФОРМ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ.....	73
2.1. Діагностика інноваційного розвитку регіонів України.....	73
2.2. Характеристика форм інноваційної діяльності в регіонах України.....	85
2.3. Аналіз інноваційного розвитку єврорегіонів за участю України (на матеріалах єврорегіону «Буг».).....	107
Висновки до розділу 2.....	121
РОЗДІЛ 3. АКТИВІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ФОРМ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ.....	123
3.1. Стратегічні напрями єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері.....	123
3.2. Організаційно-економічний механізм розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва.....	145
3.3. Концепція створення єврорегіонального інноваційного кластеру (на прикладі єврорегіону «Буг».).....	166
Висновки до розділу 3.....	188
ВИСНОВКИ.....	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	193
ДОДАТКИ.....	224

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах недостатнього розвитку інноваційного підприємництва, інноваційної інфраструктури, обмеження інноваційних й інвестиційних ресурсів проблеми активізації інноваційних процесів у регіонах України та їх переходу на інноваційну модель розвитку є актуальними як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Їх розв'язання потребує нових підходів до організаційно-економічного забезпечення інноваційної діяльності, серед яких – розвиток сучасних форм інноваційної співпраці.

Дієвим важелем інноваційного розвитку регіонів України в умовах поглиблення процесів європейської інтеграції виступає єврорегіональне співробітництво. Його активізація сприяє поліпшенню показників зовнішньоекономічної, інвестиційної, інноваційної діяльності; розвитку підприємництва; зростанню зайнятості населення; покращенню соціальної сфери тощо. З огляду на недостатню ефективність механізмів інноваційної діяльності в сучасних умовах єврорегіонального співробітництва України постає необхідність наукового обґрунтування напрямів активізації розвитку організаційно-економічних форм цієї співпраці.

Теоретико-методологічні й прикладні положення єврорегіонального співробітництва глибоко дослідили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Ю. Барський, П. Беленький, А. Бояр, В. Будкін, Б. Буркинський, З. Варналій, Н. Внукова, В. Геєць, М. Долішній, П. Еберхардт, С. Захарін, М. Йохне, М. Карп'як, В. Кравців, Н. Краснокутська, П. Кук, М. Лендел, П. Луцишин, А. Мельник, Н. Мікула, А. Мокій, Н. Павліха, В. Павлов, Л. Петкова, С. Писаренко, А. Стасяк, Г.-М. Чуді, А. Чухно й ін.

Проблематику інноваційного розвитку регіонів відображено в працях таких науковців, як О. Анісімова, Л. Антонюк, Б. Ашейм, І. Галюк, Г. Ітцковіц, Е. Забарна,

В. Захарченко, М. Козоріз, Н. Краснокутська, В. Нежиборець, Л. Омеляненко, А. Поручник, Н. Рудь, О. Сакур, В. Стадник, А. Стояновський, І. Цимбалюк та ін.

Водночас, попри значний обсяг дослідницьких публікацій із цієї тематики, залишаються недостатньо обґрунтованими теоретико-методичні й практичні засади розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері. Наведені положення зумовили актуальність, наукову та практичну цінність дисертаційної роботи, основні цілі й завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Основні результати дисертаційної роботи отримано в процесі безпосередньої участі здобувача у виконанні науково-дослідної діяльності кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, зокрема науково-дослідної роботи «Трансформація зовнішньоекономічної діяльності України в умовах реалізації європейського вибору» (довідка № 03-29/02/3454 від 21.11.2016 р.), а також у межах виконання держбюджетних тем: «Єврорегіон “Буг” : передумови та стратегічні пріоритети сталого просторового розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000580), де дисертантом розкрито стратегічні пріоритети єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері; «Єврорегіон “Буг” : ринкова трансформація в умовах міжрегіональної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0111U002147), у рамках якої визначено фактори, що впливають на інноваційний розвиток регіонів України, та форми інноваційної діяльності в нашій державі; «Інноваційні форми активізації бізнесу в умовах європейської інтеграції» (державний реєстраційний номер 0115U002350), де здобувачем обґрунтовано запровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва.

Мета й завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи – обґрунтування теоретико-методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Для досягнення зазначеної мети поставлено й виконано такі завдання:

- здійснити категоріальну ідентифікацію інноваційної компоненти в системі єврорегіонального співробітництва;
- розкрити зміст і класифікацію форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері;
- визначити методичні підходи до аналізу інноваційного розвитку регіону;
- провести діагностику сучасних тенденцій та факторів інноваційного розвитку регіонів України;
- охарактеризувати форми інноваційної діяльності в регіонах нашої держави;
- виконати аналіз інноваційного розвитку єврорегіонів за участю України;
- визначити стратегічні напрями розвитку єврорегіонального співробітництва нашої країни в інноваційній сфері в умовах поглиблення європейської інтеграції;
- обґрунтувати запровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва;
- розробити рекомендації щодо створення єврорегіонального інноваційного кластера.

Об'єкт дослідження – процеси розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади організаційно-економічного забезпечення розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Методи дослідження. Методологічні засади розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері ґрунтуються на фундаментальних положеннях економічної теорії та політекономії, класичних і сучасних теоріях розвитку регіональної економіки, європейської інтеграції тощо. Розроблення теоретико-методичних та прикладних засад розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері здійснювалося на основі системного підходу, який дав змогу комплексно розглянути його форми як цілісну систему

взаємопов'язаних і взаємодіючих компонентів з урахуванням регіональних особливостей інноваційного розвитку.

У процесі дослідження застосовували загальноприйняті в економічній науці методи: монографічний, історико-логічний, системно-структурний, що уможливити розкриття теоретико-методичних основ дослідження форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері (п. 1.3), особливостей інноваційного розвитку регіонів України (п. 2.1), факторів інноваційного розвитку єврорегіону (п. 2.3); а також економіко-статистичні методи з метою проведення порівняльного аналізу рівнів інноваційного розвитку регіонів України (п. 2.2) і методи наукового узагальнення та синтезу для обґрунтування організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва (п. 3.2).

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі й нормативні акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України; інформаційні матеріали, опубліковані в періодичних виданнях; офіційні матеріали Державної служби статистики України; статистичні дані Головного управління статистики у Волинській області; статистичні дані Євростату; наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, у яких висвітлено фундаментальні положення про розвиток єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері; електронні ресурси, представлені в мережі Інтернет; результати власних досліджень здобувача, аналітичні розрахунки, виконані в процесі дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів й особистий внесок дисертанта полягають у поглибленні теоретичних засад, обґрунтуванні необхідності та розробленні напрямів удосконалення процесів розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері України і єврорегіону «Буг».

Основні положення дисертації, що визначають її новизну й виносяться на захист, полягають у такому:

удосконалено:

– поняттєво-термінологічний апарат методології єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, зокрема уточнено зміст категорій «інноваційна компонента єврорегіонального співробітництва», яку, на відміну від поданих у літературі визначень, розкрито як складову єврорегіонального інноваційного співробітництва, котре формується поєднанням різних форм інноваційної діяльності та взаємодії бізнесу, науки, держави; «єврорегіональна інноваційна система», що відрізняється від наявних визначень акцентуванням уваги на поєднанні форм інноваційної діяльності в умовах добросусідських транскордонних відносин з урахуванням інтересів усіх учасників єврорегіонального інноваційного співробітництва;

– концептуальне бачення єврорегіонального співробітництва, яке, на відміну від запропонованих підходів, визначено як таку форму транскордонного співробітництва, що передбачає взаємовигідні відносини двох або більше регіонів різних держав-учасників цього співробітництва, із яких хоча б один є членом Європейського Союзу;

– організаційно-економічний механізм розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва, в основу якого, на відміну від наявних, покладено використання досвіду країн Європейського Союзу щодо формування відкритої й динамічної системи принципів, методів та інструментів створення сприятливих умов для розвитку єврорегіональної інноваційної системи;

дістали подальший розвиток:

– наукові підходи до характеристики форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, які дали змогу виявити переваги застосування одних форм над іншими в умовах єврорегіонального співробітництва;

– методика оцінки рівня інноваційного розвитку єврорегіону, в основу якої покладено визначення таких індикаторів інноваційного розвитку, як науково-

технічний, освітній, інвестиційний, та їх виділення як ключових факторів – причинно-рушійних сил інноваційного розвитку євро регіону;

– рекомендації щодо формування стратегічних напрямів євро регіонального співробітництва України в інноваційній сфері, запровадження яких розглянуто в контексті реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що сприятиме адаптації інноваційної політики України до інноваційної політики цього об'єднання;

– науково-практичні підходи до створення євро регіонального інноваційного кластера як ефективного напрямку євро регіонального співробітництва України в інноваційній сфері.

Практичне значення одержаних результатів. Практичну значущість розроблення й запровадження науково-практичних підходів до забезпечення розвитку форм євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері підтверджено довідками органів державного та регіонального управління Департаменту економічного розвитку і торгівлі Волинської обласної державної адміністрації (№ 763/01-38/2-16 від 09.12.2016 р.), Волинської торгово-промислової палати (№ 19-22/01-3/559 від 28.11.2016 р.), а також публічного акціонерного товариства «ВГП» (№ 1332 від 17.11.2016 р.).

Теоретико-методичні положення дисертаційної роботи можуть бути використані керівниками й спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для прийняття практичних рішень, опрацювання моделей формування євро регіонального інноваційного кластера в умовах євро регіонального співробітництва.

Основні теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації здобувача впроваджено в навчальний процес Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки під час підготовки навчально-методичних матеріалів, у процесі проведення лекційних та практичних занять із таких навчальних дисциплін, як «Регіональна економіка», «Європейське

транскордонне співробітництво», «Економіка і зовнішньоекономічні зв'язки України», а також у керівництві студентськими науково-дослідними роботами (довідка № 03-29/02/3453 від 21.11.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі представлені в ній результати здобувача отримано особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї й положення, які є результатом самостійної роботи здобувача, про що вказано в переліку наукових праць.

Апробація результатів дослідження. Основні результати, положення та висновки дослідження обговорено й схвалено на 14 міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, серед яких – «Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки» (м. Луцьк, 2013 р.), «Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах» (м. Мукачево, 2013 р.), «Роль і місце регіональної інноваційної політики в розвитку економічної системи» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.), «Регіонально-кластерна політика у розвитку світової та української економіки» (м. Чернівці, 2014 р.), «Економіка України в умовах сучасних трансформацій» (м. Тернопіль – м. Чортків, 2014 р.), «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 2014 р., 2015 р.), «Основні напрями активізації інноваційного розвитку України» (м. Луцьк, 2014 р.), «Перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції України» (м. Луцьк, 2014 р.), «Передумови та сучасні тенденції інноваційного розвитку національного господарства» (м. Київ, 2014 р.), «Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства» (м. Кам'янець-Подільський, 2014 р.), «Інноваційно-інвестиційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах» (м. Ужгород – м. Мукачево, 2015 р.), «Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України» (м. Ужгород, 2017 р.), «Стратегії

глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри» (м. Черкаси, 2017 р.).

Публікації. Результати проведених досліджень викладено у 24 опублікованих наукових працях загальним обсягом 9,3 друк. арк., із яких особисто дисертанту належить 7,89 друк. арк.; серед них 7 – у фахових наукових виданнях України, 3 – у наукових періодичних виданнях іноземних держав та України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних; 14 наукових праць апробаційного характеру у вітчизняних та іноземних збірниках.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 249 сторінок, із яких 226 – це основний текст. Робота містить 23 таблиці, 14 рисунків і 9 додатків. Список використаних джерел уключає 252 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

1.1. Категоріальна ідентифікація інноваційної компоненти в системі єврорегіонального співробітництва

Особливістю сучасного розвитку світогосподарських зв'язків виступають глобалізаційні процеси, що передбачають розмиття національних кордонів держави та зменшення ролі останньої як цілісної територіально-економічної одиниці в побудові міжнародних відносин та позиціонуванні на світовій арені. Натомість усе більшого значення й вагомості у вирішенні питань і розв'язанні проблем на міжнародному рівні набувають регіони та їх взаємодія. Потрібно відзначити, що співпраця регіонів за допомогою об'єднання зусиль і спрямування їх на досягнення спільних цілей – це необхідна умова соціально-економічного розвитку цих регіонів, оскільки, належачи територіально до різних країн, вони мають можливість використовувати сильні сторони всіх учасників співробітництва, внаслідок чого досягається синергетичний ефект.

Відтак, наприкінці ХХ ст. головною метою регіональної політики Європейського Союзу стала активізація транскордонного співробітництва у формі єврорегіонів, спрямована на покращення координованості процесів розвитку прикордонних територій сусідніх країн використовуючи концепції спільного розвитку єврорегіонів. Оскільки питання вивчення розвитку транскордонного співробітництва потребувало теоретико-методологічного підґрунтя, багато вчених у своїх наукових працях досліджували цю тематику. Серед них – такі закордонні науковці, як Г.-М. Чуді, П. Еберхардт, А. Стасяк, Н. Рейпенс, а також вітчизняні – П. Беленький, В. Будкін, Б. Буркинський,

Н. Внукова, В. Геєць, М. Гусєва, М. Козоріз, М. Лендел, П. Луцишин, Н. Мікула, А. Мокій, Н. Павліха, О. Передрій, С. Писаренко, Д. Стеченко та ін.

Варто зауважити, що дослідження розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері передбачає здійснення аналізу не лише транскордонного співробітництва, але і його форм, зокрема єврорегіонального співпраці і єврорегіону.

Зміст поняття транскордонного співробітництва розглядають вітчизняні вчені крізь призму європейського понятійного апарату з урахуванням вітчизняних особливостей формування та реалізації регіональної політики, оскільки сучасний розвиток транскордонної співпраці в Україні пов'язані з його використанням не тільки як інструменту регіонального рівня, а й національного щодо забезпечення євроінтеграційних прагнень країни [167].

Дефініції поняття «транскордонне співробітництво» відображено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Дефініції поняття «транскордонне співробітництво»

Автор	Визначення	Джерело
1	2	3
<i>Вітчизняні вчені</i>		
П. Беленький, Н. Мікула	Специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, яка реалізовується на регіональному рівні й охоплюючи всі загальні форми, вирізняється необхідністю та можливостями більш активного їх використання, а також низкою особливостей, а саме: наявністю кордону й потребою його облаштування, спільним використанням природних ресурсів і, відповідно, розв'язанням проблем екологічної безпеки, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідніх держав й особистими зв'язками людей, значно вищим навантаженням на інфраструктуру (дороги, зв'язок, сферу обслуговування, придорожня інфраструктура).	[8, с. 655]

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
Д. Стеченко	Інтенсивне прикордонне співробітництво у всіх сферах життя та господарська форма, яка сприяє пожвавленню регіонального розвитку, активному включенню країн у сучасний інтегрований світ.	[181, с. 12]
В. Геєць	Добровільне об'єднання двох або більше країн, які, використовуючи переваги міжнародного поділу праці, спільно розвивають на вигідних умовах кооперацію в галузях промисловості, сільського господарства, транспорту й комунікацій, рекреації та охорони навколишнього середовища, ведуть торгівлю, виступають інвесторами й реципієнтами капіталів, а також реалізують інші форми взаємовигідного соціально-економічного партнерства.	[23, с. 15]
П. Луцишин	Засіб, за допомогою якого регіони чи органи територіального самоврядування об'єднують свої зусилля з метою розв'язання спільних проблем.	[80, с. 9]
<i>Нормативні акти</i>		
Закон України «Про транскордонне співробітництво»	Спільні дії, спрямовані на встановлення й поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їхніми представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їхніми національним законодавством.	[162]
Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владою	Будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або владою, які перебувають під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей.	[40]
<i>Зарубіжні вчені</i>		
С. Мітряєва, А. Крижевський	Специфічна сфера міжнародних і міждержавних відносин, яка здійснюється й розвивається на основі чітких критеріїв і принципів та є невід'ємним складником сучасних міжнародних відносин, а також спрямована на гармонізований комплексний розвиток регіонів і поглиблення їх участі в міжнародних інтеграційних процесах.	[119]

1	2	3
Г.-М. Чуді	Дво-, три- або багатостороннє співробітництво між місцевими та регіональними органами влади (напів-громадські й приватні суб'єкти також можуть бути включені в цей контекст), що здійснюється в географічно суміжних територіях. Це стосується й територій, відокремлених морем.	[248, с. 19]
П. Мохначевські	Спосіб подолання негативних аспектів існування кордонів та наслідків, які виникли на прикордонних територіях через їх місце на національних окраїнах держав і мають на меті покращення умов життя населення. Серед головних цілей такої співпраці – подолання відомих стереотипів та упереджень по обидві сторони кордону; усунення політичних й адміністративних бар'єрів між сусідніми народами; створення господарської, соціальної та культурної інфраструктур за умови формування спільних органів, господарюючих суб'єктів, осередків тощо.	[239]

Складено дисертаном на основі [8, 23, 40, 80, 119, 162, 181, 239, 248].

На основі визначених трактувань вважаємо транскордонне співробітництво невід'ємним складником сучасних міжнародних відносин, добровільним об'єднанням двох або більше країн, спільні дії яких спрямовані на взаємовигідну співпрацю в різних сферах та оптимальне поєднання можливостей і ресурсів прикордонних регіонів із метою активізації регіонального розвитку й інтегрованості країн. Погоджуємося з С. Фроловим у тому, що розвиток транскордонної співпраці, котрий має істотне значення для розв'язання проблем прикордонних територій, пов'язаних із їх периферійністю, сприяє виконанню господарської діяльності та прискоренню суспільно-культурних змін, що є необхідною запорукою налагодження добросусідських відносин. Загалом, форми транскордонного співробітництва – досить ефективні інструменти зовнішньої політики, здатні адаптуватися та змінюватися залежно від наявної на визначений момент ситуації, корегувати мету й способи дій, тим самим, можуть принести визначену користь у досягненні стратегічних завдань країни [198].

Виокремлюють такі форми співробітництва, як прямі контакти між територіальними громадами; співпраця, що формується на договірній основі; співпраця у формі євро регіонів.

Прямі контакти виявляються в неформальній комунікації між територіальними громадами, селами, містами, оминаючи будь-які фінансові відносини. Вони виникають у процесі вирішення надзвичайних ситуацій та вважаються найпростішою формою транскордонного співробітництва.

Складніша форма – *за транскордонними угодами* – передбачає формування відносин на довший термін, ніж вирішення поточних питань, може включати стосунки, що виявляється у співпраці на основі укладання договорів, якщо з'являються довгострокові відносини між територіальними громадами або органами влади за умови виникнення взаємних зобов'язань у наданні послуг, продукції, інформації, а також із появою фінансових зобов'язань [139, с. 16]. У цьому випадку можна виокремити форму співпраці, яка відбувається за допомогою формування *органу транскордонного співробітництва*.

Співпраця за транскордонними угодами включає зустрічі сторін шляхом створення робочих груп для узгодження заходів при спільному виконанні поставлених завдань. Фінансування цих заходів за таких умов забезпечується спільно або кожною стороною окремо. Угода про транскордонне співробітництво може передбачати створення органу транскордонного співробітництва (наприклад єврорегіону, єврегію, структурного підрозділу органів влади тощо) [117].

Поняття транскордонного співробітництва часто використовується науковцями для характеристики процесів співпраці, які відбуваються в межах такої форми, як єврорегіон, та ототожнюється з єврорегіональним співробітництвом.

У зв'язку з цим з огляду на процеси посилення європейської інтеграції регіонів України, питання змісту й розвитку єврорегіонального співробітництва потребують подальшого вивчення.

Оскільки найбільш поширеною формою єврорегіонального співробітництва в науковій літературі класично визначено «єврорегіон», пропонуємо, передусім, розглянути це поняття, дефініції якого розкрито в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Дефініції поняття «єврорегіон»

Автор	Визначення	Джерело
1	2	3
Закон України «Про транскордонне співробітництво»	Організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць <i>європейських держав</i> , що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво.	[162]
Н. Мікула	Інституціалізована форма транскордонного співробітництва, її найвищий рівень у ієрархії, яка сприяє зміцненню транскордонних зв'язків між прикордонними регіонами в соціально-культурній, екологічній та економічній сферах діяльності.	[118, с. 34]
В. Реутов	Форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яке спрямоване на координацію їх взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права для розв'язання спільних проблем і в інтересах людей, які населяють його територію по обидва боки державного кордону.	[165]
С. Гакман	Найбільш високий рівень інституціоналізації серед усіх форм регіонального транскордонного співробітництва на рівні місцевих органів влади. Єврорегіон сприяє приведенню суб'єктів <i>об'єднаної Європи</i> до форм найбільш прийнятних для їх економічної самодостатності, а також забезпечує відпрацювання механізму співробітництва й взаємодії, який характерний для вже наявних технологій у <i>Європейському Союзі</i> . Співробітництво в межах єврорегіонів полягає у створенні зв'язків між регіонами та громадами, які перебувають по різні боки державних кордонів, у межах повноважень місцевих органів влади та відповідно до національного законодавства.	[21]
М. Долішній, П. Беленький	Організаційна форма прикордонних відносин, в межах якої місцеві органи влади мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічного, культурного та гуманітарного співробітництва, реалізовувати конкретні проекти, розв'язувати проблеми зайнятості, розвитку інфраструктури, екології тощо.	[33, с. 52]

1	2	3
Ю. Макогон, В. Ляшенко	Одна з організаційних форм транскордонних відносин, де в межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів (на базі спеціально розширених повноважень на міжнародне співробітництво) місцеві органи влади прикордонних областей мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної й гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні проекти, розв'язувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології.	[84, с. 24]
М. Лендел	Територія, яка має конкретне географічне положення, частини якої перебувають під юрисдикцією суверенних держав, що мають спільний кордон, є вищою формою транскордонного співробітництва.	[78]

Складено дисертантом на основі [21, 34, 78, 84, 118, 162, 165].

Вважаємо, що єврорегіон як основна форма єврорегіонального співробітництва – це найвищий рівень інституціалізації транскордонної співпраці, спрямований на координацію спільних зусиль у різних сферах життєдіяльності суміжних регіонів. Тобто єврорегіон функціонує таким чином, щоб забезпечити поєднання зусиль виробничої інфраструктури, будівництва та модернізації інфраструктури кордону, розвитку транспортної мережі, наукової й дослідницької співпраці, обміну досвідом між відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування тощо.

Основними завданнями розвитку єврорегіонів виступають підтримка взаємовигідних зв'язків із сусідніми державами, країнами-кандидатами й державами Європейського Союзу; здійснення заходів для поступового усунення перешкод (адміністративних, правових), що стримують розвиток транскордонної взаємодії; приведення українського законодавства з питань регіонального співробітництва у відповідність із міжнародними нормами [154].

Завдяки своїм функціям та призначенню, єврорегіон акумулює засоби досягнення конкурентоспроможності на регіональному рівні й слугує поштовхом до активізації соціально-економічного розвитку та процвітання тих держав, території яких беруть участь у єврорегіональному співробітництві.

Звернемо увагу на те, що в науковій літературі по різному розкрито поняття «єврорегіональне співробітництво» (табл. 1.3).

Дефініції поняття «єврорегіональне співробітництво»

Автор	Визначення	Джерело
Н. Мікула	<i>Єврорегіональне співробітництво</i> передбачає розвиток інтеграційних процесів у культурній, освітній, економічній, комунікаційній та інших сферах, створює можливості прискорення <i>адаптації європейського законодавства</i> , обумовлює підвищення життєвого рівня мешканців прикордоння.	[118, с. 36]
Стратегічний документ Піренейсько-Середземноморського єврорегіону	<i>Єврорегіональна співпраця</i> , націлена, з одного боку, на забезпечення конкретних способів вирішення питань, пов'язаних із географічним положенням регіонів-учасників, а з другого боку – на отримання користі від близькості й об'єднання ідей, засобів, акторів.	[245]
Французька прикордонна оперативна місія	<i>Єврорегіональне співробітництво</i> є символом нової стратегії, спрямованої на посилення розвитку прикордонних територій, які зазвичай, потерпають від нестачі інвестиційних ресурсів, оскільки вважаються периферійними та позиціонують себе як лабораторії для територіальної згуртованості і <i>європейської інтеграції</i> .	[247]
В. Ковач	Єврорегіональне співробітництво за допомогою єврорегіонів формує інституційно-фінансовий каркас транскордонної та міжрегіональної взаємодії регіонів, тобто <i>єврорегіональне співробітництво</i> слід розглядати насамперед, як інтеграційний засіб конкурентоспроможності регіонів.	[69, с. 249]
Х. Притула	Єврорегіональне співробітництво – це взаємодія в межах інституціоналізованих структур (єврорегіонів, об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС), європейських угруповань територіального співробітництва (ЄУТС)) транскордонного співробітництва, яка спрямована на поглиблення євроінтеграційних процесів і реалізацію визначених мети, цілей і завдань.	[151]

Складено дисертантом на основі [69, 118, 151, 245, 247].

Отже, згідно з вищезазначеними тлумаченнями, єврорегіональне співробітництво, як і транскордонне, спрямоване на підтримку розвитку добросусідських відносин між країнами в різних сферах діяльності, а тому є першим і необхідним етапом на шляху інтеграції України до Європейського Союзу.

Схиляємося до думки Х. Притули, що єврорегіональне співробітництво – важливий інструмент регіонального розвитку в умовах європейської інтеграції та підвищення ролі регіонів на міжнародній арені. Такий вид співпраці,

починаючи із середини минулого століття, отримав особливе поширення в країнах Західної Європи, де вже накопичено багаторічний досвід здійснення транскордонної співпраці, спрямованої на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або органами влади [151].

В Україні поняття єврорегіонального співробітництва стало актуальним відносно недавно, наприкінці ХХ століття, а саме після здобуття незалежності в 1991 р. та приєднання до Конвенції про транскордонне співробітництво територіальних утворень і їхніх органів урядування в 1993 р. Цього ж року в Україні створено перший єврорегіон – «Карпати» [18, с. 102], до складу якого ввійшли північні райони Румунії, кілька областей Угорщини, частина східної Словаччини, частина Підкарпатського воєводства Польщі, Львівська область, Закарпатська область, Івано-Франківська і Чернівецька області України.

Подальший розвиток єврорегіонального співробітництва України пов'язаний із приєднанням держави до вищезгаданої Конвенції та введенням у дію Закону України «Про транскордонне співробітництво» (24 червня 2004 р.) і перейшов на новий етап із впровадженням Європейським Союзом ініціативи «Східне партнерство» у 2009 р.

Зазначимо, що внаслідок підписання Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (27 червня 2014 р.), що замінила Угоду про партнерство й співробітництво між Європейським Союзом та Україною, *поняття єврорегіонального співробітництва набуває нового значення*. А. Бояр зазначає: «угода після набуття чинності накладе на нашу державу масштабні зобов'язання щодо запровадження стандартів Європейського Союзу в усіх сферах життя суспільства, істотно розширить можливості співробітництва з цим об'єднанням...» [10, с. 73].

Вважаємо, що при розумінні категорії єврорегіонального співробітництва особливий акцент слід ставити на територіальну приналежність його регіонів-учасників до Європи, чого бракує у вивчених нами визначеннях. Тому, пропонуємо власне визначення, яке включає всі функціональні сторони

співпраці та враховує географічний аспект. На нашу думку, *єврорегіональне співробітництво* – це форма транскордонного співробітництва, що передбачає взаємовигідні відносини двох або більше регіонів різних держав – учасників цього співробітництва, хоча б один із яких є членом Європейського Союзу, що сприяє процесам європейської інтеграції.

Єврорегіональне співробітництво сприяє соціально-економічному розвитку регіонів, зумовлює покращенню їх інфраструктурного забезпечення та активізації інноваційної діяльності, створює умови для залучення інвестицій і коштів зі структурних фондів Європейського Союзу, уможлиблює доступ до закордонних інновацій, підвищує конкурентоспроможність регіонів, покращує добробут населення тощо.

Звернемо увагу, що *єврорегіональне співробітництво здійснюється в різноманітних сферах* (соціальной, економічній, екологічній, культурній, інноваційній, інших), що призводить до отримання максимального ефекту для всіх учасників цього процесу.

Погоджуємося з І. Сторонянською, що мета єврорегіонального співробітництва – організація й координація спільної діяльності, сприяння економічному, науковому, екологічному, освітньому співробітництву, а також підтримка окремих проектів розвитку регіонів, визначення потенційних напрямів багатосторонньої співпраці країн-учасниць [182, с. 11]. Отже, учасники єврорегіонального співробітництва взаємодіють у різних напрямках діяльності, у кожній із яких може бути присутня *інноваційна компонента*. Для наочного відображення методики дослідження й визначення місця інноваційної компоненти єврорегіонального співробітництва в просторі транскордонної співпраці представлено на рис. 1.1.

Згідно з думкою А. Бонковскі, інноваційна компонента виявляється й у тому, що зумовлює підвищення рівня інноваційності економіки єврорегіону, якого можна досягнути за рахунок стимулювання всебічного розповсюдження нових технологій, розширення міжгалузевих взаємозв'язків між науковими організаціями й виробництвом, оскільки різноманіття наукових і технологічних

знань, зв'язків полегшує комбінування факторів виробництва та є передумовою виникнення інновації. У межах внутрішньовиробничих і внутрішньо-регіональних зв'язків інтегруються наукові дослідження у розробки, здійснюється їх матеріальне та фінансове забезпечення; відбувається орієнтація на постійне оновлення асортименту продукції й технологій; стимулюється підвищення мотивації на стадіях від виготовлення інновації на основі диверсифікованості міжгалузевих зв'язків [61].

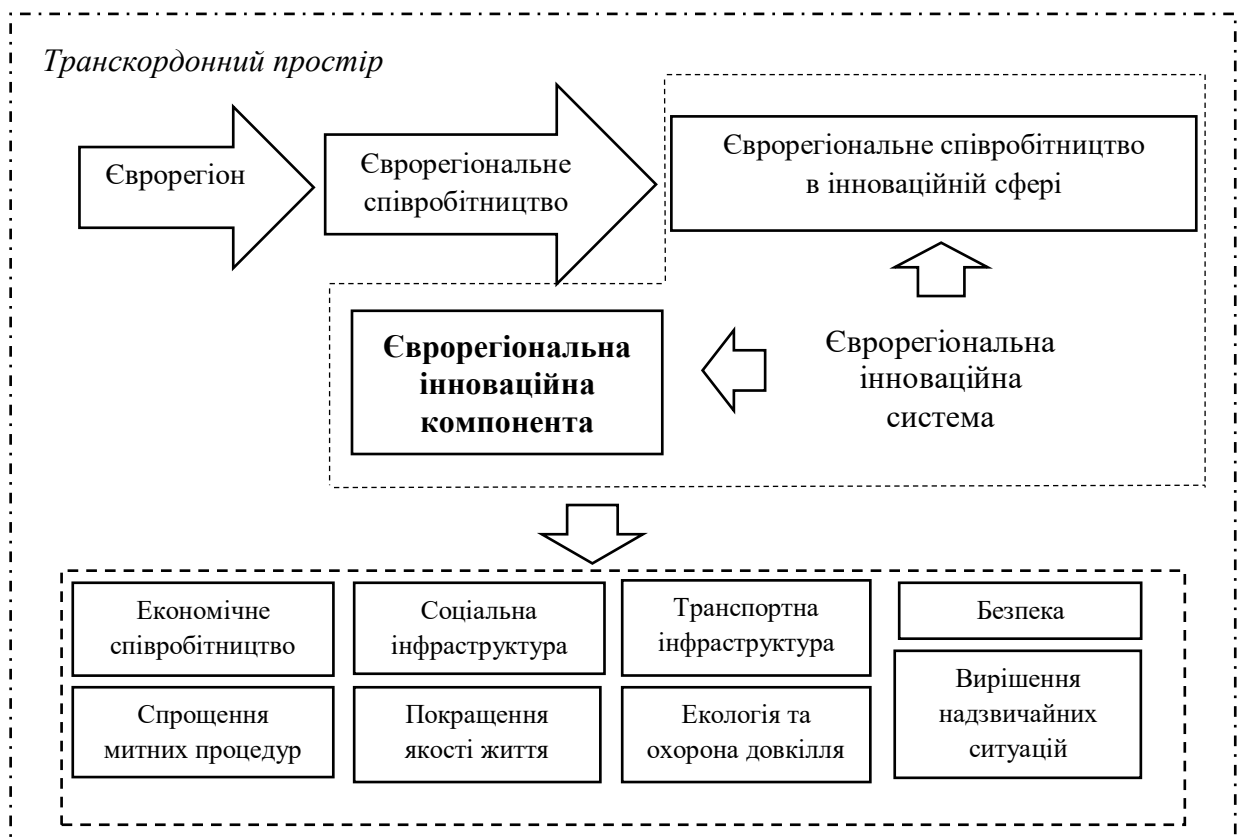

Рис. 1.1. Інноваційна компонента єврорегіонального співробітництва

Складено дисертантом.

Розкриваючи сутність інноваційної компоненти єврорегіонального співробітництва, звернемо увагу на модель потрійної спіралі територіального розвитку, запропоновану Г. Ітцковіцом і Л. Лідесдорфом. Як стверджував А. Маршалл, модель розвитку є біполярною та ґрунтується на ефективній взаємодії двох основних гравців ринку: місцевих фірм та державних інститутів [237]. Модель «потрійної спіралі» територіального розвитку побудована на основі введення до біполярної моделі третього складника –

науково-дослідних інститутів. Ця модель ілюструє взаємодію й взаємозв'язки, що виникають між фірмами, науково-дослідними інститутами та державними органами в процесі створення й розвитку інноваційної системи. При чому саме ефективність роботи дослідницьких структур визначає рівень інноваційної спроможності локальних інноваційних систем [221].

Подібної думки дотримуються також вітчизняні вчені, зокрема В. Будкін одним із ключових факторів створення конкурентоспроможної інноваційної соціально-орієнтованої моделі розвитку економіки вважає «інтеграцію системи освіти з системою наукових досліджень та виробництвом» [12, с. 69].

Розглядаючи ідею концепції інноваційної компоненти єврорегіонального співробітництва, звернемо увагу на регіональний характер інноваційного процесу [105]. Адже саме мезорівень (регіональний) економічної діяльності є ключовим для забезпечення стійких інноваційних конкурентних переваг країни на глобальному ринку в довгостроковій перспективі. Як підкреслювали прихильники регіональної науки, постає необхідність співпрацювати локально для того, щоб конкурувати глобально [218, с. 371].

Пропонуємо визначення *інноваційної компоненти єврорегіонального співробітництва* як складової єврорегіонального інноваційного співробітництва, що формується поєднанням різних форм інноваційної діяльності та взаємодії бізнесу, науки, держави в інноваційній сфері. Ефективна взаємодія цих елементів сприяє становленню успішної моделі функціонування єврорегіонального співробітництва.

Звернемо увагу, що *співробітництво в інноваційній сфері* нещодавно виокремлено як напрям міжнародної співпраці, що пов'язано з пріоритетами розвитку сучасних технологій, від яких значною мірою залежить економічний і соціальний прогрес людської цивілізації. Нині технологічне вдосконалення виробництва розглядаємо, з одного боку, як вирішальний чинник забезпечення конкурентоспроможності країн на світовій арені, а з іншого – воно спонукає до об'єднання зусиль у науково-інноваційній діяльності, здатних суттєво прискорити отримання нових знань і перетворення їх на передові технології.

Тому інформаційно-технологічний та інноваційний напрями єврорегіонального співробітництва вважаються ключовими в системі сучасних світогосподарських зв'язків [87, с. 53].

Зважаючи на те, що інноваційна сфера – це сфера діяльності виробників і споживачів інноваційної продукції (робіт, послуг), що включає створення й поширення інновацій, пропонуємо розглядати *єврорегіональне співробітництво в інноваційній сфері* як взаємодію учасників єврорегіонального співробітництва в процесах створення та розповсюдження нововведень у матеріальному й нематеріальному виробництвах. Інноваційна сфера виступає своєрідною продуктивною силою, що здійснює інтеграцію наукового та матеріального виробництва в межах єврорегіонального співробітництва. Інноваційна сфера виступає середовищем для взаємодії виробництва, науки й обігу.

В умовах активізації процесів європейської інтеграції, саме єврорегіональне співробітництво відіграє роль локалізатора винайдення, виробництва та реалізації інновацій; сприяє створенню інноваційної системи, яка поєднуватиме мікро- й макрорівні управління, забезпечуючи взаємодію між ними. Тому одним зі стратегічних пріоритетів єврорегіонального співробітництва виступає створення *єврорегіональної інноваційної системи*.

Потрбіно звернути увагу на різні трактування категорії «інноваційна система» зарубіжними та вітчизняними науковцями. Зокрема, П. Кук вважає, що інноваційна система «передбачає кооперацію в галузі інноваційної діяльності між фірмами та організаціями, що створюють та розповсюджують знання: університетами, коледжами, науково-дослідними інститутами, агентствами з технологічних трансфертів, фінансовими установами тощо» [218].

За Л. Яремко, О. Бондаруком, А. Поручником інноваційна система – «триєдина модель взаємодії, що включає бізнесові структури, органи місцевого самоврядування та державу у вигляді науково-дослідних установ, які співпрацюють з метою генерації інновацій, їх розповсюдження та використання шляхом перетворення у продукти, послуги та технології» [215, с. 166]. Це «сукупність інституційних утворень, діяльність яких спрямована на відтворення

знання, наукової інформації та нововведень за допомогою консолідації науки, освіти, бізнесу і держави на взаємовигідній основі з метою збільшення економічного потенціалу країни або регіону» [185].

О. Луцків зазначає, що інноваційна система спрямована на зростання рівня виробництва інноваційного продукту на території єврорегіону; організаційну й фінансову підтримку в проведенні інноваційних заходів; забезпечення трансферу технологій і системи взаємодії підприємців із науковими установами; створення умов для розвитку інноваційного підприємництва; мотивацію до проведення інноваційної діяльності; ініціювання мережі зв'язків між фірмами, адміністрацією та бізнесом; побудову виробничих систем типу інноваційних кластерів, технопарків, що діють на стику науки й техніки [81, с. 208].

Сьогодні в багатьох країнах світу широко використовуються концепції національної та регіональних інноваційних систем для розробки стратегій і програм інноваційного розвитку держави, її регіонів.

Національна інноваційна система (НІС) – це «сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу» [161].

Ми розглядаємо національну інноваційну систему як сукупність інституцій (правових, законодавчих, фінансових, соціальних) і господарських суб'єктів (форм інноваційної діяльності), що взаємодіють у процесі виробництва, розподілу, використання й розповсюдження інновацій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку національної економічної системи та сприяють підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному рівні її суб'єктів.

Регіональна інноваційна система (РІС), на думку А. Поручника й І. Брикової, – це «сукупність приватних фірм, державних компаній, громадських організацій, органів влади та центрів створення нових знань та їх подальшої дифузії (таких як університети, дослідницькі інститути, експериментальні лабораторії, агенції інноваційного розвитку тощо), які поєднані між собою

специфічними партнерськими відносинами, що сприяють інтенсифікації інноваційної діяльності і, як наслідок, підвищенню рівня конкурентоспроможності регіону» [149].

Дж. Хауельс зазначав, що регіональна інноваційна система – це локалізована мережа фірм, приватних та державних організацій, спільна діяльність і співробітництво яких забезпечує генерування, запозичення, модифікацію та дифузю нових технологій. Крім того, автор цього підходу підкреслює, що в локальному масштабі основні складові елементи національної інноваційної системи з властивими їм рисами дублюються в регіональних інноваційних системах. Суттєвими характеристиками регіональної інноваційної системи визначено такі, як організаційна структура фірм-провідних учасників інноваційного процесу; міжкорпоративні взаємозв'язки, а саме: інтенсивність взаємодії бізнес-сектору й інших організацій; роль державного сектору та державної інноваційної політики; інституційна структура фінансового сектору; активність і фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) (співвідношення приватного й державного секторів); регіональна інституційна структура державного сектору; індустріальна структура (середній розмір компаній, ефективність конкурентного середовища, основні сектори промисловості тощо); територіальна організаційна структура (рівень урбанізації, наявність регіональних виробничих мереж) і масштаб внутрішньорегіональних агломерацій; історичні особливості, культурні норми та традиції, що впливають на економічну діяльність [225, с. 74].

Розкриваючи зміст регіональної інноваційної системи, учені справедливо наголошують, що «технологічна щільність і гетерогенність є швидше властивістю окремих національних регіонів, ніж країн» [217, с. 35].

Б. Ашейм та А. Ісаксен справедливо зазначають, що саме в регіонах фокусується процес створення нових знань й існує адекватна інфраструктура їх акумуляції та подальшого поширення через механізм некомерційних взаємозв'язків (наявність традицій, звичаїв, норм поведінки, що ґрунтуються на

спільному історичному минулому) між місцевими економічними суб'єктами [216, с. 8].

У цьому контексті підтверджується теорія дифузії інновацій, запропонована Е. Роджерсом у 1962 р. [31, с. 43], що характеризує процес, за допомогою якого нові ідеї, знання, технології поступово отримують визнання в соціальних системах. Спираючись на положення цієї теорії та досліджень вищезазначених зарубіжних учених, вважаємо, що швидкість і масштаби поширення (дифузії) інновацій залежать саме від спроможності регіонів адаптувати нову ідею (технологію), виступати засобом її передачі (каналом комунікації) та відігравати роль соціальної системи, яка здійснює процес адаптації інновацій.

Так само Б. Лундвалл стверджує, що сьогодні регіони виконують ключову генеруючу функцію на мезорівні, створюючи високотехнологічні продукти через регіональні інноваційні мережі, локальні кластери й використовуючи ефект інформаційного взаємозбагачення співпрацюючих науково-дослідних інститутів [232, с. 29].

Зауважимо, що зміст та характеристику регіону широко розкрито в публікаціях вітчизняних дослідників, зокрема таких, як Ю. Барський, Б. Буркинський, М. Долішній, Е. Забарна, М. Лендел, А. Мельник, Н. Мікула, А. Мокій, В. Павлов, Н. Павліха, Л. Петкова, Д. Стеченко, Л. Шевчук й ін. Дотримуємося змісту поняття «регіон», запропонованого Н. Павліхою: «цілісне просторове сполучення складових елементів, що характеризується певним комплексом природничо-географічних, демографічних, історико-культурних, виробничих, економічних, адміністративних та інших ознак» [134, с. 17]. Як регіон у роботі розглядаємо адміністративну область України.

Крім того, заслуговує на увагу трактування регіону Л. Петковою: «суб'єкт економічних відносин, що має власні економічні інтереси та механізми їх реалізації. Це – багатофункціональна та багатоаспектна система. Основу економічного розвитку регіону становить його потенціал, що передбачає сукупність передумов, факторів та засобів, здатних забезпечити економічне зростання та підвищення на цій основі якості життя населення [142, с. 229].

Поняття регіонального інноваційного розвитку також широко розкрито в науковій літературі. Існують різноманітні підходи до визначення його змісту. Зокрема, регіональний інноваційний розвиток – це «система взаємозв'язаних концептуальних положень про пріоритетні напрями інноваційного розвитку регіону з метою розв'язання довгострокових завдань, забезпечення комплексного територіального управління і розміщення продуктивних сил» [50, с. 29]; «об'єктивна необхідність для усталеного економічного зростання..., усі інші шляхи можуть призвести лише до стагнації і закріплення за країною статусу постачальника сировини на світові ринки..., впровадження інновацій може відбуватися передусім у галузях, які відповідають поточній експортній спеціалізації країни, а також в інфраструктурі, у виробництві продукції для потреб внутрішнього ринку і меншою мірою – ринку країн СНД» [145, с. 44]; «цілеспрямований і керований процес змін у різних сферах життя, спрямований на досягнення високої якості життя на території регіону, з найменшим збитком для природних ресурсів і найбільшим рівнем задоволення поточних і перспективних колективних потреб населення та інтересів держави» [186, с. 32 – 34]. Суб'єктами інноваційного розвитку регіону С. Тихомиров називає такі, як територіальні інноваційно-промислові кластери, регіональні органи влади й управління, населення регіону.

На нашу думку, *єврорегіон як форма єврорегіонального співробітництва виступає інноваційною системою* за умови взаємодії між її структурними елементами для забезпечення інноваційного розвитку територій, що його формують, за допомогою створення мережевого ланцюжка, який охоплює всі стадії інноваційного циклу.

Запропоноване вище визначення *єврорегіональної інноваційної системи* відрізняється від відомих дефініцій акцентуванням уваги на співпраці форм інноваційної діяльності в умовах добросусідських транскордонних відносин з урахуванням інтересів усіх учасників єврорегіонального інноваційного співробітництва.

Формування єврорегіональної інноваційної системи забезпечує наявність у ній *інноваційної компоненти*, що, на нашу думку, виступає рушійною силою єврорегіональної співпраці.

Зазначимо, що питання єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері набувають значимості в сучасних умовах, тому важливе поєднання зусиль держави, наукових й освітніх установ, бізнесових структур, громадських організацій, спрямованих на активізацію місцевих чинників соціально-економічного розвитку за рахунок інноваційного виробництва.

1.2. Зміст та класифікація форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері

Ефективним способом досягнення розвитку єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері є розробка та запровадження різноманітних форм інноваційної діяльності.

Поняття форм інноваційної діяльності широко розкрито в сучасній науковій та навчальній літературі. Учені, зокрема В. Захарченко, *розглядають форми інноваційної діяльності* через наявність системи учасників інноваційного процесу, кожен із яких має свої цілі й формує організаційні структури для їх досягнення. Оскільки інноваційна активність великих і малих організацій відрізняється, що зумовлено відмінністю в стратегіях їхньої діяльності, то це призводить до множинності організаційних форм інноваційної діяльності. Своєрідність нових організаційних форм науковці визначають необхідністю поєднання активної конкуренції з відносинами партнерства та індивідуальної творчості. До форм інноваційної діяльності відносять переважно науково-технічні й інноваційні центри, технопарки, технополіси й промислові кластери [48].

Такі вчені, як А. Вдовічен, О. Ворожейкін, І. Галюк, О. Другов, О. Єлець, Н. Ілляшенко, М. Козоріз, Н. Краснокутська, Л. Омеляненко, В. Нежиборець, Н. Рудь, В. Стадник, О. Христенко та інші, досліджуючи форми інноваційної

діяльності, акцентують увагу на науці та виробництві, що виступають невід’ємним елементом сучасного інноваційного процесу. Взаємодія підприємств і наукових організацій створює умови для ефективної реалізації досягнень науково-технічного прогресу та забезпечення конкурентоспроможності господарських організацій. Отже, на принципах інтеграції, міжфірмової кооперації розвивається науково-технічне співробітництво з науковими установами, центрами, університетами, інститутами, унаслідок чого виникають нові організаційні форми такої взаємодії [41, с. 23].

До ефективних форм такої співпраці належать інноваційні бізнес-центри, технопарки й технополіси. Створення таких структур означає якісно нове бачення умов реалізації та забезпечення інноваційних процесів і формування сприятливого середовища, у якому наукові ідеї перетворюються на унікальну конкурентоспроможну науково-технічну продукцію, здійснюють черговий ривок у галузі новітніх технологій [234]. Принципова відмінність звичайних підприємств від тих, які побудовані на підставі інноваційної моделі функціонування, полягає в тому, що для перших інноваційні процеси є лише окремим випадком традиційних процесів, а для останніх, у яких наука – самостійна стадія виробництва, традиційні процеси стають окремим випадком інноваційних [41, с. 25].

Звернемо увагу на те, що більшість дослідників пропонують розглядати форми інноваційної діяльності як *інноваційну інфраструктуру*. Дефініції цього поняття наведено в табл. 1.4.

Погоджуємося з Л. Омелянко, який зазначає, що інноваційна інфраструктура охоплює діяльність у межах інноваційного процесу (наука-техніка-виробництво-споживання). Науковець називає такі властивості інноваційної інфраструктури.

Таблиця 1.4

Дефініції поняття «Інноваційна інфраструктура»

Автор	Визначення	Джерело
1	2	3
ЗУ«Про інноваційну діяльність від 04.07.2002 № 40-IV» зі змінами від 16.10.2012 р.	Сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).	[155]
Н. Краснокутська	Сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих організацій, систем, необхідних і достатніх для ефективного виконання інноваційної діяльності та реалізації нововведень. Інноваційна інфраструктура об'єднує організації різних видів: фірми, інвесторів, посередників, наукові й державні установи, які своєю діяльністю охоплюють увесь інноваційний цикл – від генерації науково-технічної ідеї до реалізації нововведення.	[74, с. 56]
Т. Ісмаїлов, Р. Гамідов	Сукупність взаємозв'язаних, взаємодоповнюючих виробничо-технічних систем, організацій, фірм і відповідних організаційно-керуючих систем, необхідних та достатніх для ефективного виконання інноваційної діяльності й реалізації інновацій. Така структура визначає інноваційність економіки суспільства, спроможна оперативно та гнучко реалізовувати необхідні в цей момент інновації, засновані на високих виробничих технологіях, і виконувати інноваційну діяльність. При цьому повинна бути налагоджена гнучка система випереджаючої підготовки й перепідготовки кадрів-професіоналів у сфері інноватики та інноваційної діяльності, що ефективно реалізують комплексні проекти відновлення й розвитку вітчизняних виробництв і територій.	[54]
Н. Рудь	Сукупність підприємств, організацій, установ, їхній об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні, тренінгові тощо). Акцентовано увагу на пріоритетності розвитку інноваційної інфраструктури, оскільки вона забезпечує організаційну, правову та економічну підтримку інноваційної діяльності на різних рівнях і в різних формах.	[171, с. 246]

1	2	3
А. Вдовічен, О. Соколюк	Сукупність взаємопов'язаних спеціальних інноваційних інститутів і мереж, які забезпечують розвиток та підтримку всіх стадій інноваційного процесу в регіоні задля підвищення його інноваційного потенціалу. Для постійного вдосконалення інноваційної інфраструктури потрібно здійснювати фінансування в її формування та розвиток, створення нових елементів інфраструктури.	[17]
В. Нежиборець	Організації (установи), які сприяють виконанню інноваційної діяльності, тобто комплекс організацій (установ), що мають підлеглий, допоміжний характер, які обслуговують інновацію й забезпечують умови нормального протікання інноваційного процесу. До складу інфраструктури входять інноваційно-технологічні центри, технологічні інкубатори, технопарки, навчально-ділові центри й інші спеціалізовані організації.	[125]
М. Козоріз, О. Жихор	Поєднання діючих споруд, будівель, мереж і систем, що прямо не належать до реалізації інновацій в економічних системах, але таке поєднання необхідне для цього процесу.	[72, с. 112]

Складено дисертантом на основі [17, 54, 72, 75, 125, 155, 171].

По-перше, інноваційна інфраструктура поширена у всіх регіонах, що дає можливість здійснювати повний інноваційний цикл на місцевому рівні – від маркетингу до впровадження у виробництво інновацій уключаючи забезпечення персоналом і сервісним обслуговуванням. По-друге, інноваційна інфраструктура є універсальною, що уможлиблює реалізацію від початку й до кінця будь-якого проекту в будь-якому секторі економіки чи виробництва. По-третє, якісне обслуговування та об'єктивний стосунок до замовника, а також зацікавленість у кінцевому результаті формують таку властивість, як професіоналізм. По-четверте, інноваційній інфраструктурі притаманна конструктивність, яка забезпечує спрямованість на остаточний результат. По-п'яте, фінансова й інформаційна забезпеченість дає змогу нести відповідальність за доведення проекту до логічного завершення. По-шосте, гнучкість інноваційної інфраструктури забезпечує її пристосування до змін кон'юнктури ринку [126].

Виходячи з вищенаведених властивостей інноваційної інфраструктури, зазначимо, що вона діє як цілісна система, охоплюючи всі аспекти та етапи інноваційного процесу, забезпечуючи, таким чином, комплексну підтримку реалізації інновації від моменту її винайдення до моменту придбання споживачем [2]. Основною перевагою функціонування розвиненої інноваційної інфраструктури в регіоні вважаємо забезпечення цілісності інноваційного процесу.

За функціональною ознакою інноваційні інфраструктури поділяють на забезпечувальну, координаційну, посередницьку та системоутворювальну [99, с. 217]. Вони наділені такими функціями, як забезпечення й підтримка зв'язків інноваційної сфери, організаційно-технічне, фінансово-кредитне, інформаційно-консультаційне та кадрове забезпечення суб'єктів науково-технічної й інноваційної діяльності; координування та впорядкування складників інноваційної сфери; відбір найбільш життєздатних суб'єктів інноваційної діяльності; зниження ризику за рахунок диверсифікації учасників інноваційного процесу; активне регулювання інноваційного процесу. Кожна з цих функцій передбачає наявність таких організаційних форм, як спеціалізовані підприємства та організації [118].

Отже, інноваційна інфраструктура забезпечує організаційну, правову та економічну підтримку інноваційної діяльності на різних рівнях і формах євро регіонального співробітництва. Серед елементів інноваційної інфраструктури – технопарки, технополіси, регіональні науково-промислові центри, бізнес-інкубатори, венчурні фірми, консалтингові фірми, стратегічні альянси й ін.

З огляду на дослідження вищезазначених учених, звернемо увагу на те, що елементи інноваційної інфраструктури по суті виступають організаційно-економічними формами інноваційної діяльності. Отже, *категорії «форми інноваційної діяльності», «інноваційна інфраструктура» тотожні й тісно взаємопов'язані. Уважаємо за більш доцільне застосування поняття «форми інноваційної діяльності», порівняно з категорією «інноваційна інфраструктура»*

в ході досліджень процесів взаємодії та інтеграції діяльності між суб'єктами господарювання, науковими установами, органами влади й місцевого самоврядування, що відбуваються в транскордонному просторі.

Щонайменше, взаємодія двох складових елементів моделі «бізнес-наука-держава» має бути присутня у формі інноваційної діяльності. Зі свого боку, кожен окремий компонент моделі «бізнес-наука-влада» (наприклад університет чи центр інноваційної діяльності при органах місцевого самоврядування) виступає елементом інноваційної інфраструктури [103, с. 43]. Звернемо увагу на те, що саме взаємодія й співпраця між елементами інноваційної інфраструктури виступають обов'язковим критерієм визначення сутності форми євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Євро регіональне співробітництво в інноваційній сфері має різні організаційно-економічні форми (табл. 1.5), вивчення яких дає змогу визначити переваги застосування одних над іншими.

Таблиця 1.5

Організаційно-економічні форми євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері

Назва організаційно-економічної форми	Змістова характеристика
1	2
Бізнес-інкубатор	Організація, яка на строкових та платних умовах надає приміщення й майно підприємствам-початківцям, щоб полегшити та пришвидшити процес їхнього розвитку й здобуття фінансової незалежності.
Технопарк	Територіально відокремлений комплекс, заснований на базі провідного університету, що включає наукові установи, промислові підприємства, інформаційні, сервісні та виставкові комплекси, комфортні житлово-побутові умови. Створення технопарків має на меті комерціалізацію науково-технічної діяльності.
Технополіс	Науково-промисловий комплекс (місто), який створений для реалізації повного інноваційного циклу, створений поєднувати фундаментальні наукові дослідження з виробництвом інноваційної продукції чи технологій. Ця форма охоплює відносини між університетами, науково-технічними центрами, підприємствами, органами влади.

1	2
Єврорегіональний інноваційний кластер	Асоціація незалежних фірм, які географічно зосереджені в одному єврорегіоні, співпрацюють та конкурують між собою, спеціалізуються в різних галузях, проте пов'язані спільними технологіями й взаємодоповнюють одна одну, у підсумку, дає можливість отримання синергетичних і мережевих ефектів та дифузії знань.
Міжнародне науково-технічне співробітництво (партнерські мережі, транскордонна кооперація, регіональні угруповання)	Форма, яка утворює систему економічних зв'язків у сфері перетину науки, техніки, виробництва, послугової діяльності та торгівлі; існує на основі спільних, наперед вироблених й узгоджених намірів, які закріплені в міжнародних економічних договорах.
Науково-технічний центр	Форма, яка передбачає проведення фундаментальних і прикладних досліджень у різних сферах з експериментальною перевіркою й оформленням патентів, винаходів, методів та ноу-хау.
Консультативно-аналітична фірма	Форма, що слугує засобом підтримки малих і середніх підприємств за допомогою надання консультативної та аналітичної інформації щодо ведення інноваційного бізнесу.
Венчурна фірма	Підприємство в новітніх видах економічної діяльності (електроніка, біохімія, біоінженерія, виробництво споживчих товарів), яке швидко прогресує та в якому відбувається інтенсивна зміна поколінь продуктів і технологій, пов'язаних із базовими інноваціями. Венчурні фірми спеціалізуються на галузях інновацій із найвищим рівнем ризику.
Венчурний фонд	Інвестиційний фонд, орієнтований на роботу з інноваційними підприємствами та проектами (стартапами). Венчурні фонди здійснюють інвестиції в цінні папери або частки підприємств із високим або відносно високим ступенем ризику в очікуванні надзвичайно високого прибутку.
Центр трансферу технологій	Інституція, утворена з метою реалізації передачі теоретичних наукових розробок, здійснених у науково-дослідних установах і ВНЗ у сферу практичного застосування, забезпечуючи виробництво та комерціалізацію нових продуктів.
Стратегічний альянс (консорціум, спільне підприємство)	Різні форми міжнародної науково-технічної кооперації фірм, які створюються задля спільного проведення НДДКР, взаємного обміну виробничим досвідом, розподілу ризику під час виконання НДДКР.
Аутсорсинг та краудсорсинг	Форма ведення інноваційної діяльності, пов'язана із розширенням процесу створення інновацій за межі підприємства, уключення до нього додаткових учасників.
Договір комерційної концесії (франчайзинг)	Фінансова схема залучення інвестиційних ресурсів у процес поширення інноваційних проектів, що пройшли апробацію ринком.

Складено на основі [13, 73, 75, 116].

Одна з форм інноваційної діяльності – *бізнес-інкубатори (інкубатори інновацій)*, головне призначення яких полягає в підтримці малого, переважно інноваційного, підприємництва. Ці організаційно-економічні структури дають змогу підприємцям-початківцям стимулювати виробництво та розповсюдження інновацій у межах єврорегіону, тим самим сприяючи формуванню тісних зв'язків між суб'єктами підприємництва в єврорегіоні. У країнах із ринковою економікою бізнес-інкубатори організовуються й фінансуються за рахунок коштів місцевих органів влади, університетів та інших навчальних закладів, промислових корпорацій, субсидій (часто поворотних) від центрального уряду. Водночас діяльність бізнес-інкубаторів ґрунтується на використанні значних обсягів капіталізованих коштів, тобто тих, що вже вкладені в нерухомість і науково-виробничі фонди, причому це довгострокові й ризикові вкладення [113, с. 241]. Значною перевагою бізнес-інкубаторів є те, що вони забезпечують «виживання» стартапів у жорстких умовах конкуренції. Розвиток бізнес-інкубаторів не потребує бюджетних асигнувань (можливо, за винятком мінімальних коштів у вигляді стартового капіталу). П. Друкер відзначає [38, с. 87]: бізнес-інкубатор, зазвичай, забезпечує себе на засадах самофінансування. Він зацікавлений у тому, щоб малі інноваційні структури якомога швидше ставали рентабельними, оскільки бізнес-інкубатору гарантується значна частка в їхніх майбутніх прибутках.

Тривалість перебування фірми в складі бізнес-інкубатора, як правило, обмежується трьома роками. Уважають, що після виходу з бізнес-інкубатора фірма має досягти такого рівня самостійності, який забезпечить їй ефективне функціонування [1].

Отже, бізнес-інкубатори відіграють роль «помічника» та «наставника» для малих підприємств, які прагнуть займатися інноваційною діяльністю, проте їм бракує фінансових ресурсів і знань для успішного старту.

Однією з найбільш поширених форм єврорегіонального інноваційного співробітництва, що забезпечує процес «наука – виробництво – споживання» є *науково-технічні парки (технопарки)*. Технопарк – це науково-виробничий

територіальний комплекс, до якого входять дослідні інститути, лабораторії, експериментальні заводи з передовою технологією, створені на заздалегідь підготовлених територіях навколо великих університетів із розвиненою інфраструктурою, до якої належать лабораторні корпуси, виробничі приміщення багатоцільового призначення, інформаційно-обчислювальні центри колективного користування, системи транспортних й інших комунікацій, магазини, житлово-побутові приміщення, сервісні та виставкові комплекси.

Технопарки формуються на основі координації роботи та взаємодії наукової установи, вищого навчального закладу, державного сектору виробництва, приватних компаній і регіональних міських органів управління; зумовлюють прискорення процесів передавання науково-технічних знань, отриманих під час фундаментальних та прикладних наукових досліджень у виробництво; сприяють розвитку інноваційного підприємництва, залучаючи фінансові ресурси в інноваційну сферу. Основна перевага технопаркової структури – це територіальна близькість її складових елементів: університетів, приватних промислових підприємств, державних закладів, що позитивно впливає на діяльність кожної з них, сприяючи зближенню науки й виробництва, підвищуючи ефективність інвестицій [74, с. 246].

Основна ідея технопарків – комерціалізація результатів наукових досліджень університетських, академічних та інших дослідних центрів євро регіону, наукова продукція яких успішно доходить до стадії масового виробництва з поступовим виведенням на ринок. Тому мета створення й функціонування технопарку вбачається в досягненні тісного територіального зближення між матеріальною базою, необхідною для досліджень, і людським компонентом наукового потенціалу євро регіону [122, с. 154].

Одна з найбільш масштабних та комплексних форм євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері – *технополіси*. О. Анісімова влучно зазначає, що технополіси – це найсучасніші форми інтеграції науки й виробництва, що створюють умови для технологічного поштовху, результатом якого є поява значної кількості інновацій, які запроваджуються у виробництво та

забезпечать потужний економічний розвиток євро регіону чи іншому територіальному утворенню. Технополіси позиціонуються як об'єднання наукових, інноваційних, науково-технологічних парків і бізнес-інкубаторів на певній території задля надання потужного імпульсу економічному розвитку регіону [1].

Головні завдання технополісу – модернізація традиційних для євро регіону видів економічної діяльності та виведення їх на сучасний рівень, вибір наукових напрямів, визначальних для цього технополісу, які можуть забезпечити випереджальний розвиток виробничої інфраструктури.

При цьому технополіс забезпечує найсприятливіші умови для співробітників, спеціалістів і жителів тієї місцевості, на промисловій базі якої він формується. Тобто така форма спрямована на задоволення потреб людей, підвищення їхнього життєвого рівня та економічного розвитку євро регіону.

Особливе місце в програмах створення й розвитку технополісів відведено університетам і проблемі підготовки кадрів відповідно до вимог технополісу. Учені та спеціалісти наукових закладів залучаються до розроблення основних програм розвитку технополісу, виконують функції консультантів та експертів, навчання й перепідготовки кадрів [1].

Створення технополісів здійснює формувальний вплив на розвиток території свого базування, зокрема євро регіону. Ефективність технополісів проявляється в тому, що вони підвищують інноваційну активність, формують інноваційну інфраструктуру, прискорюють процес комерціалізації інновацій, забезпечують нові робочі місця, підвищують наукоємність промисловості, сприяють інноваційності економіки [74, с. 251].

Ефективна форма євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері – *євро регіональний інноваційний кластер*, тобто асоціація незалежних фірм, які займаються інноваційною діяльністю, географічно зосереджені в одному євро регіоні, співпрацюють та конкурують між собою, спеціалізуються в різних галузях, проте пов'язані спільними технологіями й взаємодоповнюють одна одну, що у підсумку, уможливорює отримання синергетичних і мережевих

ефектів та дифузії знань. Проте, як підкреслює П. Скотний, учасники єврорегіональних кластерів розміщені в різних податкових, митних, законодавчих середовищах сусідніх країн, хоча й можуть мати спільні підприємства та організації, користуватися спільною інфраструктурою [176].

Сутність утворення єврорегіональних інноваційних кластерів полягає в тому, щоб постійно забезпечувати євро регіону провідні позиції з погляду інновацій, зробити його своєрідним науково-дослідним полігоном і дослідним (стартовим) виробником, використовуючи при цьому головну перевагу – науковий потенціал [114, с. 129]. Саме тому до компетенції таких комплексів належать створення системи моніторингу інноваційного потенціалу євро регіону, створення єврорегіональної системи підтримки й розвитку інноваційної діяльності, координування діяльності організацій, що залучені до інноваційної активності, сприяння розвитку інтелектуального та кваліфікаційного потенціалу населення євро регіону. Отже, єврорегіональний інноваційний кластер виступає цілісною системою, яка вміщує взаємодію всіх необхідних елементів, тим самим забезпечуючи стрімкий економічний розвиток євро регіону, що ґрунтується на інноваціях.

Бачення функції кластера вдало трактує американський економіст В. Прайс, стверджуючи, що «створення кластерів та запровадження кластерної моделі поведінки підприємств є способом відновлення довіри між урядом і бізнесом та трансформації ізольованих фірм у підприємницьку спільноту» [150, с. 26].

Як стійке партнерське об'єднання кластер має потенціал, що перевищує просту суму потенціалів окремих його складників і є результатом ефективного поєднання конкуренції та кооперації, що створює синергетичний ефект кластера. Отже, ефекти, які виникають унаслідок діяльності єврорегіонального кластера, пов'язані із синергетикою, що проявляється в дії його учасників – ефектів масштабу, зниження трансакційних витрат, перетікання знань та інновацій, інвестиційних переваг і розподілу ризиків, спільного використання інфраструктурних об'єктів.

На сьогодні кластерні стратегії – найбільш популярний спосіб єврорегіональної співпраці, у тому числі й інноваційної. Крім того, вони визначають інтенсивність такої форми єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, як *міжнародна науково-технічна співпраця* – система економічних зв'язків у сфері перетину науки, техніки, виробництва, діяльності у сфері послуг та торгівлі. Вона існує на основі спільних, наперед вироблених й узгоджених намірів, які закріплені в міжнародних економічних договорах.

Міжнародне науково-технічне співробітництво передбачає створення координаційних міжнародних програм, спільних науково-технічних досліджень; міжнародне ліцензування, обмін науково-технічними документами, патентами, ліцензіями; міжнародний інжиніринг; співпраця в підготовці наукових і інженерно-технічних кадрів; проведення міжнародних науково-технічних конференцій, симпозіумів; створення та функціонування міжнародних науково-дослідних інститутів, організацій; розробка науково-технічних прогнозів.

Ефективність інноваційної діяльності в умовах єврорегіонального співробітництва залежить від прикладного аспекту, тобто практичного використання винайдених нововведень. *Науково-технічні центри* проводять фундаментальні й прикладні дослідження в різних сферах з експериментальною перевіркою та оформленням патентів, винаходів, методів і ноу-хау.

Проте, науково-технічні центри можуть бути не лише місцевого значення при вищих навчальних закладах, але й створюватися в міжнародних масштабах. Так, історичним прикладом є заснування в межах науково-технічної співпраці соціалістичних країн міжнародного науково-технічного центру «Об'єднаний інститут ядерних досліджень» (1956 р.) для спільного розв'язання загальних проблем науки й техніки країн Ради економічної взаємодопомоги. У межах єврорегіону такі науково-технічні центри є необхідним засобом обміну досвідом, результатами наукових робіт, координації і спільного проведення дослідних робіт, скорочення дублювання досліджень.

Як форма єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері міжнародний науково-технічний центр покликаний сприяти формуванню

єврорегіональної системи науково-технічної інформації; поглиблювати співпрацю у сфері винахідництва й патентної справи між суб'єктами інноваційної діяльності в межах єврорегіону; виконувати підготовку наукових кадрів, матеріального забезпечення досліджень. Усе це приводить до прискорення темпів науково-технічного прогресу та підвищення ефективності виробництва в країнах-членах центру; зближення рівнів їхнього економічного розвитку; поступового формування цілісного високорозвиненого науково-технічного потенціалу країн-учасників.

На нашу думку, науково-технічні центри можуть існувати як окремі форми єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері при вищих навчальних закладах, а можуть бути й науковими підрозділами в складі таких розширених форм, як технопарк, технополіс, єврорегіональний інноваційний кластер [22]. Однак важливість функціонування науково-технічних центрів – беззаперечна, оскільки вони відіграють роль зв'язної ланки між учасниками інноваційного процесу. Особливу перевагу отримує вищий навчальний заклад, при якому функціонує науково-технічний центр. Це дає змогу навчально-освітній установі стати науковою базою для приєднання інших елементів інноваційної інфраструктури та створення в подальшому нової організаційно-економічної форми.

Протягом останнього десятиліття набирає вагомості *консультативно-аналітична робота*, без якої неможливе прискорення розвитку малих і середніх підприємств, зайнятих інноваційною діяльністю. Це зумовлено тим, що існує чимало загроз для малого підприємства, яке розпочинає свою роботу, що виявляються в нестачі знань щодо успішного ведення бізнесу. Саме це дало поштовх появи й розвитку консультативно-аналітичних фірм із будь-яких питань організації та управління, починаючи з проблеми довгострокового прогнозу, розробки інноваційних стратегій, організаційних структур і закінчуючи проблемами звільнення кадрів.

Зазвичай, консультативно-аналітична допомога входить до переліку послуг бізнес-інкубатора, однак чим більше розвивається інноваційна діяльність, тим

більшою є потреба в наявності окремих консультативно-аналітичних фірм (установ, організацій), які спеціалізуються на широкому переліку послуг, пов'язаних із консультаціями та аналітикою. Особливо актуальне функціонування консультативно-аналітичних фірм у євро регіоні, де консультації спираються не лише на знання й досвід, а передусім на проведення конкретних і спеціалізованих досліджень.

Консультативно-аналітичні фірми проводять загальне ознайомлення з фірмою чи з проблемою, оцінюють її параметри, вибирають форму консультативної роботи, укладають договір (контракт) на її проведення, виконують діагностику управління інноваційною діяльністю фірми, розробляють рекомендації, проводять моніторинг їх реалізації. Консультаційна фірма у співробітництві із замовником формує дослідну групу з урахуванням характеру досліджуваних проблем, особливостей проведення досліджень, обсягів роботи. Дуже часто консультанти виступають у ролі експертів або арбітрів.

Консультаційні фірми проводять консультації з таких напрямів управлінської діяльності, як стратегічний розвиток інноваційної фірми-клієнта, розробка альтернативних рішень управлінських інноваційних проблем, обґрунтування оптимального варіанта розвитку фірми в тому чи іншому напрямі інноваційної діяльності, формування організаційних структур, корпоративне планування, організація дослідження ринку інновацій, інженерно-конструкторські роботи, технологія дослідження систем управління, проведення експериментів, соціометричних досліджень, тестувань тощо [74, с. 289].

Будь-яка підприємницька діяльність пов'язана з ризиком, особливо це стосується інноваційного бізнесу, оскільки все нове насамперед сприймається критично. Відтак однією з найбільших перешкод, із якою стикається мала інноваційна фірма, розпочинаючи свою підприємницьку діяльність, стає ризик того, що інновація не буде прийнята аудиторією, клієнтами, споживачами. Тому сьогодні великого поширення набувають *венчурні фірми та венчурні фонди*. Н. Павліха визначає венчурні фірми як дрібні підприємства, що працюють у

прогресивних із технологічного погляду, галузях економіки, спеціалізуються на діяльності у сфері наукових досліджень, розробок, створення й впровадження інновацій, пов'язаних із підвищеним ризиком [135, с. 217]. Зі свого боку, венчурний фонд – недиверсифікований інститут спільного інвестування закритого типу, який здійснює виключно приватне (закрите) розміщення цінних паперів серед юридичних і фізичних осіб. При чому фізична особа може бути учасником венчурного фонду виключно за умови придбання цінних паперів такого фонду на суму не менше ніж 1500 мінімальних заробітних плат.

Венчурні фірми й фонди найпоширеніші в наукомістких видах економічної діяльності, що спеціалізуються на наукових дослідженнях та інженерних розробках, тобто на комерційній апробації науково-технічних нововведень.

А. Поручник, Л. Антонюк [148, с. 35] визначають венчурне підприємництво як ризикову діяльність, у процесі якої створюються й упроваджуються у виробництво нові товари, технології, послуги. Це поєднання двох видів підприємництва – фінансового та інноваційного. Відповідно до цього спеціалізовану діяльність щодо виробництва й просування на ринок нових товарів ведуть компанії та фонди венчурного капіталу й малі венчурні фірми. Тобто, завдяки венчурним фірмам, існує можливість значно зменшити ризики несприйняття інноваційного продукту ринком, тим самим заохотити малі підприємства активніше проводити інноваційну діяльність.

Зважаючи на вищесказане, ми виділяємо венчурну фірму як окрему форму євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері. Більше того, стрімкий розвиток венчурного підприємництва пов'язаний із перевагами, які отримують венчурні фірми, а саме: вузькою спеціалізацією наукових пошуків або розробкою невеликого кола технічних ідей, концентрацією фінансових і матеріально-технічних ресурсів за обраним напрямом дослідження, високим рівнем мотивації праці кваліфікованих спеціалістів, гнучкістю й мобільністю з урахуванням ринкової кон'юнктури, можливістю швидкої переорієнтації на інші напрями, відсутністю бюрократизму в управлінні, мобільністю організаційної структури, швидкою комерційною реалізацією ідеї, технології, винаходу; цикл

«наука – виробництво» скорочується до мінімуму. Тому венчурні фірми є незамінними елементами розвитку інноваційної сфери в євро регіонах.

Поширеною формою інноваційної діяльності сьогодні виступає *центр трансферу технологій*. За визначенням Т. Зінчук, К. Кащук, трансфер технологій – це послідовність дій, у ході яких нові знання, отримані в результаті фундаментальних і прикладних досліджень в університетах та науково-дослідних інституціях, вільно розповсюджуються, передаються через надання науково-технічних послуг або купуються підприємствами для впровадження в якості продукції чи технології [51, с. 202].

Н. Буняк зазначає: трансфер технологій передбачає не лише передачу технології, але і її практичне використання (комерційне й некомерційне); забезпечує підприємству доступ до новітніх розробок і скорочує його витрати (часу, фінансових, трудових та інших ресурсів) на одержання бажаного результату. Зазвичай, трансфер технологій здійснюється в таких організаційних формах, як продаж патентів, ліцензій, ноу-хау, інжиніринг, лізинг, створення високотехнологічних підприємств, організація спільного виробництва чи підприємства тощо.

Найчастіше такими посередниками на ринку є центри трансферу технологій, які можуть бути структурними підрозділами ВНЗ і науково-дослідних установ («прямий трансфер») або ж виконувати свою діяльність на комерційних засадах («непрямий трансфер»). Зазвичай, вони надають науково-технічні, маркетингові та навчальні послуги, зокрема проводять на замовлення науково-технічні дослідження, здійснюють охорону прав на об'єкти інтелектуальної власності, сприяють налагодженню ділових контактів між учасниками трансферу технологій, допомагають в обґрунтуванні економічної доцільності результатів науково-технічної діяльності, формують базу даних про наявні розробки, а також про попит на ринку на інноваційні ідеї, організують та проводять курси й семінари щодо залучення та поширення нових знань тощо. У межах країни такі центри об'єднуються в єдину мережу, що дає змогу підвищити ефективність їх функціонування [13, с. 56].

Період 90-х років ХХ ст. розпочав технологічну організацію суспільства [207] та характеризується активізацією міжнародної науково-технічної кооперації фірм у вигляді створення *науково-технічних стратегічних альянсів*. Оскільки така кооперація розвивається у вигляді технічної співпраці регіонів різних країн, обміну й передавання технологій, ноу-хау, виробничого та технологічного досвіду, навчання технічного персоналу, установа й налагодження устаткування, то ми вважаємо за необхідне віднести її до окремого єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Формування науково-технічних стратегічних альянсів відбувається за допомогою укладання різноманітних угод, серед яких – угоди про співпрацю в окремих видах наукової діяльності, про поглинання новаторських малих підприємств (венчурних фірм) великими компаніями з метою одержання нових технологій; укладання угод про створення спільних підприємств, розподіл між фірмами витрат на НДДКР [71, с. 27].

Отже, науково-технічний стратегічний альянс – це договірна форма співпраці між кількома фірмами з різних країн, науковими установами, державними лабораторіями. Метою створення стратегічного альянсу виступає потреба розв'язання спільних науково-технічних проблем [111]. У межах єврорегіонального співробітництва науково-технічний стратегічний альянс виступає способом співробітництва між підприємствами в межах євро регіону, у якому використовуються єдині ресурси для досягнення кращого результату для всіх учасників альянсу.

Головні переваги від функціонування стратегічного альянсу – прискорення технологічного розвитку; економія часу, який відводиться на проходження товаром усіх етапів життєвого циклу; зростання вартості досліджень у високотехнологічних галузях і, відповідно, розподіл ризику та витрат між фірмами на проведення спільних НДДКР; доступ фірм-учасників альянсу до науково-технічних досягнень один одного; підвищення ефективності й прибутковості [210].

Інноваційна діяльність у розвинутих країнах, зокрема європейських, має тенденцію до ґрунтування на парадигмі відкритих інновацій. Основна відмінність такої парадигми – розширення процесу створення інновацій за межами підприємства, уключення до нього додаткових учасників. У цьому контексті з’являються нові форми – *аутсорсинг та краудсорсинг*, які відносимо до форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, оскільки вони передбачають процес передачі певних сегментів інноваційної діяльності невизначеному колу осіб зодля залучення до інноваційного процесу людей поза сферою науки та бізнесу [138, с. 115].

Такі форми набувають актуальності серед малих і середніх підприємств, які починають займатись інноваційною діяльністю, проте не володіють достатньою кількістю коштів для забезпечення протікання всього інноваційного процесу. Підприємство потребує великої кількості фінансових ресурсів для забезпечення утримання штату працівників, ведення наукових розробок і досліджень. Така ситуація приводить до реалізації парадигми відкритих інновацій – принципу ведення інноваційної діяльності, за якого частина роботи зі створення інновацій передається сторонній організації на умовах аутсорсингу або ж невизначеному колу осіб на умовах краудсорсингу. У разі використання таких схем підприємство може зекономити значну кількість фінансових ресурсів та направити їх залишок на просування готового інноваційного продукту [75].

У контексті єврорегіонального співробітництва аутсорсинг і краудсорсинг виступають ефективними інструментами реалізації принципу відкритих інновацій [240]. Особливо це стосується малих підприємств, які лише виходять на ринок. Для них аутсорсинг і краудсорсинг дають змогу успішно розпочати свою діяльність, у тому числі інноваційну, а також зайняти власну нішу на міжнародному ринку.

Різниця між аутсорсингом та краудсорсингом полягає в тому, що до застосування першої форми підприємство звертається за нестачі коштів на стартування бізнесу. При цьому укладається договір публічної оферти. Коли підприємство має достатньо фінансових можливостей для проведення частини

інноваційних досліджень власними силами, то використовується модель ведення інноваційної діяльності на основі краудсорсингових технологій. Особливість краудсорсингу – те, що інноваційний процес розбивається на окремі елементи (модулі), які виконуються незалежно один від одного. Підприємство отримує інформацію про необхідність інноваційного розвитку від споживачів. На основі аналізу формуються основні напрями вдосконалення товару або послуги. Наступний крок – використання *краудсорсингу* для генерації так званих споживацьких інновацій – тих, що спрямовані від споживача. Інноваційні ідеї, отримані ззовні, розвиваються всередині підприємства залежно від обраного варіанта. Одержані в результаті краудсорсингу інноваційні ідеї можуть також бути реалізовані на ринку інновацій [138, с. 116].

Краудсорсинг як нова форма єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері має кілька суттєвих переваг щодо її використання в межах єврорегіону. По-перше, краудсорсингова платформа не потребує значних фінансових витрат для створення й підтримання розвитку, водночас вивільняється прихований інтелектуальний потенціал суспільства, носіями якого є так звані трендсеттери. Дослідження засвідчили, що середня вартість однієї інноваційної ідеї складає близько 3,5 тис. дол., що значно менше, ніж за застосування парадигми закритих інновацій [170, с. 330].

По-друге, дуже часто на єврорегіональному рівні інтелектуальний потенціал суспільства має латентний характер, тобто не виявляє себе через заклади вищої освіти, наукові інституції, не знаходить відображення в бізнес-процесах. Це відбувається через відсутність інфраструктури, потрібної для їх залучення в процес створення інновацій. Водночас трендсеттери є носіями інноваційних ідей, які до певного моменту не використовуються в процесі виробництва. Краудсорсинг, таким чином, виступає інструментом пошуку та відкриття цих ідей. По-третє, навіть єврорегіон з нерозвинутою інфраструктурою теоретично може залучити до інноваційного процесу інноваторів із будь-якої точки земної кулі.

Важко не погодитися з О. Ворожейкіним про те, що впровадження краудсорсингової платформи в інноваційно-інвестиційні процеси на єврорегіональному рівні дасть змогу розкрити латентний інтелектуальний потенціал суспільства; створити команду інноваторів у єврорегіоні для виконання завдань інноваційного розвитку; підвищити інноваційну активність у єврорегіоні та дати поштовх до інформатизації суспільства. Загалом, краудсорсингова платформа – надзвичайно актуальний і перспективний інструмент прискорення єврорегіонального розвитку.

Завдяки бізнесовій мережі аутсорсингу та співпраці малих і великих підприємств усі учасники єврорегіонального співробітництва активно розвиваються. Інноваційний аутсорсинг відчутно підвищує кількість та якість інновацій у межах єврорегіонального простору [20].

Оскільки ключовим моментом в завершенні інноваційного процесу є питання фінансування, то постійно виникає необхідність пошуку нових форм залучення фінансової підтримки, які б відповідали наявним умовам функціонування й очікуваним результатам інноваційного підприємства.

Однією з форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, яка забезпечує інноваційне підприємство грошовими ресурсами, виступає *договір комерційної концесії (франчайзинг)*. Ця форма є найповнішою фінансовою схемою залучення інвестиційних ресурсів у процес тиражування інноваційних проектів, що пройшли апробацію ринком, у тому числі й в умовах єврорегіонального співробітництва. За визначенням О. Просовича [163, с. 253], під франчайзингом розуміємо процес, коли власник запатентованої інноваційної ідеї, що є основою його бізнесу, за договором франшизи передає право на її використання іншій організації, водночас беручи на себе фінансові витрати на становлення бізнесу на новому ринку, його консалтинговий і маркетинговий супровід. Франчайзинг поєднує переваги кредиту й лізингу, мінімізуючи стратегічний ризик для франчайзі.

Крім того, франчайзинг виступає формою реалізації інноваційної діяльності, даючи змогу підвищити рентабельність малого підприємництва

завдяки об'єднанню переваг малого та великого бізнесу. Фактично в цій системі великий бізнес відіграє одну з ключових ролей у зміцненні позицій малого й середнього бізнесу. Франчайзинг потужний тоді, коли в мережу залучено більше учасників. До того ж це – дієвий спосіб виведення малого бізнесу з тіні.

Отже, різноманітність форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, безумовно, сприяє його розвитку. Ми визначили лише окремі з них, які, на нашу думку, найефективніші для розвитку підприємництва та активізації єврорегіональної співпраці. Ці форми, на нашу думку, узагальнюють основні методи й способи реалізації інноваційної діяльності в умовах єврорегіонального співробітництва, на що вказує значний досвід країн Європейського Союзу.

1.3. Методичні підходи до аналізу інноваційного розвитку єврорегіону

Інноваційний розвиток єврорегіону – це динамічний процес, який ґрунтується на взаємодії суб'єктів господарювання єврорегіону, його виробничих технологій та потужностей, системи управління й організації, а також діяльності науково-освітніх інституцій, що забезпечує реалізацію стратегічних цілей усіх учасників єврорегіону та підвищує його конкурентоспроможність.

Складність і тривалість інноваційного процесу, особливо в умовах єврорегіонального співробітництва, зумовлюють значні труднощі щодо вибору та впровадження інновацій, оцінювання їхньої ефективності тощо. Це зумовлює потребу комплексної системи розробки й використання методичних підходів до аналізу інноваційного розвитку єврорегіону як основи прийняття об'єктивних управлінських рішень.

Відтак важливо визначити ефективність інновацій як результуючу величину, що визначається здатністю інновацій зберігати певну кількість трудових, матеріальних і фінансових ресурсів із розрахунку на одиницю створюваних продуктів, технічних систем, структур.

Процеси інноваційного розвитку єврорегіону оцінюють за такими критеріями, як актуальність, значущість, багатоаспектність. *Актуальність* передбачає відповідність напрямків інноваційної діяльності, що реалізовується в регіонах-учасниках, цілям його науково-технічного й соціально-економічного розвитку. Мета визначається з огляду на встановлені суб'єктом управління науково-технічні, економічні, соціальні та екологічні пріоритети, які можуть відображати загальносвітові тенденції еволюції й обрати стратегію розвитку єврорегіону. *Значущість* же інновацій відображає ступінь розв'язання властивих певному регіону соціально-економічних та екологічних проблем, цілі реалізації його потенціалу за допомогою здійснення інноваційних програм і втілення в життя інноваційних проєктів. *Багатоаспектність* урахує вплив інновацій на різні сторони діяльності учасників єврорегіону та їх оточення, передбачає отримання різних видів ефекту (результату), зокрема науково-технічного, ресурсного, соціального, екологічного [39, с. 115].

Зазначимо, що в процесі інноваційного розвитку мають бути враховані такі моменти, як відповідність прийнятих технічних рішень сучасним технологічним вимогам в індустріально розвинутих країнах; рівень і масштаб новизни інноваційного проєкту та його складників; наявність інтелектуального компонента й захисту патентами інтелектуальній власності; визначення перспектив, закладених у проєкт технологій і технічних засобів; зумовлення ринків (зовнішній чи внутрішній), на які розраховано нову продукцію.

Зауважимо, що методичні підходи до аналізу інноваційного розвитку єврорегіонів подібні до методики їх дослідження. Однак для аналізу інноваційного розвитку того чи іншого єврорегіону здійснюється порівняння показників щодо кожного регіону-учасника єврорегіонального співробітництва. Це дає змогу ідентифікувати особливості інноваційної діяльності в різних країнах.

Розробка методичних підходів до аналізу інноваційного розвитку єврорегіонів передбачає застосування методів економічної діагностики та оцінки інноваційної діяльності в регіонах.

Економічна діагностика (від лат. *розпізнання*) як метод економічного аналізу слугує інструментом вивчення теорії й практичних заходів щодо організації, перевірки працездатності системи інноваційного розвитку євро регіонів на основі дослідження її функціонування.

Економічна діагностика також уключає оцінку економічних показників роботи суб'єктів господарювання, яка ґрунтується на основі аналізу окремих результатів. Це дає можливість виявити перспективи подальшої еволюції суб'єктів господарювання й ефектів від прийняття тих чи інших управлінських рішень.

Один із дієвих методів економічної діагностики – проведення економічної оцінки. Поняття «оцінки» зазвичай використовується там, де є грошові виміри – показники. У нашому дослідженні метод економічної оцінки інноваційного розвитку євро регіонів застосовано для встановлення його відповідності до прийнятих критеріїв. Оцінка передбачає кількісну характеристику інноваційного розвитку євро регіонів, проте коли вона виконується з урахуванням локальних економічних умов, місця та взаємозв'язку окремих елементів інноваційної діяльності, тоді уможлиблюється здійснення якісної характеристики – визначення рівня впливу різних факторів на процес інноваційного розвитку.

Варто зазначити, що аналіз інноваційного розвитку – це комплексне багатоаспектне поняття, яке включає кілька складників (видів). Зокрема, науковці В. Дорофієнко, В. Колосюк пропонують розглядати такі види аналізу, як економічний, ресурсний, соціальний, які ми можемо використати для характеристики інноваційного розвитку євро регіонів.

Економічний аналіз являє собою систему індикаторів, що показують відношення результатів і витрат кожного учасника інновації. Вихідними даними для їх визначення є кількість інноваційно активних підприємств у євро регіоні, обсяги випуску інноваційної продукції, кількість фахівців, які займаються інноваційною діяльністю, чисельність витрат на інноваційну діяльність тощо [195, с. 127].

Ресурсний аналіз виконують для встановлення впливу інновацій на обсяги споживання певного виду ресурсу й розв'язання проблеми його обмеженості (важливе в разі використання дефіцитних чи непоновлюваних ресурсів, особливо тих, які імпортують); визначають його показниками підвищення ефективності їх використання (наприклад підвищення ефективності використання трудових ресурсів – зростанням продуктивності праці; технічних ресурсів – зростанням фондівіддачі тощо).

Соціальний аналіз інновацій полягає у встановленні їх внеску в покращення якості життя населення єврорегіону, екологічний – ураховує їх вплив на розв'язання проблем охорони довкілля, що особливо важливо під час реалізації інноваційних проектів, які можуть змінювати рівень екологічної безпеки території [35, с. 146].

Отже, комплексний аналіз інноваційного розвитку єврорегіону забезпечує визначення результатів і наслідків, очікуваних від реалізації інноваційної діяльності та дає змогу прийняти правильне рішення щодо її актуальності та доцільності.

Пропонуємо проаналізувати інноваційний розвиток єврорегіонів на основі таких принципів, як науковість, адекватність, результативність, системність, комплексність, обґрунтованість.

Принцип *науковості* в контексті дослідження інноваційного розвитку єврорегіонів передбачає, що створювані нововведення в умовах єврорегіонального співробітництва повинні мати наукове обґрунтування, тобто відображати досягнення сучасної науки, достовірні факти, явища, процеси; відповідати сутності науково обґрунтованих законів.

Принцип *адекватності* передбачає узгодження результатів інноваційного розвитку єврорегіонів зі стратегічними пріоритетами та заходами закладеними керівними органами єврорегіону. На регіональному рівні принцип адекватності означає, що управління інноваційним розвитком не може бути чимось принципово відмінним від загальнодержавного механізму управління, закріпленого законодавчими актами й нормативними документами.

Застосування принципу адекватності дає змогу отримати соціальний, економічний, науково-технічний, екологічний та інші ефекти від упровадження інновацій і сформувавши систему оцінювання заходів, що реалізуються.

Принцип *системності* полягає в тому, що будь-яка діяльність, у тому числі й інноваційна, є системою, тобто організованою сукупністю структурних елементів, що виконують певну функцію. За такого розуміння інноваційний розвиток відбувається у вигляді системи, у якій визначаються функціональна структура, склад елементів і зв'язків між учасниками інноваційного процесу. До того ж принцип системності означає поєднання та взаємодію елементів інноваційної системи євро регіону.

Принцип *комплексності* передбачає, що інноваційний розвиток євро регіону окреслений методами державного й регіонального регулювання, за допомогою виконання інноваційної діяльності, спрямованої на виявлення та всебічне використання наявних і перспективних ринкових можливостей, підтримуючи при цьому певний баланс зовнішніх і внутрішніх можливостей розвитку задля досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності.

Принцип *обґрунтованості* полягає в узгодженості дій усіх учасників ланцюжка «держава – наука – бізнес» у контексті прийняття рішень з активізації інноваційної діяльності, виходячи з об'єктивних потреб ринку. Виявлення цього принципу полягає в тому, що потреби в підготовці спеціалістів необхідних спеціальностей і кваліфікації, у проведенні наукових досліджень та розробок за актуальними напрямками, продиктовані зовнішнім середовищем, будуть задоволені освітнім і науковим секторами та сформують підґрунтя для продукування, трансферу й комерціалізації знань бізнесовим сектором.

Важливе також використання інших принципів: *об'єктивності* (спосіб аналізу інноваційного розвитку є неупередженим та здійснюється з різних точок зору й різними методами); *коректності* (результати аналізу повинні бути сформовані відповідно до вимог); *цілетворення* (спроможність аналізувати інноваційний розвиток за цільовим характером); *формалізованості* (представлення результатів аналізу у відповідній формі); *інтегрованості*

(кінцевий результат діагностики інноваційного розвитку ґрунтується на оцінках окремих її компонентів) [90, с. 26].

Окрім вищезазначених принципів, вважаємо за доцільне в процесі аналізу інноваційного розвитку єврорегіонів урахувати методичні принципи, запропоновані Т. Щетиловою: динамічності (урахування фактора розвитку інноваційної діяльності під час спроб її оцінки); принцип зміни цінності грошей у часі (нерівноцінність двох однакових за абсолютною величиною різночасових сум пов'язана, передусім, із тим, що наявні сьогодні гроші можуть бути інвестовані й принести дохід у майбутньому); принцип відповідності цілям інвесторів (інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиційною, при цьому ефективність останньої напряму залежить від цілей, які ставлять перед собою інвестори, укладаючи кошти в нововведення); принцип урахування альтернативної вартості (виражає, що величина витрат, за якою оцінюється кожний ресурс інноваційної діяльності повинен уключати упущену вигоду, пов'язану з його можливим альтернативним використанням) [211, с. 111].

Використання таких принципів діагностики, як принцип від загального до часткового, від попередньої до загальної оцінки, принцип поєднання статичних та динамічних оцінок, сполучення кількісних і якісних оцінок, що запропоновані М. Кизимом у роботі [66, с. 92], є доцільними в процесі дослідження інноваційного розвитку єврорегіонів.

Окрім вищезазначених принципів, під час дослідження єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері пропонуємо також застосовувати принципи *гнучкості* (здатність змінювати та коригувати стратегію інноваційного розвитку єврорегіону відповідно до об'єктивних економічних, політичних і соціальних умов); *від загального до часткового* (аналіз інноваційного розвитку єврорегіону як комплексної категорії, у розрізі оцінки кожної з його частин); *від попередньої до загальної оцінки* (формалізує результати оцінки ефективності інноваційної діяльності, які виконуються на етапі прийняття рішення про впровадження тих чи інших форм інноваційної діяльності й на кінцевому етапі комерціалізації результатів); *сполучення*

статичних і динамічних оцінок (відображає результати оцінки як на етапі впровадження, так і з урахуванням її розвитку на ринку); *сполучення кількісних та якісних оцінок* (ураховує використання кількісних та якісних показників, що характеризують інноваційний розвиток) [89, с. 225].

Для того щоб здійснити оцінку з урахуванням динамічності навколишнього середовища, упродовж життєвого циклу інновації доцільно застосовувати принцип урахування фактора часу [205, с. 38].

Серед методичних підходів до оцінки інноваційного розвитку єврорегіону відзначимо напрацювання В. Павлова та Ю. Корецького, які пропонують здійснювати її на основі багатофакторного аналізу, інноваційної привабливості, застосовуючи метод стандартизації, на основі десяти показників й інтегрального в тому числі. Перевага цього методу – можливість розподілу регіонів на групи, однак цей метод охоплює не всі стадії інноваційного процесу [137, с. 192].

Одним із методів аналізу інноваційного розвитку єврорегіонів виступає *факторний аналіз*, який дає змогу здійснити комплексний аналіз, знайти й класифікувати фактори, що впливають на інноваційний розвиток у єврорегіоні та пов'язаних із ним соціально-економічних процесів, виявити причинно-наслідкові зв'язки, що зумовлюють зміну конкретних показників інноваційної діяльності.

Згідно з трактуванням факторного аналізу К. Фрімена, моделі інноваційного розвитку єврорегіонів потрібно розкривати крізь призму історичного погляду. Кожна територія має свій унікальний набір факторів, які впливають на її розвиток і процвітання. Водночас на кожній території наявні деякі основні фактори, так звані рушійні сили, які зумовлюють активізацію інноваційного розвитку [223, с. 5]. При цьому базовими елементами, від яких залежать швидкість та ступінь розвитку території, виступають регіональні мережі з доброзрозвинутою місцевою інфраструктурою, місцева робоча сила й компетентність населення. Крім того, існує технологічний фактор, який уключає комунікаційну інфраструктуру, висококваліфікованих науковців та систему

дослідних інститутів й установ. Це створює передумови для виконання інноваційної діяльності в регіоні та виступає факторами її активізації [102].

Потужний фактор інноваційної діяльності в регіоні – малі та середні підприємства (МСП), які є економічним двигуном інноваційного розвитку країни та її регіонів. Зокрема, тут найважливішу роль відіграють інноваційно активні підприємства, що займаються науковими розробками та їх упровадженням у виробництво й розповсюдження, та їх кількість відносно валового регіонального продукту.

На сьогодні існує велика кількість методик щодо аналізу й оцінки інноваційного розвитку регіонів (єврорегіону), побудовані на основі *експертних оцінок*. Однак, зважаючи на багатоаспектність поняття інноваційного розвитку регіону та різнобічність критеріїв його оцінки, потрібно застосовувати ту методику, яка дасть змогу об'єднати доступну статистичну інформацію й привести показники до єдиного «знаменника». Тому пропонуємо оцінювати рівень інноваційного розвитку регіонів за допомогою розрахунку інтегрального індексу інноваційного розвитку, який ураховує систему групових індикаторів (критеріїв) інноваційного розвитку. Алгоритм комплексної оцінки інноваційного розвитку регіонів представлено на рис. 1.2.

На першому етапі для аналізу інноваційного розвитку регіонів потрібно здійснити відбір вартісних показників, наведених у статистичних збірниках, які характеризують найбільш важливі аспекти інноваційного розвитку регіону.

Якщо ж немає можливості отримати необхідний показник за офіційною статистикою, його слід розрахувати на основі наявних статистичних даних. Така інформація загальнодоступна, що значно полегшить аналіз та оцінку інноваційного розвитку регіонів й, отримати при цьому достовірні та об'єктивні результати.

На другому етапі потрібно здійснити економічне обґрунтування вибору й формування сукупності показників за однорідною групою параметрів. Це становитиме основу для подальшого розрахунку часткових показників

інноваційного розвитку (групових індикаторів), які являють собою окремі напрями інноваційного розвитку регіонів.

Рис. 1.2. Алгоритм комплексного аналізу інноваційного розвитку регіонів
Складено на основі [134].

Після того, як сукупності показників будуть сформовані, потрібно здійснити аналіз коректності обраного масиву статистичних даних і вибрати метод їх обробки для приведення їх у порівнянний вигляд.

Оскільки показники мають різну розмірність, то агрегування потребує приведення їх до однієї основи, тобто вимагає попереднього нормування значень. Отже, на третьому етапі аналізу та оцінки інноваційного розвитку регіонів вектор первинних ознак $[x_1, x_2, \dots, x_n]$ змінюється вектором нормованих значень $[k_1, k_2, \dots, k_n]$. На практиці застосовують різні способи нормування. Вони ґрунтуються на порівнянні емпіричних значень показників x_i із певною величиною. Такою величиною може бути максимальне x_{max} (формула 1.1),

мінімальне x_{min} (формула 1.2), середнє значення сукупності $[x_1, x_2, \dots, x_n]$ (формула 1.3) чи еталонне (порогове) x_e значення показника (формула 1.4):

$$k_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{max}} - \text{для показників стимуляторів}, \quad (1.1)$$

$$k_{ij} = \frac{x_{min}}{x_{ij}} - \text{для показників дестимуляторів}, \quad (1.2)$$

$$k_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_c}, \quad (1.3)$$

$$k_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_e}, \quad (1.4)$$

$$k_{ij} = \frac{x_{ij} - x_{min}}{x_{max} - x_{min}}, \quad (1.5)$$

$$k_{ij} = \frac{x_{max} - x_{ij}}{x_{max} - x_{min}}. \quad (1.6)$$

Для приведення показників до зiставного вигляду в нашому дослідженні застосовуємо формулу (1.1), якщо кращий показник відповідає x_{max} , та формулу (1.2), якщо кращий показник відповідає x_{min} , де x_{ij} i -й показник j -го регіону, x_{min} – мінімальне значення i -го показника серед аналізованих регіонів, x_{max} – максимальне значення i -го показника серед регіонів, що розглядаються.

Уважаємо, що ці формули найбільш оптимальні, оскільки застосування формул (1.5) та (1.6) знижує інформативність, адже значення коефіцієнта k_{ij} для регіону з найкращим значенням дорівнюватиме нулю.

Результатом формул (1.1) й (1.2) будуть значення, що лежать у межах (0;1), при чому значення 1 матиме лише регіон із найкращим значенням за відповідним показником.

Задля аналізу інноваційного розвитку євро регіону пропонуємо побудувати систему показників факторного аналізу інноваційного розвитку євро регіону, яка включає три компоненти, а саме: науково-технічний, освітній та інвестиційний (рис. 1.3).

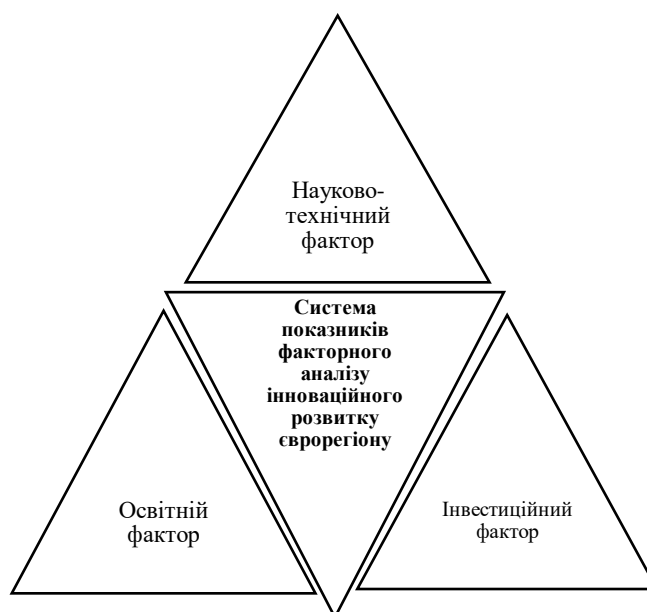

Рис. 1.3. Система показників факторного аналізу інноваційного розвитку євро регіону

Складено дисертантом.

Складові фактори методологічної матриці виступають як групові індикатори, що включають часткові показники статистичної інформації й представлені в табл. 1.6. Наведені показники найбільш повно характеризують процеси інноваційного розвитку та тенденції, що відбуваються в регіональній середовищі.

Таблиця 1.6

Система статистичних показників-індикаторів аналізу та оцінки інноваційного розвитку регіонів України

Груповий індикатор	Показники
1	2
Науково-технічний	Кількість організацій, які виконують науково-технічні роботи, <i>одиниць</i>
	Кількість інноваційно активних підприємств у промисловості за напрямками інноваційної діяльності, <i>одиниць</i>
	Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, <i>тис. грн.</i>
	Частка в загальному обсягу реалізованої інноваційної продукції за межі України, <i>тис. грн.</i>
	Упровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості, <i>процесів</i>
	Впровадження інноваційних видів продукції в промисловості, <i>найменувань</i>
	Кількість підприємств, які створили передові технології, <i>одиниць</i>

Освітній	Кількість фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи, тис. осіб
	Кількість фахівців вищої кваліфікації, які заняті в економіці України, тис. осіб
	Кількість авторів раціоналізаторських пропозицій, осіб
	Чисельність зайнятого населення у віці 15–70 років, тис. осіб
	Кількість зайнятого населення в професійній, науковій та технічній діяльності, тис. осіб
	Кількість вищих навчальних закладів I–V рівнів акредитації, одиниць
	Кількість студентів вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації у розрахунку на 10 000 населення, осіб
Інвестиційний	Внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи, виконані власними силами наукових організацій, тис. грн.
	Розподіл загального обсягу інноваційних витрат, тис. грн.
	Капітальні інвестиції у професійну, наукову й технічну діяльність, % до загального обсягу інвестицій по регіону
	Депозити фінансових корпорацій у розрізі регіонів, млн. грн.

Складено дисертантом.

Звернемо увагу, що вищенаведена система показників застосована для аналізу інноваційного розвитку регіонів України. Натомість, під час дослідження євро регіону «Буг» в пункті 2.3 використано наступну систему показників, наведену в табл. 1.7.

Четвертий етап комплексного аналізу рівня інноваційного розвитку регіонів передбачає відбір методу для розрахунку часткових показників (K_1, K_2, \dots, K_n) інноваційного розвитку й здійснення відповідних розрахунків.

Розрахунок часткових показників виконують за формулою (1.7).

$$K_n = \sqrt{k_1^2 + k_2^2 + \dots + k_n^2} = \sqrt{\sum k_n^2}. \quad (1.7)$$

Для здійснення наступних етапів комплексного аналізу й оцінки рівня інноваційного розвитку регіонів вважаємо за доцільне нормування отриманих часткових показників.

На п'ятому етапі аналізу виконують відбір та обґрунтування методу «згортання» часткових показників і формулу для розрахунку інтегрального індексу інноваційного розвитку регіонів (I_k) і проводять відповідні обрахунки.

**Система статистичних показників-індикаторів аналізу та оцінки
інноваційного розвитку євро регіону «Буг»**

Груповий індикатор	Показники
Наявність кадрового потенціалу для виконання інноваційної діяльності	Загальна чисельність населення, <i>тис. осіб</i>
	Чисельність дослідників, які мають науковий ступінь, <i>осіб</i>
	Кількість фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи, <i>осіб</i>
	Питома вага науковців у загальній чисельності населення області, %
Обсяг інноваційних витрат у євро регіоні	Загальний обсяг інноваційних витрат у фактичних цінах, <i>євро</i>
	Валовий регіональний продукт, <i>євро</i>
	Загальний обсяг інноваційних витрат, %
Частка витрат підприємств на внутрішні науково-дослідні роботи в загальному обсязі витрат у євро регіоні	Витрати підприємств на внутрішні науково-дослідні роботи, <i>євро</i>
	Частка витрат підприємств на внутрішні науково-дослідні роботи в загальному обсязі витрат, %
Обсяг інвестицій в основний капітал на наукову діяльність у євро регіоні	Інвестиції в основний капітал у фактичних цінах, <i>євро</i>
	Інвестиції в основний капітал на наукову діяльність, %
Прибуток від реалізації інноваційної продукції, <i>євро</i>	

Складено дисертантом.

Для розрахунку інтегрального індексу інноваційного розвитку з отриманих часткових показників ми використали формулу знаходження середнього геометричного значення (1.8).

$$I = \sqrt[n]{K_1 \cdot K_2 \cdot \dots \cdot K_n} = \sqrt[n]{\prod K_n}, \quad (1.8)$$

де I – інтегральний індекс інноваційного розвитку регіону; K_1, K_2, \dots, K_n – часткові показники; n – кількість часткових показників. Цей метод вважаємо найбільш доцільним, оскільки інтегральний коефіцієнт ураховує дані всіх часткових показників, що дає змогу виявити вплив одиничних показників на інтегральний індекс інноваційного розвитку.

Шостий етап передбачає ранжування отриманих показників інтегрального індексу інноваційного розвитку й проведення типології регіонів за рівнем інноваційного розвитку у відповідному розрахунковому періоді.

Сьомий етап виявляється в здійсненні SWOT-аналізу інноваційного розвитку єврорегіонів за участі України, де вказуються сильні та слабкі ознаки, а також досліджуються можливості й загрози інноваційного розвитку єврорегіонів.

На восьмому етапі проводять аналіз результатів оцінки рівня інноваційного розвитку регіону та готують висновки [134, с. 124 – 131].

Реалізація зазначених послідовних етапів містить у собі загальні обов'язкові елементи оцінки інноваційного розвитку регіонів. Інтегральна оцінка інноваційного розвитку надаватиме додаткову інформацію потенційним інвесторам щодо сприйнятливості умов для розвитку бізнесу в регіоні; інформуватиме органи влади, зацікавлені міністерства щодо рівня інноваційного розвитку окремих регіонів і зміну відповідного рівня; стимулюватиме представників регіональних органів влади підвищувати часткові показники, що характеризують рівень інноваційного розвитку, тобто розвивати інфраструктуру, бізнес, людський капітал тощо.

Отже, інноваційний розвиток єврорегіону – це комплексна система забезпечення конкурентоспроможності єврорегіону, яку потрібно оцінювати крізь призму багатоаспектності. Тому, досліджуючи це питання, науковці виділяють різні групи показників, на основі яких можна визначити ефективність інноваційної діяльності та потенціал регіону. Виокремлення основних методологічних підходів і їх використання в процесі аналізу інноваційного розвитку єврорегіонів дає змогу оцінити реальний стан, результативність, можливості й перспективи виконання інноваційної діяльності в регіоні, виявити сильні та слабкі сторони, загрози й можливості інноваційного розвитку відповідних територій; розкрити напрями активізації розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Висновки до розділу 1

1. Розкрито визначення різними вченими дефініцій понять «транскордонне співробітництво», «єврорегіональне співробітництво», що дало підставу запропонувати авторське бачення сутності поняття «єврорегіональне співробітництво» як форми транскордонної співпраці, що передбачає взаємовигідні відносини двох або більше регіонів різних держав – учасників цього співробітництва, хоча б один із яких є членом Європейського Союзу, що сприяє поглибленню процесів європейської інтеграції.

2. Виявлено напрями єврорегіональної співпраці: економічне співробітництво, соціальна інфраструктура, безпека, екологія та охорона довкілля, вирішення надзвичайних ситуацій, транспортна інфраструктура, покращення якості життя населення, спрощення митних процедур. Кожен із них може містити інноваційну компоненту, яку визначено як рушійну силу єврорегіонального співробітництва.

3. Розкрито поняття інноваційної компоненти єврорегіонального співробітництва як складника єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, що формується поєднанням різних форм інноваційної діяльності й взаємодії бізнесу, освіти, науки, влади в інноваційній сфері. Ефективна взаємодія цих елементів сприяє становленню успішної моделі функціонування єврорегіонального співробітництва.

4. Висвітлено сутність єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері як взаємодії учасників єврорегіональної співпраці в процесах створення й розповсюдження нововведень в матеріальному і нематеріальному виробництвах. Інноваційну сферу розглянуто як своєрідну продуктивну силу, що здійснює інтеграцію наукового та матеріального виробництва в межах єврорегіонального співробітництва; сполучну ланку між сферами виробництва, науки й обігу тощо.

5. Ураховуючи те, що єврорегіон виступає локалізатором винайдення, виробництва та реалізації інновацій, джерелом створення інноваційної системи, яка поєднуватиме мікро- й макрорівні управління, забезпечуючи взаємодію між

цими двома рівнями управління, розкрито поняття «єврорегіональна інноваційна система» як поєднання діяльності організаційно-економічних форм в інноваційній сфері на основі добросусідських транскордонних відносин, що дає змогу врахувати інтереси всіх учасників єврорегіонального інноваційного співробітництва.

6. Вивчення бачення різних авторів категорій «форми інноваційної діяльності», «інноваційна інфраструктура» дало змогу визначити тотожність цих понять. Зауважено, що категорію «форми інноваційної діяльності» більш доцільно використовувати для дослідження процесів взаємодії та інтеграції діяльності між суб'єктами господарювання, науковими установами, органами влади й місцевого самоврядування, що відбуваються в транскордонному просторі. Обов'язковим критерієм визначення сутності форми єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері визначено взаємодію та співпрацю між елементами інноваційної інфраструктури.

7. Формами єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері є бізнес-інкубатор, технопарк, технополіс, єврорегіональний інноваційний кластер, науково-технічний центр, консультативно-аналітична фірма, венчурна фірма, стратегічний альянс, міжнародне науково-технічне співробітництво, аутсорсинг, краудсорсинг, договір комерційної концесії (франчайзинг) тощо. Їх вивчення дало змогу виявити переваги застосування одних форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері над іншими.

8. Виокремлено основні методичні принципи аналізу інноваційного розвитку єврорегіонів: науковості, адекватності, результативності, системності, комплексності, обґрунтованості, об'єктивності, коректності, цілетворення, формалізованості, інтегрованості, гнучкості, від загального до часткового, від попередньої до загальної оцінки, сполучення статичних і динамічних оцінок, сполучення кількісних та якісних оцінок. Побудовано алгоритм комплексного аналізу інноваційного розвитку регіонів, який передбачає використання таких дій, як збір інформації й відбір статистичних даних, що відображають найбільш важливі аспекти інноваційного розвитку регіонів за відповідний інтервал часу;

економічне обґрунтування вибору та формування сукупностей показників за однорідною групою параметрів, для подальшого розрахунку часткових показників інноваційного розвитку; нормування показників; розрахунок часткових показників, нормування й ранжування отриманих показників; розрахунок інтегрального індексу інноваційного розвитку; ранжування отриманих показників інтегрального індексу інноваційного розвитку та побудова рейтингу регіонів за рівнем інноваційного розвитку у відповідному році; SWOT-аналіз за критеріями інноваційного розвитку; аналіз результатів оцінки рівня інноваційного розвитку регіону й підготовка висновків. Для здійснення аналізу інноваційного розвитку регіонів запропоновано оцінити вплив таких факторів, як науково-технічний, освітній та інвестиційний.

Основні положення першого розділу дисертаційної роботи відображено в працях [89, 90, 99, 103, 105, 234].

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФОРМ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ

2.1. Діагностика інноваційного розвитку регіонів України

Стратегія соціально орієнтованої інноваційної моделі розвитку, що визначена в українському суспільстві, зумовлює необхідність покращення інноваційної сприятливості соціально-економічного середовища країни та її регіонів.

В умовах глобалізації перед регіонами України постають нові виклики щодо інтенсивного освоєння нових підходів і прийомів ведення господарства; застосування на практиці інноваційних механізмів та інструментів стимулювання соціально-економічного розвитку територій, що позитивно зарекомендували себе у світовій практиці (зокрема європейській) [59].

Як свідчить досвід країн Європейського Союзу, конкурентоспроможною може бути тільки та країна, яка приділяє належну увагу своєму інноваційному розвитку, стимулює інноваційну діяльність підприємств, установ й організацій, забезпечує технологічні зрушення, ефективно використовує можливості транскордонної та єврорегіональної інтеграції [140].

Переконані, що дослідження тенденцій інноваційного розвитку України та її регіонів дасть змогу наблизитися до розв'язання вищезазначених проблем. Основними показниками у визначенні тенденцій є інноваційна активність промислових підприємств як частки підприємств, які запроваджували інновації до загальної кількості обстежених промислових підприємств в регіоні; загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність, а також їх структури за напрямками як фінансування проведення НДДКР, об'єктів прав інтелектуальної власності, придбання засобів виробництва та його технологічну підготовку, проведення маркетингових досліджень тощо [97]; упровадження прогресивних технологічних процесів на промислових підприємствах; система показників

щодо винахідницької й раціоналізаторської діяльності, уведення в господарський обіг об'єктів прав інтелектуальної власності. Висновки щодо стану розвитку інноваційних процесів у регіональному масштабі можна зробити за результатами аналізу окремих показників інноваційної діяльності, а також їх співвідношень із валовою доданою вартістю, створеною в регіоні, як базового регіонального індикатора, який входить із певною вагою до інших важливих соціально-економічних індикаторів регіону [15].

Інноваційні процеси та їх вплив на конкурентоспроможність економіки країни оцінюються різними організаціями й інститутами. Зокрема, за даними глобального рейтингу інновацій ГІІ (Global Innovation Index) станом на 2016 р., Україна зайняла 56 місце серед 128 країн, розмістившись між Монголією (55 місце) і Бахрейном (57 місце) (рис. 2.1). Серед країн Європи Україна зайняла 34 місце з 39, випередивши Македонію, Сербію, Білорусь, Боснію й Герцеговину, Албанію [246].

Загалом простежено позитивну динаміку місця України за глобальним індексом інновацій. Із рис. 2.1 очевидно, що в 2016 р. Україна піднялася на вісім позицій порівняно з 2015 р. (64 місце), на сім позицій порівняно з 2014 р. (63 місце) та на 15 – порівняно з 2013 р. (71 місце).

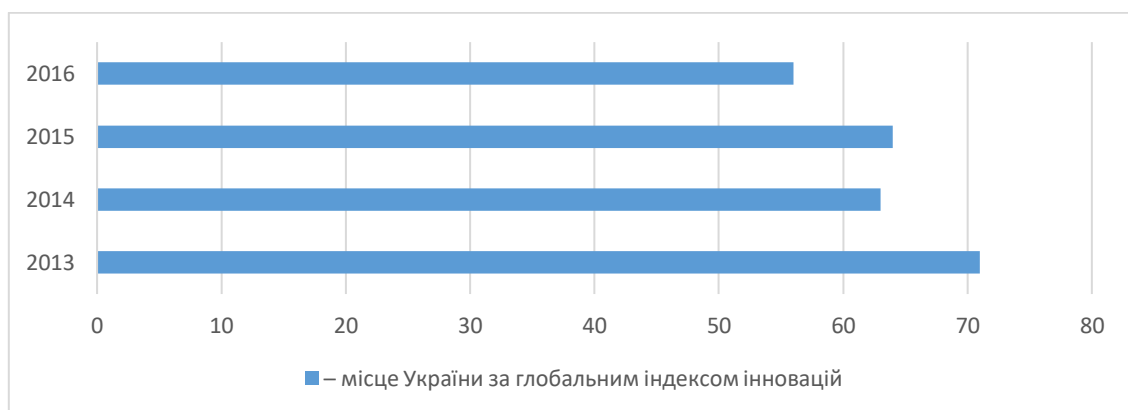

Рис. 2.1. Динаміка місця України за глобальним індексом інновацій ГІІ за період 2013–2016 рр.

Джерело: [246].

Однак фінансування наукових і науково-технічних робіт в Україні залишається на низькому рівні вже протягом тривалого часу (табл. 2.1, рис. 2.3) [192].

Таблиця 2.1

Джерела фінансування інноваційної діяльності за 2012–2015 рр.*

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів				ВВП, млн грн	Загальна сума стосовно до ВВП, %
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела		
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6	1408889	0,8
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3	1454931	0,7
2014*	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8	1566728	0,5
2015*	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0	1979458	0,7

* – дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Складено дисертантом на основі [123].

Отримані результати частки витрат на інноваційну діяльність від ВВП свідчать про низький рівень цього фінансування, порівняно з європейськими країнами-лідерами, де ця частка коливається в межах 2–4 %. Наприклад, у Швеції цей показник у 2015 р. становив 3,82 %, у Фінляндії – 3,5 %, Німеччині – 2,51 %.

Аналіз динаміки фінансування інноваційної діяльності за період 2000–2015 рр. відображено на рис. 2.3.

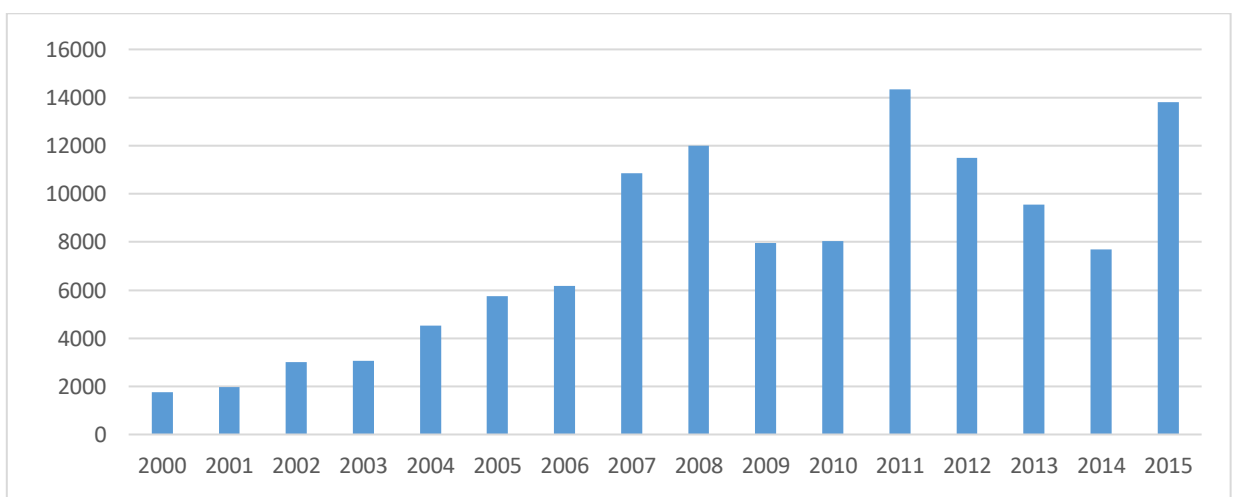

Рис. 2.3. Динаміка фінансування інноваційної діяльності в Україні

за період 2000–2015 рр., млн грн

Складено дисертантом на основі [29].

Спостерігаємо взаємозалежність обсягу фінансування інноваційної діяльності України із загальним станом її економіки. Якщо у 2008 р. в період відносної піднесеності економічної ситуації бачимо, що інноваційна діяльність отримувала, порівняно з наступними періодами, більше коштів, то у 2009 р. у період кризових економічних явищ, обсяги фінансування інноваційної діяльності в Україні знизилися. Окрім того, напружена політична ситуація з кінця 2012 р. негативно вплинула на фінансове забезпечення інноваційної діяльності. Структуру фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2000–2015 рр. показано в табл. В.1 додатка В. Аналіз структури фінансування інноваційної діяльності в Україні за цей період засвідчив, що розвиток інноваційної діяльності в Україні забезпечується переважно власними коштами підприємств (становить 90 %, за винятком 2010 р.). Звернемо увагу, що недостатня підтримка з боку держави розвитку інноваційної діяльності суттєво гальмує інноваційні процеси. Обсяг інноваційних витрат за регіонами України за 2013–2015 рр. відображено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Інноваційні витрати за регіонами України за період
2013–2015 рр., тис. грн**

Регіон	2013	2014	2015	Відносне відхилення 2014/2013, %	Відносне відхилення 2015/2014, %
1	2	3	4	5	6
<i>Україна</i>	9562626,0	7695892,3	13813674,4	-19,5	79,5
Вінницька	694945,9	796493,5	575261,6	14,6	-27,8
Волинська	196348,8	192506,3	65280,3	-2,0	-66,1
Дніпропетровська	1057816,9	825234,7	7568879,0	-22,0	817,2
Донецька	930684,7	516072,3	827653,4	-44,5	60,4
Житомирська	73107,0	60588,0	32626,8	-17,1	-46,1
Закарпатська	25026,7	16576,1	22530,6	-33,8	35,9
Запорізька	298671,5	339943,9	321051,3	13,8	-5,6
Івано-Франківська	488571,3	95785,1	92189,0	-80,3	-3,8
Київська	104399,4	122133,8	144771,6	17,0	18,5

Закінчення таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6
Кіровоградська	114749,4	92973,9	127719,1	-19,0	37,4
Луганська	372457,6	35129,5	24254,1	-90,6	-31,0
Львівська	257053,9	219754,3	277796,2	-14,5	26,4
Миколаївська	716449,3	606789,6	291578,5	-15,3	-52,0
Одеська	91028,7	323891,6	49670,7	255,8	-84,7
Полтавська	212153,4	348459,1	128525,6	64,2	-63,1
Рівненська	21130,8	11404,5	6865,9	-46,0	-39,8
Сумська	281834,5	587702,7	162349,5	108,5	-72,4
Тернопільська	24236,9	57398,2	14557,7	136,8	-74,6
Харківська	642287,2	711133,9	667008,1	10,7	-6,2
Херсонська	161367,6	90461,7	70130,5	-43,9	-22,5
Хмельницька	113120,1	133121,2	66659,4	17,7	-50,0
Черкаська	28561,9	30351,2	53539,0	6,3	76,4
Чернівецька	51311,7	68778,0	18756,8	34,0	-72,7
Чернігівська	134074,9	106385,1	34997,3	-20,7	-67,1
м. Київ	1921431,6	1306824,1	2169022,4	-32,0	66,0

Джерело: [29].

Динаміка кількості інноваційно активних промислових підприємств за регіонами України не має позитивної тенденції до зростання (табл. 2.3), рівень інноваційно активних підприємств у більшості регіонів залишається стабільно низьким за 2013–2015 рр.

Таблиця 2.3

Динаміка кількості інноваційно активних підприємств за регіонами України в промисловості за період 2013–2015 рр., одиниць

Регіон	2013	2014	2015	Абсолютне відхилення у 2014/2013 рр.	Абсолютне відхилення у 2015/2014 рр.
1	2	3	4	5	6
<i>Україна</i>	<i>1715</i>	<i>1609</i>	<i>824*</i>	<i>-106</i>	<i>-785</i>
Вінницька	55	46	25	-9	-21
Волинська	23	30	12	7	-18
Дніпропетровська	84	109	63	25	-46

Закінчення таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6
Донецька	85	45	28	-40	-17
Житомирська	57	48	28	-9	-20
Закарпатська	15	16	14	1	-2
Запорізька	115	108	49	-7	-59
Івано-Франківська	87	99	27	12	-72
Київська	68	66	44	-2	-22
Кіровоградська	46	49	25	3	-24
Луганська	61	16	9	-45	-7
Львівська	116	129	64	13	-65
Миколаївська	81	67	29	-14	-38
Одеська	69	67	36	-2	-31
Полтавська	33	33	30	0	-3
Рівненська	39	45	13	6	-32
Сумська	32	46	23	14	-23
Тернопільська	36	36	16	0	-20
Харківська	182	191	117	9	-74
Херсонська	48	54	19	6	-35
Хмельницька	58	38	18	-20	-20
Черкаська	47	37	25	-10	-12
Чернівецька	30	34	9	4	-25
Чернігівська	45	32	15	-13	-17
м. Київ	142	168	86	26	-82

**Дані за 2015 рік наведено за юридичними особами видів економічної діяльності промисловості з чисельністю працюючих 50 осіб і більше.*

Джерело: [29].

Простежено суттєві відмінності в обсягах реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку в регіонах України за 2013–2015 рр. (табл. Д.1 додатка Д). Аналогічну ситуацію спостерігаємо з упровадженням інноваційних технологічних процесів у промисловості в регіонах України (табл. Д.2 додатка Д), інноваційних видів продукції у промисловості (табл. Д.3 додатка Д).

Аналіз кількості надходження заявок на винаходи та корисні моделі в розрізі регіонів України (табл. Д.4 додатка Д) дає підставу для таких висновків: найбільш активними регіонами України в даному контексті виступають м. Київ, Харківська, Дніпропетровська області. Значними обсягами відзначилися також

Вінницька, Львівська, Одеська, Запорізька, Полтавська, Тернопільська області. І навпаки, до регіонів, які демонструють порівняно низькі обсяги надходження заявок на винаходи й корисні моделі належать Житомирська, Чернігівська, Кіровоградська, Волинська області [212]. Як бачимо, інновації активно впроваджуються в індустріально розвинених регіонах України. Процеси впровадження інновацій на промислових підприємствах за 2013–2015 рр. відображено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Впровадження інновацій на промислових підприємствах за 2012–2015 рр.*

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Упроваджено нових технологічних процесів, одиниць	У т.ч. маловідходні, ресурсозберігальні	Упроваджено виробництво інноваційних видів продукції*, найменувань	Із них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2012	13,6	2188	554	3403	942	3,3
2013	13,6	1576	502	3138	809	3,3
2014*	12,1	1743	447	3661	1314	2,5
2015*	15,2	1217	458	3136	966	1,4

* – дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Складено дисертантом на основі [123].

Згідно з дослідженням З. Варналія основними проблемами розвитку науково-технічного потенціалу України є скорочення чисельності працівників наукових організацій, зменшення кількості наукових організацій у заводському секторі науки та в галузі технічних наук, критичний стан матеріально-технічного забезпечення наукової та науково-технічної діяльності, зменшення кількості наукових робіт і запатентованих винаходів [16, с. 229]. Так, в Україні простежено зменшення кількості організацій, які виконують наукову й науково-технічну діяльність, за 2000–2015 рр. (рис. 2.5). Зменшення кількості наукових організацій та науково-технічних робіт пов'язано, насамперед, із недостатністю матеріально-технічного забезпечення науково-дослідної діяльності; потребою в коштах на оновлення техніки й обладнання. Негативною тенденцією зафіксовано зниження кількості науковців, що пов'язано з низькою оплатою наукової праці

та соціального захисту науковців [66, с. 238]. Кількість фахівців, які виконують наукові й науково-технічні роботи, у регіонах України за 2013–2015 рр. відображено у табл. Д.5 додатка Д, кількість зайнятого населення в професійній, науковій і технічній діяльності представлено в табл. Д.6 додатка Д. Зі свого боку, капітальні інвестиції в професійну, наукову й технічну діяльність у регіонах України відображено у табл. Д.7 додатка Д.

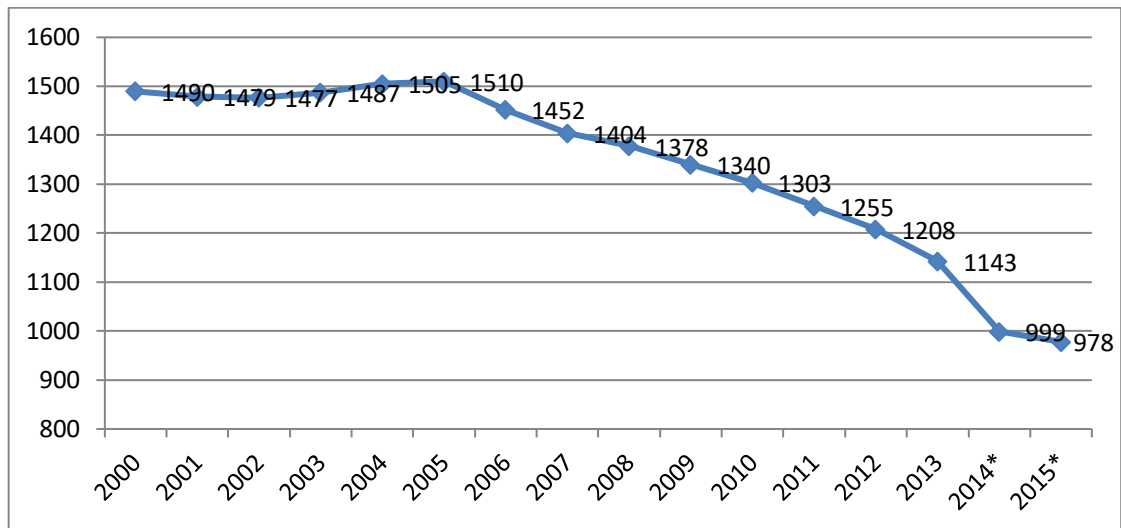

Рис. 2.5. Динаміка кількості організацій, які виконують наукову та науково-технічну діяльність в Україні за 2000–2015 рр. *

* – дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Складено дисертантом на основі [123].

Потрібно відзначити, що в регіонах України спостерігаємо активний розвиток у напрямі впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у всі сектори національної економіки, зокрема електронного (е-) бізнесу, е-комерції, ІТ (інформаційних технологій); застосування біотехнологій [58, с. 50].

В основу дослідження інноваційного розвитку регіонів України за 2013–2015 рр. покладено здійснення *рейтингової оцінки регіонів України*. Рівень їх інноваційного розвитку пропонуємо визначити на основі порівняння значень інтегрального показника, який сформовано такими груповими індикаторами, як науково-технічний, освітній, інвестиційний (див. табл. 1.6).

Кластерний аналіз регіонів України за рівнем інноваційного розвитку у 2013–2015 рр. (рис. Е.1, Е.2 додатка Е) дав змогу визначити спільні риси, що

характерні для певних регіонів, та згрупувати їх відповідно до рівня інноваційного розвитку. Виведення рейтингу й групування регіонів України за рівнем інноваційного розвитку здійснено на основі застосування формул 1.7, 1.8, які описано в підрозділі 1.3 дисертації. У результаті цього нами проведено класифікацію регіонів України за рівнем інноваційного розвитку, а саме визначено високий, достатній, середній і низький рівні цього розвитку (табл. Е.1, Е.2 додатка Е). На рис. 2.6 відображено рейтинг регіонів України, представлений у табл. 2.6.

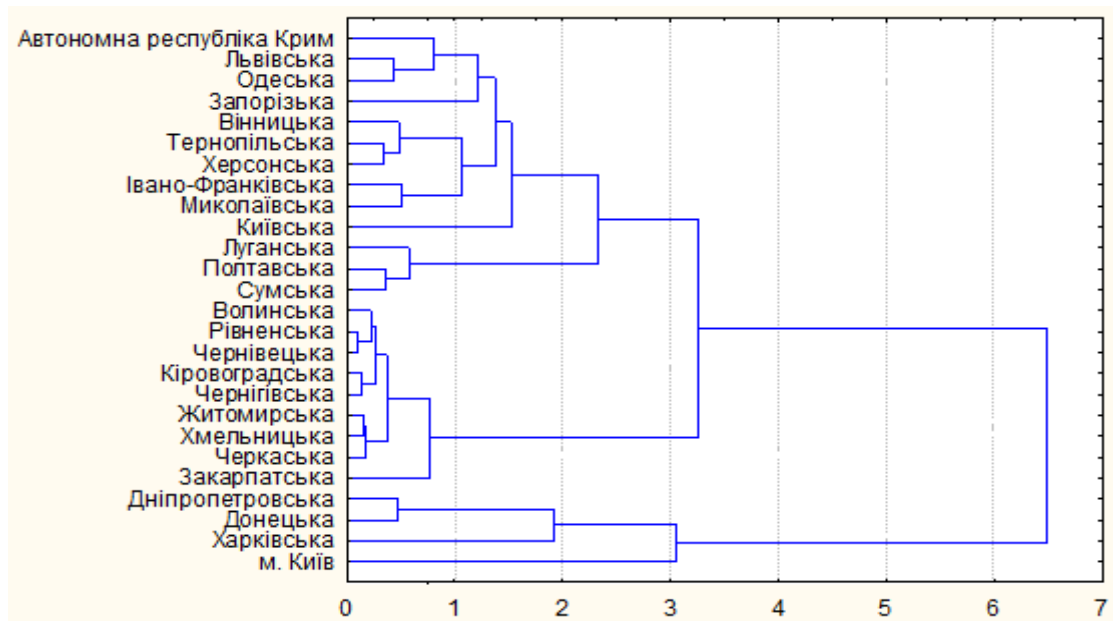

Рис. 2.6. Визначення груп регіонів України за рівнем інноваційного розвитку у 2015 р.

Складено дисертантом на основі проведених розрахунків.

За результатами порівняльного аналізу рівня інноваційного розвитку у 2015 р. виокремлено такі групи регіонів України, як:

1. Регіон, який представлений *м. Києвом*, характеризується *високим* рівнем інноваційного розвитку. Це зумовлено найвищими науково-технічними, освітніми, інвестиційними показниками, за якими регіон, порівняно з іншими регіонами України, за результатами рейтингової оцінки займає перше місце.

2. Група регіонів, що характеризується, порівняно з іншими, *достатнім* рівнем інноваційного розвитку, охоплює *Харківську, Дніпропетровську,*

Запорізьку й Донецьку області. Серед них за рейтинговою оцінкою Харківська область має найвищі показники інноваційного розвитку.

3. Група регіонів, яка представлена *Одеською, Львівською, Київською, Сумською, Тернопільською, Вінницькою, Херсонською* областями й характеризується *середнім* рівнем інноваційного розвитку. Так, наприклад, за кількістю інноваційно активних підприємств у промисловості у 2015 р. показник коливається в межах з 16 одиниць у Тернопільській області до 64 одиниць – у Львівській. Серед них Львівська та Сумська область характеризуються відносно низькими рівнями інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку (12 і 13 місця за рейтингом у цій групі), що є причиною зниження їхніх позицій у рейтингу, порівняно з попередніми періодами.

4. Група регіонів із *низьким* рівнем інноваційного розвитку, яка формується *Миколаївською, Івано-Франківською, Полтавською, Херсонською, Хмельницькою, Черкаською, Кіровоградською, Житомирською, Волинською, Чернівецькою, Чернігівською, Закарпатською, Рівненською* областями. Характерні ознаки цієї групи – різні рівні науково-технічного, освітнього та інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку (табл. 2.5).

Найбільші відмінності в рівнях інноваційного розвитку регіонів України за період 2013–2015 рр. простежено за показниками, що характеризують кількість організацій, які виконують науково-технічні роботи; кількість інноваційно активних підприємств у промисловості за напрямками інноваційної діяльності; обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку; частку в загальному обсягу реалізованої інноваційної продукції за межі України; упровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості та інноваційних видів продукції в промисловості; кількість підприємств і створених передових технологій тощо.

Таблиця 2.5

Визначення груп регіонів за рівнем інноваційного розвитку у 2015 р.

Індикатор Регіон	Науково-технічний показник	Нормовані значення	Рейтинг	Освітній (кадровий) показник	Нормовані значення	Рейтинг	Інвестиційний показник	Нормовані значення	Рейтинг	Значення інтегрального показника	Рейтинг	Рівень
м. Київ	5,433	1,000	1	6,043	1,000	1	3,774	1,000	1	1,000	1	Високий
Харківська	4,652	0,856	2	3,005	0,497	3	1,547	0,410	2	0,559	2	Достатній
Дніпропетровська	1,708	0,314	6	3,267	0,541	2	1,303	0,345	3	0,389	3	
Запорізька	3,874	0,713	3	1,266	0,210	7	0,934	0,248	8	0,333	4	
Донецька	1,807	0,333	5	1,930	0,319	4	0,859	0,227	9	0,289	5	
Одеська	1,238	0,228	10	1,770	0,293	6	1,146	0,304	6	0,273	6	Середній
Львівська	1,594	0,293	7	1,866	0,309	5	0,672	0,178	12	0,253	7	
Київська	1,196	0,220	11	1,72	0,177	8	1,197	0,317	5	0,231	8	
Сумська	2,701	0,497	4	0,855	0,141	11	0,631	0,167	13	0,227	9	
Тернопільська	0,914	0,168	14	0,802	0,133	14	1,082	0,287	7	0,186	10	
Вінницька	0,614	0,113	17	0,916	0,152	10	1,264	0,335	4	0,179	11	
Херсонська	1,339	0,246	9	0,712	0,118	20	0,682	0,181	11	0,174	12	
Полтавська	1,010	0,186	13	0,951	0,157	9	0,595	0,158	14	0,166	13	
Миколаївська	0,765	0,141	15	0,758	0,125	18	0,744	0,197	10	0,152	14	Низький
Івано-Франківська	1,444	0,266	8	0,801	0,133	15	0,269	0,071	17	0,136	15	
Чернігівська	1,082	0,199	12	0,657	0,109	22	0,242	0,064	20	0,112	16	
Черкаська	0,483	0,089	20	0,809	0,134	13	0,295	0,078	16	0,098	17	
Кіровоградська	0,703	0,129	16	0,572	0,095	25	0,227	0,060	22	0,090	18	
Закарпатська	0,506	0,093	19	0,636	0,105	23	0,230	0,061	21	0,084	19	
Житомирська	0,530	0,098	18	0,784	0,130	16	0,171	0,045	23	0,083	20	
Луганська	0,250	0,046	25	0,841	0,139	12	0,324	0,086	15	0,082	21	
Волинська	0,377	0,069	21	0,622	0,103	24	0,268	0,071	18	0,080	22	
Хмельницька	0,274	0,050	24	0,769	0,127	17	0,264	0,070	19	0,077	23	
Чернівецька	0,307	0,056	23	0,710	0,118	21	0,141	0,037	24	0,063	24	
Рівненська	0,323	0,059	22	0,737	0,122	19	0,065	0,017	26	0,050	25	

Складено дисертантом на основі проведених розрахунків.

Аналіз рівнів інноваційного розвитку регіонів України дів змогу виявити вплив факторів, що сприяють інноваційному розвитку або стримують його (табл. 2.6). Серед них можна визначити внутрішні й зовнішні фактори. Зокрема, до внутрішніх належить наявність сприятливих економічних, організаційних, психологічних, кадрових і технічних умов для інновацій, тоді як зовнішні фактори пов'язані з розвиненістю ринкових відносин, станом фінансово-економічної системи, соціально-економічним і політичними факторами, наявністю або відсутністю сприятливого інноваційного клімату та підтримки з боку держави; позиціонуванням підприємства в галузі, характеристиками самої

галузі, розвиненістю відповідної інфраструктури місця розташування підприємства [108, с. 160].

У науковій літературі названо різноманітні фактори, що впливають на інноваційний розвиток регіону. За результатами проведеного нами аналітичного дослідження обраховано три групові індикатори. Що впливають на формування інтегрального показника інноваційного розвитку регіону: науково-технічний, освітній, інвестиційний. На нашу думку, вищезазначені індикатори виступають у якості ключових факторів – причинно-рушійних сил інноваційного розвитку регіону.

Таблиця 2.6

**Групи факторів, що впливають на інноваційний розвиток
регіонів України**

Група факторів	Вплив	
	сприяють інноваційному розвитку	стримують інноваційний розвиток
Науково-технічні	<ul style="list-style-type: none"> – Достатній рівень науково-технічного потенціалу; – розвиток конкуренції та скорочення тривалості життєвого циклу наукомістких товарів; – сформований попит на інноваційні розробки; – гнучкість організаційних структур; – створення інноваційної інфраструктури; – забезпечення основними фондами; – доступ до необхідної інформації; – придбання ліцензій, патентів. 	<ul style="list-style-type: none"> – Повільне оновлення матеріально-технічної та наукової бази; – перешкоджання розвитку бізнесу; – застаріле технічне обладнання; – невідпрацьованість механізму трансферу технологій; – недостатність міжнародного науково-технічного співробітництва; – відплив наукових кадрів; – дефіцит інформації про інновації; – низький рівень обміну інформацією; – недоліки в механізмі трансферу технологій.
Освітні	<ul style="list-style-type: none"> – Високий рівень та якість освіти; – високий рівень знань; – високий рівень інноваційної освіти; – інтеграція науки й освіти; – розвиток інноваційного мислення; – сприйнятливість до нововведень; – можливість самореалізації; – створення консультативних центрів. 	<ul style="list-style-type: none"> – Нестача досвіду управління інноваційними структурами; – дефіцит кадрів в інноваційно орієнтованих сферах; – висока вартість послуг із підвищення кваліфікації; – низький професійний статус інноватора

Інвестиційні	– Фінансова підтримка деяких структур інноваційного бізнесу іноземними організаціями; – наявність приватних фінансових ресурсів; – наявність регіональних фондів підтримки інновацій.	Недостатність фінансування; недосконалість системи стимулювання інвестицій в інноваційні структури; високий економічний ризик; відсутність інноваційно-інвестиційної стратегії.
--------------	---	--

Складено дисертантом.

Отже, діагностика інноваційного розвитку регіонів України дала змогу виявити суттєві відмінності між усіма адміністративними областями України та чинники, що впливають на ці процеси.

2.2. Характеристика розвитку форм інноваційної діяльності в регіонах України

У регіонах України функціонують різноманітні форми інноваційної діяльності. Аналіз засвідчує, що вони, з погляду їх приналежності до окремої адміністративно-територіальної одиниці, є регіональними та міжрегіональними.

Одна з найпоширеніших форм інноваційного підприємництва в Україні – *бізнес-інкубатори*. Зокрема, функціонують такі з них, як Харківський, Білоцерківський, Славутицький, Тернопільський, Львівський, Івано-Франківський. Зазначимо нерівномірність розподілу бізнес-інкубаторів за регіонами України. Так, у Києві та Київській області діють 15 бізнес-інкубаторів, в Одеській – чотири; половина регіонів України має по 1–2 бізнес-інкубатори [88, с. 69].

Позитивний вплив на розвиток бізнес-інкубаторів в Україні здійснило Агентство міжнародного розвитку США (USAID) за допомогою програм фінансування. Зокрема, завдяки реалізації Програми розвитку бізнес-інкубаторів в Україні (BID), створено технологічний бізнес-інкубатор «Харківські технології», бізнес-інкубатор Херсонської торгово-промислової палати, бізнес-

інкубатор Об'єднаного профкому Чорнобильської АЕС у м. Славутичі й інші [115, с. 161].

Окремим різновидом бізнес-інкубаторів у регіонах України є віртуальні (ІТ) бізнес-інкубатори. Перший із них з'явився у 2012 р., він надає послуги з розвитку стартап-проектів, а також забезпечує подальший супровід та залучення інвестицій у стартап-компанії. Успішними прикладами ІТ бізнес-інкубаторів в Україні на сьогодні є EastLabs (створений у 2012 р. в м. Київ), iHUB (2013 р., м. Київ), Happy Farm (2012 р., с. Щасливе під Києвом), GrowthUp (2010 р., м. Київ), WannaBiz (2012 р., м. Одеса), Voomy ІТ-парк (2013 р., м. Харків), і Polytesco (2013 р., на базі Київського політехнічного інституту) [104]. Кількісні показники найбільших ІТ бізнес-інкубаторів України станом на 2015 р. відображено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

**Кількісні показники найбільших ІТ бізнес-інкубаторів України
станом на 2015 р.**

Бізнес-інкубатор	Обсяг інвестицій бізнес-інкубатора	Кількість стартапів
Happy Farm	8,4 млн. дол.	21
EastLabs	1 млн. дол.	11
Voomy ІТ-парк	200 тис. дол.	7
WannaBiz	100 тис. дол.	5
iHUB	700 тис. євро	15

Складено дисертантом на основі [146].

Happy Farm – бізнес-інкубатор, який надає послуги бізнес-девелопменту для стартап-команд (або компаній), а також здійснює подальший супровід і залучення інвестицій у стартап компанії; Eastlabs займається впровадженням інноваційних ідей в інтернет-просторі та мобільних технологіях; WannaBiz основний акцент діяльності ставить на розвиток ІТ-підприємництва й формування стартап-екосистеми в Україні; iHUB – бізнес-інкубатор для ІТ-стартапів, який забезпечує підприємців-початківців допомогою міжнародних досвідчених експертів, наставників, підприємців та інвесторів; GrowthUP –

самостійна структура у форматі бізнес-інкубатора для технологічних стартапів, що підтримує підприємців на початковому етапі запуску бізнесу.

Аналіз розвитку бізнес-інкубаторів в Україні дав підставу виявити проблеми, які визначено як бар'єри розвитку інноваційної діяльності. До них віднесено нерівномірність концентрації суб'єктів малого підприємництва за регіонами, найбільша їх кількість – у м. Києві, Дніпропетровській, Харківській, Львівській, Одеській і Київській областях; нестабільність законодавства, що не дає змоги планувати підприємницьку діяльність у довгостроковій перспективі; нестача досвіду в управлінні такими інноваційними структурами, як бізнес-інкубатори; правова невизначеність статусу бізнес-інкубаторів; недостатня фінансова підтримка держави; невизначеність сфери дії бізнес-інкубаторів; відсутність системи підготовки компетентних кадрів для роботи в бізнес-інкубаторах [146].

Створення *технопарків* в Україні стало можливим унаслідок прийняття Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків». За 1999–2016 рр. в Україні зареєстровано шістнадцять технопарків: «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка» (м. Київ), «Інститут електрозварювання імені Є. О. Патона» (м. Київ), «Інститут монокристалів» (м. Харків), «Вуглемаш» (м. Донецьк), «Інститут технічної теплофізики» (м. Київ), «Київська політехніка» (м. Київ), «Інтелектуальні інформаційні технології» (м. Київ), «Укрінфотех» (м. Київ), «Агротехнопарк» (м. Київ), «Еко-Україна» (м. Донецьк), «Наукові і навчальні прилади» (м. Суми), «Текстиль» (м. Херсон), «Ресурси Донбасу» (м. Донецьк), «Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій» (м. Одеса), «Яворів» (Львівська область), «Машинобудівні технології» (м. Дніпропетровськ). Проте лише вісімі з них реально функціонують.

Визначено три категорії технопарків України: створені при вищих навчальних закладах, які не мають жодних пілг і будь-якої іншої підтримки з боку держави, наприклад «Львівська політехніка»; функціонують усередині

спеціальних (вільних) економічних зон і відповідають вимогам законодавства про СЕЗ, зокрема «Яворів»; створені на базі великих наукових центрів чи при вищих навчальних закладах, які мають потужні наукові підрозділи й відповідають вимогам Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», користуються спеціальними пільгами й державною підтримкою, що зумовлені в цьому законі (сьогодні цей Закон поширюється на всі 16 технопарків) [208, с. 763]. Перелік технопарків в Україні, створених станом на 2014 р., представлено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Технопарки України, що функціонують станом на 2016 р.

Технопарк	Рік заснування
«Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка» (м. Київ)	2001
«Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона» (м. Київ)	2000
«Інститут монокристалів» (м. Харків)	2000
«Вуглемаш» (м. Донецьк)	2002
«Інститут технічної теплофізики» (м. Київ)	2002
«Київська політехніка» (м. Київ)	2003
«Інтелектуальні інформаційні технології» (м. Київ)	2003
«Укрінфотех» (м. Київ)	2002

Джерело: [173].

За 2001–2011 рр. технопарки України показували високі результати діяльності (рис. Ж.1 додатка Ж).

Більшість з ефектів технопарків отриман практично за відсутності прямого державного фінансування. Незважаючи на низьку частку фінансування технопарків України в обсязі ВВП протягом 2000–2013 рр., яка не перевищувала 0,05 %, діяльність технопарків відзначається високою ефективністю. Так, за 2001–2014 рр. до бюджету перераховано 1033 млн грн, тобто майже 2 грн на 1 гривню державної підтримки технопарків, яка складала 510 млн грн, (у технопарку ІЕЗ цей показник складав 4,41 грн). Отже, інноваційна продукція, що випускається технопарками України вдвічі перевищує державні витрати на інноваційну діяльність технопарків. Однак у зв'язку з припиненням надання

державної допомоги технопаркам України з 2011 р. частка продукції технопарків в інноваційній продукції промисловості різко скоротилася (рис. Ж.2 додатка Ж).

Аналіз діяльності технопарків у регіональному розрізі доводить позитивний вплив запровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності в таких регіонах, як Закарпатська, Львівська області. Проте навіть тут спостерігаємо повільне інноваційне зростання.

Недоліком вважаємо недостатній рівень інформативності чинної системи статистичного моніторингу, що фактично унеможлиблює здійснення об'єктивної економічної оцінки як самих інновацій, так і ефективності інноваційної діяльності, ступеня розвитку технопарків та їх внеску в розбудову економіки відповідної соціально-економічної системи, у складі якої вони функціонують.

До перешкод, що стоять на шляху до активізації успішної діяльності технопарків, відносимо некомпетентність і недостатню активність представників місцевої влади. Це негативно відобразилося на запровадженні спеціального режиму в м. Шостка (Сумська область), облаштуванні території СЕЗ «Рені», «Порто-франко» (Одеська область), припинення роботи економічної зони «Інтерпорт Ковель» (Волинська область) [93, с. 261].

Крім того, технопарки в Україні розміщені нерівномірно, концентруючись у високорозвинених регіонах. Більше того, 90 % інноваційних продуктів одержуються трьома технопарками, створеними на базі економічних інститутів: Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона (Київ), Інституту монокристалів (Харків), Інституту фізики напівпровідників ім. Лашкарьова (Київ).

Отже, надані державою інструменти підтримки регіонального розвитку на значній кількості територій повністю не використані: не розпочато практичної діяльності на 10 ТПР із 66 та у двох СЕЗ з 11 [36].

У багатьох регіонах України відбувається активний пошук дієздатних в умовах кризи та обмеженого фінансування форм інтеграції науки у виробництво, однією з яких виступає *технополіс*. В Україні технополіси ґрунтуються в регіонах із високим рівнем промислового й науково-технічного розвитку. Так,

згідно з дослідженням С. Макухи, у Львівській області створена та успішно функціонує асоціація «Львів-Технополіс», яка об'єднує понад десять інноваційних фірм і малих підприємств. Структурним ядром її є регіональний центр науково-технічної та економічної інформації [85].

Технополіс «Київська політехніка» виступає інноваційним середовищем, яке за територіальною ознакою об'єднує підрозділи НТУУ «КПІ», наукові, виробничі, навчальні організації, технопарк «Київська політехніка», бізнес-інкубатор «Політехцентр», що працюють у галузі високих технологій, а також консалтингові, юридичні, фінансові й інші суб'єкти підприємницької діяльності, які реалізують кадрове, правове, інвестиційне забезпечення й супровід інноваційної діяльності.

Незважаючи на невелику кількість технополісів в Україні, регіони, з огляду на їхні ресурсні можливості, можуть виступати центрами створення технополісів. На сьогодні на стадії розробки перебуває створення технополісу в м. Вінниця під назвою «Подільський технополіс» та в м. Харкові – «П'ятихатки» на базі Харківського фізико-технічного інституту [25].

До бар'єрів, що перешкоджають розвитку технополісів в Україні належить відсутність відпрацьованих схем розвитку такої організаційно-економічної структури, а також масштабність технополісу, який повинен охоплювати велику кількість підприємств, забезпечувати ефективний взаємозв'язок науки, бізнесу та влади [42]. Крім того, побудова технополісу потребує мотивації й готовності населення долучитися до його створення та розвитку, яка на сьогодні відсутня. Окрім того, не всі регіони мають необхідний науково-технічний потенціал для утворення технополісу.

Така форма інноваційної діяльності, як *інноваційний кластер* у регіонах України є недостатньо розвинутою. Звернемо увагу, що ця форма інноваційної діяльності досить масштабна та вимагає залучення й координації діяльності багатьох учасників, серед яких – бізнес-інкубатор, технопарк, консультативно-аналітична установа, венчурне підприємство тощо. Окрім того, утворення інноваційного кластера потребує активного сприяння органів місцевого чи

регіонального самоврядування, функція яких відображається в спрямуванні необхідних фінансових ресурсів і забезпеченні законодавчого підґрунтя для розвитку цієї форми інноваційної діяльності [100, с. 106]. Однак чимало регіонів України (Львівська, Хмельницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська, Херсонська, Запорізька, Волинська, Рівненська та Черкаська області) характеризуються наявністю кластерів у різних галузях (деревообробна, туристична, переробна, машинобудівельна, агропромислова тощо). Діючі кластерні форми можуть бути перетворені на інноваційні кластери при виявленні інноваційної компоненти. Усі регіони України володіють сприятливим середовищем та ресурсами для створення інноваційних кластерів. Кластери в Україні географічно відображено на рис. 3.1 додатка 3.

Передумовами для створення інноваційних кластерів в Україні виступає наявність технопарків й індустріальних парків-біотехнологій у високотехнологічних секторах, систем спеціального та подвійного призначення на базі наукового парку «Київська політехніка»; ядерних технологій на базі технополісу «П'ятихатки» в місті Харкові; електронної промисловості на базі індустріального парку в селі Розівка (Закарпаття), автомобілебудування на базі індустріального парку «Соломоново» (Закарпаття) тощо. Однак, як показує досвід європейських країн, сформовані в технополісах інноваційні кластери потребують значних обсягів державного фінансування, наприклад, як це відбувається в Німеччині, де частка державних асигнувань становить 78 %, у Нідерландах – 70 %, Великій Британії – 62 %, а от в Україні подібні організації перебувають на самофінансуванні [83, с. 41].

Уважаємо, що бар'єрами, які стримують появу інноваційних кластерів у регіонах України, виступають неналежна увага та підтримка з боку уряду. Більше того, кластерна політика України не є ефективною, оскільки не підтримує стимулювання кластерних ініціатив у регіонах; не сприяє взаємодії дослідників, представників промисловості, бізнесу, наукових центрів, громадських організацій із метою створення платформи для конструктивного діалогу з розвитку інноваційної економіки, заснованої на кластерній моделі виробництва.

Міжнародна науково-технічна співпраця в регіонах України виявляється переважно в отриманні грантів та обміні науковим і культурним досвідом. Більшість грантів припадає на м. Київ та Харківську область, а розподіляються по таких галузях, як фізико-математичні, технічні й медичні науки. На сьогодні з країнами Європейського Союзу Україна встановила тісні зв'язки в науково-технічному та освітньому співробітництві. Так, в Україні реалізуються ініціативи Європейського Союзу у сфері науково-технічного розвитку програм COSME, HORIZON 2020 й ін.

Серед високотехнологічних проектів потрібно відзначити проект у медицині «Pharmasciens», який передбачає виготовлення медикаментів для внутрішнього ринку України й експорту до Росії, Білорусі. Продаж продукції «Pharmasciens» зростає щорічно на 30 %. Створені проекти у сфері консалтингу «Romyr and Associates», «Citizens Network».

Розвиток міжнародної науково-технічної співпраці за участю регіонів України відбувається на основі укладених дво- й багатосторонніх угод, за рахунок приєднання до міжнародних організацій (ВОІВ, СОТ), участі в регіональних міждержавних об'єднаннях (СНД, ОЧЕС, ГУАМ), у різноманітних міжнародних програмах.

Особливого розвитку досягла програма FP7 (Сьома рамкова програма), створена для співробітництва у сфері наукових досліджень країн-учасниць Європейського Союзу на 2007–2013 рр. Загальна сума витрат на проведення наукових досліджень, згідно з програмою, становить 52 млрд євро. Станом на 2017 р. масштабним інструментом підтримки та розвитку досліджень й інновацій Європейського Союзу виступає програма «Горизонт 2020» з бюджетом близько 70 млрд євро [224].

На сьогодні ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку) здійснює в регіонах України 344 проекти на суму 5,1 млрд євро, 27 % із яких – у промисловості, торгівлі та (переважна частка) в агробізнесі. Проектний портфель ЄІБ (Європейський інвестиційний банк) в Україні в державному секторі складається з дев'яти інвестиційних проектів на суму близько 1,46 млрд євро у

сфері транспорту, енергетики та розбудови муніципальної інфраструктури. Крім того, ЄІБ фінансує сім проектів без державної гарантії на суму 846 млн євро: будівництво Вінницької птахофабрики, інвестиційна програма компанії «Астарта-Київ», модернізація аеронавігаційної системи України, кредитні лінії для великих українських банків [62].

Розвитку міжнародної науково-технічної співпраці сприяє підписання 20.03.2015 р. Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України в Програмі «Горизонт 2020» [224].

Бар'єром на шляху активізації міжнародної науково-технічної діяльності в регіонах України є недостатній загальний обсяг фінансування цього виду діяльності.

Регіональні державні центри інноваційного розвитку, або інноваційні центри, були й поки що залишаються важливою ланкою в системі управління науково-інноваційною діяльністю в Україні та є елементами інноваційних систем, які поступово формуються в нашій державі.

Перший такий центр створено в м. Львові в 1991 р. Львівський центр науково-технічної та економічної інформації (ЦНТЕІ) виступав співзасновником, базовою організацією, регіональним представником або партнером міжнародних виставок-ярмарків, Всеукраїнських асоціацій інтелектуальної власності та інформаційних служб (ВАІВ і ВАІС), західноукраїнської регіональної асоціації інноваційних фірм «Львівтехнополіс» тощо [213, с. 7].

Львівський інноваційний центр (ЦНТЕІ) показує високу результативність своєї діяльності через реалізацію низки проектів. Зокрема, інвестиційний проект «Розвиток інфраструктури підтримки науково-інноваційної та освітньої діяльності на базі Львівського державного центру науково-технічної і економічної інформації» отримав високі оцінки експертів на Міжнародній виставці «CeBIT-96» у м. Ганновері (Німеччина) [46], на економічних форумах з питань розвитку прикордонного співробітництва у м. Львові, Кракові, Бялостоку, Ерфурті, Таллінні, Нюрнбергу.

За рахунок власних і залучених інвестицій, співпраці з промислово-підприємницькими колами, органами місцевої влади й громадськими організаціями в процесі виконання проекту утворені елементи інноваційного бізнес-інкубатора; регіональний Інтернет-портал «Наука, інновації – виробництву»; контактний пункт польських регіонів в Україні; західний регіональний контактний пункт зі співпраці з Європейським Союзом у сфері науки й технологій; аналітико-інформаційний центр із питань використання енергоощадних технологій із постійно діючою демонстраційною експозицією.

У Запорізькому, Київському та Івано-Франківському ЦНТЕІ функціонують бізнес-інкубатори, мета яких – розвиток інноваційної діяльності, навчання, консультування, інкубація малих і середніх підприємств.

Станом на 2015 р. в Україні функціонує мережа регіональних центрів інноваційного розвитку, що об'єднує сусідні регіони в групи. Зокрема, Дніпропетровська, Запорізька області (Дніпровський регіональний центр інноваційного розвитку), Львівська, Тернопільська (Західний РЦР), Закарпатська, Івано-Франківська (Карпатський РЦР), м. Київ (Київський РЦР), Одеська область (Одеський РЦР), Вінницька, Чернівецька, Хмельницька (Південно-Західний РЦР), Житомирська, Київська, Чернігівська, Черкаська області (Північний РЦР), Волинська, Рівненська області (Північно-Західний РЦР), Сумська, Полтавська, Харківська області (Північно-Східний РЦР), Донецька, Луганська області (Східний РЦР), Кіровоградська, Миколаївська, Херсонська (Чорноморський РЦР).

Попри наявність в Україні мережі регіональних центрів інноваційного розвитку, сьогодні не сформовані пріоритети регіонального інноваційного розвитку та відсутні механізми інтеграції регіональних галузевих програм до національної інноваційної системи. Іншим бар'єром, що стоїть на шляху активізації інноваційної діяльності в регіонах, є недостатній рівень кооперування між підприємствами й науковими організаціями. Отже, існування регіональних центрів інноваційного розвитку не виконує вагомих функцій у процесах розвитку інноваційної діяльності в регіонах. Тому постає необхідність

фокусування програм державної інноваційної політики на підвищенні ролі регіональних центрів інноваційного розвитку та розширення кола їхніх повноважень, компетенцій і функцій на шляху підвищення рівня інноваційного розвитку регіонів України.

Незважаючи на те, що в регіонах України станом на 2016 р. існує понад 760 різноманітних *інформаційно-консультаційних установ* різних форм заснування, більшість із них надають свої послуги на платній основі. У підприємця малого бізнесу, особливо на початковій стадії, не завжди є можливість за кошти отримати консультацію, щоб уникнути помилок у своїй діяльності. Одним з інструментів, покликаних з'ясувати ці проблеми, є громадські приймальні з питань підтримки розвитку підприємництва.

Опираючись на дослідження, в Україні діє близько 110 громадських приймалень із питань підприємництва, до яких зверталися як юридичні, так і фізичні особи: керівники малих підприємств, приватні підприємці тощо. Незважаючи на велику кількість різних структур, які сьогодні вивчають проблеми підприємницького середовища та надають освітні й консультаційні послуги, усі вони мають право на існування на українському консалтинговому ринку [63].

Нині основними суб'єктами інформаційного-консультаційного ринку в регіонах України виступають органи державного управління, оперативно-комерційний апарат (Торгово-промислова палата України, комерційні банки та ін.), органи статистики, видавці адресних й адресно-номенклатурних довідників, економічних газет і часописів; підприємства, що виробляють банки й бази даних та надають телекомунікаційні послуги; підприємства, що надають маркетингові послуги; консалтингові фірми.

Важливу роль у забезпеченні інноваційних підприємств України інформацією та допомозі в налагодженні ділових зв'язків відіграє Торгово-промислова палата України (ТПП). Основними завданнями Управління інформації ТПП є організація системи довідково-інформаційного й консультаційного забезпечення ділових зв'язків у ТПП; участь у створенні,

удосконаленні та функціонуванні Єдиної системи ділової інформації в Україні; створення, пошук, обробка, систематизація, поширення ресурсів ділової інформації; створення й реалізація системи довідково-інформаційних і консультаційних послуг для українських та закордонних партнерів; установа прямих контактів з українськими й закордонними власниками ресурсів ділової інформації. ТПП надає такі види послуг, як адресна, адресно-номенклатурна, фірмова, цінова, аналітичні довідки та ін.

Оскільки більшість вітчизняних підприємств ще не повною мірою усвідомили важливість глибокого вивчення ринків, консультаційні послуги в Україні перебувають у процесі розвитку. При цьому найбільшого поширення набули маркетингові послуги. Серед найвідоміших маркетингових компаній можна виокремити «Socis Gallup Ukraine», «UMG», «USM», «Центр маркетингових досліджень» та ін.

У регіонах України консалтинг виконує важливу інтегруючу функцію щодо наближення параметрів інституційного середовища інноваційної діяльності до вимог і стандартів ринкового устрою Європейського Союзу. Саме консалтингові компанії є лідерами поширення в Україні передового досвіду європейських держав щодо організації інноваційного процесу, залучення наукових установ до сфери прикладних досліджень, фінансування пріоритетних напрямів інноваційного розвитку регіональних економік, комерціалізації інноваційних розробок тощо. Більше того, саме консалтингові фірми, як вітчизняні, так і зарубіжні, часто є посередниками в налагодженні співпраці між науковими центрами та навчально-освітніми закладами України й найбільш інноваційно-потужних держав світу, а це багаторазово підвищує інноваційну спроможність вітчизняного науково-освітнього простору [27, с. 63].

Основними клієнтами консультаційних фірм в Україні виступають підприємства металургійної, хімічної промисловості, телекомунікаційного, будівельного та фінансового секторів. Динаміка консалтингового ринку України відображає економічний розвиток регіонів, певних галузей вітчизняної економіки.

Характеризуючи динаміку розвитку інформаційно-консультаційних фірм за географічною ознакою, потрібно відзначити, що більшість потужних консалтингових вітчизняних компаній зосереджено в м. Києві (понад 75 % за кількістю компаній і 85 % за обсягами продажів). Така концентрація зумовлена розміщенням у столиці центральних офісів потужних аудиторських компаній, лідерів світового консалтингу, провідних українських компаній.

Незважаючи на те, що значна кількість компаній відчуває необхідність консультаційної допомоги з різних питань, попит на консалтингові послуги в Україні залишається низьким. Поділяємо думку Т. Рибаквої, що основними причинами такої ситуації є складна макроекономічна ситуація та загальне зниження ділової активності в Україні, відсутність культури роботи з незалежними експертами, низька платоспроможність клієнтів, неспроможність оцінити корисність консалтингових послуг, відсутність гарантій конкретних результатів і позитивного ефекту від консалтингу, складність отримання об'єктивної інформації про консультаційні фірми та їхні можливості [166].

Серед стримувальних факторів розвитку інформаційно-консультаційних фірм – відсутність нормативно-правової бази регулювання консалтингової діяльності, українського класифікатора консалтингових послуг, ефективно діючого професійного об'єднання консультантів.

Робота венчурних фірм і венчурних фондів тісно пов'язана, що передбачає наявність венчурного підприємництва. У регіонах України венчурне підприємництво (інститути спільного фінансування) стало зароджуватися при переході на нові організаційно-правові форми підприємницької діяльності в інноваційній сфері та, порівняно з розвинутими країнами, значно поступається у своїй еволюції. Найкрупнішими венчурними фондами в Україні є «Western Nis Enterprise», «Sigma Blayser» і фонд прямих інвестицій «Україна» [64, с. 228].

Серед найбільш успішних венчурних фірм, що виготовляють інноваційну продукцію в Україні, потрібно відзначити «Техносистеми» (установки для очищення води, м. Дніпро), «Тест» (фармацевтична галузь, м. Харків),

«Вторполімермаш» (електроніка, м. Київ), «Арон» (вирощування корму, м. Київ), «Комос» (телевізори з інноваційною установкою, м. Київ) [67, с. 4]. Великий успіх має нанотехнологічний стартап «APowerCap Technologies», який визнано найперспективнішою технологічною компанією з країн колишнього СРСР. За чотири роки від часу отримання венчурного капіталу капіталізація фірми зросла у 12 разів. Зареєстрована в Люксембурзі венчурна фірма «TA Venture», орієнтована на пошук перспективних інтернет-проектів в Україні, виступає генеральним партнером міжнародної конференції «IDCEE. Інтернет–технології та інновації», мета якої – організація зустрічей стартапів із венчурними інвесторами, проведення семінарів, конкурсів стартапів тощо [193].

Специфікою діяльності венчурних фондів у регіонах України є те, що вони часто створюються для інвестування вже існуючого бізнесу, під конкретний проект у регіоні.

Інколи кошти вкладаються у цінні папери емітента на основі класичного інвестиційного аналізу. У результаті відбір підприємницьких венчурних проектів та прийняття інвестиційного рішення відсутні. В інвестиційних компаніях із чітко вираженим венчурним спрямуванням (наприклад «Техінвест» чи «AVenturesCapital») процес відбору проекту для фінансування не відрізняється від дій іноземних колег [55, с. 11].

Бар'єрами розвитку венчурного підприємництва в регіонах України вважаємо відсутність ринку вільного приватного капіталу (на стадії формування), перевагу фінансово спроможних приватних інвесторів щодо вкладання коштів у менш ризикові й більш дохідні сфери капіталовкладення (торгівля, енергетика, будівництво тощо), відсутність професійних кадрів і досвіду державних установ у сфері венчурної діяльності, недосконалість нормативно-законодавчої бази у сфері венчурного бізнесу, недостатній розвиток фондового ринку (нерозвинена інфраструктура, високі ризики й низька ліквідність) [168].

Розвиток *центрів трансферу технологій* у регіонах України зазнав позитивних змін протягом останніх років. У 2012 р. створено Українську

інтегральну систему трансферу технологій та Національну мережу трансферу технологій. Ці мережі побудовані за зразком Європейської мережі підтримки підприємництва та інновацій (Enterprise Europe Network – EEN) і мають схожі принципи. Сприятливим кроком для активізації процесу трансферу технологій стало приєднання України до Європейської мережі підприємництва EEN за допомогою створення консорціуму EEN-Україна, до якого увійшли наукові організації, представники бізнесу й державних установ.

Однак процеси трансферу технологій ще не набули широкого розповсюдження в регіонах України, взаємодія між наукою та бізнесом залишається на низькому рівні. Характерна риса вітчизняного трансферу технологій – невідповідність розробок навчальних закладів тим пріоритетам й запитам, яких потребує й надає ринок. Крім того, підприємства не володіють інформацією про новітні розробки наукового сектору, результати фундаментальних і прикладних досліджень. Причина цього – відсутність у структурі більшості українських університетів структурного підрозділу, який відповідає за передачу університетських розробок споживачам задля досягнення їхньої комерціалізації [180].

Згідно з дослідженнями вітчизняних учених, у регіонах України значний обсяг результатів досліджень і розробок, отриманих науковими установами й університетами, залишається на рівні наукових ідей чи розробленої документації, іноді – запатентованого винаходу. Протягом останніх років трансфером технологій займалися підприємства низькотехнологічного сектору (придбання іноземних технологій) та високотехнологічного виробництва (придбання вітчизняних технологій) [13].

Регіони України мають певний досвід у процесі утворення *стратегічних альянсів*. Зокрема, вітчизняна компанія ПАО «ЗАЗ» здійснює контрактну «крупно вузлову» збірку автомобілів у співпраці з «General Motors Daewoo Auto & Technology», «Adam Opel», «DaimlerChrysler», «Automobile Dacia S.A», «FSO», «ТАТА» и «АвтоВАЗ». На Кременчуцькому автоскладальному заводі, що належить Компанії АІС, збирають легкові автомобілі ВАЗ, позашляховики

SsangYong і вантажні автомобілі FAW. На підприємствах корпорації «Богдан» у Луцьку й Черкасах виробляють легкові автомобілі ВАЗ, KIA й Hyundai, а також вантажівки та автобуси.

За галузевою структурою найбільше стратегічних альянсів у регіонах України утворено в електронній промисловості, галузі біотехнологій, фармацевтиці, а також у сфері виробництва й маркетингу (табл. К.1 додатка К).

Звертаємо увагу на те, що в сучасних умовах постає проблема збору статистичної інформації щодо чисельності стратегічних альянсів, оскільки ця форма інноваційної діяльності не прописана в українському законодавстві. Це є наслідком того, що стратегічні альянси – це досить специфічні економічні відносини між підприємствами. Така співпраця між компаніями може проявлятися у різних організаційних формах, тому простежено складність у її формалізації. Наприклад, стратегічним альянсом можуть уважатися договірні відносини між окремими фірмами, у тому числі в різних галузях, без об'єднання в єдине підприємство, залишаючи осторонь державну реєстрацію. Отже, такі договірні відносини неможливо включити в статистичні підрахунки.

Формами стратегічних альянсів підприємств, відповідно до класифікації організаційно-правових форм підприємств в Україні, є спільні підприємства, консорціуми й інші об'єднання, до яких не належать асоціації, корпорації, холдинги, концерни.

Динаміку кількості стратегічних альянсів в Україні за 2004–2013 рр. відображено в табл. 2.9.

Найбільша концентрація стратегічних альянсів трапляється в тих регіонах України, що розміщені безпосередньо біля кордону з Європейським Союзом та в Київській області. Зокрема, у Закарпатській області створено ПрАТ «Єврокар» за участю польських інвестицій, налагоджено виробництво автомобілів марок «VW Group» («Skoda», «Volkswagen», «Seat») [65, с. 117]. В Івано-Франківській області спільно зі шведською компанією «Electrolux» утворено ТОВ «Українська побутова техніка» та фабрику з виробництва пральних машин. У Львівській області здійснюється виробництво широкого спектра вакцин британською

компанією «ГлаксоСмітКляйн» на базі виробничих потужностей Львівської фармацевтичної компанії «Фармалайф». У Київській області налагоджено спільне виробництво вакцин фармацевтичною компанією ТОВ «Фармекс груп» та французькою компанією «Санофі Пастер».

Таблиця 2.9

**Динаміка створення стратегічних альянсів в Україні
протягом 2004–2013 рр.**

Форми функціонування стратегічних альянсів підприємств	Рік									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Спільні підприємства	5605	5431	5291	5148	5068	5013	4954	4925	4823	-
Консорціуми	66	77	80	84	84	89	92	92	94	93
Інші об'єднання юридичних осіб	2082	2061	1971	1880	1774	1717	1634	1598	1532	1412

Джерело: [29].

Бар'єрами, що перешкоджають утворенню стратегічних альянсів, є відсутність ефективно працюючого фінансового ринку, через що багато компаній віддають перевагу банківським кредитам перед випуском акцій й залученням фінансових та стратегічних партнерів; непрозорість бізнесу, нерівність конкуренції, а також регулювання підприємницької діяльності, утручання центральної та місцевої влади в діяльність підприємств; невідповідність практики ведення бізнесу світовим стандартам (рейдерство й незахищеність інвесторів) [209, с. 32].

Новими для України організаційно-економічними формами інноваційної діяльності на сучасному етапі є *аутсорсинг та краудсорсинг*. Згідно з даними Міжнародної асоціації професіоналів аутсорсингу (International Association of Outsourcing Professionals – IAOP) до щорічного рейтингу 100 кращих компаній на світовому ринку послуг аутсорсингу – Global Outsourcing-100 – входять українські ІТ-компанії «Intetics», «Luxoft», «EPAM Systems» і «Miratech» [177].

Починаючи з 2014 р., Україна піднялася в глобальному рейтингу аутсорсингової привабливості «Global Services Location Index» (GSLI); з 41-го на 24-те місце з 55. Це означає, що все більше країн звертаються до українських фахівців за послугами. Одна з причин – поліпшення умов для ведення бізнесу.

Поки що в Україні ще не сформовано повноцінного ринку аутсорсингу, однак простежено позитивні тенденції. Здебільшого ринок розвивають маленькі іноземні компанії, яким досить легко сформувати базу фахівців і швидко вийти на ринок аутсорсерів.

Причинами активізації аутсорсингових компаній у регіонах України є відносно низький рівень оплати праці вітчизняних кваліфікованих спеціалістів. Наприклад, заробітна плата касира в Києві вимірюється в 150 євро в місяць, у той час, коли в Данії цей показник у середньому становить 2500 євро на місяць.

До перешкод на шляху розвитку аутсорсингу та краудсорсингу в регіонах України відносимо невідпрацьованість механізмів залучення аутсорсингових компаній на території України, недоліки в нормативно-правовому забезпеченні їх діяльності, пасивна участь підприємств, нестача досвіду та відсутність державних програм сприяння.

Договір комерційної концесії (франчайзинг) позиціонується як перспективний спосіб ведення бізнесу в Україні та набуває особливої популярності в усіх регіонах держави. За даними компанії «Franchise Group» у структурі власності на бізнес в Україні переважають франчайзингові об'єкти: громадське харчування – 75 %, ритейл – 77 %, послуги населенню – 79 %. Динаміку розвитку франчайзингу показано на рис. Л.1 додатка Л.

У загальній кількості франчайзерів, які працюють на території України, 431 компанія активно розширює свої мережі за рахунок відкриття як власних, так і франчайзингових об'єктів і 134 компанії на цьому етапі свого розвитку мають тільки власні точки: вони перебувають в активному пошуку партнера-франчайзі або зовсім недавно стали гравцем ринку франчайзингу.

Та кількість компаній, які йдуть від франчайзингу, повністю заміщується новими компаніями, що стають повноцінними активними гравцями цього ринку.

Станом на 2015 р. в Україні функціонують 565 франчайзерів, 431 із яких – це солідні компанії, що активно розвиваються.

Франчайзинг розглядається як надійний спосіб зниження операційних ризиків і підвищення шансів виживання компаній у довгостроковій перспективі, оскільки через п'ять років роботи з українського ринку йдуть усього лише 8 % франчайзингових компаній. Зараз на ринку франшиз домінують українські франшизи, які контролюють 66 % ринку. Решта (34 %) контролює закордонні франшизи – переважно компанії із Західної та Східної Європи, Китаю, Росії й США. Здатність України повною мірою реалізувати свій економічний потенціал у сфері франчайзингу залежить переважно від її здатності здійснити економічні та регуляторні реформи, а не лише від її макроекономічних показників [130].

До галузей найбільш активного розвитку франчайзингу відносять: громадське харчування, торгівлю товарами легкої промисловості; додаткову освіту для дітей шкільного віку, автосервіс, побутові послуги.

Найбільші франчайзери в регіонах України – «Мак Дональдс», «Кодак», «Фуджі», «Білла», «Баскин & Робінс», «Альянс», «Швидко», «Ростикс», «XXI століття», «Uno momento»; технічні станції обслуговування автомобілів (ЗАЗ-Деу); автозаправні станції («ТНК-Україна», «Лукойл-Україна»); магазини автомобільних товарів та аксесуарів, мережа магазинів АТЛ, салонів краси, які іноді працюють не лише під торговою маркою, що створена для салонів краси, а й під торговою маркою, відомою споживачу. Успішно розвивають франчайзингову мережу в Україні також фірма «SPAR», ТОВ «Торгова марка Піцца Челентано» та Асоціація «МакСмак».

Бар'єри в розвитку франчайзингу в регіонах України – неналежне законодавче оформлення такого виду відносин, відсутність відпрацьованих сфем ведення франчайзингового бізнесу у вітчизняних підприємців, нестача почуття відповідальності за виконання договірних зобов'язань і неналежне ставлення до інтелектуальної власності, низький рівень розвитку банківського кредитування тощо.

Підсумовуючи вищевказане, звернемо увагу, що існує значна відмінність в розміщенні окремих елементів інноваційної інфраструктури в регіонах України. Традиційно більшість форм інноваційної діяльності зосереджено в регіонах найактивнішого промислового розвитку, зокрема в Київській, Дніпропетровській, Харківській областях, а також у регіонах економічного процвітання (Львівській, Одеській областях). Інші регіони мають значно меншу кількість елементів інноваційної інфраструктури. Саме вони повинні привернути до себе увагу держави для збалансування соціально-економічного розвитку країни.

Розглянувши наявні в регіонах України форми інноваційної діяльності, бачимо, що кожна з них характеризується сильними сторонами, а також негативними факторами, що гальмують їх розвиток. Позитивні тенденції та перешкоди розвитку форм інноваційної діяльності в регіонах України представлено в табл. 2.10.

Звернемо увагу на відсутність чинної на сьогодні методики оцінки ефективності діяльності форм інноваційної діяльності в Україні та обов'язкової їх публічної звітності. Зокрема, методику оцінки ефективності виконання інноваційних проектів й діяльності технопарків, чинну з 2005 р., скасовано у 2007 р., а нової не було затверджено.

Таблиця 2.10

Позитивні тенденції та перешкоди розвитку форм інноваційної діяльності в регіонах України

Форма інноваційної діяльності	Позитивні тенденції розвитку форми	Перешкоди на шляху розвитку
1	2	3
Бізнес-інкубатори	<ul style="list-style-type: none"> - Участь у міжнародних програмах фінансування (USAID); - наявність розвинутих ІТ бізнес-інкубаторів; 	<ul style="list-style-type: none"> - Найвища концентрація в розвинених регіонах; - нестабільність та невизначеність законодавства; - нестача компетентного кадрового забезпечення;
Технопарки	<ul style="list-style-type: none"> - позитивні ефекти діяльності та прибутковість; - забезпечення зайнятості населення; 	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення результативності технопарків унаслідок припинення державної підтримки з 2011 р.; - висока концентрація в промислово розвинених регіонах; - низька частка інноваційної продукції;

Продовження таблиці 2.10

1	2	3
Технополіси	<ul style="list-style-type: none"> - успішне функціонування наявних; - наявність передумови для створення технополісів; 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність відпрацьованих схем створення; - відсутність мотивації та готовності населення брати участь;
Інноваційні кластери	<ul style="list-style-type: none"> - наявність сприятливих передумов для утворення; - наявність досвіду кластерних ініціатив у різних галузях; 	<ul style="list-style-type: none"> - слабка роль уряду як координатора процесу кластеротворення; - відсутність коштів для організації та впровадження;
Регіональні центри інноваційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> - залучення кожного регіону України до діяльності; - акумуляція в єдиному центрі інформації про наявні в регіоні інноваційні розробки; 	<ul style="list-style-type: none"> - декларативний характер центрів; - невідпрацьованість механізмів інтеграції регіональних інноваційних програм до національної інноваційної системи;
Інформаційно-консультаційні установи	<ul style="list-style-type: none"> - роль посередника й координатора в участі вітчизняних підприємств в інноваційних програмах програмах Європейського Союзу; 	<ul style="list-style-type: none"> - зниження ділової активності в Україні; - низький рівень культури роботи з незалежними експертами; - низька платоспроможність клієнтів; - складність отримання об'єктивної інформації про консультаційні фірми та їхні можливості;
Венчурне підприємництво	<ul style="list-style-type: none"> - функціонування венчурних фондів; - наявність належного науково-методичного підґрунтя; 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність ринку вільного приватного капіталу та нерозвиненість фондового ринку; - нестача професійних кадрів і досвіду державних установ у сфері венчурної діяльності; - недосконалість нормативно-законодавчої бази;
Центр трансферу технологій	<ul style="list-style-type: none"> - заходи, спрямовані на захист та підтримку трансферу технологій; - наявність розвинутою інноваційної інфраструктури як передумови прийняття трансферу технологій; 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність сформованого та налагодженого механізму взаємодії науки й бізнесу у сфері трансферу; - тенденція до скорочення придбання іноземних технологій підприємствами України;
Стратегічні альянси	<ul style="list-style-type: none"> - зацікавленість до співпраці з боку країн Європейського Союзу; - перспективність певних галузей економіки; - наявність ресурсного потенціалу регіонів України та дешевих факторів виробництва; 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність ефективно працюючого фінансового ринку; - непрозорість бізнесу; - утручання центральної та місцевої влади в діяльність підприємств; - невідповідність практики ведення бізнесу світовим стандартам (рейдерство та незахищеність інвесторів);

1	2	3
Міжнародна науково-технічна співпраця	- активна участь у науково-технічних програмах і проектах Європейського Союзу;	- недостатній рівень інвестиційного забезпечення;
Аутсорсинг і краудсорсинг	- низький рівень оплати праці вітчизняної кваліфікованої робочої сили; - знання спеціалістами англійської мови; - близьке географічне розміщення до кордону з ЄС;	- невідпрацьованість механізмів залучення аутсорсингових компаній на території України; - недоліки в правовому забезпеченні діяльності; - відсутність досвіду та державних програм сприяння;
Франчайзинг	- порівняно з розвинутими країнами, дешева робоча сила; - низька вартість оренди приміщень;	- недосконалість законодавчої бази; - несумлінне ставлення до виконання договірних зобов'язань і чужої інтелектуальної власності; - низький рівень розвитку банківського кредитування.

Складено дисертантом.

Отже, на сучасному етапі в Україні функціонує багато різноманітних форм інноваційної діяльності. Більшість із них, як-от бізнес-інкубатори, технопарки, регіональні науково-технічні центри, спільні підприємства, венчурні фонди, франчайзинг, аутсорсинг та міжнародне науково-технічне співробітництво, досить ефективно використовуються суб'єктами інноваційної підприємницької діяльності, представляючи позитивні результати на шляху підвищення інноваційності вітчизняної економіки. Деякі форми, а саме: технополіси, регіональні науково-промислові кластерні структури, консультативно-аналітичні фірми ще не досягли необхідних масштабів свого розвитку через низку вагомих причин, які викладені в підрозділі 2.1. дисертації.

Саме ці форми за наявності підтримки органів влади як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях, можуть підвищити ефективність перебігу інноваційних процесів і забезпечити стійкі конкурентні переваги як для самих виконавців інноваційних проектів, так і для держави загалом. Проте рівень розвитку форм інноваційної діяльності за регіонами є неоднаковим і потребує детальнішого вивчення. Окрім того, доволі важливим є питання визначення ефективності функціонування зареєстрованих в Україні форм, зокрема з погляду

розвитку окремо взятого регіону, оскільки розподіл коштів до місцевого й державного бюджетів у зв'язку з прийняттям нового податкового законодавства дещо змінився.

2.3. Аналіз інноваційного розвитку єврорегіонів за участю України (на матеріалах єврорегіону «Буг»)

Активне здійснення країною єврорегіональної співпраці сьогодні відіграє вирішальну роль у процесах її соціально-економічного розвитку. З огляду на те, що економіко-географічне розположення України має вигідні передумови для єврорегіональної співпраці, постає необхідність пошуку способів для підвищення її ефективності.

Потрібно зазначити, що 19 регіонів нашої держави є прикордонними, а їх сукупна площа займає близько двох третин усієї території України. Співробітництво прикордонних областей України і сусідніх країн можна розділити на два напрями: єврорегіональне співробітництво – це транскордонна співпраця, яка відбувається на кордоні України з Європейським Союзом; транскордонне співробітництво вздовж кордонів колишніх радянських республік, зокрема України, Білорусі, Молдови (Російської Федерації до 2013 р.) [206, с. 68].

Ураховуючи, що об'єктом дослідження визначено процеси розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва, розглянемо особливості розвитку тих єврорегіонів, що утворені регіонами України з регіонами країн-членів Європейського Союзу. Серед них – *Карпатський єврорегіон*, *єврорегіони «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут», «Дністер», «Чорне море»*. Більше того, результати розрахунків М. Гусевої (Карп'як) засвідчили, що «майже в усіх областях західного прикордоння найактивнішою є торгівля саме на суміжних прикордонних територіях – місцях локалізації транскордонних ринків, а

найбільша інтенсивність прикордонного руху спостерігалася на українсько-польській ділянці кордону» [26, с. 44].

Співпраця в інноваційній сфері виступає одним із напрямів транскордонного співробітництва вищезазначених єврорегіонів. Саме сучасна єврорегіональна співпраця може стати рушійним фактором запровадження інноваційно-інвестиційної моделі соціально-економічного розвитку країн, регіонів.

Аналіз стратегічних документів розвитку єврорегіонів засвідчив, що однією з ключових проблем розвитку транскордонного співробітництва за участю України, у тому числі в інноваційній сфері, є визначення «вузьких» пріоритетів їх функціонування на користь еволюції транспортного зв'язку, розв'язання проблем інфраструктурного забезпечення, туризму, у сфері охорони довкілля. Що стосується інноваційного розвитку єврорегіонів, то цей процес не відзначається активністю [28]. Зокрема, для більшості єврорегіонів властива низька наукомісткість транскордонних і міжрегіональних програм та проектів, що реалізуються, переважна їх спрямованість на неприбуткові види діяльності [189]. Це знижує рівень значущості міжрегіонального й транскордонного співробітництва як засобу посилення конкурентоспроможності регіонів у системі відносин в межах єврорегіонів [4, с. 47]. Наприклад, проекти, що реалізовувались у Львівській області у межах Карпатського єврорегіону, мають здебільшого соціальне та екологічне спрямування (проект із розвитку агротуризму, три проекти у сфері розвитку й використання зелених насаджень і парків Львова). Згідно з Державною програмою транскордонного співробітництва на 2007–2010 рр., у Львівській області втілено в життя три проекти, лише один із яких є інноваційним (створення промислового технопарку «Черляни»).

Посилаючись на дослідження О. Рогової, відзначимо, що спільним моніторинговим комітетом Програми транскордонного співробітництва «Польща–Білорусь–Україна» на 2007–2013 рр. прийнято рішення про дофінансування лише одного наукомісткого проекту – «Наука і досвід для

бізнесу», що здійснюється Жешувською агенцією регіонального розвитку (м. Жешув, Польща) за участю Західного регіонального центру інноваційного розвитку (м. Львів, Україна) [167].

На сьогодні простежено низький рівень інноваційної діяльності та залучення потенціалу промислових зон і кластерів, зокрема транскордонних.

Спроби акцентування уваги на розвитку інноваційної діяльності спостерігаємо в єврорегіоні «Нижній Дунай», де проводяться Міжнародні форуми інвестицій та інновацій із метою презентації перспективних інвестиційних й інноваційних проєктів регіону. Традиційно в них беруть участь інвестиційні та інноваційні фонди, банки, фінансово-промислові групи й корпорації, аудиторські фірми, страхові компанії України й зарубіжних держав.

Одним із напрямів діяльності єврорегіону «Верхній Прут», проте далеко не головним, визначено спільну розбудову системи освіти, наукового та культурного співробітництва в єврорегіоні, а також розвиток і застосування нових технологій [11, с. 45].

Прикладом впровадження елементів інноваційної діяльності в межах єврорегіонального співробітництва України є діяльність Регіонального центру чистих виробництв «Cleaner Production» із відділеннями в Чернівцях (Україна), Сучаві (Румунія), Бельці (Молдова). Він покликаний сприяти трансферу сучасних західних технологій у базові галузі регіону, а також забезпечити послідовне зменшення в них енергоресурсоємності, запровадження ефективних технологій поводження з відходами, розбудову системи моніторингу із застосуванням сучасних геоінформаційних технологій у басейнах прикордонного регіону за Дунайською програмою, підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг за рахунок зменшення їхньої енергоресурсоємності, покращення якості та залучення нових технологій з одночасним підвищенням рівня техногенно-екологічної безпеки в регіоні.

Відносно новим напрямом розвитку єврорегіону «Дністер» є впровадження низки заходів, спрямованих на зміцнення економічних відносин України й Молдови, а також співпраці в інноваційній сфері. Зокрема, 4 листопада 2014 р.

єврорегіон «Дністер» отримав співфінансування від Центральної європейської ініціативи (CEI) для проведення міжнародної конференції «Розвиток економічного потенціалу єврорегіону “Дністер”». Цей проект націлено на збільшення економічного потенціалу прикордонних територій у межах єврорегіону «Дністер» та двох районів Придністров'я (Каменського й Рибницького) за допомогою проведення міжнародної конференції задля вивчення проблем і потреб представників бізнесу, активізації партнерських відносин у рамках єврорегіону «Дністер», обміну досвідом і технологіями, підвищення конкурентоспроможності продукції [49].

Через кризовий стан національної економіки важливе значення в єврорегіональній співпраці має фінансова допомога Європейського Союзу. Економічною політикою Європейського Союзу щодо підтримки прикордонних територій передбачено фінансування проектів у складі транскордонних програм: «Польща–Білорусь–Україна» (2007–2013 рр.), згідно з якою виділено суму коштів у розмірі 186,2 млн євро, «Угорщина–Словаччина–Румунія–Україна» – 68,6 млн євро, «Румунія–Молдова–Україна» – 126,7 млн євро, Чорне море – 17,3 млн євро. Достатнє фінансування цих програм забезпечує розвиток транскордонних промислових зон і єврорегіональних кластерів, а отже, соціально-економічний розвиток прикордонних територій [24, с. 17].

Для виявлення загальних проблем еволюції форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, характерних для всіх єврорегіонів за участю України, проведено аналіз інноваційного розвитку на матеріалах єврорегіону «Буг». Зауважимо, що Республіка Польща є стратегічним економічним і політичним партнером України та вкажемо на наявність традиційних тісних зв'язків між українським, польським і білоруським населенням. Ураховуючи вищезазначене та 22-річний досвід функціонування єврорегіону «Буг» вважаємо доцільним обрання цього регіону для проведення поглибленого аналізу інноваційного розвитку.

Отже, єврорегіон «Буг» – один із найуспішніших проектів транскордонної співпраці. Крім того, регіони, що входять до його складу, також беруть участь у

програмі транскордонного співробітництва «Польща–Україна–Білорусь», яка покликана підтримувати процеси транскордонного розвитку й запроваджена Європейським інструментом сусідства та партнерства (ЄІСП) [251, с. 230].

До складу єврорегіону «Буг» входять Волинська область (Україна), Люблінське воєводство (Республіка Польщі), Брестська область (Білорусь) із 1995 р., а також два райони Львівської області (із 2000 р.). Для розкриття особливостей розвитку інноваційного єврорегіонального співробітництва цього єврорегіону вважаємо за доцільне проведення порівняльного аналізу інноваційного розвитку його учасників – Волинської області, Люблінського воєводства та Брестської області, – залишаючи поза увагою райони Львівської області через відсутність достатнього їх впливу на загальний стан інноваційного розвитку єврорегіону.

Із цією метою нами обрано п'ять індикаторів: кадровий потенціал, внутрішні витрати на НДР, інноваційні витрати, інвестиції на наукову діяльність, прибуток від реалізації інноваційної продукції, – що розраховані з використанням відповідних статистичних даних за 2013–2015 рр.

Порівняльну характеристику регіонів – учасників єврорегіонального співробітництва в рамках єврорегіону «Буг» за індикатором наявності кадрового потенціалу для реалізації інноваційної діяльності відображено в табл. 2.11.

Отже, найвищі показники кадрового забезпечення для аналізу інноваційного розвитку демонструє Люблінське воєводство, порівняно з іншими учасниками єврорегіону «Буг».

Таблиця 2.11

Наявність кадрового потенціалу для здійснення інноваційної діяльності в єврорегіоні «Буг»

Показник	Волинська область (Україна)	Люблінське воєводство (Республіка Польща)	Брестська область (Білорусь)
Загальна чисельність населення, тис. осіб	1 041 313	2 151 836	1 388 524

Чисельність дослідників, які мають науковий ступінь, осіб	15	669	27
Кількість фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи, осіб	145	7718	604
Питома вага науковців у загальній чисельності населення області, %	0,014	0,359	0,044

Складено дисертантом на основі [29, 124, 243] за 2015 р.

Порівняльний аналіз загального обсягу інноваційних витрат у регіонах – учасниках євро регіону «Буг» відображено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Обсяг інноваційних витрат у євро регіоні «Буг» у 2015 р.

Показник	Волинська область (Україна)	Люблінське воєводство (Республіка Польща)	Брестська область (Білорусь)
Загальний обсяг інноваційних витрат (у фактичних цінах), євро*	6416,9 тис.	172,7 млн	1651,3 млрд
Валовий регіональний продукт, євро	687 млн	16434,5 млн	1577,3 млрд
Загальний обсяг інноваційних витрат, %	0,93	1,05	0,10

Складено дисертантом на основі статистичних даних [29, 124, 243] за 2015 р.

*Розраховано за поточним курсом Національного банку України на 23.05.2017 р.: 1 грн = 0,03 євро, 1 злотий = 0,24 євро, 1 білоруський рубль = 0,048 євро.

Простежено досить високий коефіцієнт інноваційних витрат у Волинській області, який майже дорівнює відповідному показнику в Люблінському воєводстві, тоді як у Брестській області відчутна нестача частки інноваційних витрат у валовому регіональному продукті.

Порівняльний аналіз інноваційного розвитку регіонів – учасників євро регіону «Буг» за обсягом витрат підприємств на внутрішні науково-дослідні роботи, який відображено в табл. 2.13, засвідчив недостатній рівень фінансування підприємствами внутрішніх науково-дослідних робіт [101].

Таблиця 2.13

**Частка витрат підприємств на внутрішні науково-дослідні роботи
в загальному обсязі витрат у євро регіоні «Буг»**

Показник	Волинська область (Україна)	Люблінське воєводство (Республіка Польща)	Брестська область (Білорусь)
Витрати підприємств на внутрішні НДР, <i>євро*</i>	409,2 тис	21,2 млн	1204,8 млн
Частка витрат підприємств на внутрішні НДР у загальному обсязі витрат, %	0,06	0,13	0,08

Складено дисертантом на основі статистичних даних [29, 124, 243] за 2015 р.

**Розраховано за поточним курсом Національного банку України на 23.05.2017 р.: 1 грн = 0,03 євро, 1 злотий = 0,24 євро, 1 білоруський рубль = 0,048 євро.*

Частка витрат у Люблінському воєводстві удвічі перевищує відповідні показники Волинської та Брестської областей, що зумовлено порівняно кращим рівнем розвитку підприємництва та орієнтацією на інноваційну модель у регіональній стратегії еволюції Республіки Польща, адаптованої до інноваційної політики Європейського Союзу, яка використовує різноманітні методи заохочення підприємств до науково-дослідної діяльності й комерціалізації її результатів [92].

Порівняльний аналіз обсягу інвестицій в основний капітал на наукову діяльність регіонів – учасників євро регіону «Буг» відображено в табл. 2.14.

Отже, найбільший обсяг інвестицій в основний капітал на наукову діяльність простежуємо в Люблінському воєводстві (перевищує відповідний показник Волинської області у п'ять разів, а Брестської – у чотири). Це, насамперед, зумовлено тим, що в країнах Європейського Союзу посилену увагу акцентовано на умови технічного оснащення підприємств, упровадження сучасних технологічних процесів виробництва та дослідницьких процесів. Інвестиційні фонди Європейського Союзу ретельно стежать за відповідністю європейським стандартам виробництва, умовам праці й технічному забезпеченню підприємств [96]. Основна проблема країн пострадянського простору полягає в тому, що більшість підприємств працюють із застарілим

обладнанням, застосовують колишні методи досліджень, які вже неактуальні сьогодні. Оскільки уряди таких держав не надають необхідної фінансової підтримки інноваційним підприємствам, останні змушені самостійно шукати інвесторів або вкладати свої власні, часто дуже обмежені кошти.

Таблиця 2.14

**Обсяг інвестицій в основний капітал на наукову діяльність
в єврорегіоні «Буг»**

Показник	Волинська область (Україна)	Люблінське воєводство (Республіка Польща)	Брестська область (Білорусь)
Інвестиції в основний капітал у фактичних цінах, <i>євро</i> *	113 млн	2628,9 млн	482,9 млрд
Інвестиції в основний капітал на наукову діяльність, %	0,2	1,21	0,34

Складено автором на основі статистичних даних [29, 124, 243] за 2015 р.

**Розраховано за поточним курсом Національного банку України на 23.05.2017 р.: 1 грн = 0,03 євро, 1 злотий = 0,24 євро, 1 білоруський рубль = 0,048 євро.*

Звернемо увагу, що частка прибутку від реалізації інноваційної продукції в загальному обсягу прибутку від продажу промислової продукції у 2015 р. свідчить про значні диспропорції в країнах-учасниках єврорегіону «Буг». Так, у Волинській області ця частка становить лише 0,1 %. Такий показник – результат низького рівня вкладених коштів в інноваційну діяльність підприємств та наявності багатьох проблем і перешкод, із якими стикаються українські малі й середні інноваційні підприємства. У Люблінському воєводстві частка прибутку від реалізації інноваційної продукції в загальному обсягу прибутку від продажу промислової продукції значно більша та становить 4,6 %, у Брестській області – 1,7 % відповідно.

Порівняльний аналіз інноваційного розвитку регіонів в умовах єврорегіонального співробітництва в межах єврорегіону «Буг» за 2013–2015 рр. дав підставу виявити асиметричність цього розвитку (рис. 2.7, 2.8, 2.9).

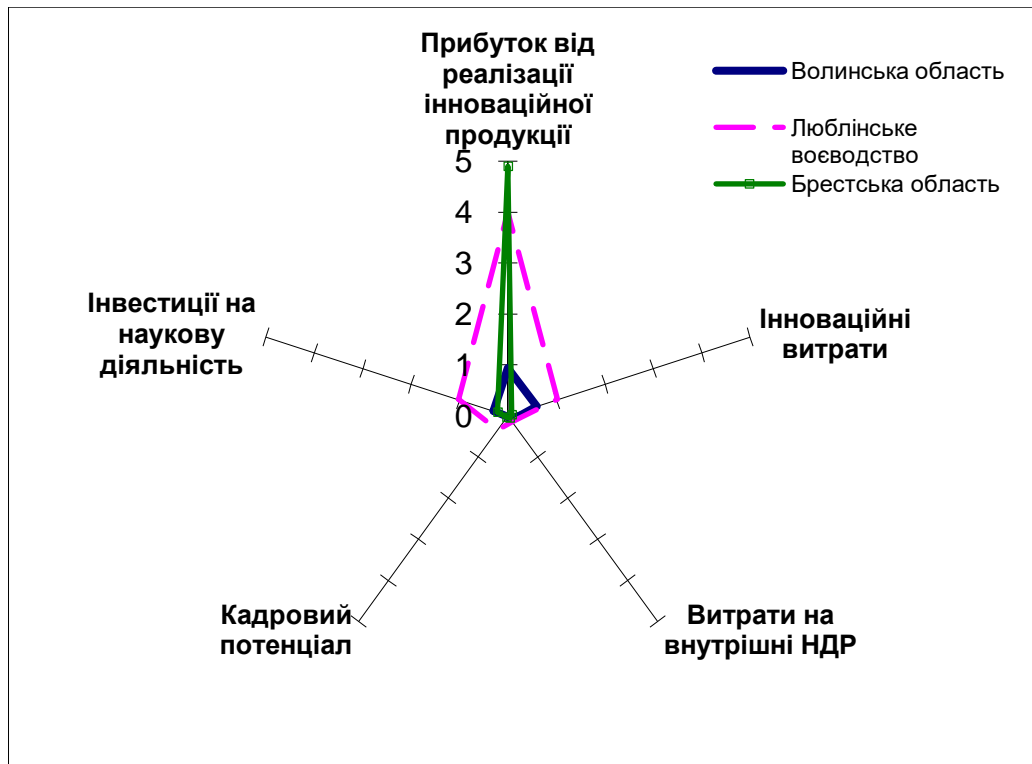

Рис. 2.7. Асиметричність за частковими показниками учасників єврорегіону «Буг» станом на 2013 р.

Складено дисертантом.

Порівняльну характеристику інноваційного розвитку регіонів-учасників єврорегіону «Буг» за 2013–2015 рр. представлено в табл. 2.15.

З рис. 2.7 бачимо, що Люблінське воєводство має переваги за такими частковими показниками: інвестиції на наукову діяльність, інноваційні витрати, витрати на внутрішні НДР, кадровий потенціал. Натомість у Брестській області спостерігаємо значну перевагу в обсязі прибутку від реалізації інноваційної продукції. Причиною цього є нижча собівартість інноваційних товарів та послуг за рахунок невисокого рівня заробітної плати порівняно з Люблінським воєводством.

Подібна ситуація скалалася й у Волинській області, яка також характеризується досить високим рівнем прибутку від реалізації інноваційної продукції. Таким чином, за рахунок асиметричності за частковими показниками учасників єврорегіону «Буг», вони отримують вигоди від співпраці.

Таблиця 2.15

Показники інноваційного розвитку учасників єврорегіону «Буг» за 2013–2015 рр.

Показник \ Роки	2013			2014			2015		
	Волинська область	Люблінське воєводство	Брестська область	Волинська область	Люблінське воєводство	Брестська область	Волинська область	Люблінське воєводство	Брестська область
Прибуток від реалізації інноваційної діяльності	0,94	4,00	4,90	1,42	5,30	4,00	0,07	4,60	1,70
Інноваційні витрати	0,59	1,02	0,08	0,98	0,63	0,08	0,93	1,05	1,10
Витрати на внутрішні НДР	0,11	0,15	0,06	0,10	0,12	0,07	0,06	0,13	0,08
Кадровий потенціал	0,02	0,35	0,04	0,02	0,34	0,04	0,01	0,36	0,04
Інвестиції в наукову діяльність	0,30	1,02	0,22	0,30	1,49	0,22	0,20	1,21	0,34

Складено дисертантом на основі [29, 124, 243] за 2013–2015 р.

Проведені розрахунки свідчать про суттєві відмінності між показниками інноваційного розвитку регіонів – учасників єврорегіонального співробітництва в межах єврорегіону «Буг».

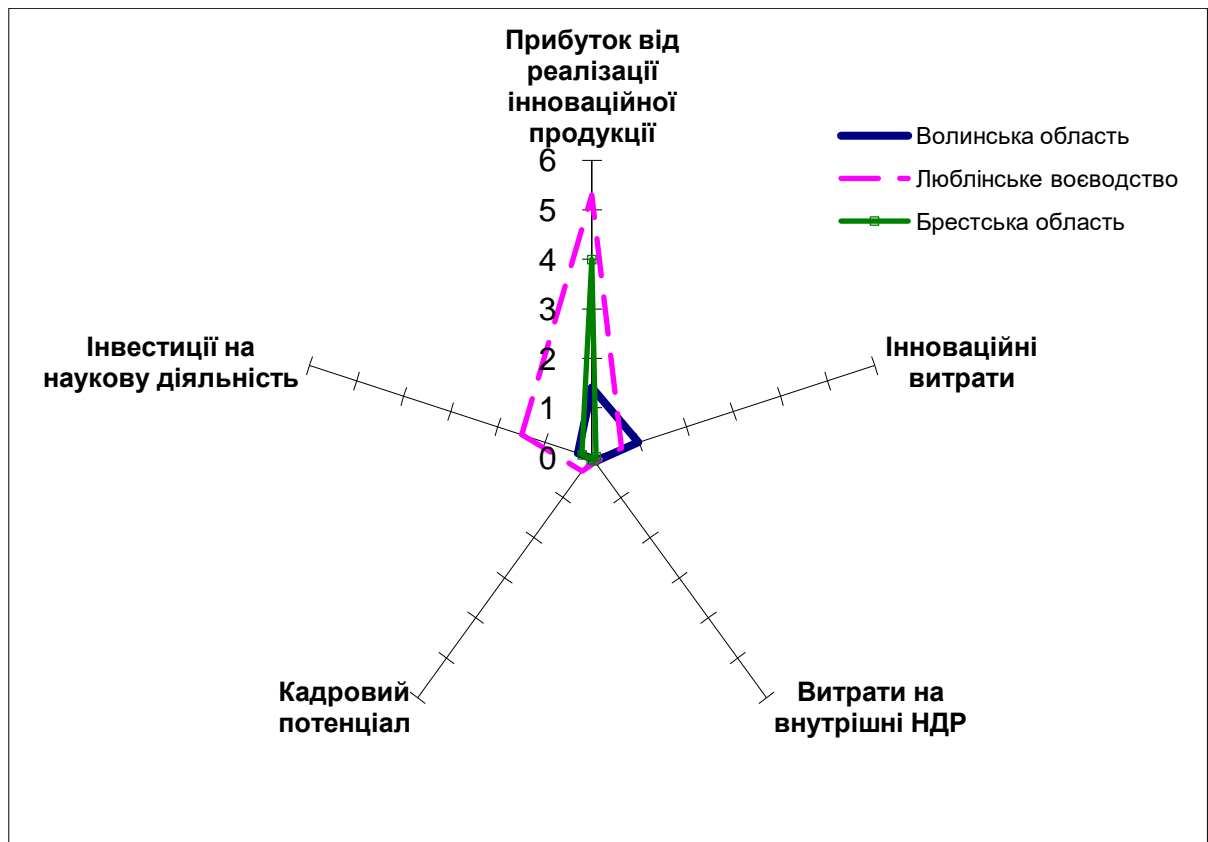

Рис. 2.8. Асиметричність за частковими показниками учасників єврорегіону «Буг» станом на 2014 р.

Складено дисертантом.

Звернемо увагу, що станом на 2014 р., порівняно з попереднім і наступним розрахунковими періодами інноваційні витрати були найбільшими у Волинській області відносно інших регіонів – учасників єврорегіону «Буг».

Незважаючи на значні відмінності показників інноваційного розвитку регіонів – учасників єврорегіону «Буг», зазначимо, що кожен із них має певні переваги, порівняно з іншими. Так, Люблінське воєводство значно виграє від доступу до інвестиційних фондів Європейського Союзу та вільного використання коштів на активізацію інноваційної діяльності. Брестська область володіє досить високим кадровим потенціалом і науковою базою. Волинська область має високий показник інноваційних витрат. Уважаємо, що в межах

активізації співпраці в рамках євро регіону «Буг» можна об'єднати переваги кожного регіону та за рахунок цього компенсувати їхні недоліки.

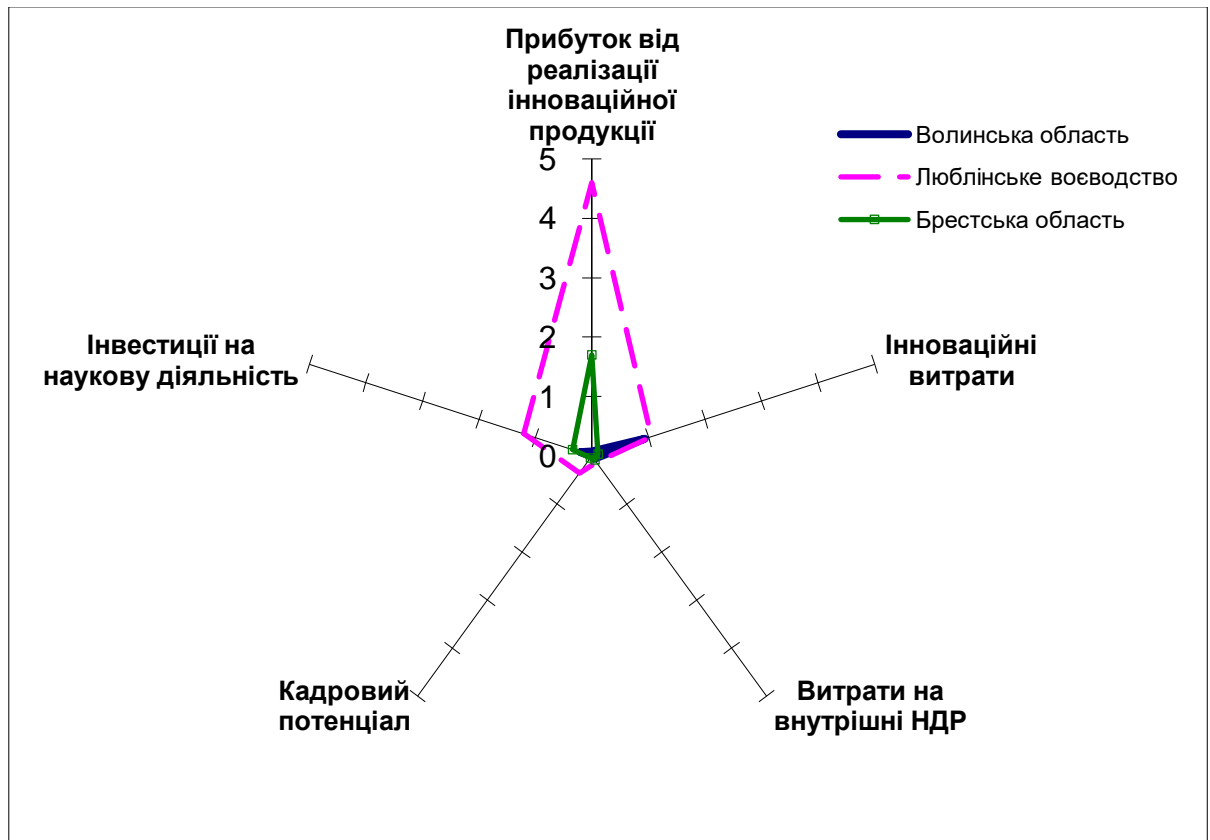

Рис. 2.9. Асиметричність за показниками інноваційного розвитку регіонів – учасників євро регіону «Буг» станом на 2015 р.

Складено дисертантом.

Потрібно зазначити, що основним джерелом активізації інноваційного співробітництва в межах євро регіону «Буг» виступає Люблінський науково-технологічний парк «Lubelski Park Naukowo Technologiczny S.A.» та ЗАТ «Брестський науково-технологічний парк» [231].

Зважаючи на недостатній обсяг необхідної статистичної інформації для проведення аналітичних досліджень розвитку євро регіонів за участю України, що ускладнює їх виконання, пропонуємо застосувати метод SWOT-аналізу. При цьому головною гіпотезою здійснення SWOT-аналізу інноваційного розвитку євро регіонів за участю України вважаємо дотримання принципів інноваційної політики Європейського Союзу та відповідність того чи іншого регіону обраним стратегічним пріоритетам. Результати SWOT-аналізу інноваційного розвитку євро регіонів за участю України відображено у табл. 2.16.

Таблиця 2.16

SWOT-аналіз інноваційного розвитку єврорегіонів за участі України

Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2
<ul style="list-style-type: none"> - Вигідне географічне положення та участь України в єврорегіональному співробітництві; - ресурсний потенціал країни; - розвиток транспортних і логістичних мереж; - значний науково-технічний потенціал; - високий інтелектуальний потенціал; - участь у програмах і проектах Європейського Союзу; - взаємний інтерес учасників інноваційного єврорегіонального співробітництва до інтеграції зусиль; - потенційна здатність до співпраці науково-дослідного й виробничого секторів. 	<ul style="list-style-type: none"> - Відсутність посиленої уваги органів влади до розвитку єврорегіональної співпраці в галузі інновацій; - відсутність гармонізованої статистичної бази для проведення моніторингу; - невідповідність нормативно-правового забезпечення розвитку інновацій; - невідпрацьованість механізмів інтеграції в інноваційній сфері; - різний рівень інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності; - відсутність прозорості діяльності суб'єктів господарювання; - наявність технологічно застарілих процесів використання природних ресурсів; - значні диспропорції в просторово-економічному розвитку; - монопольні переваги великого бізнесу перед малим; - незначні темпи зростання інноваційної діяльності; - виробництво з високими витратами.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Посилення зв'язків та обмін досвідом; - розвиток економіки країни; - використання європейських грантів для інноваційної діяльності; - розширення можливостей інвестиційного забезпечення; - покращення інвестиційного клімату; - поліпшення інституційного середовища інноваційної діяльності; - обслуговування додаткових груп споживачів; - перейняття досвіду європейських країн у сфері інноваційного розвитку; 	<ul style="list-style-type: none"> - Незахищеність інвесторів; - виникнення труднощів при укладанні договорів про співпрацю; - можливість загострення економічної ситуації у зв'язку з економічною та політичною нестабільністю в Україні, війна на сході країни; - невизначена позиція країн-учасниць єврорегіонального співробітництва щодо України; - технологічна прірва між країнами-учасницями єврорегіонального співробітництва; - нестача державного фінансування інноваційної діяльності в єврорегіоні перешкоджає створенню організаційно-економічних форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері;

Закінчення таблиці 2.16

1	2
<ul style="list-style-type: none"> - активізація розвитку організаційно-економічних форм єврорегіонального 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність чітко визначеної стратегії державного політичного курсу щодо інноваційного розвитку в євро регіонах призводить до зниження
<ul style="list-style-type: none"> - співробітництва в інноваційній сфері; - можливості інноваційного розвитку; - доступ до інформації про можливі напрями інноваційного розвитку та досягнення НТП 	<ul style="list-style-type: none"> - конкурентоспроможності економіки України; - відсутність належних гарантій іноземним інвесторам гальмує інноваційний розвиток у євро регіонах; - брак мотивації та фінансових стимулів у вітчизняних науковців до винахідництва та розробки інноваційних продуктів спричиняє виїзд кваліфікованих кадрів за кордон або низький рівень їхньої продуктивності

Складено дисертантом.

Ураховуючи вищезазначене, зазначимо, що в інноваційній сфері процеси розвитку організаційно-економічних форм єврорегіонального співробітництва потребують удосконалення. Це зумовлено наявністю невизначеностей із боку міністерств і відомств щодо питань формування й реалізації стратегії транскордонного співробітництва України, недостатнім рівнем інтеграції зусиль учасників єврорегіонального співробітництва, потребами зростання експортно-імпортних операцій регіонів із регіонами сусідніх країн, потребою активізації інвестиційної діяльності та використання більш передових технологій, необхідністю підвищення інноваційного потенціалу регіонів у результаті збільшення кількості науково-технічних розробок, недостатнім рівнем використання потенціалу транскордонного співробітництва для нівелювання впливу периферійного розміщення на соціально-економічний розвиток прикордонних територій, підвищення конкурентоспроможності їхніх економік і покращення життєвого рівня мешканців. Крім того, єврорегіональні структури за участю областей України й досі не стали організаційно-фінансовою платформою координації транскордонного співробітництва в системі регіонального менеджменту, як це притаманно країнам Європейського Союзу.

Висновки до розділу 2

1. За результатами рейтингової оцінки інноваційного розвитку регіонів України та проведеним кластерним аналізом за 2013–2015 рр. регіони України поділяються на такі групи: із високим рівнем інноваційного розвитку (м. Київ), достатнім (Харківська, Дніпропетровська, Запорізька й Донецька області), середнім (Одеська, Львівська, Київська, Сумська, Тернопільська, Вінницька, Херсонська області), низьким (Миколаївська, Івано-Франківська, Полтавська, Вінницька, Херсонська, Хмельницька, Тернопільська, Черкаська, Кіровоградська, Житомирська, Волинська, Чернівецька, Чернігівська, Закарпатська, Рівненська області).

2. Окрім зовнішніх і внутрішніх чинників причинно-рушійними силами інноваційного розвитку регіонів України виступають три ключові фактори (науково-технічний, освітній, інвестиційний). Вони, з одного боку, сприяють інноваційному розвитку регіону, а з іншого – стримують його.

3. У регіонах України розвинуто такі різноманітні форми інноваційної діяльності, як бізнес-інкубатори, технопарки, технополіси, інноваційні центри, інформаційно-консультативні установи, венчурне підприємництво, стратегічні альянси, міжнародне науково-технічне співробітництво, аутсорсинг, краудсорсинг та франчайзинг. Практично всі форми, незважаючи на їх концентрацію в межах окремої адміністративно-територіальної одиниці, функціонують, урахувавши особливості розвитку того чи іншого регіону. Щодо приналежності цих форм до окремої адміністративно-територіальної одиниці вони є регіональними й міжрегіональними. Доведено, що фактично кожна форма інноваційної діяльності має особливості, які притаманні не лише виду її виробничо-господарської діяльності, а й розвитку регіону розміщення цієї форми.

4. Кожна форма інноваційної діяльності, розвинута в регіонах України, відзначається позитивними тенденціями розвитку та перешкодами на цьому шляху. Аналіз засвідчив, що сильними сторонами розвитку всіх форм

інноваційної діяльності в регіонах України є позитивні ефекти діяльності, забезпечення зайнятості населення, зацікавленість у співпраці з боку країн Європейського Союзу, наявність ресурсного потенціалу й порівняно дешевих факторів виробництва, можливості участі в міжнародних програмах і проектах. До негативних факторів, які гальмують розвиток форм інноваційної діяльності в регіонах України, належать нестабільність політико-економічної ситуації в країні, недосконалість нормативно-правової бази, непрозорість бізнесу, відсутність досвіду та державних програм сприяння, нестача компетентного кадрового забезпечення, відсутність коштів для організації й упровадження, зниження ділової активності, низький рівень культури роботи з незалежними експертами.

5. Порівняльний аналіз інноваційного розвитку країн – учасниць єврорегіону «Буг» за 2013–2015 рр. із застосуванням таких індикаторів, як кадровий потенціал, внутрішні витрати на НДР, інноваційні витрати, інвестиції на наукову діяльність, прибуток від реалізації інноваційної продукції дав підставу виявити такі відмінності серед них: Люблінське воєводство має переваги серед регіонів – учасників єврорегіону «Буг», що пов'язано з безпосередньою участю Республіки Польща в інноваційній політиці Європейського Союзу. Водночас простежено високий коефіцієнт інноваційних витрат у Волинській області, що означає ефективність вкладених коштів в інноваційну діяльність нашої області.

6. Результати SWOT-аналізу показали, що головною гіпотезою щодо розширення можливостей підвищення інноваційної активності регіонів України запропоновано всебічне запровадження ними принципів і процедур інноваційної політики Європейського Союзу та визначення для кожного регіону стратегічних пріоритетів їхнього інноваційного розвитку.

Основні положення другого розділу дисертаційної роботи відображено в працях [88, 92, 93, 96, 97, 100, 101, 102, 104, 108].

РОЗДІЛ 3

АКТИВІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ФОРМ ЄВРОРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

3.1. Стратегічні напрями єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері

Реалізація інтеграційних прагнень України в напрямі зближення з Європейським Союзом потребує конвергенції національної економічної системи із системою країн Європейського Союзу. Відтак постає необхідність переходу української економіки до тієї моделі розвитку, яку обрав Європейський Союз, що поступово стає імперативом державної політики. Це полягає, насамперед, у встановленні ефективного правового регулювання відносин у сфері інновацій.

Дослідження О. Богомолова засвідчує: особливими вимогами до характеру та темпів розвитку національної економіки після її виходу з багаторічного глибокого кризового стану стають завдання забезпечення її відтворювального інноваційного циклу на новій технологічній основі в умовах ринкової економіки, а також забезпечення соціальної спрямованості цього відтворювального циклу з максимально ефективним використанням інноваційного потенціалу країни, внутрішніх і зовнішніх ресурсів, досягнення випереджальних темпів динаміки розвитку порівняно з провідними країнами світу. Утвердження інноваційної моделі розвитку національної економіки забезпечить її конкурентоспроможність та вихід на траєкторію сталого розвитку [9, с. 124].

Сучасна нормативно-правова база стосовно науково-технічної й інноваційної діяльності нараховує близько 200 документів. Національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної

діяльності технологічних парків» та деяких інших нормативно-правових актів, спрямованих на підтримку розвитку економіки України інноваційним способом [127].

Концепція науково-технічного й інноваційного розвитку України, від 13 липня 1999 р. містить основні цілі, пріоритетні напрями, принципи та механізми державної науково-технічної політики. Концепція та низка інших законів України щодо інноваційної діяльності передбачають державну підтримку всіх суб'єктів господарювання, які займаються її інноваційними видами.

Відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», що визначає правові, економічні й організаційні засади формування та реалізації пріоритетних напрямів вітчизняної інноваційної діяльності, відзначено, що органи виконавчої влади всіх рівнів мають створювати режим найбільшого сприяння виконанню робіт, спрямованих на реалізацію відповідних пріоритетних напрямів, і концентрації на них фінансово-економічних й інтелектуальних ресурсів.

Згідно з Указом Президента «Про стан науково-технологічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України» (2006 р.) [158] уряд визнав такі пріоритетні завдання діяльності органів виконавчої влади із забезпечення національної безпеки в науково-технологічній сфері, як розвиток національної інноваційної системи, всебічна підтримка фундаментальних наукових досліджень, спрямованих на забезпечення технологічного розвитку України; розвиток виробництва високотехнологічної продукції та послуг на інноваційній основі.

Крім того, нормативно-правова база України щодо інноваційної діяльності включає антимонопольне законодавство, спрямоване на розвиток конкурентного підприємництва, обмеження діяльності підприємств-монополістів, створення передумов для демонополізації економіки, запобігання недобросовісній конкуренції [77].

Отже, фактично нормативно-правова база України передбачає регулювання всіх умов для ведення інноваційної діяльності, однак на практиці їй не завжди вдається виконувати покладені на неї функції.

Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України», збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку, інтеграція України в європейський простір, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин України з іншими державами світу визначені національними інтересами України [157].

У Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері, схваленої у 2012 р., указано на основні організаційно-економічні заходи розвитку, які, на нашу думку, мають бути враховані в стратегії розвитку єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, а саме:

– створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики та проведення моніторингу стану інноваційного розвитку національної економіки на основі мережі центрів науково-технічної й економічної інформації, центрів науки, інновацій та інформатизації, а також структурних підрозділів із питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності наукових установ і навчальних закладів [129];

– удосконалення правових засад функціонування технологічних парків, створення та забезпечення роботи технологічних платформ, спрощення процедур утворення інноваційних кластерів, малих інноваційних підприємств на базі ВНЗ і науково-дослідних установ із метою підтримки виробництва високотехнологічних товарів та надання послуг, стимулювання суб'єктів господарювання до утворення наукових парків, упровадження сучасних технологій управління розвитком виробництва (технологій безперервної інформаційної підтримки, методів інноваційного менеджменту, міжнародних статистичних стандартів обліку інноваційної діяльності);

– створення на основі сучасних інформаційних технологій інформаційно-аналітичної сервісної інфраструктури й баз даних конкурентоспроможних інноваційних проектів, технологічних та організаційних інновацій;

– визначення механізму публічно-приватного партнерства в науковій та інноваційній сферах, венчурного фінансування інноваційної діяльності тощо [160, с. 1679].

У Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р. [30] визначено цілі регіональної інноваційної політики держави. Зазначимо, що не повною мірою підтримано *ініціативу зміцнення євро регіонального співробітництва України в інноваційній сфері*. На сьогодні єдиним важливим стратегічним документом, який регламентує питання участі України в транскордонному співробітництві, залишається Закон України «Про транскордонне співробітництво» редакцією 02.12.2012 р., зі змінами за 2014 р. [162].

На нашу думку, в основу стратегії розвитку євро регіонального інноваційного співробітництва мають бути покладені такі основні положення Концепції розвитку національної інноваційної системи.

1. Фінансово-кредитна підтримка реалізації науково-технічних та інноваційних програм і проектів за допомогою забезпечення розвитку мережі спеціалізованих небанківських інноваційних фінансово-кредитних установ, їхньої ефективної діяльності та розширення прав на участь у створенні корпоративних інвестиційних фондів; упровадження механізму страхування ризиків реалізації високотехнологічних інноваційних проектів; створення умов для інвестування венчурного капіталу у високотехнологічні інноваційні проекти [183].

2. Створення виробничо-технологічної інноваційної інфраструктури за допомогою сприяння організації інноваційних структур, орієнтованих на підтримку малого інноваційного бізнесу, запровадження економічних стимулів розвитку наукових парків на базі ВНЗ, технологічних парків, технополісів й інноваційних структур інших типів.

3. Розвиток ефективних інформаційно-аналітичних та експертно-консалтингових структур інноваційної діяльності за допомогою реформування системи науково-технічної інформації, розширення можливостей доступу до інформації через Інтернет; створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної інноваційної політики й проведення моніторингу стану інноваційного розвитку національної економіки [164].

4. Створення умов для трансферу технологій і підвищення ефективності охорони прав інтелектуальної власності за допомогою формування та забезпечення розвитку ефективної системи капіталізації результатів інтелектуальної діяльності, упровадження ефективного механізму трансферу технологій [161].

На нашу думку, зважаючи на поглиблення процесів інтеграції України до Європейського Союзу, важливою є *активізація єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері*, що передбачає:

– посилення потужності єврорегіонів та інших форм транскордонного співробітництва України в науці, технологіях й інноваціях, зокрема спрямування зусиль на інновації, що зумовлені ринком і суспільними інтересами;

– інтеграцію інноваційного потенціалу освіти, науки, бізнесу в єврорегіональному просторі;

– посилення «поглинаючої спроможності» країни та її регіонів і формування регіональних інноваційних систем.

Проте важливу роль у цьому процесі відіграє держава. Схиляємося до переконання Е. Забарної, що «в державній економічній політиці потрібно сформуванню стратегію, що поєднуватиме переваги політики фінансової стабілізації з активною промисловою політикою поновлення економічного розвитку її регіонів. Причому однією з головних передумов такої концепції є те, що без державної підтримки (фінансової, страхової, організаційно-адміністративної) активізувати діяльність регіонів, відновити реальний сектор неможливо» [45].

Розвиток організаційно-економічних форм інноваційної діяльності в умовах єврорегіонального співробітництва відіграє вирішальну роль в інноваційному процесі, проте, як свідчать результати аналітичних досліджень, у регіонах України вони розвинуті вкрай недостатньо та нерівномірно.

Поліпшення стану формування та розвитку організаційно-економічних форм інноваційної діяльності потребує розробки *стратегічних напрямів єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері*. Уважаємо, що в умовах поглиблення процесів європейської інтеграції України ці напрями мають відповідати новій стратегії соціально-економічного розвитку Європейського Союзу, зокрема стратегічному документу «Європа 2020: стратегія розумного, стійкого й всеосяжного зростання», який передбачає досягнення високих темпів інтелектуального, стійкого та всебічного зростання економіки й покликаний забезпечити Європі провідне становище в конкурентній боротьбі на міжнародному ринку [222].

Ураховуючи, що загальною стратегічною метою Європейського Союзу визначено його перетворення в найбільш конкурентоспроможну та динамічну у світі економічну зону, у простір економіки, заснованої на знаннях, і підпорядкування цій меті інноваційних науково-технологічних досліджень, вивчення досвіду інноваційного співробітництва країн Європейського Союзу та його використання в Україні дасть змогу встановити стратегічні напрями єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері, запровадження яких виступає важливим кроком поглиблення процесів європейської інтеграції.

Зауважимо, що нова Стратегія розвитку Європейського Союзу до 2020 р. містить різноманітні цільові пріоритети, у яких основну увагу приділено інноваційному розвитку, серед яких – «Інноваційний союз», «Розвиток цифрових технологій», «Інноваційна промислова політика», «Нові навички і нові професії». Оновлена програма розвитку підприємництва та інновацій, яка замінила програму стимулювання конкурентоспроможності й інновацій, виступає важливим стратегічним документом, реалізацію якого спрямовано на

підтримку підприємництва та інновацій у Європейському Союзі, зокрема розвиток сучасних форм інноваційної діяльності, найчастіше – кластерів.

Окрім того, в умовах реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом потребує адаптації інноваційна політика України до інноваційної політики Європейського Союзу. При цьому важливу роль відіграють ключові інструменти її здійснення, серед яких – рамкові програми щодо розвитку фундаментальних досліджень і конкурентоспроможних технологічних розробок, посилення координації зусиль в інноваційній діяльності між окремими країнами, регіонами.

Ураховуючи вищезазначене, пропонуємо стратегічні напрями єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері (рис. 3.1).

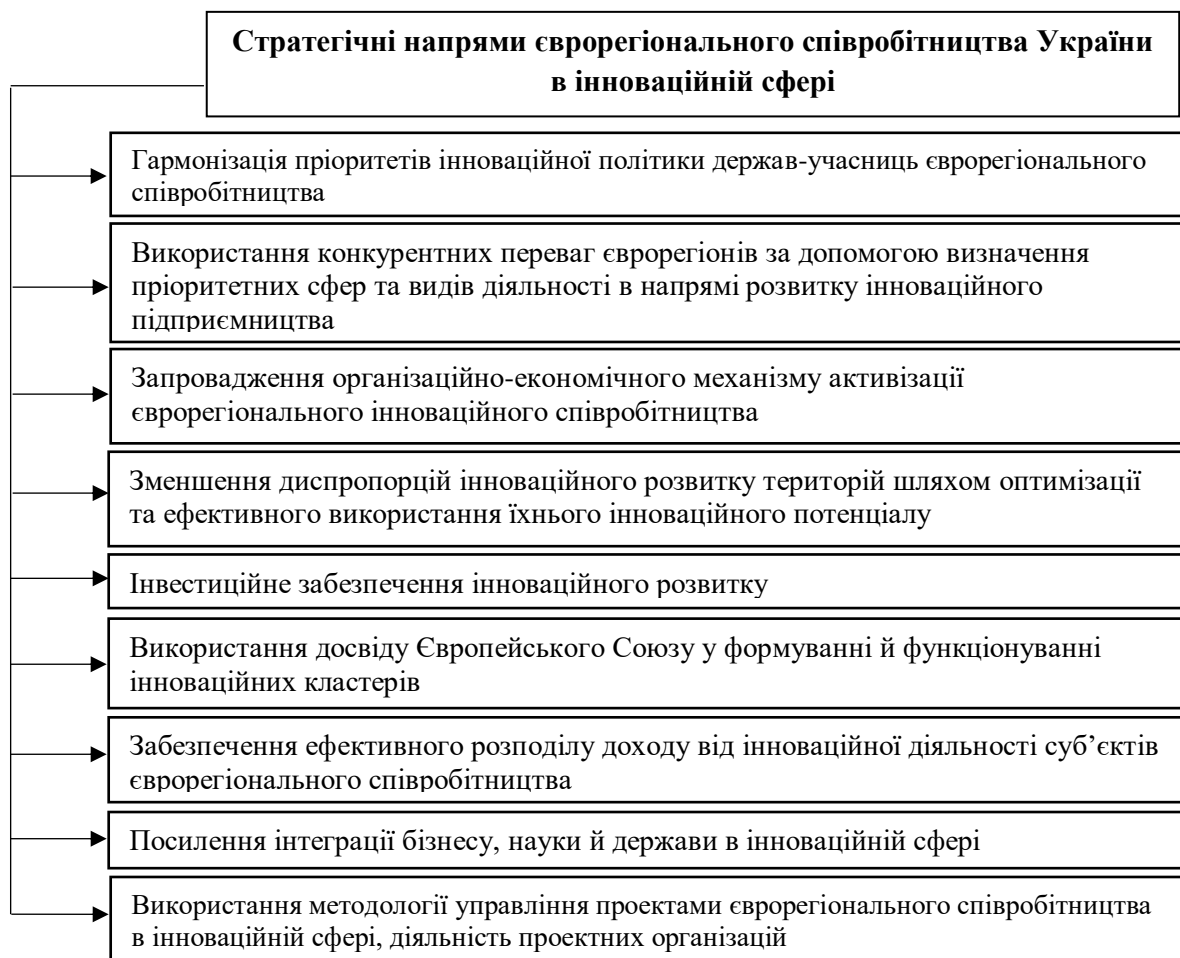

Рис. 3.1. Стратегічні напрями єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері

Складено дисертантом.

Уважаємо за необхідне розробку всіма учасниками єврорегіонального співробітництва спільної інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, запровадження якої сприятиме подоланню структурних деформацій в економіці прилеглих територій за допомогою модернізації, оновлення виробничих фондів, зростання частки високотехнологічних виробництв, розширення місткості ринку праці, активізації експортного потенціалу тощо. Звернемо увагу, що спільна інноваційно-інвестиційна модель розвитку єврорегіонів повинна проводитися на державному рівні. Національна політика у співпраці з регіональними органами влади формує стратегію інвестиційного та інноваційного розвитку й виконує підтримку роботи суб'єктів господарювання. Саме з боку держав установлюється спеціальний режим господарської діяльності, забезпечується пільгове кредитування та оподаткування, установлюються пільгові тарифи для учасників організаційно-економічних форм інноваційної діяльності, вводиться спеціальний режим зовнішньоекономічних відносин. При цьому успішне впровадження спільної інноваційно-інвестиційної моделі транскордонної співпраці залежить від достатнього фінансування єврорегіональних проектів і програм.

Гармонізація пріоритетів інноваційної політики держав – учасниць єврорегіонального співробітництва передбачає необхідність узгодження підходів регіональних органів влади країн – учасниць транскордонної співпраці до реалізації інноваційної політики, побудову партнерських відносин між органами влади всіх суб'єктів єврорегіонального співробітництва. Виходячи з трактування поняття «транскордонного співробітництва» в Законі України (див. табл. 1.1), єврорегіональна співпраця нашої держави в інноваційній сфері передбачає взаємоузгодження діяльності органів влади двох або більше прикордонних регіонів, спрямоване на спільне розв'язання науково-технічних й інноваційних проблем. Основна передумова створення єврорегіону як форми регіонального співробітництва в Європейському Союзі полягала у взаємодії регіонів різних держав, у тому числі їхніх органів місцевого самоврядування.

Відтак основними напрямками інноваційної політики держав – учасниць єврорегіонального співробітництва має бути вдосконалення нормативно-правового забезпечення науково-технічної та інноваційної сфери і його узгодження з країнами-партнерами, забезпечення дієвої структури управління – створення органу для координації єврорегіонального співробітництва на загальнодержавному рівні й структур за участі представників суб'єктів та учасників єврорегіонального співробітництва України за периметром кордону, покращення обліку й контролю запровадженням стратегічного планування, прогнозування та системи моніторингу співробітництва; підвищенням значення інституцій ринкової інфраструктури (створення спільних комерційних банків, аудиторських, консалтингових, маркетингових, страхових компаній) тощо [16, с. 241].

Реалізуюючи гармонізацію пріоритетів інноваційної політики держав – учасниць єврорегіонального співробітництва, потрібно чітко розподілити компетенції органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій, до чийх повноважень пропонуємо віднести укладання угод про єврорегіональне співробітництво з відповідними територіальними органами суміжних прикордонних регіонів інших держав, забезпечення виконання на відповідній території зобов'язань, установлених міжнародними договорами України й угодами про єврорегіональне інноваційне співробітництво; розробку та забезпечення в межах своєї компетенції виконання регіональних програм (стратегій) розвитку інноваційної сфери в єврорегіоні; створення спільних міжрегіональних комітетів і робочих груп із метою розв'язання спільних проблем інноваційного розвитку; участь у роботі єврорегіональних організацій, які займаються інноваційною діяльністю; моніторинг проблем єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері; інформування щодо інноваційної діяльності єврорегіону зацікавлених структур на всіх рівнях державного управління, бізнесових кіл, населення тощо.

Ще один елемент напряму гармонізації пріоритетів єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері – діяльність спільних міжурядових комісій

та робочих груп, на засіданнях яких обговорюються пріоритети й механізми розвитку інноваційної сфери в єврореґіоні, критерії відбору єврореґіональних інноваційних проєктів тощо. Важливе значення тут також мають недержавні організації, зокрема агентства реґіонального розвитку, які останнім часом активно розвиваються як в Україні, так і в Європі. У зв'язку з цим потрібно приділити увагу роботі також із цими організаціями.

Використання конкурентних переваг єврореґіонів за допомогою визначення пріоритетних сфер та видів діяльності в напрямі розвитку інноваційного підприємництва. Суть цього напрямку полягає в отриманні найбільшого суспільного ефекту від використання конкурентних переваг єврореґіону, коли стратегія його розвитку побудована на визначенні пріоритетних сфер і видів діяльності, а також зосередження в них різних форм інноваційного підприємництва. Наприклад, туристична діяльність та ІТ-сфера для Карпатського єврореґіону з центром у м. Львові. Так, останніми роками у Львові стрімко розвивається ІТ-сфера, з'являються нові компанії, динамічно генеруються нові ідеї. Тому це місто цілком можна профілювати в ІТ-середовище, визначивши цю галузь пріоритетним напрямом розвитку інноваційної діяльності Карпатського єврореґіону [153]. У цьому контексті видається доцільним забезпечити з боку держави сприятливі умови для розвитку інноваційного підприємництва.

Посилаючись на наукові результати А. Поди, вважаємо, що основним джерелом формування конкурентних переваг єврореґіонів є конкурентні переваги інноваційних підприємств, що входять до їх складу. Ефективність національних механізмів стимулювання розвитку й створення нових конкурентних переваг в інноваційній сфері підсилюється за рахунок активної участі держави в процесах єврореґіонального інноваційного співробітництва [144].

В умовах активізації процесів реґіоналізації європейського економічного простору єврореґіони виступають сполучною ланкою у формуванні пріоритетів, гармонізації стратегій діяльності європейських структур, органів державної

влади країн Європейського Союзу та України на всіх рівнях ієрархії управління економічними системами. Така можливість є, по суті, основною потенційною конкурентною перевагою єврорегіону, а побудова узгоджених заходів регіональної і конкурентної політик, які виходять за межі національних кордонів і забезпечують ефект синергії, може розглядатися як інтегрований інноваційний продукт.

Потрібно зосередити зусилля на ефективному пошуку й використанні регіональних і місцевих ресурсів для побудови нових конкурентних переваг на інтеграційній основі. Оскільки інновації часто продукуються невеликими інноваційними підприємствами в регіонах, то для забезпечення ефективного інноваційного процесу та отримання вигод потрібна співпраця з іншими суб'єктами ринку. Зокрема, ініціатива «Регіони за економічні зміни» (The Regions for Economic Change Initiative, RfEC) стимулює місцеві й регіональні мережі в державному та приватному секторах до обміну передовим досвідом як способу дослідження й упровадження доцільних змін. Ініціатива «Регіони за економічні зміни», створена Європейською комісією у 2006 р., покликана покращити здатність міжрегіональних і міських мереж перевіряти новітні стратегічні ідеї, а потім швидко інтегрувати їх у регіональні стратегічні програми [144, с. 131].

Крім того, як слушно акцентує С. Писаренко, «необхідно переходити до стратегії нарощування, яка полягає у використанні власного науково-інноваційного потенціалу, який в Україні є. Реалізація інноваційної стратегії нарощування сприятиме змінам у функціонуванні промисловості України на основі існуючих і створенні нових конкурентних переваг на стратегічних напрямках розвитку національної економіки; розширенню науково-технічної, інноваційної діяльності, впровадженню якісно нової системи менеджменту з використанням не тільки запозичених, але і власних науково-технічних досягнень» [143].

Запровадження організаційно-економічного механізму активізації єврорегіонального інноваційного співробітництва, що передбачає розробку й

реалізацію інструментів та заходів розвитку малого й середнього інноваційного бізнесу, формування інноваційної інфраструктури та різноманітних організаційно-економічних форм інноваційної діяльності, а також реалізацію управління інноваційними проектами й програмами в межах єврорегіонального співробітництва. Для цього, насамперед, потрібне визнання з боку органів центральної влади єврорегіонального співробітництва як інструменту регіонального розвитку, запровадження дієвих підходів до регулювання й управління єврорегіональним інноваційним співробітництвом, установлення чіткої координації на рівнях центр – регіон, регіон – регіон суміжних держав; зміцнення інституційної бази регіонального розвитку; чітка регламентація та розробка головних напрямів, форм і видів співпраці для реалізації спільних програм та проектів; удосконалення нормативно-правового врегулювання повноважень місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, самостійності у виконанні спільних із регіонами інших держав завдань регіонального та місцевого розвитку; використання європейського досвіду налагодження транскордонної співпраці в представників влади різного рівня, підприємницьких структур, громадських організацій; підвищення рівня інформаційного забезпечення щодо діяльності єврорегіонів [4, с. 45].

У цьому контексті варто звернутися до успішного досвіду країн-членів Європейського Союзу, де інноваційний процес, як зазначає А. Мокій, означає співпрацю великого та малого бізнесу із закріпленням спеціалізації й відповідальності останніх. Оскільки малий бізнес активніший на початкових етапах інноваційного циклу до одержання дослідного взірця, а великий має більше можливостей доведення нововведень до масового виробництва, на регіональному рівні в прикордонних регіонах доцільно стимулювати виробничу кооперацію між різними формами бізнесу, наприклад орієнтувати великі підприємства не лише на випуск конкурентоспроможної продукції, а й на залучення до процесу виробництва інших підприємств свого регіону. Співробітництво в інноваційній і науково-технічній сферах, вивчення досвіду та адаптація європейських принципів інноваційної діяльності залишаються

важливими чинниками нарощування інноваційного потенціалу прикордонних регіонів України [120, с. 168].

Зменшення диспропорцій інноваційного розвитку територій за допомогою оптимізації та ефективного використання інноваційного потенціалу. Реалізація цього напрямку передбачає створення й розвиток організаційно-економічних форм євро регіонального інноваційного співробітництва (технопарків, кластерів, технополісів, інших), що уможливить ефективний перерозподіл ресурсів між суб'єктами співпраці для забезпечення інноваційного розвитку. За умов нерівномірності еволюції регіонів, як влучно зазначає Б. Буркинський, «істотним фактором дієвості стратегії інноваційного розвитку регіонів є орієнтація на використання власних ресурсів, тобто розвиток тих видів економічної діяльності, які створюють інноваційний продукт, продукцію та послуги, використовуючи власні інтелектуальні ресурси регіону; підтримка пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; комплексність вирішення проблем регіону на інноваційній основі, зокрема, створення інноваційної інфраструктури, розвиток ринку науково-технічних розробок тощо [14, с. 122].

В. Кравців висловлює думку про те, що розробка та реалізація спільних транскордонних стратегій співробітництва сприяє зменшенню диспропорцій соціально-економічного розвитку в транскордонному просторі та поступовому зближенню параметрів суміжних прикордонних регіонів сусідніх країн, яке відбувається в процесі запозичення, відтворення чи формування спільних методів, способів, інструментів підвищення конкурентоспроможності [169, с. 46].

Принциповим кроком, здійсненим Європейським Союзом для ліквідації диспропорцій інноваційного розвитку регіонів, вважається створення Генерального директорату у справах регіональної політики при Європейській комісії (1968 р.), діяльність якого передбачала виділення необхідних коштів, спрямованих на розвиток регіонів. Окрім того, Європейський соціальний фонд (ESF) та Фонд сільськогосподарської орієнтації і гарантії (EAGGF) здобули регіональний статус. У 1975 р. за підтримки Генерального директорату створено

Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), мета якого – забезпечення фінансування розвитку регіонів. Основним принципом Фонду визначено програмування регіонального розвитку відповідно до їхньої пріоритетності для європейської спільноти. Новий принци прийшов на зміну попередньому, згідно з яким відбувалося фінансування окремих проектів. Така зміна підходів дає підставу стверджувати про трансформацію системи цінностей і формування нових тенденцій у європейському економічному просторі. Цей напрям тісно пов'язаний із наступним пріоритетним напрямом розвитку євро регіонального співробітництва України в інноваційній сфері.

Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку передбачає формування постійних джерел власних і залучених інвестиційних ресурсів, до яких, передусім, належать програми інвестиційної допомоги з фондів Європейського Союзу, які спрямовані на розвиток інноваційної діяльності учасників євро регіонального співробітництва (наприклад Європейського інвестиційного фонду, діяльність якого зосереджено на підтриманні розвитку ризикового капіталу та наданні гарантій) [133, с. 92].

А. Пода цілком справедливо зазначає, що одним із найвагоміших кроків в актуалізації пріоритетів регіонального розвитку в Європейському Союзі стало доповнення Договору європейської спільноти розділом «Економічне й соціальне згуртування» (1986 р.), де передбачено потребу ліквідації диспропорцій і відсталості в розвитку окремих регіонів співтовариства. У 1988 р. здійснено реформування трьох структурних фондів, про які згадувалося вище (ERDF, EAGGF, ESF), що закріпило нові принципи й цілі регіональної політики в Європейському Союзі [144]. Тому нині можемо констатувати, що існує три джерела фінансування розвитку євро регіонів, зокрема Фонд європейського регіонального розвитку (ERDF), який зосереджується на ініціативах, пов'язаних з економічним зростанням, зайнятістю та конкурентоспроможністю, включаючи інвестиції в інфраструктуру; Фонд згуртування, який вважає пріоритетними транспортну й екологічну інфраструктуру, включаючи відновлювальні джерела

енергії; Європейський соціальний фонд, що спрямовується на інвестиції в людський капітал у сфері освіти та професійної підготовки.

Отже, реалізація регіональної політики Європейського Союзу передбачає такі фінансові інструменти, як інвестиційний грант, субсидіювання відсоткових ставок, податкові пільги; податкова знижка на амортизацію, субсидії, пов'язані з використанням робочої сили; транспортні пільги.

Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку єврорегіонів може відбуватись двома способами: самофінансування (частина чистого прибутку, що реінвестується; амортизаційні відрахування; страхування збитків; мобілізована частина оборотних активів); залучення зовнішніх фінансових ресурсів (інвестиційні кредити банків, цільове фінансування, цільовий державний кредит, гранти, кредитні лінії міжнародних фінансових інститутів). Сюди також належать кредитування, державне, венчурне інвестування, гранти, міжнародна технічна допомога [141, с. 43].

Погоджуємося з Ю. Барським, що з метою забезпечення інноваційної діяльності інвестиційними ресурсами, необхідне запровадження фінансового механізму з використанням фінансових методів і важелів, зокрема правового, нормативного, інформаційного. Крім цього, слід наголосити, що поняття фінансового механізму невіддільне від фінансової політики держави, яка визначає функції фінансового механізму та його органічний зв'язок з державним регулюванням економіки [5, с. 116].

Використання досвіду Європейського Союзу у формуванні та функціонуванні інноваційних кластерів як дієвого способу активізації розвитку єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, запровадження чого в різних видах економічної діяльності сприяє підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, регіонів (наприклад кластери у сфері ІТ-технологій, німецько-французько-швейцарський ТКК «Біо-Долина»).

Згідно з науковими результатами С. Беґея, особливістю єврорегіональних інноваційних кластерів є те, що їхні учасники розміщені в різних податкових,

митних, законодавчих середовищах, а координація єврорегіонального співробітництва в більшості регіонів належать до компетенції єврорегіону. У цьому контексті в межах регіонального розвитку кластери значною мірою забезпечують рівень регіональної конкурентоспроможності, оскільки регіональні економіки часто доволі спеціалізовані. Тому конкурентні переваги часто пропонується розглядати в контексті конкурентних переваг конкретних галузей у межах регіону в результаті кластерингу. Більше того, кластери створюють ефект «снігової кулі», адже вони залучають не лише аналогічні, але й взаємодіючі підприємства суміжних галузей, які також створюють кластери. Численні дослідження засвідчують позитивний вплив кластерингу на економічний розвиток і продуктивність суб'єктів господарювання [6, с. 152].

Погоджуємося з думкою В. Борщевського: підприємства та виробничі мережі в Європейському Союзі виступають ключовими елементами у створенні територіального середовища, оскільки пов'язують різних бізнес-гравців, котрі беруть участь у процесі розвитку регіону. Якість і тип мереж впливають на здатність регіональних суб'єктів адекватно реагувати на зовнішні стимули. Завдання мереж – це виробництво й обмін інформацією, передача ноу-хау або поєднання всіх трьох функцій. У будь-якому випадку виробничі мережі – це сполучна ланка між підприємствами й середовищем, із яким вони контактують. Зокрема, створення мереж має велике значення для інноваційної діяльності й поширення інновацій [187, с. 31].

Забезпечення ефективного розподілу доходу від інноваційної діяльності суб'єктів єврорегіонального співробітництва, що сприятиме процесам відтворення та ефективного спрямування коштів отриманих у результаті інноваційної діяльності. Передбачено дотримання принципів партнерства, стимулювання інноваційної діяльності й забезпечення прозорості механізму розподілу доходів суб'єктами підприємницької діяльності, які беруть участь в інноваційному співробітництві в межах єврорегіону. У цьому питанні ключовим елементом виступає впровадження системи правових норм, що зобов'язують підприємства інвестувати певну частину прибутку в розвиток інноваційної

діяльності. Важливим чинником досягнення ефективності розподілу доходу є застосування принципу прозорості.

Посилення інтеграції держави, науки та бізнесу в інноваційній сфері, що виступає основою формування й розвитку єврорегіональної інноваційної системи. Передбачено розробку спеціальних проектів і програм інноваційної діяльності, у якій однаковою мірою взаємодіють представники влади, науки й бізнесу. Взаємозв'язок цих учасників у межах різних форм єврорегіонального співробітництва сприяє становленню інноваційної моделі розвитку регіонів. Варто зазначити, що інноваційність і гнучкість є ключовими для успіху в умовах глобалізації. Як свідчить практика єврорегіонального інноваційного співробітництва, нововведення чи новітні розробки найчастіше реалізуються групою або мережею учасників, яка включає представників держави, науки та бізнесу. Іншими словами винайдення іновачій передбачає наявність певної інфраструктури, яка складається з різних суб'єктів: науково-дослідних інститутів, технологічних дослідницьких центрів, університетів, підприємств, фінансових інституцій тощо [188, с. 134]. При цьому державне сприяння за допомогою упровадження ефективних заходів регіональної політики країн-учасниць украй важливе для виробництва іновачій у єврорегіоні.

Використання методології управління проектами єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері як нового прогресивного інструментарію управління часовими, ресурсними, витратними, якісними параметрами інноваційного продукту або послуги. Передбачено організацію, інтеграцію й координацію зусиль його учасників для досягнення результату.

Одним зі стратегічних напрямів єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері вбачаємо створення спеціальних платформ як нового інструменту інноваційної діяльності – *проектних організацій*, що виступають дієвим механізмом об'єднання зусиль багатьох учасників інноваційного процесу та приводить до зміцнення єврорегіонально співпраці й підвищення конкурентоспроможності всіх його учасників [107].

У Європейському Союзі, у тому числі в контексті єврорегіонального співробітництва, найбільший інтерес для України та її регіонів становлять рамкові програми, у яких проголошено пріоритети інноваційного розвитку. Вони, на нашу думку, мають бути використані в процесі розробки й реалізації *стратегічних напрямів єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері*. Це, зокрема, п'ята рамкова програма (1998–2002 рр.), у якій акцентовано на підвищенні інноваційності економіки Європейського Союзу; шоста рамкова програма (2002–2006 рр.), що проголошує своїм основним пріоритетом створення та функціонування Європейської науково-дослідної зони, у якій виокремлено такі пріоритети, як створення інформаційного суспільства, нано-технології і нанонауки, багатофункціональні матеріали, нові устрої й виробничі процеси, якість і безпека продуктів харчування, розвиток інноваційних знань тощо. У цей період реалізовано програму формування єдиного Європейського дослідницького простору (без національних кордонів), в основу якої покладено усунення відмінностей в рівнях інноваційного розвитку країн-членів Європейського Союзу, підвищення їх конкурентоспроможності.

Сьома рамкова програма щодо інноваційного розвитку (2007–2013 рр.) була наступним кроком на шляху формування єдиного європейського наукового простору, після якої прийнято науково-дослідну інноваційну програму Європейського Союзу «Горизонт 2020» (2014–2020 рр.) як найпотужнішу за всю історію Європейського Союзу систему заходів, спрямованих на підтримку науки та інновацій, бюджет якої становить 80 млрд євро [224]. У межах програми «Горизонт 2020» визначено такі пріоритети, як генерування інноваційних знань для зміцнення позицій Європейського Союзу серед провідних держав світу, досягнення індустріального лідерства й підтримка бізнесу, включаючи малі та середні підприємства, інновації; запровадження всіх стадій інноваційного ланцюга від одержання результатів дослідження до їхньої комерціалізації й виведення на ринок та розвиток соціальних інновацій [60, с. 199].

Зазначимо, що ознакою високої інноваційності економіки виступає розвинений ринок венчурного капіталу, який повинен складатися і

з формального (венчурні фонди), і з неформального секторів (приватні інвестори). Сьогодні вони функціонують в Україні, але приватні інвестори через великий ризик неохоче фінансують інноваційні проекти. Обсяги діяльності венчурних фондів у нашій державі не є значними, оскільки недостатньо розвинуто ринок інвестиційних інститутів. Відтак доцільне застосування різних пілг для покращення інвестиційного забезпечення проектної діяльності в інноваційній сфері [235].

Безумовно, усі стратегічні пріоритети важливі для успішної реалізації єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері, проте, зацентруємо особливу увагу на ті напрями, які безпосередньо стосуються розвитку організаційно-економічних форм інноваційної діяльності, та на концептуальні підходи до їх розвитку на прикладі єврорегіону «Буг».

В основу розробки стратегічних напрямів єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері пропонуємо покласти принципи вищезазначених стратегічних документів Європейського Союзу, у яких проголошено активізацію інноваційних процесів у суспільстві. При цьому особливу роль відведено *державній і регіональній науково-технічній та інноваційній політиці*, формування й запровадження яких сприятиме забезпеченню правових, організаційних і соціально-економічних передумов для формування та використання науково-технічного потенціалу, інноваційної інфраструктури, створення ринку інноваційної продукції тощо [106].

Під науково-технічною політикою маємо на увазі діяльність держави щодо формування умов, сприятливих для ефективного науково-технічного розвитку країни, зокрема цілі, форми й методи роботи держави в науково-технічній сфері. Відповідно, державну науково-технічну політику спрямовано на розвиток та підтримку фундаментальної і прикладної науки, науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт; стимулювання науково-технічного прогресу; підтримку інноваційної діяльності в економіці; раціональне використання науково-технічного потенціалу України; зосередження

інвестиційних ресурсів на найбільш пріоритетних галузях економіки; підтримку інтелектуальної праці.

Водночас, інноваційна політика держави – поняття ширше, що виявляється в поєднанні науково-технічної та інвестиційної політики. Державну інноваційну політику трактуємо як систему економічних, організаційно-правових й інших заходів країни, які реалізуються для впровадження результатів науково-технічного прогресу у виробництво, стимулювання та підтримки інноваційних процесів в економіці.

Державну інноваційну політику спрямовано на демократизацію й децентралізацію управління у сфері науки та техніки; орієнтовано на створення ринкової економіки, визначення пріоритетності й здійснення відбору науково-дослідних робіт, здатних забезпечити прогресивні зрушення в економіці України, націлено на підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності економіки, збалансування розвитку фундаментальних і прикладних досліджень, забезпечення економіко-організаційного та правового регулювання науково-технічної й інноваційної діяльності з використанням адекватних важелів (форм, методів, інструментів) та організаційної структури [73, с. 165]. Отже, мета державної інноваційної політики полягає у забезпеченні науково-технічного розвитку країни, упровадження нововведень задля формування сучасного конкурентоспроможного національного виробництва [32, с. 111].

Вагома роль інноваційної політики полягає у впливі на перспективи економічного розвитку регіону, оскільки в умовах посиленої конкуренції виграють саме ті регіони, які забезпечують сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності [147].

Зазвичай, регіональну інноваційну політику представляють у вигляді програм, що включають конкретні розділи.

1. Аналіз стану науково-інноваційної сфери з метою виявлення її масштабу та впливу на конкурентоспроможність продукції регіону, рівня й ступеня використання інноваційного потенціалу, напрямів інноваційної діяльності та їх

перспективності, структурних й інституціональних змін, умов підвищення інноваційної активності.

2. Цілі та пріоритети розвитку науково-інноваційної діяльності в регіоні. Розробку системи й структури цілей потрібно виконувати, дотримуючись таких принципів: регіональні цілі мають впливати із загальної концепції науково-технічного розвитку країни та не суперечити її стратегічним цілям, а також бути сформульованими з урахуванням специфіки й потреб регіону; ресурсна програма визначається встановленими цілями; в процесі конкретної розробки структури цілей і цільової програми загалом потрібно залучати незалежних експертів, застосовувати систему експертних оцінок, спиратися на міжнародне науково-технічне співробітництво, державні програми прискорення науково-технічного прогресу, власне регіональну політику розвитку науково-технічного потенціалу [52].

Погоджуємося з думкою вітчизняних науковців, що ранжування цілей на названих вище рівнях регіональної інноваційної політики встановлюється в системі довго- та короткострокового планування й прогнозування регіонального соціально-економічного розвитку. Зокрема, В. Харченко наголошує, що найбільш реалістичним за вибором пріоритетів розвитку інноваційної сфери можна вважати підхід, орієнтований на глобальні критерії науково-технічного прогресу, розвиток високих технологій, адаптованих до регіональних умов [199].

Основним орієнтиром у виборі пріоритетів науково-інноваційного розвитку є досягнення цілей соціально-економічного розвитку регіону. Головне завдання органів регіонального управління при цьому полягає у створенні сприятливого економічного середовища й умов для підвищення інноваційної активності в науково-інноваційній сфері [152].

Регіональна інноваційна політика в регіоні повинна зосереджуватися та сконцентровувати регіональні ресурси на стратегічних напрямках інноваційного розвитку регіону. Регіональну науково-технічну й інноваційну політику потрібно орієнтувати на забезпечення рівномірності наукового потенціалу, на

його поворот до нагальних потреб комплексного розвитку та самозабезпечення регіонів, формування сучасних інноваційних структур.

Функціями державної й регіональної інноваційної політики, реалізація яких дасть змогу запровадити стратегічні напрями єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, є:

- визначення стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку єврорегіонів;
- розробка інноваційної стратегії з урахуванням характерних ознак розвитку єврорегіонального співробітництва на основі результатів дослідження соціально-економічного стану єврорегіонів;
- обґрунтування заходів, необхідних для забезпечення інноваційного розвитку в межах єврорегіональних утворень;
- запровадження організаційно-економічного механізму розвитку інноваційного єврорегіонального співробітництва;
- забезпечення формування й активізації розвитку форм інноваційного розвитку в умовах транскордонного співробітництва;
- діагностика ефективності заходів розвитку єврорегіонального інноваційного співробітництва тощо [79].

Потрібно відзначити, що з часу вступу нашої держави до СОТ обсяги експортних операцій подвоїлися. Отже, перед промисловими підприємствами в регіонах України поставлено завдання підвищувати рівень своєї конкурентоспроможності за рахунок активної реалізації інноваційної діяльності. Однак цей процес гальмується кількома перешкодами, зокрема, як засвідчує практика, одним із найголовніших чинників пришвидшення інноваційного розвитку є фінансова мотивація робітників, які займаються інтелектуальною й інноваційною діяльністю. Оскільки вартість інтелектуальної праці в Україні значно нижча, ніж у європейських країнах, то потрібно спрямовувати зусилля на активізацію матеріального стимулювання дослідників та науковців.

3.2. Організаційно економічний механізм розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва

У сучасних реаліях поглиблення інтеграції України до Європейського Союзу та участі в цих процесах її регіонів у межах єврорегіонального співробітництва проблеми активізації інноваційної діяльності й формування єврорегіональної інноваційної системи, інноваційної моделі суспільного розвитку загалом, є актуальними як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Їх розв'язання потребує *вдосконалення організаційно-економічного забезпечення єврорегіонального інноваційного співробітництва за допомогою запровадження дієвого механізму* як відкритої та динамічної системи пов'язаних між собою відносин, принципів, методів, інструментів, форм організації, створення, реалізації й комерціалізації інновацій.

О. Савченко, розкриваючи сутність і складники організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності, визначив його функції, які пропонуємо застосувати в процесі розробки організаційно-економічного механізму розвитку єврорегіонального інноваційного співробітництва. Це, зокрема, реалізація потенціалу, закладеного в кожній формі власності та господарювання; забезпечення конкуренції й співпраці між підприємствами в справі використання інноваційного потенціалу під час виходу з економічної кризи на шлях економічного зростання; забезпечення збалансованості та внутрішньовиробничої пропорційності між структурними ланками виробництва на інноваційній основі; дотримання стійких стимулів підприємців, науковців, менеджерів, працівників, колективів у створенні інновацій; формування рівних економічних умов для реалізації соціально-економічного потенціалу кожної форми та суб'єкта власності й господарювання в організації ефективного інноваційного процесу [172].

В основу побудови організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва покладено *комплексний підхід*

щодо створення єврорегіональних інноваційних систем, концепція яких є досить популярною в країнах Європейського Союзу. Для них властиві «акцентування кластерної складової, активний розвиток обмеженої кількості пріоритетних для цього регіону галузей, формування дієвого регіонального центру управління інноваційними програмами, систематична участь компаній та інших організацій в інтерактивному навчанні через інституційне середовище, що характеризується соціальним укоріненням на місцях» [229, с. 128].

Розвиток єврорегіональної інноваційної системи за участю України передбачає запровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва, зокрема таких як «єврорегіональний інноваційний центр (угруповання зацікавлених інноваційних структур, ВНЗ, науково-дослідних інститутів і бізнес-структур, що беруть на себе організацію робіт зі створення й розвитку єврорегіональної інноваційної системи, експертно-консалтингове й аналітичне забезпечення, організацію виставок, ярмарків і презентацій інноваційних проектів, інформатизацію й публік-релейшнз робіт); єврорегіональний інноваційний фонд (фінансовий інструмент підтримки пріоритетних інноваційних проектів); інформаційно-виставковий центр (місце для проведення бізнес-інноваційних форумів, конференцій, презентацій); інфраструктурна інноваційна мережа (конгломерат наявних елементів інфраструктури, зокрема бізнес-центри, інкубатори, інноваційні центри великих ВНЗ тощо, що об'єднані рамковою угодою про кооперацію, та субконтрактні угоди) [110].

З огляду на досвід країн Європейського Союзу концепція регіональних інноваційних систем замінюється концепцією просторових інноваційних систем, ядром яких є розгортання технологічних інновацій у часі й просторі. Отже, просторові інноваційні системи об'єднують одночасно національні, регіональні та галузеві інноваційні системи, що проявляються в різних конфігураціях у просторі [175, с. 362]. До такого типу інноваційних систем віднесемо єврорегіональні інноваційні системи.

Цільовим орієнтиром організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва виступає створення сприятливих умов для розвитку єврорегіональної інноваційної системи, що передбачає формування відповідної інноваційної інфраструктури.

Організаційно-економічний механізм розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва (рис. 3.2) пропонуємо розглядати як відкриту й динамічну систему інструментів, методів, принципів, спрямовану на створення сприятливих умов, ефективної та вигідної співпраці суб'єктів інноваційної діяльності в умовах єврорегіонального співробітництва.

Важлива умова побудови дієвого організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва – ефективне використання наявного інноваційного потенціалу єврорегіону. Для цього потрібно, насамперед, зробити моніторинг інноваційної діяльності єврорегіону, виявити наявні проблеми та бар'єри на шляху до активізації інноваційного розвитку, провести аналіз доступних сценаріїв і способів утворення форм єврорегіонального інноваційного співробітництва, визначити найбільш дієві методи та інструменти забезпечення інноваційного розвитку, які можуть бути застосовані в конкретному єврорегіоні. Після впровадження низки окреслених заходів потрібно здійснити контроль їх результативності й, за потреби, скоригувати вплив деяких із них для забезпечення найбільшої ефективності.

Підґрунтям для розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва виступають принципи системності, гнучкості, цілісності, адаптивності, рівноваги.

В основу формування будь-якої форми єврорегіонального інноваційного співробітництва покладено принцип *системності*, дотримання якого сприяє логічному завершенню утворення організаційно-економічної форми єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Принцип *гнучкості* передбачає здатність організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва

постійно змінювати свою спрямованість у зв'язку з можливим виникненням змін зовнішнього або внутрішнього середовища.

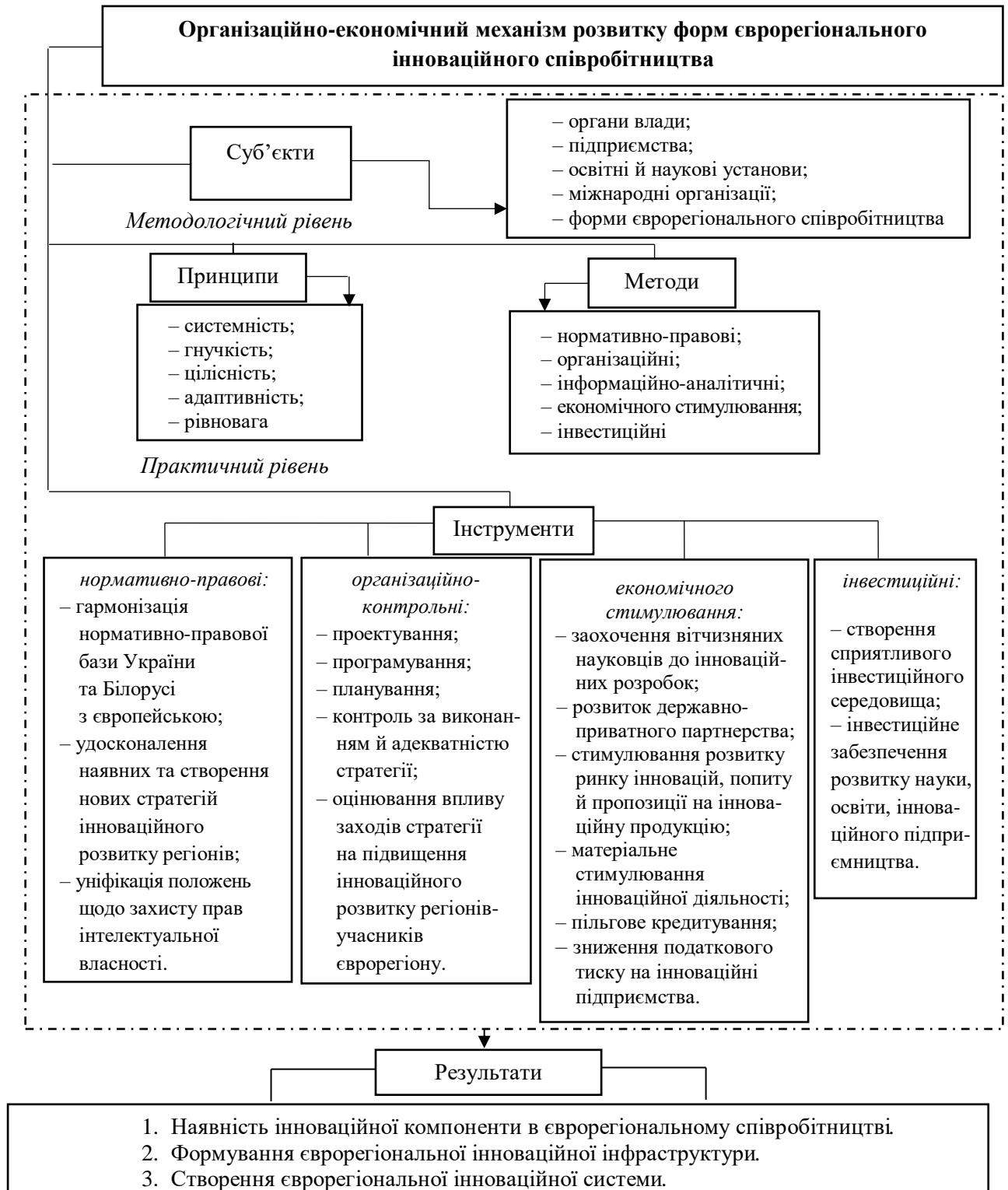

Рис. 3.2. Організаційно-економічний механізм розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва

Складено дисертантом.

Цілісність означає формування єврорегіональної інноваційної системи як єдиного цілого, коли кожна її складова частина не може бути усунена, модифікована або додана.

Принцип *адаптивності* являє собою відповідність обраної організаційно-економічної форми інноваційної діяльності тому середовищу, у якому вона функціонуватиме, при чому організаційно-економічна форма інноваційного співробітництва повинна відповідати (бути адаптованою) соціально-економічним цілям розвитку єврорегіону.

Дотримання принципу *рівноваги* передбачає взаємне збалансування структур, що формують єврорегіональну інноваційну систему, здатність різноманітних форм єврорегіонального інноваційного співробітництва до саморегулювання [190, с. 91].

Запровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва пропонуємо здійснювати за допомогою використання таких методів, як нормативно-правові, організаційні, інформаційно-аналітичні, економічне стимулювання та інвестиційні.

Нормативно-правові методи забезпечення розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва являють собою використання таких інструментів: нормативно-правові, удосконалення існуючих та створення нових стратегій інноваційного розвитку регіонів, уніфікацію положень щодо захисту прав інтелектуальної власності, розвиток державно-приватного партнерства.

Нормативно-правові інструменти розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері включають затвердження й контроль виконання нормативно-правових актів і розпорядчих документів, що стосуються організаційно-економічних форм єврорегіонального інноваційного співробітництва, надання дозволів, патентування, сертифікації тощо; розробка й реалізація державних програм розвитку організаційно-економічних форм єврорегіонального інноваційного співробітництва, співпраця з органами місцевого самоврядування під час розробки та реалізації регіональних програм і

проектів формування й розвитку організаційно-економічних форм єврорегіонального інноваційного співробітництва; надання допомоги при створенні та реєстрації нових форм; співпраця з органами місцевого самоврядування з неприбутковими організаціями щодо підтримки й розвитку організаційно-економічних форм єврорегіонального інноваційного співробітництва.

Важливою умовою нормативно-правового забезпечення розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва вважаємо прозорість і чітке розмежування коротко-, середньо- й довгострокових пріоритетів розвитку інноваційної діяльності в євро регіоні. Нормативно-правове забезпечення може включати регіональні інноваційні програми, програму економічного розвитку євро регіону, регіональні програми розбудови інноваційної інфраструктури, відповідні положення обласного бюджету та інших актів, що видаються обласною державною адміністрацією й обласною радою з власної ініціативи чи на виконання законів України, а також положення рад євро регіонів [56]. Удосконалення цієї складової механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва можливе за умови внесення змін і доповнень до Закону України «Про інноваційну діяльність», які б містили чітке визначення сутності, призначення та порядку створення основних елементів інноваційної інфраструктури, а також прийняття деяких нових законів інноваційної сфери (зокрема, про венчурні фонди).

У процесі розробки нормативно-правового забезпечення розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва потрібно звернути увагу на питання забезпечення реалізації законодавчих положень; визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності для конкретного євро регіону, конкретних заходів щодо формування й розвитку інноваційної інфраструктури в регіональних інноваційних програмах та інших нормативно-правових актах; застосування органами регіональної влади способів заохочення малих і середніх підприємств та інших суб'єктів інноваційної діяльності до розробки й реалізації інноваційних проектів [200, с. 123].

Поділяємо думку вітчизняних науковців стосовно того, що особливу увагу слід звернути на подолання монополії органів державної влади при прийнятті рішень щодо інноваційної стратегії та політики. Сьогодні в Україні спостерігаємо монополію уряду й відповідних органів влади у розробці напрямів інноваційної стратегії та політики [91]. До розв'язання цієї проблеми потрібно залучати вітчизняних й зарубіжних експертів, які забезпечать професійне адміністрування, що передбачає гнучкість, можливість упровадження змін та розвиток інновацій. Також доцільно обмежити вплив приватного великого бізнесу на прийняття рішень у цій сфері, аби не сприяти подальшій монополізації стратегічно важливих галузей економіки. Водночас варто зосередити увагу на ролі уряду в наданні суспільних благ, спрямувати його дії на попередження ринкових і системних провалів [7].

Використання та захист інтелектуальної власності в контексті єврорегіонального співробітництва доцільно здійснювати за допомогою формування системи управління інтелектуальної власності, патентування винаходів. Зокрема, спільні дії програми «Система інновацій Балтійського регіону» спрямовано на підвищення використання науково-дослідних робіт через патенти за допомогою розширення взаємодії між національними патентними органами в Балтійському регіоні з підтримки інновацій. Складовим елементом такого співробітництва визначено секторальну спеціалізацію рідних органів регіону Балтійського моря й здатність сприяти роботі інших країн Балтійського регіону та Європейського патентного відомства (ЕПАВ) в цьому напрямку.

Конкретне завдання програми – сприяння транснаціональному співробітництву у сфері науково-дослідної діяльності, яке охоплює інноваційні системи, системи об'єднань малих і середніх підприємств для зміцнення економічного росту всього Балтійського регіону. Ця програма забезпечує створення нового образу Балтійського регіону, основа якого – інтелект, дослідження, інновації та співпраця, що призводить до нарощування потенціалу,

посилення міжнародної конкуренції, збільшення обсягів іноземних інвестицій тощо [226].

Передбачено організацію єврорегіональних центрів комерціалізації трансферу технологій та інновацій, спрямованих на створення доходу від використання результатів наукових досліджень і розробок. Погоджуємося з М. Бережанським, що основними формами комерціалізації, які наразі функціонують в Україні, є використання прав на інтелектуальну власність (договори про передачу патентів та ліцензійні угоди), створення нових компаній, заснованих на технологіях (що використовують результати науково-технічної діяльності), дослідницькі контракти.

Подальшим розвитком у сфері комерціалізації інноваційних технологій є поширення в Україні ефективних інноваційних мереж – професійних об'єднань організацій, діяльність яких пов'язана з інноваційним розвитком, зокрема наданням послуг із комерціалізації та передачі технологій, зі створення й управління інноваційними стартап компаніями [179].

Участь українських науково-дослідних установ і підприємств у європейських інноваційних мережах дасть змогу суттєво збільшити можливості щодо пошуку партнерів для проектів із комерціалізації технологій та долучитись до формування й реалізації інноваційної політики на єврорегіональному рівні [7].

Із боку держави потрібне спрямування діяльності на розробку стимулів для приватних суб'єктів підприємництва, стимулювання комерціалізації інтелектуальної власності, що в результаті приведе до збільшення податкової бази й надходження коштів до державного бюджету.

Крім того, згідно з дослідженням С. Захаріна, українська економіка демонструє порівняно високу прибутковість інвестиційних операцій, пов'язаних із формуванням і використанням інтелектуальних активів суспільства (освіта, наука і наукове обслуговування, діяльність у сфері інформатизації, державне управління), що говорить про перспективність (з точки зору впливу на формування макроекономічних показників) вкладення інвестицій у знаннєві галузі [47, с. 28]. Тобто це може стати передумовою до зміни структури

економіки на користь видів економічної діяльності вищих технологічних укладів і привести до пришвидшення переходу економіки на постіндустріальну фазу розвитку вже в середньостроковій перспективі.

До *організаційних методів розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва* віднесемо такі інструменти: застосування проектних інструментів, інструментів програмування, інструментів стратегічного планування.

Дослідження засвідчило, що впровадження більшості форм єврорегіонального інноваційного співробітництва забезпечується застосуванням проектних інструментів. Щодо ефективних методів інноваційного співробітництва в країнах Європейського Союзу заслуговує на увагу запровадження інтегрованих програм і проектів в інноваційній сфері.

В Україні на законодавчому рівні прийнято кілька стратегічних програмних документів і законів, положення яких стосуються необхідності запровадження та вдосконалення системи планування як на державному, так і на регіональному рівні. До того ж, потребує вдосконалення державне стратегічне регіональне планування, яке повинно передбачати чітке окреслення стратегічних пріоритетів регіонального розвитку, а також заходів, спрямованих на їх забезпечення.

У Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» зазначено: регіональні та місцеві органи влади кожного регіону України повинні мати розроблені власні стратегії стимулювання регіонального розвитку регіонів, у тому числі й інноваційної сфери, з урахуванням норм, закладених у державній стратегії регіонального розвитку, спільних інтересів територіальних громад регіонів [159].

У Державній стратегії регіонального розвитку сформульовано, що одним з основних інструментів регіонального розвитку є інструмент програмування. На його важливість вказано також в інших нормативно-правових актах України стосовно інноваційного розвитку її регіонів, а також досвіду країн Європейського Союзу. Зокрема, науково-технічне співробітництво як популярна форма інноваційної співпраці в Європі прописана в межах міжнародних науково-

технічних програм і стратегій. Міжнародне науково-технічне співробітництво в країнах Європейського Союзу здійснюється за допомогою прийняття національних кластерних стратегій.

Прикладом можуть виступати такі країни, як Люксембург, Франція, Латвія, Литва та Словенія. Регіональні кластерні стратегії запроваджено в Іспанії й Бельгії. Досить популярні кластерні об'єднання в Данії, Норвегії, Нідерландах, Португалії, Ірландії, Ісландії, Ізраїлі та Греції, хоча ці країни на сьогодні не мають чітко сформульованої кластерної стратегії. Тут проведено дослідження впливу кластерів на активізацію науково-технічної діяльності на основі аналізу понад 3500 підприємств, більшість із яких відзначила стимуляційний вплив входження до кластерної мережі на розширення підприємства та зростання інноваційної активності [191].

Досить часто в країнах Європейського Союзу реалізація програм міжнародного науково-технічного співробітництва відбувається на основі співпраці між прикордонними регіонами. Так, Франція, Бельгія й Люксембург об'єднали свої прикордонні регіони для подолання кризи сталеливарної промисловості. У межах програми «ЄВРИКА» задля реструктуризації вугільної та сталеливарної галузей Північної Моравії й Сілезії здійснюється співпраця підприємств і науково-дослідних інститутів Чехії, Австрії, Словаччини та Польщі [242, с. 118].

Прикладом об'єднань, які виникають у результаті взаємодії регіонів, що не є прикордонними й розділені географічно, може слугувати угруповання регіонів Баден-Вюртемберг (Німеччина), Ломбардія (Італія), Каталонія (Іспанія) та Уельс (Велика Британія) з метою здійснення довгострокового економічного й науково-технічного співробітництва, зазначає Т. Черницька. Так, у Великій Британії діє мережа 12 територій із розвиненою авіакосмічною та автомобільною галузями промисловості зі спільним центром в Уорикському університеті, мета якої – налагодження відносин із потенційними партнерами в Європі [204, с. 12].

Прикладами вдалого програмування міжнародного науково-технічного співробітництва виступає організація таких регіональних утворень, як

об'єднання Нор-Па де Кале (Франція) і провінція Валлонський Брабант (Бельгія), діяльність яких спрямовано на зростання інноваційного технологічного потенціалу малого бізнесу за рахунок технологічних змін і реалізацію міждержавних проектів економічного розвитку; мережа CAR (міста та регіони автомобільної індустрії), що створена за ініціативи Єврокомісії. До її складу входять Антверпен (Бельгія), Ковентрі (Великобританія), Штутгарт (ФРН), П'ємонт (Італія) і Вальядолід (Іспанія). Мета створення мержі CAR – розв'язання проблеми реструктуризації автомобільної галузі, обмін організаційно-виробничим досвідом, сприяння технологічному оновленню малих підприємств і розвитку малого та середнього бізнесу [204].

Розробка й реалізація програм міжнародного науково-технічного співробітництва в Європейському Союзі виражається через функціонування міжнародних наукових організацій. Зокрема, яскравим прикладом такої організації виступає Європейська наукова фундація (The European Science Foundation), заснована в 1974 р. задля забезпечення спільної платформи її членам для забезпечення потужної європейської співпраці та виявлення нових напрямів для проведення досліджень. Ця організація є незалежною, до її складу входять 78 організацій-членів, деякі з них займаються фінансуванням досліджень, інші – безпосереднім їх проведенням, є академіями чи науковими спільнотами з 30 країн. Європейська наукова фундація сприяє співробітництву в галузі наукових розробок, у матеріальному забезпеченні їх реалізації, а також бере участь у заходах політики Європейського Союзу у сфері науки на європейському рівні [219].

Іншим способом і прикладом реалізації програм міжнародного науково-технічного співробітництва в Європейського Союзу є формування робочих груп як платформи для обміну досвідом дослідних організацій, розробки рішень до розв'язання викликів і зміцнення транскордонного співробітництва в межах Європейського Союзу за допомогою застосування спільних підходів.

Про необхідність запровадження інструменту стратегічного планування в інноваційній сфері свідчить досвід Піренейсько-Середземноморського

єврорегіону (формують регіони Франції та Іспанії), де у 2014 р. запроваджено Єврорегіональну інноваційну стратегію для таких пріоритетних сфер діяльності. Мета її – заохочення єврорегіонального співробітництва співпрацею між державним сектором та економічними суб'єктами в регіонах-членах. Стратегія також має на меті сприяти інтеграційному просторовому розвитку єврорегіонів, зосередження державних ресурсів на розвитку тих сфер діяльності, котрі володіють глобальними конкурентними перевагами [247].

Важливим моментом при впровадженні організаційних методів розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва є контроль за виконанням й адекватністю стратегій, а також оцінка впливу заходів стратегії на покращення інноваційного розвитку регіонів.

Отже, застосування організаційних методів розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва передбачає детальну розробку програм і проектів у межах єврорегіонів, спрямованих на стимулювання, розвиток, удосконалення форм інноваційної діяльності. Досвід Європейського Союзу доводить, що в сучасних умовах інноваційний розвиток неможливий без чітко побудованого плану, а всі ініціативи розвитку винахідницької діяльності, активізації інноваційної діяльності, ідеї щодо впровадження інновацій, комерціалізації науково-дослідних розробок виконуються у формі проектів [70]. Це дає можливість чітко сформулювати основну ідею, подати детальний план її втілення, окреслити функції та повноваження суб'єктів проекту та, найголовніше, представити переваги й позитивний ефект, якого буде досягнуто в результаті реалізації проекту. Отже, грамотно складений проект уможливило пришвидшення пошуку інвесторів і строків утілення проектної ініціативи.

Державні консультації дають можливість підприємцям обмінюватися власним досвідом, способами розв'язання проблем, що перешкоджають розвитку інноваційного бізнесу, подолання непевності щодо його майбутнього. Питання, з якими звертаються підприємці, стосуються не лише мінливого середовища розвитку інновацій, а й інвестування, проектного менеджменту, фінансових регулювань, аудиту, правової відповідальності та державної

підтримки розвитку інноваційного бізнесу. Географічно консультативні ініціативи, зазвичай, поширюють свою діяльність по всій території Європейського Союзу [222].

Інформаційно-аналітичні методи розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва передбачають виконання моніторингу стану інноваційної діяльності та розвитку інноваційної інфраструктури в межах єврорегіонального співробітництва, застосування європейських стандартів системи обліку й статистики; забезпечення широкого доступу юридичних і фізичних осіб до банку інформації в інноваційній сфері тощо. Інформаційно-аналітичне забезпечення передбачає надання доступного електронного методичного супроводження діяльності організаційно-економічних форм; створення можливості своєчасного доступу до аналітичних ресурсів й актуальних науково-практичних розробок; проведення заходів популяризації та пропаганди кращого досвіду функціонування організаційно-економічних форм інноваційної діяльності.

Застосування інформаційно-аналітичних методів дає змогу сформуванню ефективно діючої системи єврорегіонального управління, визначити головні цілі інноваційного розвитку єврорегіону та запланувати дії щодо їх досягнення. Якісний аналіз уможливорює вироблення більш кваліфікованих прогнозів розвитку території на найближчі роки за реальних умов або у випадках тих чи інших змін зовнішніх та внутрішніх факторів. Урахування таких прогнозів робить планові документи більш реалістичними.

У 1998 р. в межах Європейського Союзу засновано Європейську комунікаційну платформу Europe Unlimited S.A. для створення мережі комунікацій для підприємців, інвесторів, корпорацій, дослідників і радників для того, щоб допомогти європейським технологічним інноваторам стати світовими лідерами у своїй галузі. Відповідно до поставленої мети, платформа відіграє роль спільноти європейських технологічних інноваторів; виступає джерелом надання допомоги та консультацій підприємцям, інвесторам, корпораціям, експертам у галузі НДДКР, політикам, які зацікавлені в технологічних інноваціях; створює

для технологічних інноваторів платформу для обміну знаннями й представлення власних інтересів.

Запровадження методів економічного стимулювання в процесі розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері включає застосування таких інструментів, як заохочення вітчизняних науковців до інноваційних розробок, розвиток державно-приватного партнерства, стимулювання розвитку інновацій, попиту й пропозиції на інноваційну продукцію, матеріальне заохочення інноваційної діяльності, пільгове кредитування, зниження податкового тиску на підприємства, що реалізують інновації [201, с. 62].

Відзначимо, що з часу вступу нашої держави до СОТ обсяги експортних операцій подвоїлися. Відтак перед промисловими підприємствами в регіонах України поставлено завдання підвищувати рівень своєї конкурентоспроможності за рахунок активного виконання інноваційної діяльності. Однак цей процес гальмується кількома перешкодами, зокрема, як свідчить практика, одним із найголовніших чинників пришвидшення інноваційного розвитку є фінансова мотивація робітників, котрі займаються інтелектуальною й інноваційною діяльністю. Оскільки вартість інтелектуальної праці в Україні та Білорусі значно нижча, ніж у розвинутих європейських країнах, то потрібно спрямувати зусилля на активізацію матеріального стимулювання дослідників і науковців [202, с. 50].

Запровадження державно-приватного партнерства в складі організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва формує перспективи до розміщення в єврорегіоні державних замовлень на розроблення й виробництво високотехнологічної продукції та до здійснення державних закупівель продукції, що випускається інноваційними підприємствами єврорегіону [112]. Державні замовлення дають змогу виконувати державне регулювання у сфері наукового, матеріально-технічного та виробничого забезпечення потреб соціально-економічного розвитку єврорегіону.

Крім того, важливого значення в системі забезпечення організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва набуває налагодження політичної взаємодії підприємств та уряду, доступ до урядових контрактів на науково-дослідні розробки. Урядові замовлення підвищують темпи розвитку та фінансову стійкість інноваційних компаній. Застосовуючи метод державних замовлень, держава виключає можливість вітчизняних наукових організацій і інноваційних підприємств виконувати замовлення іноземних держав, що призводить до відтоку доходів від інноваційної діяльності.

У Європейському Союзі досить поширена участь суб'єктів господарювання у великомасштабних ініціативах, що стосуються досліджень, розробок та інновацій і фінансуються на засадах державно-приватної співпраці. Участь у таких ініціативах дає можливість будь-якій фізичній чи юридичній особі впливати на становлення й розвиток європейської правової чи фінансової політики через представлення свого досвіду та пропозицій щодо можливих покращень. Іншими словами, така форма взаємодії еквівалентна діяльності вітчизняних консультативно-аналітичних фірм.

Як підтверджує досвід країн Європейського Союзу, їх інноваційне співробітництво виражається не лише в програмах, а й характеризується наявністю різноманітних форм державно-приватного партнерства в інноваційній сфері.

Досвідом успішного функціонування державно-приватного партнерства володіють майже всі країни Європейського Союзу. Одним із найвідоміших прикладів виступає проект «CreaMed», створений для розширення мережі бізнес-інкубаторів у Піренейсько-Середземноморському єврорегіоні (Pyrenees-Mediterranean Euroregion), членами якого є Франція та Іспанія. Проект діяв із 2010–2012 рр. із загальним бюджетом 1,5 млн євро. Основні його завдання – створення структурної мережі бізнес-інкубаторів, індивідуальний розвиток кожного з учасників мережі наданням мовних, технічних консультацій та управлінських указівок; накопичення найкращих інноваційних проектів і

практичного досвіду; запуск платформи електронного навчання; бізнес-підтримка за допомогою інструментів покращення конкурентоспроможності (взаємодія й співпраця стажистів і дослідників на підприємствах) [109, с. 35].

Яскравий приклад державно-приватного партнерства в інноваційній сфері – організація технопарку в євро регіоні «Померанія» (Pomeranian Science and Technology Park), який разом з іншими трьома технопарками (Elblag Technological Park, Gdansk Science and Technology Park, Videum Science Park), Грюнвальдським технологічним центром (Technology Centre from Greifswald), а також бізнес-центром Борнхолму (Business Centre from Bornholm) долучився до реалізації у 2009 р. проекту «DISKE» під слоганом «розвиток інноваційних систем за допомогою обміну знань» [220]. Мета проекту – реалізація заходів, спрямованих на активізацію євро регіональних зв'язків між малими й середніми інноваційними підприємствами, розкриття їхнього економічного потенціалу, зміцнення конкурентоспроможності за допомогою співпраці між науково-технологічними парками та бізнес-інкубаторами. Указані напрями діяльності відображаються в моделі так званої «потрійної спіралі», тобто співпраці між науковими центрами, бізнесом і місцевою владою, що є вирішальним фактором в організації успішної інноваційної діяльності технопарків.

Специфіка цього проекту як форми державно-приватного партнерства в інноваційній сфері полягає в забезпеченні комплексних умов для зростання малих і середніх підприємств, а також побудови тісних зв'язків між ними в євро регіоні. У межах проекту проводився бенчмаркінг технопарків. Особливістю співпраці в рамках такого проекту державно-приватного партнерства в інноваційній сфері є те, що технопарки не конкурують один з одним. Цей проект довів ефективність функціонування моделі «потрійної спіралі» (наука–бізнес–держава) [220]. Крім того, проект DISKE посприяв створенню у 2011 р. в Польщі нового технологічного парку «Elblag Technological Park».

Прикладом, успішного технопарку як форми державно-приватного партнерства в інноваційній сфері є Технологічний парк досліджень і розробок в Баварському євро регіоні, що включає території Австрії, Чехії й Німеччини [249].

Аналізуючи зарубіжний досвід організації різних форм запровадження державно-приватного партнерства в інноваційній сфері, звернемо увагу на діяльність технополісів, що мають різні відповідники в різних країнах. Наприклад, в Австрії – це *technopoles* (технополіси), у Бельгії – *networks* (мережі), у Франції – *competitiveness poles* (конкурентополіси), в Італії – *industrial districts* (промислові райони), в Іспанії – *innovation systems* (інноваційні системи), у Румунії – *entities of infrastructure of transfer and innovation* (інфраструктурні утворення трансферу та інновацій) тощо [236]. Однак, незважаючи на різні назви, функції цих утворень державно-приватного партнерства в інноваційній сфері залишаються однаковими.

Отже, державно-приватне партнерство виступає своєрідним інституційним й організаційним альянсом між державою та бізнесом задля реалізації національних, регіональних і міжнародних інноваційних проектів.

Інструменти економічного стимулювання розвитку форм євро регіонального інноваційного співробітництва виявляються також у бюджетному фінансуванні та наданні кредитів на пільгових умовах підприємствам й організаціям, що займаються науковими розробками та забезпечують кваліфікованими кадрами; у безоплатному передбаченні або наданні на пільгових умовах державного майна, земельних ділянок для організації інноваційних підприємств; реалізації цільових програм, спрямованих на підвищення інноваційної активності бізнесу; створення законодавчих норм, які стимулюють науково-дослідну активність. Фінансування підприємства можна проводити за рахунок спеціальних фондів. Згідно з дослідженнями Е. Забарної, нині в Україні діють: державний фонд сприяння конверсії; фонд фундаментальних досліджень при Державному комітеті з питань науки та технології; регіональні фонди підтримки малого бізнесу; державні програми підтримки та розвитку малого бізнесу в Україні; сервісні організації у галузі розвитку інфраструктури підприємств малого бізнесу; міжнародні донорські організації [44, с. 70].

Отже, оскільки розвинені країни використовують інструменти пільгового оподаткування прибутку як спосіб регулювання інноваційної підприємницької

активності, то зниження податкового тиску належить до найефективніших засобів забезпечення організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва.

У контексті запровадження *інвестиційних методів розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва* важливу роль відіграють інструменти створення сприятливого інвестиційного середовища; інвестиційного забезпечення розвитку науки, освіти, інноваційного підприємництва, стимулювання розвитку різноманітних форм інноваційного співробітництва, фінансової підтримки цього процесу, що передбачає використання коштів державних і місцевих бюджетів на розвиток форм інноваційного співробітництва та позабюджетних джерел фінансового забезпечення, до яких віднесемо власні, запозичені й залучені кошти, кошти організацій-замовників, внутрішні та зовнішні інвестиції. Звернемо увагу на необхідність утілення радикальних заходів удосконалення механізму стимулювання розвитку регіонального й міжрегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Створення сприятливого інноваційного середовища, що виявляється у формуванні наукової та обслуговуючої інфраструктури в єврорегіонах, де концентрується науково-дослідна діяльність; організації державних замовлень, переважно у формі контрактів на проведення НДР, які забезпечують початковий попит на нововведення, а потім знаходять широке застосування в економіці країни; створення науково-технічних зон зі спеціальним режимом інноваційно-інвестиційної діяльності; упровадженні податкових пільг на інвестиції в інноваційну сферу та різноманітних пільг для суб'єктів економічної діяльності, які спеціалізуються на науково-технічних напрямках [53, с. 25].

Як підтверджує досвід Європейського Союзу, у багатьох державах – учасницях важливу роль у створенні сприятливого інноваційного середовища відіграють науково-дослідні інститути. Наприклад, у Франції основними центрами розвитку науки виступають університети. У Великобританії один із найбільших технополісів засновано на базі Кембриджського університету.

Інвестиційні методи інноваційного співробітництва єврорегіонів включають податкові пільги, фінансову допомогу підприємствам, організаціям та іншим особам інноваційної інфраструктури, компенсацію відсоткових ставок за кредитами, установлення пільгових митних тарифів і квот тощо. Фінансова підтримка дає змогу сформувати найбільш потужні можливості для стимулювання інтенсивного розвитку організаційно-економічних форм єврорегіонального інноваційного співробітництва [197].

Особливість фінансової підтримки участі регіонів України в єврорегіональному співробітництві в інноваційній сфері полягає в необхідності запровадження таких заходів, як законодавче врегулювання гарантій для інвесторів та створення венчурних фондів; заохочення інноваційно активних підприємств до спрямування власних коштів на впровадження інновацій і розвиток інноваційної інфраструктури.

Розкриваючи дієвість інвестиційних методів інноваційного співробітництва єврорегіонів, звернемо увагу на досвід Європейського Союзу. У стратегії соціально-економічного розвитку Європейського Союзу на період до 2020 р. «Європа 2020» [226], де головними пріоритетами визначено знання та інновації, головним механізмом реалізації політики стимулювання інноваційних науково-технологічних процесів є розробка й упровадження рамкових програм, спрямованих на формування цілісного європейського дослідницького простору, без галузевого поділу, але з концентрацією на пріоритетних напрямках. Країни Європейського Союзу намагаються гнучко й мобільно реагувати на виклики часу для забезпечення максимально ефективного розв'язання проблем, які виникають у сфері інновацій. Із цією метою інноваційна політика Європейського Союзу передбачає співпрацю, насамперед, у вигляді участі в різноманітних програмах, проектах, мережах та ініціативах.

Європейський досвід венчурного фінансування інноваційної сфери представлено створенням у 1983 р. Європейської асоціації прямого інвестування й венчурного капіталу (EVCA). Асоціація залучає інституційних інвесторів до участі в венчурному інвестуванні. За участю Європейської асоціації венчурного

капіталу створено Європейську асоціацію біржових дилерів (EASD). Окрім того, за участю Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейської асоціації прямого інвестування й венчурного капіталу (EVCA) розпочато широкомасштабні програми, у результаті чого венчурний бізнес займає міцні позиції в країнах Європейського Союзу [228].

Європейське співтовариство надзвичайно зацікавлене в генерації інновацій у країнах-учасниках, тому активно фінансує створення спеціальних платформ для співпраці в інноваційній сфері, якими виступають різноманітні організаційно-економічні форми.

Прикладом міжрегіонального інноваційного співробітництва країн Європейського Союзу виступає Балтійський регіон (Швеція, Фінляндія, ФРН, Данія, Польща, Литва, Латвія, Естонія). Зокрема, запроваджено програму «Система інновацій Балтійського регіону», яка фінансувалася в межах ініціативи «PRO-INNO-EUROPE» [226] за 2009–2012 рр.

Європейський Союз активно провадить політику фінансової підтримки науково-технологічних утворень у єврорегіонах. Зокрема, із цією метою створено Європейський фонд регіонального розвитку та Фонд згуртованості. Ці структури забезпечують співпрацю європейських регіонів у різних сферах, зокрема й в інноваційній, реалізуючи програми фінансування. Наприклад, здійснюється спільне фінансування інновацій в межах територіального проекту зі співпраці JOSEFIN. Проект реалізовувався за транснаціональною програмою в регіоні Балтійського моря за 2007–2013 рр. (загальна вартість – 3,9 млн євро). Крім того, Європейський фонд регіонального розвитку фінансує також Поморський науково-технологічний парк у Польщі, який уже отримав 48 млн євро; Морське об'єднання на землі Шлезвіг-Гольштейн (Німеччина), загальна вартість – 50,8 млн євро.

Отже, одним зі способів інвестиційного забезпечення розвитку єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері відзначимо використання фінансових ресурсів європейських фондів підтримки інноваційного розвитку, наприклад Агенції європейських інновацій, що

підтримує науково-дослідні установи, малий і середній бізнес, державні й місцеві органи влади в підготовці та реалізації спільних міжнародних проектів в інноваційній сфері. Країни Європейського Союзу беруть активну участь у програмах і використовують кошти Європейського фонду регіонального розвитку, мета якого – фінансування заходів, спрямованих на вирівнювання регіональних диспропорцій у країнах-членах співтовариства. На сьогодні основними завданнями Європейського фонду регіонального розвитку відповідно до напрямів європейської політики згуртування є фінансування переважно у формі інвестицій до 75 % потреб проектів розвитку інфраструктури соціальної сфери й науки для регіонів, що мають рівень валового регіонального продукту нижчий за 75 % від середнього по спільноті; підтримка в розмірі до 25 % фінансових потреб проектів, що спрямовані на диверсифікацію економіки, створення нових підприємств, розвиток людського потенціалу в інших регіонах, що перебувають у стані структурних економічних змін.

Іншим прикладом фінансування розвитку форм інноваційного співробітництва виступає Європейський інвестиційний фонд, діяльність якого пов'язана з формуванням капіталу венчурних фондів та надання гарантій бізнесу.

У контексті залучення й використання інвестиційних ресурсів Європейського Союзу доцільно орієнтувати політику уряду України на баланс між дослідженнями цільового призначення та тими, що зумовлені ринковим попитом. Для цього потрібно збільшити підтримку державних науково-дослідних установ, зокрема під час проведення досліджень, насамперед у галузі інновацій. Важливе також забезпечення балансу між фінансуванням НДДКР на конкурсній основі та інституційною підтримкою фінансування державних науково-дослідних установ.

Важливе місце в побудові організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва посідають його суб'єкти, до яких належать органи влади, підприємства, освітні установи,

міжнародні організації й фонди, наукові інституції, організаційно-економічні форми єврорегіонального інноваційного співробітництва.

Грунтовне опрацювання та введення в дію запропонованих вище положень організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва сприятиме формуванню інноваційної компоненти єврорегіональної співпраці й створенню єврорегіональної інноваційної системи.

3.3. Концепція створення єврорегіонального інноваційного кластера (на прикладі єврорегіону «Буг»)

Аналіз розвитку основних форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері, ступеня їхнього впливу на економіку держави та її регіонів, а також вивчення досвіду країн Європейського Союзу щодо створення елементів інноваційної інфраструктури й ефектів від їх взаємодії дали змогу виокремити *єврорегіональний інноваційний кластер* як найбільш поширену та ефективну форму єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері. Саме кластерні структури включають найоптимальнішу кількість учасників різних рівнів і ланок, охоплюють усі етапи інноваційного процесу (від виникнення інноваційної ідеї до її отримання споживачем), забезпечують використання наявного в єврорегіоні наукового, кадрового, інноваційного, освітнього потенціалів та створюють фінансовий ресурс, освоєння якого позитивно впливає на інноваційний розвиток регіонів-учасників кластера [68]. Відзначимо, що поява кластерів, побудованих на регіональній спеціалізації, сприяла конкурентоспроможності Європи. Більшість економістів, зокрема Н. Внукова, указують, що території, на яких складаються кластери, стають лідерами світової економіки [19].

Це підтверджує досвід Європейського Союзу. Зокрема, у Піренейсько-Середземноморському єврорегіоні функціонує кластер, основна мета організації якого – забезпечення сталого економічного розвитку в Північно-Західному

середземноморському регіоні, що ґрунтується на інноваціях і соціально-економічній інтеграції території [219].

Прикладом ефективної діяльності кластера в контексті активізації єврорегіонального інноваційного співробітництва виступає також Biocat Cluster, утворений у межах Піренейсько-Середземноморського єврорегіону. Метою діяльності цього кластера визначено посилення інноваційної активності всіх учасників на території єврорегіону та створення середовища з потужною дослідною базою, активною системою передачі знань, підприємницькими компаніями й фабриками тощо. Отже, акумулюючи діяльність представників усіх рівнів із галузі біомедицини та біотехнологій (адміністрацій, університетів, науково-дослідних центрів, фірм й консультативних агентств), біокластер сприяє їх взаємодії, а також співпраці всіх зацікавлених сторін на національному та міжнародному рівнях [233].

Доцільність створення єврорегіонального інноваційного кластера зумовлена тим, що взаємодія його учасників відбувається, передусім, завдяки географічній близькості й залежить від природи та частоти взаємодії між ними в певній сфері діяльності. Аналізуючи діяльність компаній у кластерах Європейського Союзу, опираємося на дослідження Т. Черницької та спостерігаємо, що їх більшість (50 %) активно співпрацює між собою в межах однієї мережі, а близько 23 % беруть участь у кількох кооперативних зв'язках. Водночас залишається четверта частина компаній (26 %), котрі не беруть участь у партнерських мережах.

Розглядаючи окремі країни Європейського Союзу, відзначимо, що в організації кластерних структур активно кооперуються скандинавські країни (Фінляндія, Швеція, Данія, Норвегія). У цьому регіоні більшість компаній бере участь у двох і більше партнерських мережах (44 %), при чому лише одна компанія з 10 не залучена до подібних мереж. Проте потрібно зауважити, що в деяких країнах Європи простежуємо досить низька взаємодія між компаніями кластера. Так, лише 51 % компаній у Чеській Республіці бере участь у

партнерських мережах кластера, в Італії – 49 %, в Угорщині – 48 %, Словаччині – 41 %, а в Бельгії, Португалії та Словенії – по 39 % [203].

Відповідно до вищезазначених досліджень, інноваційна активність компаній, які входять до кластерів, є вищою, порівняно з інноваційною активністю інших компаній Європейського Союзу. Згідно з дослідженнями, 78 % інноваційних компаній кластерів упроваджували останнім часом нову або значно покращену продукцію (для порівняння: 74 % компаній регіону займалися відповідною діяльністю). Також 63 % інноваційних компаній кластерів упроваджували новітні промислові технології (по регіону – 56 %). Досліджувані компанії значно ефективніше здійснюють ринкові дослідження (53 % проти 33 %). Однак найсуттєвіша відмінність інноваційних компаній кластерів полягає в інтенсивності співробітництва з іншими учасниками кластеру, зокрема дослідницькими центрами, університетами, лабораторіями [204].

Вихід кластерів на міжнародний рівень, у тому числі в межах євро регіонального співробітництва, дає змогу розширити зовнішнє географічне середовище його внутрішнього розвитку [98, с. 80]. Інтернаціоналізація й транскордонне співробітництво кластерів відкривають нові можливості для інновацій з урахуванням національних особливостей. Зокрема, в Угорщині в організації кластерів акцент робиться на їх участі в міжнародних проектах. Польською програмою кластерної політики на 2014–2020 рр. стимулюється як підтримка експорту малих і середніх підприємств, так і розширення зв'язків із науково-дослідними організаціями та інноваційними колами за межами країни. У Швеції інтернаціоналізація кластерних ініціатив орієнтується на включення малого й середнього бізнесу до міжнародних ланцюжків знань та інновацій і тим самим на участь та виконання спільних міжнародних проектів.

Попри наявність певних національних особливостей інтернаціоналізації кластерних ініціатив, усі вони засновані на використанні інструментів маркетингу й брендингу. Це дає можливість популяризувати кластери на світовому підприємницькому «полі» та формувати зустрічний міжнародний інтерес до співпраці з кластерами, що створюються на теренах окремих регіонів

і держав. Маркетинг і, насамперед, брендинг стають важливим елементом стратегії інтернаціоналізації, орієнтованої на «вирощування» успішного кластера.

Досвід Італії свідчить, що інтернаціоналізація кластерних утворень приводить до підвищення відкритості малих і середніх підприємств та їх виходу на глобальний рівень. Про це свідчить звіт для Транснаціонального альянсу сприяння зростанню ефективності й підтримки співпраці кластерів (TACTICS) Міністерством економічного розвитку Італії. При цьому за взірць узято досвід області Венето (Veneto), адміністрація якої активно підтримує в процесах кластеризації вироблення загального брендингу для просування місцевої продукції за кордоном. Особливість цього регіону Північної Італії – переважання малих, середніх і мікропідприємств, що спонукало до розробки моделі «промисловий кластер» (industrial cluster) [244].

Інтернаціоналізація кластерних ініціатив може бути інтерпретована як вертикальний вектор взаємодії, який не потребує врахування територіального фактора. Натомість, для сучасного регіонального менеджменту нагальною потребою постає співпраця між підприємствами різних кластерів, розміщених на території адміністративної одиниці, або загалом міжкластерне співробітництво. Така модель розвивається в автономній області Іспанії Каталонія (Catalunya) й у федеральній землі Верхня Австрія (UpperAustria) [244].

Передбачено, що міжкластерна співпраця сприятиме розробці та виробництву принципово нових інноваційних продуктів, адже суто секторальний підхід не дає несподівано нових рішень, як це відбувається в межах міжгалузевих пошуків. Особливо важливе значення надають міжкластерній співпраці, вважаючи, що вона має значний потенціал формування динамічних кластерів майбутнього [76, с. 84].

Ураховуючи вищезазначене, пропонуємо запровадити єврорегіональний інноваційний кластер у єврорегіоні «Буг», що вступає просторовим об'єктом нашого дослідження.

Єврорегіон «Буг» – один із найбільш успішно функціонуючих єврорегіонів України. Участь у ньому Люблінського воєводства має для нашої держави важливе значення, оскільки Польща володіє схожим соціально-економічним потенціалом і геополітичними умовами. Крім того, досвід вступу та членства сусідньої держави в Європейському Союзі дало змогу Україні використати такий досвід і вжити подібних заходів у напрямі європейської інтеграції, зокрема й в інноваційній сфері. Саме тому ми вирішили зосередити на ньому свою увагу та дослідити можливості запровадження єврорегіонального інноваційного кластера в цьому єврорегіоні.

До того ж активний розвиток регіонів належить до загальної системи пріоритетів Європейського Союзу й відображає принцип інтеграції держав через зближення та співпрацю регіонів на основі пришвидшення соціально-економічного розвитку єврорегіонів, кадрову інфраструктурну підготовку регіонів і країни в цілому для поглиблення співробітництва з Європейським Союзом, прискорення європейських процесів інтеграції.

Зауважимо, що європейські країни нещодавно почали активно застосовувати принцип субсидіарності, який виявляється в мобілізації природно-ресурсного потенціалу територій. Цей підхід використано суміжними прикордонними регіонами Європи, які налагодили взаємні контакти між державними регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, суб'єктами господарювання територій, об'єднуючи зусилля для розв'язання спільних проблем, і від співробітництва за окремими транскордонними угодами перейшли до співробітництва регіонів – однієї з найефективніших рушійних сил європейської інтеграції та об'єднання людей [57].

Головним завданням єврорегіонального співробітництва України на кордоні з Європейським Союзом, у тому числі за посередництвом діяльності єврорегіону «Буг», є подолання радянської бачення кордону як лінії розподілу й посилення його контактної функції. Відповідно, основними завданнями, які повинні бути виконані для розвитку цього єврорегіону є розробка цілісної

концепції регіонального розвитку України, підвищення рівня залучення представників бізнесу та суспільного сектору, сприйняття місцевими органами влади транскордонного співробітництва як інструменту зовнішньоекономічної діяльності і їх готовність виконувати координуючу функцію щодо розвитку зазначеної сфери [139, с. 16].

Отже, пріоритетними напрямками державної політики щодо єврорегіонального інноваційного співробітництва України, Білорусі й Польщі мають бути створення сприятливих умов для інноваційної та інвестиційної діяльності в прикордонних регіонах за допомогою розвитку інформаційного обміну, надання податкових стимулів місцевими органами виконавчої влади, створення умов для вільного переміщення через кордон при забезпеченні безпеки населення прикордонних областей розробкою системи спрощеного прикордонного контролю [57], плануванням та координацією спільної роботи освітніх і наукових установ реалізацією спеціальних інноваційних програм та проектів за участю студентів, молодих науковців і дослідників; розробка в межах єврорегіону нових проектів транскордонного співробітництва в галузі освіти й науки; долучення до реалізації ініціатив Європейського Союзу щодо інноваційної діяльності та розвитку, запровадження системних зустрічей представників влади, науки й бізнесу для обговорення спільних питань інноваційного розвитку, обміну досвідом і налагодження співпраці в межах форм єврорегіонального інноваційного співробітництва тощо.

Згідно з Інтеграційною функціональною й просторовою концепцією єврорегіону «Буг» до 2020 р. [227], розбудову організаційно-економічних форм інноваційної діяльності єврорегіону розглядаємо в площині створення сприятливого середовища для ведення бізнесу. Однією з передумов розвитку підприємництва вважається ефективність інституцій бізнес-середовища. Система підтримки підприємництва й компаній у єврорегіоні «Буг» здійснюється на трьох рівнях: національному, регіональному та завдяки місцевій інфраструктурі послуг. Саме місцевий (локальний) рівень є вирішальним,

оскільки він уключає неурядові організації, фонди, бізнес-центри, центри підприємництва, центри інновацій і фінансові інституції.

Станом на 2014 р. в Люблінському воєводстві нараховувалося 64 консультаційні й дорадчі інституції, 49 центрів підтримки підприємництва, шість центрів трансферу технологій, п'ять фондів надання позик, а також п'ять технологічних парків.

Індустріальні та технологічні парки виступають формою підтримки й стимулювання підприємництва. Об'єднуючи компанії одного сектору разом із дослідницькими та науковими установами, індустріальні й технологічні парки створюють можливості для стрімкого розвитку у Люблінському воєводстві існує чотири таких парки:

- Пулавський науково-технологічний парк (Pulawy Science and Technology Park), створений в 2012 р. в м. Пулави;

- Пулавський індустріальний парк (Pulawy Industrial Park), заснований у 2003 р. в м. Пулави за участі азотного заводу «Пулави» (Zakłady Azotowe «Pulawy» S. A.);

- Люблінський науково-технологічний парк (Lublin Science and Technology Park S. A.), створений у 2012 р. органами самоврядування Люблінського воєводства та Люблінським університетом природничих наук;

- Регіональний індустріальний парк «Свидник» (Regional Industrial Park Swidnik S. A.), заснований у результаті реорганізації Державного авіаційного заводу «Свидник» (PLZ Swidnik S. A.).

Сьогодні на прикордонних територіях Білої Подляски, Хелму, Грубешова немає жодного індустріального чи технологічного парку.

У Волинській області існує 10 бізнес-центрів, чотири інкубатори бізнесу, шість лізингових центрів, 64 небанківські фінансові й кредитні інституції, 11 центрів підтримки бізнесу, 16 інвестиційно-інноваційних фондів і 62 консультаційні фірми [95].

Форми інноваційної діяльності Брестської області представлені двома технопарками: Брестським науково-технологічним парком «Полісся». Брестська

область реалізовує науково-технічну співпрацю з Україною згідно з Договором про співробітництво в галузі науки й технологій. Із Польщею також укладено Договір про наукову співпрацю в 1998 р. Крім того, підписано Протокол про безвалютний еквівалентний обмін науковцями, який забезпечує реалізацію взаємних наукових візитів.

Отже, надзвичайно важливо розвивати взаємну співпрацю між організаціями трьох регіонів, особливо за умов координації спільних дій, пов'язаних із забезпеченням розвитку підприємництва й закордонних інвестицій [227].

Ураховуючи те, що Польща є країною-членом Європейського Союзу, якій удалось успішно інтегруватися до Європейського економічного простору та отримати багато переваг від цієї участі, вважаємо, що в межах діяльності й розвитку єврорегіону «Буг» Україні потрібно робити акцент на співпрацю саме з Польщею, перебираючи її позитивний досвід уключення до європейських процесів розвитку форм інноваційної діяльності.

Сьогодні єврорегіональне співробітництво виконує не лише початкову функцію розв'язання спільних проблем транскордонного регіону, а й зумовлює успішний розвиток нових форм співпраці, таких як єврорегіональні промислові зони, єврорегіональне партнерство, єврорегіональні кластери тощо [3, с. 259 – 275].

Поява нових форм єврорегіональної співпраці зумовлена, насамперед, регіональною політикою Європейського Союзу, яка в межах підтримки активізації співпраці сприяє розвитку спільних концепцій єврорегіонального розвитку, що виявляється в стратегіях спільного розвитку транскордонних регіонів та механізмах їх реалізації. Детальне вивчення соціально-економічного розвитку єврорегіону на початковій стадії розробки стратегії дає змогу ідентифікувати ініціативи та можливості реалізації найважливіших єврорегіональних проектів, наприклад створення єврорегіональної промислової зони чи формування єврорегіонального кластера, використовуючи наявну інституціональну підтримку ринкової інфраструктури.

Отже, питання створення конкурентоспроможної економічної системи в єврорегіональному просторі зумовлює пошук способів активізації інноваційного потенціалу єврорегіону із погляду можливості спільного використання наявних потужностей та створення нових, а також розвиток виробництва й технічного співробітництва (сільськогосподарські та промислові підприємства, організації з надання послуг, зокрема у сфері інновацій та інвестицій).

Для України надзвичайно корисне й важливе використання таких рішень, як створення єврорегіональних промислових зон і єврорегіональних кластерів, зокрема в межах єврорегіону «Буг». Позитивний досвід у цьому питанні вже мають Чехія та Угорщина.

Концепція таких індустріальних платформ поєднує особливі економічні й закордонні переваги регіонів, що розміщені по обидва боки кордону й водночас користуються вигідним положенням у центрі Європи. Окрім того, отримують доступ до ринків праці, поширення та збуту в обох регіонах; можливість реалізувати транскордонні виробничі потоки на основі спрощеної обробки; використовувати потенціал кваліфікованої, надійної й економічно-вигідної робочої сили [238, с. 19].

Потрібно відзначити, що особливістю процесу реалізації інноваційного ланцюжка виступає фінансове забезпечення, оскільки кожне інноваційне впровадження вимагає вкладення капіталу. Для регіональних інновацій властиве спрощення процесу залучення зовнішніх фінансових джерел. Такі фінансові інструменти, як гранти, позики, акціонерний капітал і непряма підтримка, становлять базові елементи регіонального фінансового ланцюжка вартості (аналог глобального ланцюжка вартості). Головне як для публічного, так і для приватного секторів у процесі забезпечення фінансовими ресурсами інноваційного розвитку, це скоординувати свою діяльність таким чином, щоб різні елементи цього ланцюга були взаємозалежними й ефективно взаємодіяли [196].

У цьому контексті залучення прикордонних регіонів України до єврорегіонального співробітництва стає важливим інструментом збільшення

частки фінансування інноваційних проєктів, сприяє зацікавленості науковців та дослідників у збільшенні інноваційних розробок. Зовнішнє фінансування також допомагає довести інноваційний процес до кінця від виникнення інноваційної ідеї до її реалізації на ринку та подальшого розповсюдження.

Серед факторів, що сприяють привабленню інвесторів, – помірні ціни на покупку землі й місцевих ресурсів, забезпечення підтримки бізнесу органами управління технопарку, уключаючи фонди Європейського Союзу; можливості регіону, які виникають від центрального розміщення, його ресурси, кваліфікована робоча сила, великомасштабний перелік бізнес-послуг. Наявність технічної та іншої інфраструктури (наприклад медіа-центру), а також консультативно-аналітичних послуг, що стосуються ведення бізнесу в межах технопарку, також виступають важливими факторами. Потенційні інвестори отримують допомогу в розвитку проєктного менеджменту й планування в реалізації проєкту, організації підприємства, залученні відповідних працівників та підготовці необхідних документів, дозволів, а також допомогу у випадку подання запиту на контракт з венчурного кредитування [117].

Для України цей досвід цікавий оскільки створення таких промислових зон і технопарків здійснено в Чеській Республіці та Угорщині до того, як вони вступили в Європейський Союз, а Українська держава має аналогічну ситуацію [238, с. 16].

Європейський досвід багатий на створення й ефективне функціонування промислових кластерів. Так, наприклад, транскордонний кластер «Bio Valley» (на кордоні Німеччини та Швейцарії) став європейським лідируючим центром у сфері біотехнологій; транскордонне партнерство в Оресунді «Cross-border Oresund Partnership» (Данія та Швеція) займається розвитком медицини й також лідирує у своїй галузі.

Отже, єврорегіональні кластери вже стали поширеним явищем, а їхня підтримка здійснюється не лише на національному рівні, а й на пан'європейському, зокрема через упровадження регіональної політики

Європейського Союзу, яка зумовлює існування єврорегіональних стратегій розвитку.

У межах єврорегіону «Буг» уже сформовано такі кластери, зокрема Люблінський екоенергетичний кластер «Lublin Ecoenergetic cluster». Він почав функціонувати як єврорегіональний через залучення партнерів з українського боку, зокрема «Центр джерел альтернативної та відновлюваної енергії» [252]. Кластер також уключає структуру, яка має потребу в збереженні енергії, відновлюваних ресурсах і переробці відходів в умовах фінансової підтримки Європейського Союзу.

Фактично створення промислових зон та парків переслідує дві цілі. Перша з них – створити структуру у відстаючому периферійному регіоні, яка відіграватиме роль бізнес-інкубатора (уключаючи всю інфраструктуру); структура повинна бути також фінансовим посередником в отриманні фінансової допомоги зі структурних фондів Європейського Союзу.

Єврорегіон «Буг» якраз може бути використаний як координаційна структура єврорегіонального кластера чи промислової зони, водночас, виступати інституцією, яка здійснює розробку й упровадження стратегії розвитку єврорегіону.

Оскільки кластерна стратегія розглядає всі наявні стратегії в галузі створення середовища для співпраці між різними економічно зацікавленими сторонами на місцевому, регіональному (єврорегіональному), національному та наднаціональному рівнях й охоплює всі стратегії, що впливають на розвиток кластерів (регіональні, промислові, інноваційні стратегії), єврорегіон «Буг» може та повинен узяти на себе роль «центру» локалізації інформації й обміну технологіями, координації співробітництва між усіма учасниками єврорегіонального кластера чи промислової зони.

Єврорегіони, зазвичай, створюються регіональними органами, органами самоврядування та громадськими організаціями, тому вони можуть одночасно бути організацією-посередником, яка відіграватиме роль керівного органу єврорегіонального кластера чи промислової зони [238].

Починаючи з 2006 р., у Європейському Союзі з'явилася нова форма єврорегіональної співпраці – Європейські угруповання територіального співробітництва (European Groupings of Territorial Cooperation) у результаті прийняття Європейським парламентом і Радою Європи відповідного Регламенту №1082/2006. Згідно з цим документом, Європейські угруповання територіального співробітництва (EGTC) – це угруповання, створені для того, щоб спростити й сприяти транскордонному, транснаціональному та міжрегіональному співробітництву між учасниками Європейського Союзу з метою посилення економічної й соціальної згуртованості [43, с. 56]. Варто зазначити, що така форма співпраці можлива лише для західних областей України, які безпосередньо межують із Європейським Союзом, тому Волинська область повинна використати цю можливість єврорегіонального співробітництва. Положення цього документа вже реалізуються в єврорегіоні «Чорне море» за участі Одеси.

Отже, дотримуючись відповідних напрямів регіональної політики транскордонні території можуть стати «полюсами зростання», забезпечуючи пришвидшення розвитку української економіки. Кластери, промислові зони й парки стануть вигідними для інвесторів у конкретних галузях, наприклад розвиток інфраструктури, спільні наукові дослідження тощо. Європейські угруповання територіального співробітництва найбільш ефективні для вирішення соціально-економічних питань, які потребують побудови певної структури та розподілу обов'язків. Усі ці нові форми співпраці можуть бути впроваджені в єврорегіоні «Буг», особливо й для сприяння зростанню інноваційної активності.

На нашу думку, на сучасному етапі створення єврорегіонального інноваційного кластера за участі Волинської області (у межах єврорегіону «Буг») є актуальним і потрібним у контексті сприяння розвитку прикордонних регіонів та позитивного впливу на підвищення конкурентоспроможності національного господарства [132].

У європейських країнах кластери розвиваються завдяки спеціальним програмам і проектам підтримки, які здійснюються органами регіональної політики, політики з розвитку науки й технологій та промислової політики. Уряд розвинених європейських держав визначає як розміщення майбутнього кластера та галузь, на базі якої його буде створено, так і конкретних учасників кластерної структури, яким надаватиметься державна підтримка. Дані «Зеленої книги кластерних ініціатив» свідчать про те, що найбільш часто кластерні ініціативи висуваються країнами, які ще розвиваються й виходять від державного уряду (32 %), бізнес-структур (27 %), спільного уряду та бізнесу (35 %). При цьому фінансування кластерних ініціатив здійснюється державним урядом у 54 % проектів, представники бізнесу фінансують 18 % ініціатив створення кластерів і 25 % приходиться на спільне фінансування.

Державний уряд повинен відігравати центральну роль у системі національної конкурентоспроможності. Серед основних факторів ефективного державного втручання в процесі кластеризації:

- роль держави й методи її регулювання повинні змінюватися залежно від стадії життєвого циклу кластера;
- держава забезпечує необхідну інфраструктуру для розвитку кластера з урахуванням підприємницьких потреб;
- держава має здійснювати активну підтримку кластерного ядра [250, с. 9].

З іншого боку, роль держави повинна зводитися до «кластерного активування», тобто політики зняття бар'єрів на шляху до поширення й розвитку кластерів, покращення інфраструктурних умов їх функціонування, що надасть їм можливості до саморозвитку [230].

Найбільш перспективним напрямом формування моделі кластерного розвитку економіки в євро регіоні «Буг», на нашу думку, може бути встановлення партнерських відносин між Україною, Польщею та Білоруссю, регіональними органами влади Волинської й Брестської областей, Люблінського воєводства та представниками приватних і науково-освітніх сфер у процесі ініціювання кластерного утворення.

Еволюція світових кластерних систем зумовлює залежність успіху їх створення й функціонування саме в межах трикутника «державне регулювання та управління–інтелектуальна інфраструктура–виробничий сектор». Поділяємо погляди С. Ступак стосовно того, що регіональна модель «потрійної спіралі», яка дає змогу поєднувати інтереси держави, науки й бізнесу, формує специфічні соціально-економічні відносини, забезпечує їх ефективну, комплексну, системну і оперативну взаємодію [184, с. 57]. Тісні комунікаційні процеси між елементами цієї моделі синтезують поєднання різноманітних джерел знань й інформації, нових інструментів і прийомів менеджменту, інноваційних розробок та технологічних досягнень. Проведення спільних досліджень підвищує їх перспективність, ураховуючи внесок кожного з учасників кластерної структури. При цьому важливу роль у формуванні кластерних структур відіграє приватний сектор. Активне ініціювання його представниками створення кластерів надасть можливість згрупованим у кластер підприємствам і галузям економіки розвиватись і підвищувати свою конкурентоспроможність.

Проте держава має забезпечити належну підтримку у створенні необхідної правової системи, формування сприятливого ділового середовища, розвиток міжнародної співпраці в галузі кластеризації економіки. Модель «потрійної спіралі» повинна стати основою формування інноваційного кластерного утворення в єврорегіоні «Буг». Ролі учасників кластера мають бути розподілені відповідно до їх внеску в його становлення й розвиток.

Уважаємо, що найбільш ефективно кластер розвиватиметься лише за умови, коли бізнес ініціюватиме інноваційну діяльність, держава – забезпечуватиме та активізуватиме, а наука слугуватиме осередком розробки нових інноваційних рішень. Такий підхід до розподілу ролей між основними учасниками кластера в межах трикутника «бізнес–держава–наука» дасть змогу визначити функції, які вони повинні виконувати на кожному з етапів формування й розвитку регіонального інноваційного кластера.

Згідно з типологією інноваційних кластерів, складеною на Міжнародній конференції технологічної політики та інновацій [241], вважаємо, що найбільш

ефективним і доцільним для євро регіону «Буг» буде створення інноваційно-орієнтованого кластера – сукупності компаній, яка визначає промислову, інвестиційну, соціальну структури євро регіону. Така взаємодія групи компаній дасть змогу впроваджувати передові знання й технології, використовувати знання талановитих кадрів з усього світу, залучати венчурний капітал, спрямовувати наукові дослідження університетів та науково-дослідних установ. Концептуальну модель євро регіонального інноваційного кластера представлено на рис. 3.3.

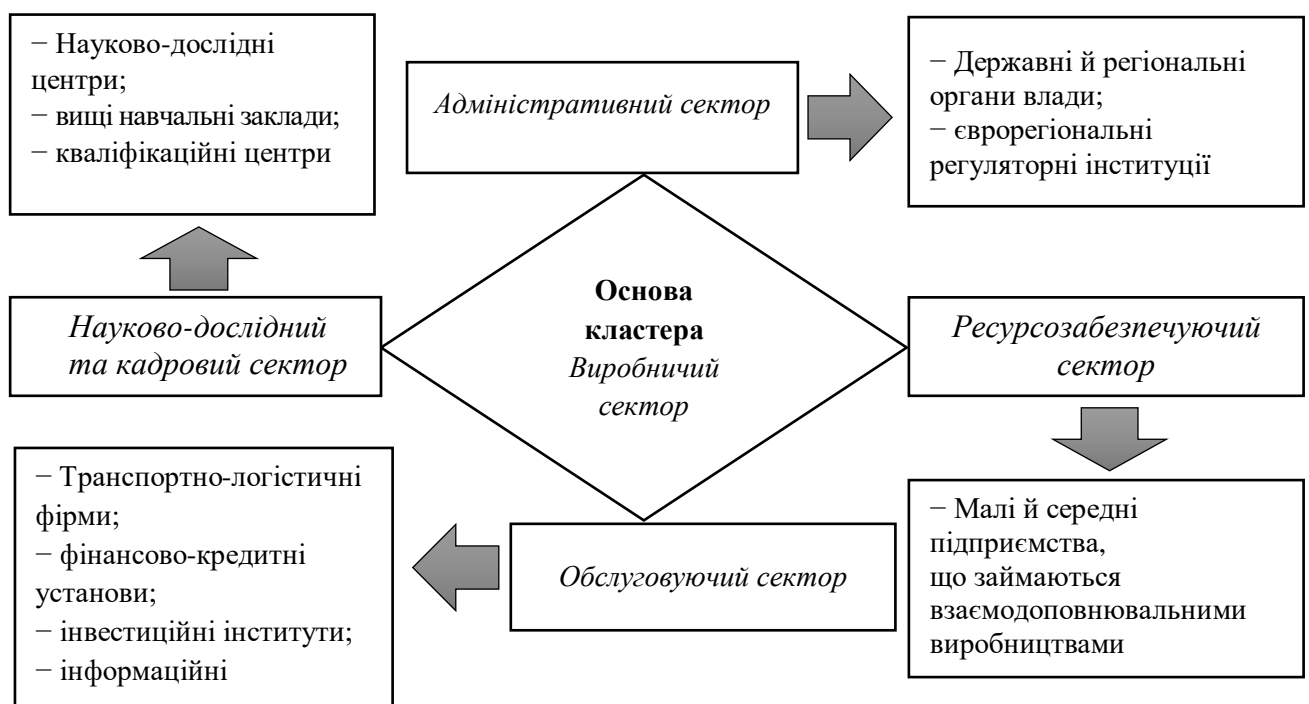

Рис. 3.3. Концептуальна модель євро регіонального інноваційного кластера
Складено дисертантом.

При такому формуванні євро регіонального інноваційного кластера можна простежити тісний взаємозв'язок між окремими секторами кластерної моделі, кожен із яких робить свій внесок у його побудову. *Виробничий сектор* має стати основою цієї моделі формування інноваційного кластера, оскільки в ньому відбувається створення інноваційного продукту, та включати конкурентоспроможних виробників, які спеціалізуються на інноваційній продукції.

Спираючись на наукові розробки С. Ступак, пропонуємо під час формування єврорегіонального кластера активну роль відводити *адміністративному сектору*, до складу якого входять державні й регіональні органи влади, а також місцеві регулювальні інститути. Як зазначено, функції, що їх мають виконувати учасники сектору, є надзвичайно важливими для функціонування й подальшого розвитку кластера. Вони повинні виконувати всебічну підтримку процесу створення кластера, його основних учасників, виробничих підприємств, що входять у його склад, забезпечуючи тісний взаємозв'язок між усіма секторами кластерної моделі.

Сфера діяльності *науково-дослідного й кадрового сектору* включає підготовку майбутніх фахівців для роботи в кластері, організацію курсів підвищення кваліфікації та перекваліфікації трудових кадрів, проведення науково-дослідних робіт у межах діяльності кластерної структури, розробка нововведень і дослідження інноваційних технологій у межах спеціалізації кластера. Уключення цього сектору в структуру кластера галузі, стає можливим при його довготривалому функціонуванні, адже планування й розвиток інноваційних розробок, підвищення кваліфікації і підготовка кадрів за необхідними спеціальностями стане можливою лише після адаптації об'єднаних учасників кластера до основних умов його діяльності. Освітні (перекваліфікаційні) послуги закладів, які входять до складу сектору, повинні надаватися за спеціально розробленими програмами, які відображають сучасні потреби в професійних знаннях і навичках у сфері спеціалізації кластера.

Значення *ресурсозабезпечувального сектору* не можна переоцінити, саме він є однією з основних ланок на шляху створення інноваційного продукту галузі й бере активну участь у подальшому формуванні його вартості. Основними учасниками цього сектору мають стати підприємства з виробництва основних видів ресурсів, підприємства з виробництва пакувальних матеріалів, виробники обладнання й технологій та ін. Це дасть змогу скоординувати їхні спільні зусилля на шляху зростання конкурентоспроможності основної кластерної галузі й споріднених із нею галузей, уможливить прямий доступ до необхідних ресурсів,

обминаючи посередників, що значно відобразиться на врегулюванні собівартості товарів чи виробників.

Виокремлення *обслуговуючого сектору* (сектору послуг), до складу якого мають увійти транспортно-логістичні фірми, фінансово-кредитні установи, інвестиційні інститути, інформаційні центри, аудиторські й бухгалтерські компанії, маркетингові та консалтингові агентства, торгові мережі, дасть змогу забезпечити кластер і його основних учасників необхідними інвестиційними ресурсами для формування й розвитку, здійснювати перерозподіл капіталу в середині кластерної структури, надавати потрібні інформаційні, консалтингові та інші кошти учасників кластера. У процесі його функціонування цей сектор повинен забезпечувати приплив інвестицій з інших галузей і секторів економіки регіону, створювати сприятливі умови для їх зростання й спрямування на розвиток інвестиційно-інноваційних процесів відповідної промисловості. Необхідною умовою ефективного функціонування та активного розвитку єврорегіонального інноваційного кластера є тісна взаємодія виробничих елементів один з одним на засадах кооперації й конкуренції, а також з інституціональними структурами, установлення з ними партнерських стосунків на взаємовигідних умовах [184].

Отже, у результаті впровадження цієї концептуальної моделі створення єврорегіонального інноваційного кластера очікуються такі результати:

1. Підвищення конкурентоспроможності галузі, на якій спеціалізуватиметься кластер у цілому, та окремих його учасників.
2. Формування стійких господарських зв'язків між учасниками кластера – Волинської й Брестської областей і Люблінського воєводства.
3. Активізація співпраці між Україною, Польщею та Білоруссю, регіональними органами влади, науково-дослідними й освітніми установами та приватним сектором економіки.
4. Збільшення обсягів інвестицій у галузі за рахунок залучення зацікавлених у розвитку кластера інвесторів, у тому числі тих, які не входять до єврорегіону «Буг».

5. Проведення технічного переоснащення підприємств галузі, підвищення технологічного рівня галузі до загальноєвропейських стандартів.

6. Акумуляція фінансових коштів і їх раціональний перерозподіл між учасниками кластера.

7. Створення сприятливих умов для впровадження інноваційних проектів і підвищення інноваційної активності всіх учасників кластера.

8. Підвищення та вирівнювання інноваційного розвитку територій-учасниць єврорегіону «Буг» проведенням спільних досліджень і впровадженням інноваційної продукції в масове виробництво.

9. Формування сприятливого бізнес-середовища та нових робочих місць у регіонах-учасниках кластера.

Отже, формування єврорегіонального інноваційного кластера стане універсальним інструментом підвищення конкурентоспроможності єврорегіону «Буг» у цілому та окремих його учасників зокрема. Більше того, це сприятиме не лише прискоренню інноваційного й інфраструктурного розвитку Волинської області, а й робитиме вагомий внесок на шляху до європейської інтеграції.

Потрібно відзначити, що створення кластерної структури потребує застосування певного підходу для того, щоб кластер міг досконало функціонувати та приносити очікуваний результат. Загалом, існує два основні підходи до створення кластерів – це еволюційний і керований [34, с. 9].

Під час створення єврорегіонального інноваційного кластера, на нашу думку, потрібно дотримуватися підходу, який ґрунтується на збігові інтересів власників окремих підприємств, на базі якого здійснюється налагодження виробничих і збутових зв'язків, поступова інтеграція партнерів, що з плином часу уможлиблює створення кластера. Це такий своєрідний підхід «знизу», коли підприємства засновують кластер ініціативно, за умови певного позитивного ставлення влади або за її невторчання.

Водночас варто уникати підходу, який часто застосовується в Україні, – це створення кластерів «зверху», тобто за вказівкою й за активного сприяння влади. Такий підхід менш надійний, оскільки не враховує всіх інтересів учасників

кластера, однак цілком обґрунтований у зв'язку з відсутністю можливості для повільного формування кластерів.

Зважаючи на довготривалість еволюційного підходу до створення кластерів, в Україні традиційно застосовується керований підхід, який уключає певні етапи:

1. Визначення галузей, які задовольняють вимоги до заснування кластера (конкурентоспроможність, інноваційність, стійкість до криз).
2. Уключення до них інтелектуальної компоненти.
3. Застосування результативної державної підтримки.

Щодо підґрунтя реалізації першого етапу, то існує чимало результатів досліджень вітчизняних учених стосовно потенційних для кластеризації галузей. Уважається, що стійкі позиції на внутрішньому ринку й в окремих секторах зовнішнього ринку займають такі вітчизняні галузі, як авіабудування, харчова промисловість, суднобудування [178, с. 18].

Аналізуючи Волинську область, бачимо, що найбільш доцільним є створення кластерів у таких галузях, як деревообробна, сільське господарство, машинобудування й туризм. Їх вибір зумовлений, насамперед, специфікою природно-ресурсного потенціалу. Згідно зі статистичною інформацією, наданою Волинською обласною адміністрацією, станом на 2016 р. ліси й лісовкриті площі займають 34,6 % території області; а 53,6 % – займають сільськогосподарські угіддя. Туристично-рекреаційний потенціал Волинської області представлений Шацьким національним природним парком і розгалуженою системою річок та озер [128]. Машинобудівний потенціал представляють такі підприємства, як «СКФ Україна», ТОВ «Кромберг енд Шуберт Україна», державне підприємство «Луцький ремонтний завод “Мотор”», дочірнє підприємство «Автоскладальний завод №1 ПАТ “Автомобільна компанія Богдан Моторс”». Ці потужні підприємства приваблюють іноземних інвесторів, якими можуть стати й Люблінські та Брестські представники бізнесу.

Щодо другого етапу – включення інтелектуальної компоненти – передбачено участь вищих навчальних закладів (ВНЗ). У механізмі розвитку

форм єврорегіонального інноваційного співробітництва вони забезпечують підготовку та перепідготовку працівників певної галузі (кваліфікації). Ураховуючи європейський досвід, доцільно залучати великі університети з розгалуженою структурою, яка включає спеціалізовані коледжі. Це дасть змогу залучати молодих і талановитих науковців до інноваційних розробок і процесів управління в кластері.

Обираючи ВНЗ, варто звернути увагу на його територіальне розміщення, яке повинно відповідати локалізації кластера, щоб мінімізувати часові та фінансові витрати, пов'язані з переміщенням працівників між освітньою установою й виробництвом [86, с. 175].

Ще одним елементом моделі є наукова установа, функція якої полягає в забезпеченні безперервного процесу наукових досліджень і розробок у кластеризованій галузі. Наукова установа може бути структурним підрозділом ВНЗ, окремою інституцією, яка підпорядковується НАН України, або науковим центром на підприємствах галузі.

Важлива умова швидкого формування кластера – наявність спеціальних, юридично закріплених фінансових груп, покликаних обслуговувати потреби кластера в інвестиційних ресурсах під час його розвитку. У ролі фінансової групи можуть виступати банк, фінансовий відділ наукової установи або саме інноваційне підприємство [34, с. 6]. Оскільки капіталовкладення відіграє ключову роль у забезпеченні успішної діяльності учасників кластера, пропонуємо опціонально застосовувати таку схему переміщення фінансових ресурсів між ними (рис. 3.4).

Фінансова група виступає першопочатковим елементом руху коштів, які надаються науковій установі, що за рахунок цих коштів проводить науково-дослідні розробки. Інша частина коштів фінансової групи інвестується у виробничий процес інноваційного підприємства. Наукова установа передає результати своїх розробок інноваційному підприємству та отримує за це кошти на проведення подальшої наукової діяльності. Після того, як інноваційне підприємство реалізувало наукову розробку, повертає інвестовані фінансовою

групою кошти та сплачує відсотки за них. Отже, функціонування фінансової групи досить вигідне як для самої групи, так і для економіки єврорегіону.

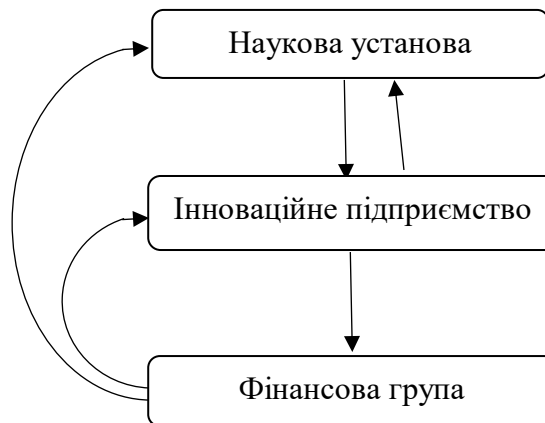

Рис. 3.4. Схема переміщення фінансових ресурсів між учасниками кластера

Складено дисертантом.

Зазначимо, що формування фінансової групи потребує сприяння регіональних органів влади та надання певних пільг для заохочення їхньої діяльності. У кожному конкретному випадку можуть застосовуватися різні схеми надання пільг. Наприклад, для заохочення вкладання фінансовими групами інвестицій і зниження відсотка щодо них, можна запровадити зниження ставки податку на прибуток від укладених коштів [174, с. 80].

Для наукової установи, яка здійснює розробку інноваційного продукту, доцільно знизити частку податку на прибуток за умови, що ці кошти в майбутньому буде скеровано на розробку подальших інноваційних проектів. Для інноваційного підприємства може застосовуватися зменшена ставка податку на додану вартість. Отже, державний бюджет зможе отримати більшу суму внесків від реалізації інноваційної продукції в майбутньому. Здійснення цих заходів уможливить збільшення кількості інноваційних проектів, підвищить зацікавленість нових суб'єктів господарювання до проведення інноваційної діяльності, сприятиме оновленню виробничого потенціалу економіки єврорегіону й підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції як на власному, так і на закордонних ринках.

Важливий елемент концептуальної моделі кластера – компанія сфери інформаційних технологій. Її завдання – забезпечення галузі сучасними, адекватними їй потребам інформаційними технологіями, оскільки це є запорукою успішності в сучасному комп'ютеризованому та інформатизованому світі. Це може бути незалежна від галузі компанія, яка працює на основі тимчасових угод, або асоційована чи дочірня компанія для галузі. У цьому випадку фірма залежатиме від галузі, що стимулюватиме її до ефективнішого виконання замовлень. Окрім того, це може бути група компаній різних форм власності, що забезпечуватимуть інформаційні потреби різних підприємств галузі.

Щодо третього етапу створення інноваційного кластера, то досягнення цілей розвитку кластеризованої галузі потребує адекватної участі держави в цьому процесі. В особі органів виконавчої й законодавчої влади роль держави в концептуальній моделі створення інноваційного кластера можна звести до двох основних функцій – регулятивної й інвестиційної [94]. Щодо першої державні органи влади вказують умови та особливості відносин між іншими учасниками кластеризованої галузі. Вона визначає організаційно-правові схеми побудови самої галузі, можливості взаємопроникнення капіталу в ній і з іншими учасниками моделі. Держава регулює рух капіталу в кластері встановленням режиму оподаткування операцій.

Щодо другої функції, то державні органи влади можуть активізувати чи, навпаки, пригальмувати процес зростання кластера вкладенням / вилученням з нього інвестиційних ресурсів. Здійснювати це можна такими способами: інвестувати публічні ресурси безпосередньо в кластеризовану галузь (переважно це робиться за умови, що вона включає підприємства з публічною формою власності, іншим способом є встановлення меншого рівня перерахування в бюджет прибутку публічних підприємств); надання інвестицій вищому навчальному закладу чи науковій установі кластера на умовах їх використання на потреби його зростання [37, с. 35].

Отже, реалізація зазначених пропозицій створює передумови для більш швидкого та продуктивного розвитку кластеризованих галузей у єврорегіонах за участю України, що сприятиме прискоренню економічного зростання нашої держави.

Створення єврорегіональних інноваційних кластерів в Україні забезпечить підвищення конкурентоспроможності й економічного розвитку їхніх учасників. Застосування керованого підходу, що ґрунтується на виборі потенційно конкурентоспроможних галузей української економіки, долучених до них наукових установ або вищих навчальних закладів із забезпеченням належного інвестування їх інтеграції, є найбільш оптимальним для створення та функціонування кластерів. При цьому далеко не останню роль відведено державі, яка повинна забезпечувати сприятливі організаційно-економічні умови для створення й функціонування кластерів. Зокрема, державна підтримка потрібна не лише єврорегіональним інноваційним кластерам, а й іншим формам інноваційного розвитку.

Висновки до розділу 3

1. У контексті реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та з огляду на необхідність створення сприятливого інноваційного середовища в регіонах України, доцільні розробка й запровадження науково-практичних рекомендацій щодо формування стратегічних напрямів єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері, що сприятимуть адаптації інноваційної політики України до інноваційної політики Європейського Союзу. До цих рекомендацій потрібно віднести гармонізацію пріоритетів інноваційної політики держав-учасниць єврорегіонального співробітництва, використання конкурентних переваг єврорегіонів за допомогою визначення пріоритетних сфер і видів діяльності в напрямку розвитку інноваційного підприємництва, запровадження організаційно-економічного механізму активізації

єврорегіонального інноваційного співробітництва, зменшення диспропорцій інноваційного розвитку територій оптимізацією та ефективним використанням їхнього інноваційного потенціалу; інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку; використання досвіду Європейського Союзу у формуванні й функціонуванні інноваційних кластерів, забезпечення ефективного розподілу доходу від інноваційної діяльності суб'єктів єврорегіонального співробітництва; посилення інтеграції держави, науки й бізнесу в інноваційній сфері; використання методології управління проектами єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

2. Рекомендовано організаційно-економічний механізм розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері як відкриту й динамічну систему пов'язаних між собою відносин, принципів, методів, інструментів, форм організації, створення, реалізації й комерціалізації інновацій, що передбачає комплексний підхід до створення єврорегіональної інноваційної системи та забезпечуватиме формування відповідної інноваційної інфраструктури.

3. Принципами розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва визначено системність, гнучкість, цілісність, адаптивність, рівновагу. Із застосуванням досвіду Європейського Союзу розкрито методи запровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва: нормативно-правові, організаційні, інформаційно-аналітичні, економічного стимулювання, інвестиційні. При чому до методів економічного стимулювання розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва віднесено запровадження державно-приватного партнерства, до нормативно-правових – використання та захист інтелектуальної власності. Застосування вищезазначених методів розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва виступає передумовою створення сприятливого інноваційного середовища і єврорегіональної інноваційної інфраструктури. Результати цього – наявність інноваційної компоненти в єврорегіональному співробітництві та створення єврорегіональної інноваційної системи загалом.

4. Організаційно-економічний механізм розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва запроваджується органами влади, підприємствами, освітніми установами, науковими інституціями, міжнародними організаціями та фондами, формами єврорегіонального співробітництва. Інструментами організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва визначено нормативно-правові, адміністративно-контрольні, ринкові, економічного стимулювання.

5. Запропонована концептуальна модель єврорегіонального інноваційного кластера як ефективного напрямку єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері передбачає побудову спільної інноваційно-інвестиційної моделі розвитку з виявленням виробничого, адміністративного, обслуговуючого, науково-дослідного, кадрового, ресурсозабезпечуючого секторів. На прикладі Єврорегіону «Буг» доведено, що запровадження єврорегіонального інноваційного кластера сприятиме підвищенню конкурентоспроможності галузі, на якій спеціалізується кластер; формуванню стійких господарських зв'язків й активізації співпраці між учасниками кластера; збільшенню обсягів інвестицій; підвищенню технологічного рівня галузі, раціонального перерозподілу фінансових коштів; створенню нових робочих місць; формуванню сприятливого бізнес-середовища.

Основні положення третього розділу дисертаційної роботи відображено в працях [91, 94, 95, 98, 106, 107, 233, 235].

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нові наукові підходи до виконання актуального науково-практичного завдання, яке полягає в поглибленні теоретико-методичних засад, розробленні напрямів удосконалення процесу розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері. Узагальнення й систематизація результатів дослідження дали підставу сформулювати такі висновки:

1. Категоріальна ідентифікація інноваційної компоненти єврорегіонального співробітництва уможливила уточнення змісту таких категорій, як «інноваційна компонента єврорегіонального співробітництва», «єврорегіональна інноваційна система». У результаті цього запропоновано розглядати інноваційну компоненту єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері як поєднання різних форм інноваційної діяльності та взаємодії бізнесу, науки, держави. Єврорегіональну інноваційну систему визначено сукупністю й взаємодією форм інноваційної діяльності в умовах добросусідських транскордонних відносин з урахуванням інтересів усіх учасників єврорегіонального інноваційного співробітництва.

2. Єврорегіональне співробітництво розглянуто як таку форму транскордонного співробітництва, що передбачає взаємовигідні відносини двох або більше регіонів різних держав – учасників цієї співпраці, із яких хоча б один є членом Європейського Союзу. Формами єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері є бізнес-інкубатор, технопарк, технополіс, єврорегіональний інноваційний кластер, науково-технічний центр, консультативно-аналітична фірма, центр трансферу технологій, венчурна фірма та венчурний фонд, стратегічний альянс, міжнародне науково-технічне співробітництво, аутсорсинг, краудсорсинг, договір комерційної концесії (франчайзинг) тощо. Їх вивчення дало змогу виявити переваги одних форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері над іншими.

3. Для подальшого розвитку методичних підходів до аналізу рівня інноваційного розвитку єврорегіону запропоновано враховувати систему групових і часткових показників інноваційного розвитку регіонів. Доведено, що

застосовування запропонованої методики комплексного аналізу інноваційного розвитку єврорегіону на основі розрахунку інтегрального показника дасть змогу визначити рейтинг регіону та сприятиме розробці напрямів активізації інноваційної діяльності з урахуванням регіональних особливостей, євроінтеграційних процесів і результатів транскордонної співпраці.

4. Проведення аналізу інноваційного розвитку регіонів України дало підставу визначити сучасні тенденції розвитку форм інноваційної діяльності. У результаті цього виявлено основні загрози єврорегіональному співробітництву в інноваційній сфері. Простежено, що більшість регіонів України належить до групи з низьким рівнем інноваційного розвитку; для всіх, крім центральних і промислово розвинутих регіонів України, характерні недостатній рівень фінансування інноваційної діяльності; недосконалість її організаційно-економічних форм. Визначено ключові фактори, що впливають на інноваційний розвиток регіонів України, а саме: науково-технічний, освітній, інвестиційний. Доведено, що вони як причинно-рушійні сили інноваційного розвитку, з одного боку, сприяють йому, а з іншого – гальмують цей розвиток.

5. Характеристика еволюції форм інноваційної діяльності в регіонах України засвідчила, що практично всі вони, незважаючи на їх концентрацію в межах окремої адміністративно-територіальної одиниці, функціонують, ураховуючи особливості розвитку того чи іншого регіону та міжрегіонального співробітництва. Сильними сторонами еволюції форм інноваційної діяльності в регіонах України є забезпечення зайнятості населення, зацікавленість у співпраці з боку країн Європейського Союзу, наявність ресурсного потенціалу й порівняно дешевих факторів виробництва, можливості участі в міжнародних програмах і проектах. Слабкими сторонами, що стримують цей розвиток, визначено нестабільність політико-економічної ситуації в країні, недосконалість нормативно-правової бази, непрозорість бізнесу, нестачу компетентного кадрового забезпечення тощо. Їх виявлення та врахування сприятиме вдосконаленню інноваційної політики України і її регіонів.

6. Здійснення аналізу інноваційної сфери єврорегіонів дало підстави встановити, що розробка й реалізація інноваційної стратегії України та її регіонів не враховує принципи інноваційної політики Європейського Союзу. На прикладі єврорегіону «Буг» доведено асиметричність інноваційного розвитку учасників єврорегіонального співробітництва, що свідчить про дисгармонію пріоритетів інноваційної стратегії розвитку країн, які беруть участь у єврорегіональній співпраці.

7. Стратегічними напрямками єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері в контексті реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом є гармонізація інноваційної політики держав-учасниць єврорегіонального співробітництва, використання конкурентних переваг єврорегіонів за допомогою визначення пріоритетних сфер і видів діяльності в напрямі інноваційного підприємництва, запровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва, зменшення диспропорцій інноваційного розвитку територій за допомогою оптимізації та ефективного використання їхнього інноваційного потенціалу, інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку, використання досвіду Європейського Союзу у формуванні й функціонуванні інноваційних кластерів та ін. Реалізація цих заходів сприятиме адаптації національної інноваційної політики до інноваційної політики Європейського Союзу, формуванню й розвитку єврорегіональних інноваційних систем, удосконаленню національної інноваційної сфери тощо.

8. Установлено, що для поглиблення євроінтеграції України та реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом особливо цінний досвід європейських країн щодо забезпечення інноваційного розвитку. Упровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва на основі використання європейського досвіду передбачає дотримання відповідних принципів (системності, гнучкості, цілісності, адаптивності, рівноваги), методів (нормативно-правових, інвестиційних, організаційних, проектних, інформаційно-аналітичних) й інструментів (нормативно-правових, адміністративно-контрольних, ринкових, економічного стимулювання).

Їх комплексне запровадження дасть змогу активізувати єврорегіональне співробітництво в інноваційній сфері.

9. На основі аналізу й оцінки інноваційного розвитку єврорегіону «Буг» та вивчення досвіду країн Європейського Союзу запропоновано створити єврорегіональний інноваційний кластер на основі взаємодії бізнесу, держави й науки. При цьому бізнес виступає ініціатором інноваційної діяльності, держава виконує функції забезпечення та підтримки, а наука слугує осередком розроблення нових інноваційних рішень. Запровадження кластерної форми сприятиме побудові спільної інноваційно-інвестиційної моделі розвитку єврорегіонального співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімова О. М., Дідченко О. І. Особливості формування інноваційної інфраструктури. *Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект*. 2008. Ч. 2. С. 655–661. – URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=juu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=PREF=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Prvs (дата звернення: 06.10.2016).
2. Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2003. 394 с.
3. Артёмов І. В., Ващук О. М. Єврорегіональне співробітництво України: проблеми і перспективи: навч. посіб. Ужгород: Гражда, 2013. 498 с.
4. Бабінова О. Міжрегіональне співробітництво: зміст, форми, роль та проблеми реалізації в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2011. Вип. 4 (11). С.45–49.
5. Барський Ю. М. Фінансове забезпечення економічного розвитку регіонів України. *Інноваційна економіка*. 2012. № (37). С. 114–119.
6. Бегей С. В., Шувар І. А. Екологічне землеробство: підручник. Львів: «Новий Світ–2000», 2007. 429 с.
7. Бережанський М. М. Визначення стратегічних напрямів забезпечення інноваційного розвитку економіки України. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=1&y=2014> (дата звернення: 06.10.2016).
8. Беленький П., Мікула Н. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів // Регіональна політика: методологія, методи, практика: монографія. за ред. академіка НАНУ М. І. Долішнього. Львів: НАН України. ІРД, 2001. С. 654–697.
9. Богомолів О. І. Інформаційна складова соціально-економічного розвитку: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.01/ Донец. нац.

ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Донецьк, 2014. 200 с.

10. Бояр А. О. Бюджетно-фінансові наслідки інтеграції України в ЄС. *Економіка України*. 2015. № 11(648). С. 71–86.

11. Бройде З. С. Єврорегіон «Верхній Прут» – конституювання, конкретні завдання, перспективи. Київ: КНЕУ, 2008. 208 с.

12. Будкін В. Інноваційна модель розвитку національних економік. *Економіка України*. 2010. № 6. С. 67–78.

13. Буняк Н. М. Роль трансферу технологій у розвитку національної інноваційної системи. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2014. Вип. №10 (2). С. 55–62.

14. Буркинський Б. В., Лазарева Є. В. Інноваційна стратегія у соціально-економічному розвитку регіону. / Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України. Одеса, 2007. 140 с.

15. Вакалюк В. А. Інноваційна діяльність в регіонах України. Теоретичні дослідження в сучасній економіці. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/8047/1/349.pdf> (дата звернення: 06.10.2016).

16. Варналій З. С., Гармашова О. П. Конкуренстоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення. Київ: Знання України, 2013. 387 с.

17. Вдовічен А. А., Соколюк О. В. Інноваційна інфраструктура як фактор регіонального розвитку. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія: Економічні науки*. 2013. Вип. 1. С. 130–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2013_1_23 (дата звернення: 06.10.2016).

18. Верменич Я. В. Єврорегіон. *Енциклопедія історії України*. Київ, 2005. Т. 3. С. 102.

19. Внукова Н. Транскордонні кластери: закордонний та вітчизняний досвід. URL: http://www.inno.kharkov.ua/wp-content/uploads/2009/10/transkordonn_d196-klasteri1.pdf (дата звернення: 19.07.2017).

20. Ворожейкін О. О. Краудсорсингова платформа як елемент системи інноваційного розвитку субрегіону. *Економічні інновації*. 2012. Вип. 51. С. 73–79. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=juu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=PREF=&S21COLORTERMS=0&S21STR=ecinn (дата звернення: 06.10.2016).
21. Гакман С. Міжрегіональне співробітництво як фактор європейської інтеграції України. URL: <http://www.cppk.cv.ua/120.php> (дата звернення: 06.10.2016).
22. Галюк І. Б. Управління інфраструктурою інноваційного підприємництва: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.02.03 / НАН України; Ін-т екон. прогнозування. Київ, 2005. 20 с.
23. Геєць В., Семіноженко В. Інноваційні перспективи України: монографія. Харків: Константа, 2006. 272 с.
24. Гордієнко В. П. Інноваційно-інвестиційна модель єврорегіонального співробітництва. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С. 16–18.
25. Грищенко О. Інвестиції в створення харківського технополісу «П'ятихатки» складуть близько 300 мільйонів доларів. *Status quo*. URL: http://www.sq.com.ua/ukr/news/nauka_ta_tehnologiyi/07.12.2012/iinvesticiyi_v_stvo_rennya_harkivskogo_tehnopolisu_pyatihatki_skladut_blizko_300_miljoniv/ (дата звернення: 06.10.2016).
26. Гусєва (Карп'як) М. О. Розвиток інфраструктурного забезпечення транскордонних ринків. *Регіональна економіка*. 2014. № 1. С. 42–51.
27. Демченко В. В. Проблеми формування інституційного середовища інноваційного розвитку регіонів. *Регіональна економіка*. 2007. № 2. С. 59–70.
28. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2011–2015 роки: затв. постановою Каб. Міністрів України від 1 груд. 2010 р. № 1088. *Офіційний вісник України*. 2010. № 92, Ч. 2. С. 3264.
29. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.10.2016).

30. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року від 6 серпня 2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#n11> (дата звернення: 10.12.2016).
31. Дифузія інновацій. Роджерс Е. М. Київ: Києво-Могилянська академія, 2009. 590 с. (Серія «Бібліотека журналіста»).
32. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. 5-те вид., стер. Київ: Знання, 2006. 213 с.
33. Долішній М., Беленький П. Регіональні основи транскордонного співробітництва. *Регіональна економіка*. 1996. № 1/2. С. 50–59.
34. Долішній М., Другов О. Проблеми та перспективи підтримки банками розвитку економіки регіонів. *Економіка України*. 2005. № 9. С. 4–9.
35. Дорофійенко В. В., Колосюк В. П. Инновационный менеджмент и научно-техническая деятельность: учебник для вузов. Донецк: ДонГАУ, 2001. 234 с.
36. Дорошко О. Технопарки як засіб стимулювання інноваційної діяльності. *Ефективна економіка*. 2011. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=507> (дата звернення: 06.10.2016).
37. Другов О. О. Перспективи створення інтелектуально-інноваційних кластерів в економіці України. *Регіональна економіка*. 2012. № 1. С. 31–37.
38. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво/ (пер. з англ. В. С. Гуля). Київ: Україна, 1994. 319 с.
39. Дудар Т. Г., Мельниченко В. В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2009. 256 с.
40. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. Мадрид, 21 трав. 1980 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_106 (дата звернення: 06.10.2016).
41. Єлець О. П. Організаційні форми інноваційної діяльності. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2011. № 7. С. 22–27.

42. Жамба О. Передумови та перспективи створення «Подільського технополісу». ХайВей. URL: <http://h.ua/story/42335/> (дата звернення: 06.10.2016).
43. Жук О. Європейські угруповання територіального співробітництва. Уроки для України. *Збірник наукових праць ЛНТУ*. 2009. Вип. 6. Ч. 1. С. 56–58.
44. Забарна Е. М., Кула М. В. Сучасні тенденції фінансування розвитку підприємств. *Вісник Сумського державного університету*. 2013. № 2. С. 64–72.
45. Забарна Е. М. Регіональна інноваційно-інвестиційна стратегія. Культура народів Причорномор'я. 2007. № 111. С. 28–31. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/80670/08-Zabarna.pdf?sequence=1> (дата звернення: 19.07.2017).
46. Заради іміджу держави і пошуку партнерів. *Урядовий кур'єр*. 1996. № 60/61.
47. Захарін С. В. Регулювання інвестиційного забезпечення інноваційно-технологічної діяльності у промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.03. Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. Київ, 2011. 40 с.
48. Захарченко В. І., Корсікова Н. М., Меркулов М. М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2012. 448 с. URL: http://www.culonline.com.ua/Books/Innovaciyniy_menedgment_Zaharchenko2012.pdf (дата звернення: 06.10.2016).
49. Звіт про діяльність Єврорегіону «Дністер» у 2014 р. *Вінницька обласна рада*: офіц. інформ. сайт. URL: <http://www.vinrada.gov.ua/zvit-pro-diyalnist-jevroregionu-dnister-u-2014-rosi.htm> (дата звернення: 06.10.2016).
50. Зинченко В. И. Менеджмент качества в инновационных процессах. *Инновации*. 2006. № 1. С. 28–32.
51. Зінчук Т. О., Кашук К. М. Трансфер інноваційних технологій: сутність та значення у розвитку вітчизняної економіки. *Збірник наукових праць Таврійського Державного агротехнічного університету (економічні науки)*. 2012. № 2(18). Т. 4. С. 199–208.

52. Зінь Е., Валюх А. Механізм розвитку регіональної інноваційної діяльності URL: http://www.ashsu.org/index.php?module=pagemaster&PAGE_user_or=view_page&PAGE_id=403 (дата звернення: 06.10.2016).

53. Иванова Н. Инновационная сфера: итоги столетия. *Мировая экономика и международные отношения*. 2001. № 8. С. 25.

54. Исмаилов Т. А., Гамидов Р. С. Инновационная экономика – стратегическое направление развития России в XXI веке. *Инновации*. 2003. № 1. URL: <http://masters.donntu.org/2010/iem/syrovaya/library/article1.htm> (дата звернення: 06.10.2016).

55. Іларіонова Н. М. Удосконалення діяльності венчурних фондів в Україні: регіональний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.05 / Ужгород. нац. ун-т. Ужгород. 2009. 20 с.

56. Ілляшенко Н. С., Міцура О. О. Механізм державної підтримки та розвитку інноваційної інфраструктури України. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури»*: 19–21 трав. 2011 р. Львів, 2011. С. 268–270. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/22369> (дата звернення: 06.10.2016).

57. Ільченко Н. М. Транскордонне співробітництво в Україні: перспективи розвитку єврорегіонів. *Державне будівництво*. 2012. № 2. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I=&S21STR=EJ000086%2F2012%2F2 (дата звернення: 06.10.2016).

58. Інноваційна Україна 2020: нац. доп./за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. Київ, 2015. 336 с.

59. Інноваційні підходи до регіонального розвитку України: аналіт. доп./Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2011. 80 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/innovation_Bila.indd-bb655.pdf (дата звернення: 06.10.2016).

60. Інноваційно-технологічний розвиток України: стан, проблеми, стратегічні перспективи: аналіт. матеріали до Парламент. слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»/Л. І. Федулова, Ю. М. Бажал, І. А. Шовкун [та ін.]; за ред. Л. І. Федулової та Г. О. Андрощука. Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2009. 196 с.

61. Інструменти підтримки інноваційності малих і середніх підприємств: досвід Польщі та Європейського Союзу/А. Бонковскі, М. Клепка, К. Матусяк, Є. Стшелец. Познань; Київ, 2005. 186 с.

62. Інформаційна довідка Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо стану проектного портфелю ЄІБ В Україні від 28.05.2014. *Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України*. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Informatsiino-dovidkoviMaterialiSchodoSpivrobitnitstvaZMfo> (дата звернення: 19.07.2017).

63. Інфраструктура підтримки підприємництва. *Аналітичний центр «Академія»*. URL: <http://www.academia.org.ua/?p=274> (дата звернення: 06.10.2016).

64. Йохне М. А., Стадник В. В. Економіка і організація інноваційної діяльності. Київ: Академія, 2005. 400 с.

65. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку: монографія у 8 т. / НАН України. Ін-т регіон. дослідж.; С. Л. Шульц, та ін.; наук. ред. д. е. н., проф. Кравців В. С. Т. 3. Промисловий потенціал / відп. ред. д. е. н. Шульц С. Л. Львів, 2013. 280 с. (Підрозділ 3.2. Гусєва (Карп'як) М. О. *Проблема банкрутства та санації промислових підприємств регіону*. С. 97–102; Підрозділ 3.4. Гусєва (Карп'як) М. О. *Особливості розвитку експортоорієнтованих підприємств Карпатського регіону*. С. 114–124.

66. Климович Н. І. Особливості та специфіка розвитку науково-технічної діяльності в Україні. *Економічний нобелівський вісник*. 2014. № 1 (7). С. 235–239.

67. Княжинський В. Продається «українська ідея». Без венчурного капіталу інновацій не буде. *День*. 2003. № 9. С. 4.

68. Коваленко С. И. Трансграничный кластер как новая форма инновационного развития еврорегионов. *Материалы V Международной научно-практической конференции молодых ученых и студентов «Стратегия экономического развития стран в условиях глобализации» (14 февр. 2014 года)*. URL: http://confcontact.com/2014_02_meshko/6_Kovalenko.htm (дата звернення: 06.10.2016).

69. Ковач В. І. Особливості українсько-словацького єврорегіонального транскордонного співробітництва. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2014. Вип. 1 (42). С. 248–251.

70. Ковач В. І. Словацькі євро-регіони: зарубіжний досвід транскордонного співробітництва. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. Вип. 1 URL: <http://uk.lib-ebook.com/41mehanika/1695272-1-slovacki-vro-regioni-zarubizhnyi-dosvid-transkordonnogo-spivrobotnictva-statti-doslidzheno-principi-mehanizmi-rozvitku.php> (дата звернення: 06.10.2016).

71. Когда и зачем создавать альянсы. *Инвестгазета*. 2003. № 48. С. 26–34.

72. Козоріз М. А., Жихор О. Б. Формування і розвиток інноваційної інфраструктури України: окреслення проблем і шляхів їх подолання. *Економіка промисловості*. 2009. № 3. С. 111–115.

73. Колісниченко І. О. Основні аспекти регулювання економічної конкуренції в умовах Євроінтеграції. *Інтеграція країн з перехідною економікою у світовий економічний простір: стан і перспективи*: матеріали міжнар. наук. студ.-аспірант. конф., 13–14 трав. 2005 р./Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Економічний факультет. Львів, 2005. С.165–166.

74. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 504 с.

75. Красношарпа В. В., Трохимець І. І. Аутсорсинг та його застосування на підприємствах України. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=5&y=2015> (дата звернення: 06.10.2016).

76. Куриляк Є. Еволюційна складова міжнародних процесів кластеризації. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2014. Вип. 2. С. 83–92.

77. Кучерява З. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні. *Міністерство юстиції України*: офіц. веб-сайт. URL: <http://old.minjust.gov.ua/13958> (дата звернення: 06.10.2016).

78. Лендел М. А., Хаустова К. М. Формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємств деревообробної галузі регіону в умовах кризи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2009. Вип. 28, Ч. I. С. 158–163. URL: http://lib.sumdu.edu.ua/library/DocDescription?doc_id=247628 (дата звернення: 19.07.2017).

79. Лойко В. В. Сучасні тенденції та проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів України в контексті забезпечення економічної безпеки. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія: Економіка*. 2013. Вип. 21. С. 60–63. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoa_2013_21_16.pdf (дата звернення: 09.10.2016).

80. Луцишин П., Клімонт Д., Луцишин Н. Територіальна організація суспільства (основні теорії): навч. посіб. Луцьк: Вежа, 2000. 356 с.

81. Луцків О. М. Регіональні інноваційні системи: чинники формування та пріоритети розвитку. *Наукові записки [Української академії друкарства]. Серія: Економічні науки*. 2008. № 1 (13). С. 207–214.

82. Мазур А. А., Пустовойт С. В. Соціальна та економічна ефективність діяльності академічних технопарків України. *Наука та інновації*. 2016. Т. 12. № 3. С. 63–73. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I=&S21STR=%D0%9625189%2F2016%2F12%2F3 (дата звернення: 19.07.2017).

83. Мазур А. А., Шовкалюк В. С. Технологічні парки. Світовий та український досвід. Київ: Прок-Бизнес, 2009. 70 с.

84. Макогон Ю. В., Ляшенко В. И. Формы и направления трансграничного экономического сотрудничества: монография. Изд. 2-е испр. и доп. Донецк: Юго-Восток, 2003. 512 с.

85. Макуха С. М. Протиріччя світогосподарських зв'язків і форми їх розв'язання в умовах включення перехідних економік у глобалізаційний процес: автореф. дис. на здобуття докт. екон. наук: 08.01.01 / ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків. 2006. 42 с.

86. Марченко О. І. Фінансові чинники впливу на інноваційну діяльність. *Проблеми економіки*. № 3. 2012. С. 174–178.

87. Марчук Л. П. Міжнародне співробітництво України в науково-інноваційній сфері. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2009. Вип. 2 (49). С. 48-56.

88. Марчук Ю. В. Аналіз організаційно-економічних форм інноваційного розвитку України. *Матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (3 квіт. 2014 р.)*. Тернопіль; Чортків, 2014. С. 68–70.

89. Марчук Ю. В. Аналіз принципів оцінювання інноваційної діяльності на регіональному рівні. *Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 лист. 2014 р.). Кам'янець-Подільський: Гельветика, 2014. Ч. 1. С. 224–226.

90. Марчук Ю. В. Методичні принципи оцінювання інноваційної діяльності регіону. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*: зб. наук. пр. Київ: СЕУ; Рівне: НУВГП, 2014. Вип. XX. № 1. С. 24–33.

91. Марчук Ю. В. Основні напрями активізації інноваційного розвитку України. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів (14–15 трав. 2014 р.): у 3 т. Т. 2. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. С. 230–232.

92. Марчук Ю. В. Особливості розвитку інноваційного підприємництва в Україні: досвід Польщі. *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи: наук. зб.* Т. 2. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 67–71.

93. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Бар'єри інноваційної діяльності в регіонах України. *Інноваційно-інвестиційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (24–25 квіт. 2015 р.)*. Ужгород; Мукачєво: Карпатська вежа, 2015. С. 260–262.

94. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Концептуальні засади управління проектами сталих просторових систем. *Управління розвитком складних систем*. 2014. № 18. С. 74–80 (Index Copernicus).

95. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Науково-інноваційний потенціал Волинської області. *Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк, 2013. С. 138.*

96. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Передумови розвитку інвестиційних процесів між Україною та Республікою Польща. *Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. Мукачєво, 2013. С. 216–218.*

97. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Передумови та сучасні тенденції інноваційного розвитку національного господарства. *Збірник матеріалів XIV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих науковців (3 квіт. 2014 р.)* Київ: УДУФМТ, 2014. С. 48–50.

98. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Регіонально-кластерна стратегія як інструмент інноваційного розвитку країни. *Регіонально-кластерна політика у розвитку світової та української економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (24–25 квіт. 2014 р.)*. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2014. С. 79–82.

99. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Роль інноваційної інфраструктури міст-метрополій в забезпеченні розвитку регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Метрополійні функції обласних центрів Західного*

регіону: [зб. наук. праць]/НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2013. Вип. 2 (100). С. 216–224.

100. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіонів України. *Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України*: матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (17–18 лют. 2017 р.). Ужгород: Гельветика, 2017. Ч. 1. С. 105–107.

101. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Comparative Analysis of Ukraine and Poland Investment Attractiveness. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини*. Луцьк, 2013. № 10 (259). С. 79–85.

102. Марчук Ю. В. Передумови розвитку інноваційної діяльності України та її регіонів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. Херсон, 2014. Вип. 9. Ч. 5. С. 149–153.

103. Марчук Ю. В. Розвиток інноваційної інфраструктури як чинник підвищення конкурентоспроможності національного господарства. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. Тернопіль, 2014. №5 [54]. С. 42–46.

104. Марчук Ю. В. Роль інноваційної інфраструктури в розвитку системи національного господарства. *Роль і місце регіональної інноваційної політики в розвитку економічної системи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (28 лют. 2014 р.): у 2 ч. Ч. 1. Дніпропетровськ: Перспектива, 2014. С. 68–71.

105. Марчук Ю. В. Роль інноваційної компоненти економіки у підвищенні конкурентоспроможності держави. *Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри*: матеріали доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (17 берез. 2017 р.). Черкаси, Черкас. держ. технолог. ун-т, 2017. С. 44–46.

106. Марчук Ю. В. Стратегічні пріоритети єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. Луцьк, 2016. № 16. С. 188–196.

107. Марчук Ю. В. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку України в умовах європейської інтеграції. *Перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матеріали Всеукр. молодіжн. академіч. семінару (16–17 трав. 2014 р.). Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. С. 36.

108. Марчук Ю. В. Фактори впливу на розвиток євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка* / ред. кол.: Т. В. Черничко (голов. ред.) та ін. Мукачево, 2015. Вип. 2(4). Ч. 2. С. 159–163.

109. Матвійчук-Соскіна Н. Практика діяльності бізнес-інкубаторів на базі інформаційних технологій: досвід європейських країн. *Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в українських містах* / за заг. ред. О. І. Соскіна. Київ, 2008. С. 34–37.

110. Матюшенко І. Ю. Перспективи створення національної інноваційної системи в Україні. *Інститут еволюційної економіки*: [офіц. сайт]. URL: http://iee.org.ua/files/alushta/13-matyushenko-perspektyvu_stv.pdf (дата звернення: 06.10.2016).

111. Махова Г. В. Стратегічні альянси підприємств в Україні: передумови формування та перспективи розвитку. *Формування ринкової економіки*: зб. наук. праць. Київ: КНЕУ, 2008. Ч. II. С. 425–434. URL: <http://economica.org.ua/2011/%20strategichni-alyasni-ua/> (дата звернення: 19.07.2017).

112. Мельник А., Підгаєць С. Державно-приватне партнерство в системі інституційного забезпечення економічних процесів. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2011. Вип. 1. С. 7–19. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/15796/1/%d0%9c%d0%b5%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%90..pdf> (дата звернення: 19.07.2017).

113. Менеджмент организации: учеб. пособие/под ред. З. П. Румянцевой, Н. А. Саломатина; Гос. ком. РФ по высш. образованию, Гос. акад. управления им. С. Орджоникидзе. Москва: ИНФРА–М, 1995. 432 с.

114. Менеджмент регіонального розвитку/за ред. О. В. Васильєва, К. А. Фісуна; Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків, 2001. 376 с.

115. Микитюк О. П. Бізнес-інкубатори в системі фінансової підтримки малого підприємництва. *Світ фінансів*. 2009. № 2 (3). С. 160–164.

116. Міжнародний досвід щодо формування інноваційної інфраструктури. *УкрІНТЕІ*: [офіц. сайт]. URL: http://www.uinteі.kiev.ua/viewpage.php?page_id=76 (дата звернення: 06.10.2016).

117. Мікула Н. А. Звіт автора про робочу поїздку Ужгород – Сентготхард – Копер – Трієст в рамках проекту «Формування логістичного кластеру на Закарпатті», реалізованого Агенцією регіонального розвитку «КІУТ» (Угорщина) на замовлення Міністерства транспорту Угорщини. *Инновационные инструменты и кластерный поход в реализации государственной региональной политики: опыт Украины и других европейских стран*: сб. науч. докл. V междунар. науч.-практ. конф., 2–3 июня 2010 г. Севастополь, 2010. URL: <http://uchebilka.ru/geografiya/6078/index.html?page=17> (дата звернення: 06.10.2016).

118. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: монографія. Львів: ІРД НАН України, 2004. 395 с.

119. Мітряєва С., Крижевський А. Транскордонне співробітництво Україна – ЄС: стан, проблеми та перспективи. Регіон. філіал НІСД у м. Ужгороді. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/Julі2009/34.htm> дата звернення: 06.10.2016).

120. Мокій А. І., Полякова Ю. В., Кучер Р.-Д. А. Інноваційний потенціал конкурентоспроможності прикордонних регіонів України на сучасному етапі євроінтеграції. *Регіональна економіка*. 2016. № 2. С. 165–173.

121. Мороз О. О., Романець І. В. Аналіз результатів діяльності технологічних парків в Україні. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2014. № 6. С. 69–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi_2014_6_12 (дата звернення: 19.07.2017).

122. Мусієнко П. В., Бражникова А. Г. Технопарк як організаційна форма розвитку інноваційного потенціалу в Україні. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2007. № 3. С. 154-157.

123. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: [стат. щоріч. за 2000–2016 рр.]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (дата звернення: 06.10.2016).

124. Национальный статистический комитет Республики Беларусь. URL: <http://belstat.gov.by/> (дата звернення: 24.06.2016).

125. Нежиборець В. Інноваційна інфраструктура: проблеми, перспективи, рішення. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2007. № 5. С. 60–69. URL: <http://ndiiv.org.ua/uk/innovatsijna-infrastruktura-problem/?print=pdf> (дата звернення: 19.07.2017).

126. Омеляненко Л. Особливості становлення і розвитку інноваційної інфраструктури в Україні. URL: http://confiapv.at.ua/publ/konf_24_25_cherven_2010/57_osoblivosti_stanovlennja_i_rozvitku_innovacijnoji_infrastrukturi_v_ukrajini/2-1-0-126 (дата звернення: 06.10.2016).

127. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&title=Ministr> (дата звернення: 19.07.2017).

128. Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації. URL: <http://voladm.gov.ua/> (дата звернення: 14.09.15).

129. Офіційний сайт Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України. URL: <http://dknii.gov.ua/> (дата звернення: 19.07.2017).

130. Офіційний сайт франчайзингової групи України. URL: <http://www.franchising.org.ua/franchising/sostojanie-rynka.html> (дата звернення: 19.07.2017).

131. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: монографія/ М. О. Кизим, В. А. Забродський, В. А. Зінченко, Ю. С. Копач. Харків: Вид. дім «ІНЖЕК», 2003. – 144 с.

132. Павліха Н. В. Волинь в умовах демократичної трансформації (кінець XX – початок XXI століття): монографія. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 656 с.

133. Павліха Н. В., Ілюшик Ю. С. Сучасні підходи до покращення інвестиційної привабливості регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 2. С. 90–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echscenu_2016_2_18 (дата звернення: 11.12.2016).

134. Павліха Н. В., Кицюк І. В. Управління конкурентоспроможністю національної економіки: регіональний вимір: монографія/ відп. ред. Н. В. Павліха. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 184 с.

135. Павліха Н. В. Роль інноваційної інфраструктури міст-метрополій в забезпеченні розвитку регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Метрополійні функції обласних центрів Західного регіону: [зб.наук.праць] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; рекол.: В. С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2013. Вип. 2 (100). 330 с. С.216-224.*

136. Павліха Н. В. Управління сталим розвитком просторових систем: теорія, методологія, досвід: монографія. Луцьк: Волин. обл. друк., 2006. 380 с.

137. Павлов В. І., Корецький Ю. М. Інноваційний потенціал регіону: діагностика та реалізація. Луцьк: Надстир'я, 2004. 244 с.

138. Панков А. В. Особливості ведення інноваційної діяльності в умовах впровадження парадигми відкритих інновацій. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 9. С. 113-118.

139. Передрій О., Сюсько І. Транскордонне співробітництво: сучасні проблеми, перспективи розвитку. *Науковий вісник УжДШЕП. Серія: Економічні науки*. 2004. Вип. 4. С. 13-21.

140. Перспективи розвитку науково-технічного і виробничого співробітництва України з країнами ЄС: аналіт. зап./Нац. ін-т стратег. досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1807/> (дата звернення: 19.07.2017).

141. Першко Л. О., Данькевич А. П. Венчурні фонди як інвестиційні інститути: західний досвід і практика функціонування в Україні. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2014. № 1. С. 40–46.

142. Петкова Л. О. Теоретико-методологічні засади економічного зростання в Україні: регіональні аспекти: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.10.01/ НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України. Київ, 2006. 442 с.

143. Писаренко С., Куротчин І. Інноваційна структурна трансформація національної економіки України. *Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечение иностранных инвестиций: региональный аспект*. 2014. Вып1. С. 296–300. URL: https://www.google.com.ua/search?q=1.%B8+&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b&gfe_rd=cr&ei=EP9uWZvQI8P37gT0s6qYAw# (дата звернення: 19.07.2017).

144. Пода А. С. Формування конкурентних переваг України в контексті регіоналізації європейського економічного простору: дис. на здобуття наук. ступеня канд, екон. наук: 08.00.02/ ТНЕУ. Тернопіль, 2012. 299 с.

145. Попович З. Економічне зростання і перспективи інноваційного розвитку. *Економіка України*. 2004. № 12. С. 41–47.

146. Порівняльний аналіз найбільш затребуваних ІТ бізнес-інкубаторів України/ *Національна освітня інфраструктура удосконалення підприємницької та інноваційної діяльності ІТ-студентів*. URL: <http://tempus.nung.edu.ua/uk/news> (дата звернення: 06.10.2016).

147. Портер М. Е. Стратегія конкуренції (методика аналізу галузей та діяльності корпорацій). Київ: Основи, 1998. 390 с.

148. Поручник А. М., Антонюк Л. Л. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні: монографія. Київ: КНЕУ, 2000. 170 с.

149. Поручник А. М. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів. *Міжнародна економічна політика*. 2006. № 5. С. 134–173. URL: <http://journals.uran.ua/jiep/article/view/27481> (дата звернення: 06.10.2016).

150. Прайс В. Роль недержавної організації як рушій перетворень. *Перспективи дослідження*. 1999. № 2. С. 24–36.

151. Притула Х. М., Калат Я. Я. Розвиток єврорегіонального співробітництва України та ЄС: сучасний стан та перспективи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. праць. Львів, 2015. Вип. 6. С. 27–

31. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20156\(116\)/sep20156\(116\)_027_PrytulaKM,KalatYY.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20156(116)/sep20156(116)_027_PrytulaKM,KalatYY.pdf) (дата звернення: 21.05.16).

152. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: монографія/ред. В. М. Геєць, А. А. Мазаракі; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Держ. установа «Ін-т економіки та прогнозування НАН України». Київ: КНТЕУ, 2008. 389 с.

153. Пріоритети посилення конкурентоспроможності західних регіонів України в межах Карпатського єврорегіону: аналіт. записка Нац. ін-ту стратег. дослідж. при Президентові України. URL: <http://lv.niss.gov.ua/public/File/1/Evroregion-Karpati-13275.pdf> (дата звернення: 06.10.2016).

154. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України та визнання такими, що втратили чинність, постанов Кабінету Міністрів України від 2 червня 1998 р. № 789 та від 11 липня 2002 р. № 984: постанова Кабінету Міністрів України від 04 верес. 2003 р. № 1402. URL: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-%D0%9A%D0%9C%D0%A3/type-%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0/1402-2003-%D0%BF-04.09.2003.htm (дата звернення: 06.10.2016).

155. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 лип. 2002 р. № 40-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 06.10.2016).

156. Про основи національної безпеки України: Закон України. *Офіційний Вісник України*. 2003. № 29. 1433 с.

157. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 квітня 2006 року «Про стан науково-технологічної сфери та заходи щодо забезпечення

інноваційного розвитку України»: Указ Президента України від 11 лип. 2006 р. № 606/2006. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/en/606/2006> (дата звернення: 06.10.2016).

158. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08 верес. 2005 р. № 2850–IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2850-15> (дата звернення: 06.10.2016).

159. Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері: розпорядж. Каб. Міністрів України від 10 верес. 2012 р. № 691-р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 71. 2883 с.

160. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи: розпорядж. Каб. Міністрів від 17 черв. 2009 р. № 680–р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80> (дата звернення: 06.10.2016).

161. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24 черв. 2004 р. № 1861-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1861-15> (дата звернення: 06.10.2016).

162. Промислова власність у цифрах за 2015 рік/ Держ. служба інтелектуал. власності України, Держ. підприємство «Укр. ін-т пром. власності». URL: http://sips.gov.ua/i_upload/file/promvlasnist-2015.pdf (дата звернення: 06.10.2016).

163. Просович О. П., Процак О. П. Нетрадиційні джерела фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. *Сучасні проблеми економіки і менеджменту*: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 10–12 лист. 2011 р. Львів, 2011. С. 253-254.

164. Рекомендації парламентських слухань на тему «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»: затв. Постановою Верхов. Ради України від 21 жовт. 2010 р. № 2632–VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (дата звернення: 06.10.2016).

165. Реутов В. Є. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку. *Ефективна економіка*. 2011. № 12. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=912> (дата звернення: 06.10.2016).

166. Рибаківа Т. В. Консалтингове супроводження зовнішньоекономічної діяльності машинобудівного підприємства: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04/ Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2008. 20с.

167. Рогова О. В. Розвиток єврорегіонального співробітництва на засадах публічно-приватного партнерства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 6. С. 58–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_6_15 (дата звернення: 06.10.2016).

168. Розвиток венчурного підприємництва в Україні: проблеми та шляхи розв'язання: аналіт. записка/ Нац. ін-т стратег. дослідж.: [веб-портал]. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/june2009/6.htm> (дата звернення: 06.10.2016).

169. Розвиток транскордонного співробітництва: наук.-аналіт. доповідь/ НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. В. С. Кравців. Львів, 2016. 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

170. Рот С. Каковы перспективы краудсорсинга? Транснациональные стратегии открытых инноваций для предотвращения «утечки умов» из стран СНГ. *Общественные и гуманитарные науки: тенденции развития и перспективы сотрудничества*. Москва, 2009. С. 327–345.

171. Рудь Н. Т. Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посіб. Луцьк: ЛДТУ, 2007. 476 с.

172. Савченко О. В., Соловійов В. П. Сутність та складові організаційно-економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2013. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=12&y=2013> (дата звернення: 06.10.2016).

173. Сакун О. С. Державне регулювання локальних інноваційних центрів в контексті національної стратегії. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=4&y=2014> (дата звернення: 06.10.2016).

174. Сиволап Л. А. Можливості імплементації в Україні зарубіжного досвіду функціонування фінансово-промислових груп. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*, 2015. Вип. 2 (12). Т. 1. С. 79–83. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2225-6407/article/viewFile/82063/77713> (дата звернення: 12.04.2017).

175. Синергия пространства: региональные инновационные системы, кластеры и перетоки знания/ отв. ред. А. Н. Пилясов. Смоленск: Ойкумена, 2012. 760 с.

176. Скотний П. В. Організаційно-економічне забезпечення активізації євро регіонального співробітництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.05/ НАН України, Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2008. 20 с.

177. Смирнова Т. А., Голей Ю. М. Тенденції розвитку українського ринку аутсорсингу ІТ–послуг. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів «Стратегія економічного розвитку стран в условиях глобализации» (14 февр. 2014 года)*. URL: http://www.confcontact.com/2014_02_meshko/39_Smyrnova.htm (дата звернення: 06.10.2016).

178. Соловйов В. П. Національна стратегія інноваційного розвитку в глобалізованому світі: елементи концепції. *Наука та інновації*. 2009. № 3. С. 16–22.

179. Стадник В. В., Йохна М. А. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 463 с.

180. Станіславик О. В., Ковтуненко О. В. Комерціалізація результатів інноваційної діяльності. *Праці Одеського політехнічного університету*. 2011. № 2. С. 301–306. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=njuu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21COLORTERMS=0&S21P03=I=&S21STR=%D0%9669121%2F2011%2F2 (дата звернення: 06.10.2016).

181. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник. Київ: Вікар, 2006. 396 с.

182. Сторонянська І. З. Організаційно-економічні основи міжрегіонального співробітництва прикордонного регіону (на прикладі Західного регіону України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.10.01/ І. НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2002. 19 с.

183. Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: проект. URL: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc (дата звернення: 06.10.2016).

184. Ступак С. М. Концептуальна модель регіонального інноваційного кластеру на прикладі галузі хлібопечення. *Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти: II Міжнар. наук.-практ. конф.* Хмельницький, 2011. Т. 1 (176), № 3. С. 56–59.

185. Сыроваткина Т. Н. Теория инновационной экономики: учеб. пособие Оренбург, 2009. URL: <http://cde.osu.ru/demoversion/course178/index.html> (дата звернення: 06.10.2016).

186. Тихомиров С. А., Проскура Д. В. Инновационное направление регионального развития. *Инновации*. 2005. № 7. С. 31–36.

187. Транскордонне співробітництво – стратегічний ресурс розвитку прикордонних територій України/ за заг. ред. к. е. н. В. Борщевського. Львів: Ін-т міжнар. екон. дослідж. Регіон. філіал Нац. ін-ту стратег. дослідж. в м. Львові, 2008. 180 с.

188. Третьяк В. В., Дронова Н. В. Регіональна інноваційна система як основний об'єкт формування інноваційної політики. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 3 (93). С. 131–137.

189. Трубицын М. А. Приграничное сотрудничество НИУ «БелГУ» в рамках еврорегиона «Слободжанщина». Российский ин-т стратег. исслед. URL: <http://riss.ru/evrazijstvo/4231/> (дата звернення: 06.10.2016).

190. Тульчинська С. О. Функціонування організаційно–економічного механізму інноваційного процесу. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 1. С. 89–95.

191. Україна: Послуги з підтримки МСП в пріоритетних регіонах EuropeAid/121495/C/SV/UA: посіб. з кластер. розвитку. Київ, 2006. 38 с. URL: <http://economy-mk.gov.ua/download/books/ClusterHandbookUkr.pdf> (дата звернення: 06.10.2016).

192. Україна у цифрах 2015: стат. зб./ за ред. О. Г. Осауленка. Київ: Держкомстат України, 2015. 252 с.

193. Український венчурний портал. URL: <http://www.ventu.org> (дата звернення: 19.07.2017).

194. Українські кластери. URL: www.ucluster.org (дата звернення: 19.04.16).

195. Федоренко В. Г. Основи інвестиційно-інноваційної діяльності: навч. посіб./ за наук. ред. В. Г. Федоренко. Київ: Алерта, 2004. 431 с.

196. Філіпенко А. Регіональні аспекти інноваційного розвитку в Україні. *Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в українських містах*. Київ, 2008. С. 9–14. URL: http://soskin.info/userfiles/file/Inov_Model_web.pdf (дата звернення: 06.10.2016).

197. Фінансова підтримка ЄС для України: матеріали Представництва ЄС в Україні URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/tech_financial_cooperation/index_uk.htm (дата звернення: 19.07.2017).

198. Фролов С. М. Розвиток методологічних засад бюджетного менеджменту при реалізації державою соціально-економічної політики у прикордонних територіях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.08/ Держ. вищ. навч. закл. «Укр. акад. банк. справи Нац. банку України». Суми, 2011. 41 с.

199. Харченко В. В. Удосконалення механізму державного управління інноваційним розвитком вуглевидобувної галузі: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з дреж. упр.: 25.00.02/ ДонДУУ. Донецьк, 2013. 200 с.

200. Христенко О. В. Напрями вдосконалення регіональних механізмів стимулювання розвитку інноваційної інфраструктури. *Економіка і регіон*. 2013. № 1. С. 120–129.

201. Цимбалюк І. О., Остапюк І. В. Інноваційний потенціал та можливість його податкового стимулювання. *Економіка. Менеджмент. Современные проблемы и перспективы развития/ Економіка. Zarządzanie. Współczesne problemy i perspektywy rozwoju*. 29.04.2016 – 30.04.2016 Краков/Kraków. Р. 61–63.

202. Цимбалюк І. О., Шматковська Т. О. Інноваційний імідж країни та можливість податкового впливу на його формування. *Матеріали за 12-а міжнародна научна практична конференція, «Последните постижения на европейската наука–2016», (17–22 юни, 2016) на Икономики*. Т. 1. Икономики. София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2016. С. 49-52.

203. Черницька Т. В. Міжнародне науково-технічне співробітництво в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття канд. екон. наук: 08.00.02/ Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана». Київ, 2009. 20 с.

204. Черницька Т. Регіональні виміри міжнародного науково-технічного співробітництва. *Міжнародна економічна політика*. 2013. Вип. 1. С. 123–150. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Мер_2013_1_8.pdf (дата звернення: 06.10.2016).

205. Чорна М. В. Глухова С. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: [монографія]. Харків: ХДУХТ, 2012. 210 с.

206. Чубарь О. Г., Бондаренко В. М. Досвід функціонування єврорегіонів на території України. *Транскордонне співробітництво в умовах розширення Європейського Союзу на Схід*: монографія/ В.П. Мікловда та ін. Ужгород: Карпати, 2006. С. 67–86.

207. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. Київ: Логос. 631 с.

208. Чухрай Н. І. Інноваційний розвиток України: основні бар'єри та напрями їх подолання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. Вип. 633. С. 761–766.

209. Шкляр С. Процессы М&А в Украине, проблемы и перспективы: на пути к цивилизации. *Слияния и поглощения*. 2008. № 5. С. 29–37.

210. Шульженко Л. Є. Стратегічні альянси у розвитку інноваційного процесу в економіці України. Електронний архів наукових матеріалів Національного університету «Львівська політехніка». URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення: 06.10.2016).

211. Щетилова Т. В. Методичні підходи до оцінки економічної ефективності інноваційних проектів. *Економіка промисловості*. 2003. №3(21). С. 109–115.

212. Щомісячний моніторинг соціально–економічного розвитку регіонів України/ Наук.-дослід. центр індустріал. пробл. розвитку НАН України. Харків, 2014. URL: http://ndc-ipr.org/media/documents/3_NH2xN8k.pdf (дата звернення: 06.10.2016).

213. Яворський М. С. Організація інформаційної підтримки науково-інноваційної діяльності на базі регіональних центрів науково-технічної і економічної інформації. *Науково-технічна інформація*. 2000. № 4. С. 7–9.

214. Ямненко Г. Є. Стратегічні партнерства: особливості та конкурентні переваги. *Економіка та держава*. 2014. № 2. С. 26–29.

215. Яремко Л. А. Проблеми інституційного забезпечення інноваційного розвитку регіону. *Наукові праці Донецького технічного університету. Серія: Економічна*. 2006. Вип. 3 (103). С. 164–169.

216. Asheim B., Isaksen B. Location, agglomeration and innovation: towards regional innovation system in Norvegy? *Report*. Oslo, 1996. № 13–96. P. 8.

217. Carlsson B., Stankiewicz R. On the nature, function and composition of technological systems. *Technological Systems and Economic Performance: The Case of Factory Automation*. Dordrecht, 1995. P. 21–56.

218. Cooke P. Regional innovation systems: competitive regulation in the new Europe. *Geoforum*. 1992. № 23. P. 365–382.

219. Cross-border Research Collaboration in Europe. *European Science Foundation*. 2011. URL: http://www.esf.org/fileadmin/links/cssd/mo_fora/careers/CrossBorderRes.Collab.pdf (дата звернення: 28.05.2016).

220. Diske project: the triple helix of knowledge exchange, Summary of Diske Project. *Gazeta Wyborcza*. 2011. September 14. URL: <http://www.diskeproject.eu/bindata/documents/DOCfc832409639dcf874ce498efc9202907.pdf> (дата звернення: 28.05.2016).

221. Etzkowitz H., Leydesdorff L. A Triple Helix of University – Industry – Government Relations: Introduction. *Industry & Higher Education*. 1998. № 4. P. 197–258.

222. European Commission. Europe 2020 URL: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm (дата звернення: 28.05.2016).

223. Freeman C. The National System of Innovation in Historical Perspective. *Cambridge Journal of Economy*. 1995. Vol. 19.

224. Horizon 2020: the EU Framework Programme for Research and Innovation. URL: <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-hor> (дата звернення: 28.05.2016).

225. Howells J., Michie J. Regional Systems of innovation? Innovation policy in a global economy. *Cambridge University Press*, Cambridge. 1999. 67–93 p.

226. Innovation. *European Commission*. Europe, 2020. URL: <http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation> (дата звернення: 28.05.2016).

227. Integrated functional and spatial concept of Euroregion Bug development until 2020. URL: http://euroregionbug.pl/gis/downloads/konceptcja/konceptcja_EN.pdf (дата звернення: 28.05.2016).

228. Invest Europe. URL: <https://www.investeurope.eu/> (дата звернення: 26.05.2016).

229. Kautonen M. The Regional Innovation System Bottom-up: a Finnish Perspective. Tampere, 2006. 362 p.

230. Ketels C. Clusters of Innovation in Europe. *Bollschweil*. Hagarth Publications, 2003.

231. Lubelski Park Naukowo Technologiczny. URL: <http://lpnt.pl/> (дата звернення 26.04.2016).

232. Lundvall B. National System of Innovation: towards a theory of innovation and interactive. London: Frances Printer, 2007. 130 p.

233. Marchuk Iu. Innovative forms of bioeconomy in the region. Challenges and opportunities for Ukraine. *Economic and regional studies*. Biala Podlaska, 2015. Vol. 8, No. 3. P. 111–122 (Index Copernicus (ICV 4,96), CEJSH, BazEkon).

234. Marchuk Iu. [et al.]. Innovative forms of international business. *The Małopolska School of Economics in Tarnów Research Papers Collection: works on management*, iss. 2, December 2014. Vol. 25: Innovations in Modern Organizations: economic and social aspects. P. 153–162 (BazEkon, Index Copernicus, Journal Master List).

235. Marchuk Iu., Melnyk D. Investment support problems of innovative development of the country and its regions. *Problems of social and economic development of business: collection of scientific articles*. Montreal: Publishing house «BREEZE», 2014. Vol. 1. P. 97–100.

236. Mărgineanu I. A. The effects of the expansion of innovative clusters on the regional territorial development. *Urbanism. Arhitectură. Construcții*. 2013. Vol. 4, №. 4. URL: <http://uac.incd.ro/Art/v4n4a01.pdf> (дата звернення: 28.05.2016).

237. Marshall A. Industry and Trade. A Study of industrial technique and businnes organization; and of their influences on the condition of various classes and nations. London: MacMillan. URL: <http://socserv.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/marshall/Industry&Trade.pdf> (дата звернення 17.12.2015).

238. Mikula N., Demedyuk O. Development tendencies of the new forms of cooperation in Ukrainian–Polish cross-border space. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*. Rzeszów. 2012. S. 27.

239. Mochnaczewski P. Cele i zadania współpracy transgranicznej i międzyregionalnej ze szczególnym uwzględnieniem wschodnich sąsiad w Polski. Regiony, euroregiony, rozwój regionalny/ red. M. Batowski. Lublin: Norbertinum, 1996. T. IV.

240. Reypens N. Cross-border Outsourcing. Issues, Strategies & Solutions. IFA-Belgium, 2013. October. URL: http://www.enpi-cbc.eu/go.php/eng/1S_532_project_LLB_2_168/1037 (дата звернення 17.12.2015).

241. Science, Technology and Innovation Indicators in a Changing World: Responding to Policy Needs. OECD, 2007. 306 p. URL: <http://www.oecd.org/sti/inno/sciencetechnologyandinnovationindicatorsinachangingworldrespondingtopolicyneeds.htm> (дата звернення 17.12.2015).

242. Stasiak A., Eberhardt P. Węzłowe problemy współpracy przygranicznej: biuletyn poświęcony Prof. dr hab. Andrzejowi Stasiakowi z okazji 40-lecia pracy naukowej: *Biuletyn Polska Akademia Nauk. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania*. nr 5. Warszawa, 1994. 172 p.

243. Statistical Office in Lublin – lublin.stat.gov.pl. URL: www.portalsamorzadowy.pl (дата звернення: 25.01.2016).

244. TACTICS (2012). Where the cluster winds are blowing in Europe. Brussel: European Commission. P. 20–110. URL: <http://abclusters.org/wp-content/uploads/2013/12/Where-the-cluster-winds-are-blowing-in-Europe.pdf> (дата звернення 17.12.2015).

245. The Euroregions: integrated cooperation, in the service of the economic, social and territorial cohesion policy URL: http://www10.gencat.cat/eu/Images/contribution_ENG_tcm329-153490.pdf (дата звернення: 25.01.2016).

246. The Global Innovation Index 2016. The World Intellectual Property Organization. URL: globalinnovationindex.org (дата звернення 17.12.2016).

247. The Mission Operationnelle Transfrontaliere [Electronic resource]. URL: <http://www.espacestransfrontaliers.org/en/resources/territories/euroregions/> (дата звернення 12.12.2016).

248. Tschudi H.-M. Promoting transfrontier co-operation: an important factor of democratic stability in Europe. Strasbourg. 4–6 June 2002., P. 17–26.

249. Valle Architeti Associati URL:
http://www.architettivalle.net/index.php?option=com_content&view=article&id=121&Itemid=120&lang=en (дата звернення 09.05.2016).

250. Wickham M. Regional Economic Development: Exploring the «Role of Government» in Porter's Industrial Culture Theory. *Current Practices & Future Strategies Balart*. 2005. June 30–July 1, P. 2–19.

251. Własiuk J. International Entrepreneurship Development in the Polish – Belarusian Euroregions. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Pragmata tes oikonomias VII Redakcja naukowa Pfulina Ucieklak – Jez.* Częstochowa, 2013. S. 229–237.

252. Związek transgraniczny Euroregion Bug. Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Bug. URL: <http://euroregionbug.pl/content/view/26/16/> (дата звернення 15.03.2016).

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА
ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

1. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Роль інноваційної інфраструктури міст-метрополій в забезпеченні розвитку регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Метрополійні функції обласних центрів Західного регіону*: [зб. наук. праць]. Львів, 2013. Вип. 2 (100). С. 216–224.

Дисертантом досліджено сутність інноваційної інфраструктури та її вплив на зростання конкурентоспроможності регіонів.

2. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Comparative Analysis of Ukraine and Poland Investment Attractiveness. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Міжнародні відносини*. Луцьк, 2013. № 10 (259). С. 79–85.

Дисертантом здійснено порівняння інвестиційної привабливості України та Республіки Польща.

3. Марчук Ю. В. Методичні принципи оцінювання інноваційної діяльності регіону. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*: зб. наук. праць. Київ: СЕУ; Рівне: НУВГП, 2014. Вип. XX. № 1. С. 24–33.

4. Марчук Ю. В. Розвиток інноваційної інфраструктури як чинник підвищення конкурентоспроможності національного господарства. *Інноваційна економіка*. Тернопіль, 2014. № 5 (54). С. 42–46.

5. Марчук Ю. В. Передумови розвитку інноваційної діяльності України та її регіонів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. Херсон, 2014. Вип. 9. Ч. 5. С. 149–153.

6. Марчук Ю. В. Фактори впливу на розвиток єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*. Мукачево, 2015. Вип. 2(4). Ч. 2. С. 159–163.

7. Марчук Ю. В. Стратегічні пріоритети єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. Луцьк, 2016. № 16. С. 188–196.

8. Marchuk Iu. [et. al.]. Innovative forms of international business. *The Małopolska School of Economics in Tarnów Research Papers Collection: works on management*, iss. 2, December 2014. Vol. 25: Innovations in Modern Organizations: economic and social aspects. P. 153–162 (BazEcon, Index Copernicus, Journal Master List).

Дисертантом проаналізовано можливості використання європейського досвіду щодо розвитку форм інноваційного бізнесу для вітчизняної економіки.

9. Marchuk Iu. Innovative forms of bioeconomy in the region. Challenges and opportunities for Ukraine. *Economic and regional studies*. Biala Podlaska, 2015. Vol. 8, No. 3. P. 111–122 (Index Copernicus (ICV 4,96), CEJSH, BazEkon).

10. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Концептуальні засади управління проектами сталих просторових систем. *Управління розвитком складних систем*. 2014. № 18. С. 74–80 (Index Copernicus).

Дисертантом розкрито методологію, досліджено управління проектами в інноваційній сфері.

11. Марчук Ю. В. Особливості розвитку інноваційного підприємництва в Україні: досвід Польщі. *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи: наук. зб. Т. 2*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. С. 67–71.

12. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Науково-інноваційний потенціал Волинської області. *Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки: зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф.* Луцьк, 2013. С. 138.

Продовження додатка А

Дисертантом проаналізовано інноваційний потенціал Волинської області.

13. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Передумови розвитку інвестиційних процесів між Україною та Республікою Польща. *Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф.* Мукачєво, 2013. С. 216–218.

Дисертантом здійснено класифікацію та аналіз передумов українсько-польського інвестиційного співробітництва.

14. Marchuk Iu., Melnyk D. Investment support problems of innovative development of the country and its regions. *Problems of social and economic development of business: collection of scientific articles.* Montreal: Publishing house «BREEZE», 2014. Vol. 1. P. 97–100.

Дисертантом проаналізовано роль фінансової підтримки та залучення зовнішніх інвестицій на шляху до впровадження інноваційної моделі економіки.

15. Марчук Ю. В. Роль інноваційної інфраструктури в розвитку системи національного господарства. *Роль і місце регіональної інноваційної політики в розвитку економічної системи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпропетровськ, 28 лют. 2014 р.): у 2 ч. Ч. 1. Дніпропетровськ: Перспектива, 2014. С. 68–71.

16. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Регіонально-кластерна стратегія як інструмент інноваційного розвитку країни. *Регіонально-кластерна політика у розвитку світової та української економіки: матеріали Міжнар. наук-практ. конф.* (м. Чернівці, 24–25 квіт. 2014 р.). Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2014. С. 79–82.

Дисертантом досліджено міжнародний досвід упровадження кластерної стратегії інноваційного розвитку.

17. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Передумови та сучасні тенденції інноваційного розвитку національного господарства. *Збірник матеріалів XIV Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців (3 квітня 2014 р.).* Київ: УДУФМТ, 2014. С. 48–50.

Дисертантом здійснено аналіз сучасних тенденцій інноваційного розвитку національного господарства.

18. Марчук Ю. В. Аналіз організаційно-економічних форм інноваційного розвитку України. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 квітня 2014 р.)*. Тернопіль; Чортків, 2014. С. 68–70.

19. Марчук Ю. В. Основні напрями активізації інноваційного розвитку України. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів (14–15 трав. 2014 р.): у 3 т. Т. 2*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. С. 230–232.

20. Марчук Ю. В. Аналіз принципів оцінювання інноваційної діяльності на регіональному рівні. *Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 лист. 2014 р.)*. Кам'янець-Подільський: Гельветика, 2014. Ч. 1. С. 224–226.

21. Марчук Ю. В. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку України в умовах європейської інтеграції. *Перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали Всеукр. молодіжного академічного семінару (Луцьк, 16–17 трав. 2014 р.)*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. С. 36.

22. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Бар'єри інноваційної діяльності в регіонах України. *Інноваційно-інвестиційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (24–25 квіт. 2015 р.)*. Ужгород; Мукачево: Карпатська вежа, 2015. С. 260–262.

Дисертантом прокласифіковано основні перешкоди на шляху активізації інноваційної діяльності в регіонах України.

23. Марчук Ю. В., Павліха Н. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку регіонів України. *Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України: матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 17–18 лют. 2017 р.)*. Ужгород: Гельветика, 2017. Ч. 1. С. 105–107.

Дисертантом досліджено основні принципи фінансового забезпечення інноваційного розвитку регіонів України.

24. Марчук Ю. В. Роль інноваційної компоненти економіки у підвищенні конкурентоспроможності держави. *Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри: матеріали доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 17 берез. 2017 р.). Черкаси, Черкас. держ. технолог. ун-т, 2017. С. 44–46.*

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Науково-практична конференція «Науковий парк та інноваційна інфраструктура університету як основа розвитку освіти та науки» (м. Луцьк, 2013 р.), усна доповідь.
2. Науково-практична конференція «Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах» (м. Мукачево, 2013 р.), усна доповідь.
3. Науково-практична конференція «Роль і місце регіональної інноваційної політики в розвитку економічної системи» (м. Дніпропетровськ, 2014 р.), усна доповідь.
4. Науково-практична конференція «Регіонально-кластерна політика у розвитку світової та української економіки» (м. Чернівці, 2014 р.), усна доповідь.
5. Науково-практична конференція «Економіка України в умовах сучасних трансформацій» (м. Тернопіль – м. Чортків, 2014 р.), усна доповідь.
6. Науково-практична конференція «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 2014 р., 2015 р.), усна доповідь.
7. Науково-практична конференція «Основні напрями активізації інноваційного розвитку України» (м. Луцьк, 2014 р.), усна доповідь.
8. Науково-практична конференція «Перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції України» (м. Луцьк, 2014 р.), усна доповідь.
9. Науково-практична конференція «Передумови та сучасні тенденції інноваційного розвитку національного господарства» (м. Київ, 2014 р.), усна доповідь.
10. Науково-практична конференція «Інноваційні засади сталого розвитку національного господарства» (м. Кам'янець-Подільський, 2014 р.), усна доповідь.

11. Науково-практична конференція «Інноваційно-інвестиційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах» (м. Ужгород; м. Мукачево, 2015 р.), усна доповідь.

12. Науково-практична конференція «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 2015 р.), усна доповідь.

13. Науково-практична конференція «Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України» (м. Ужгород, 2017 р.), усна доповідь.

14. Науково-практична конференція «Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри» (м. Черкаси, 2017 р.), усна доповідь.

Додаток В

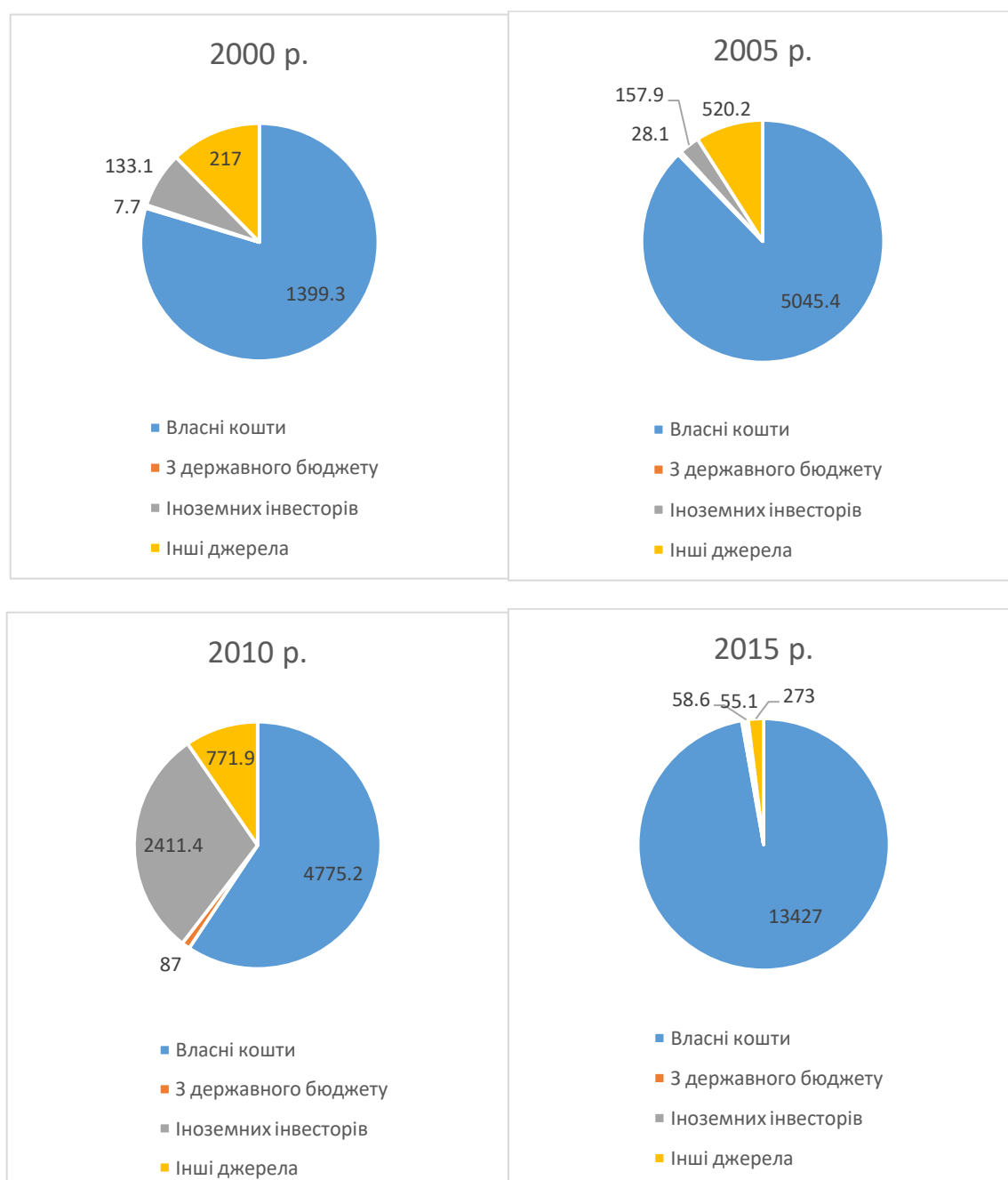

Рис. В.1. Структура фінансування інноваційної діяльності в Україні за період 2000–2015 рр. за джерелами фінансування.

Складено автором на основі даних [29]

Додаток Д

Таблиця Д.1

**Обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку (тис. грн)
за 2013–2015 рр.**

Регіон	2013	2014	2015
<i>Україна</i>	<i>12391209,8</i>	<i>7066300,6</i>	<i>7284161,3</i>
Вінницька	48344,6	30888,1	73052,5
Волинська	154370,4	9414,7	10937,7
Дніпропетровська	668532,8	108028,4	203067,0
Донецька	1186395,8	523305,3	537603,8
Житомирська	13091,5	40503,8	88632,2
Закарпатська	960850,2	568880,0	–
Запорізька	568340,8	792714,4	682270,1
Івано-Франківська	474787,9	393860,3	40859,8
Київська	298761,6	374717,5	236902,0
Кіровоградська	34185,8	135497,0	70490,3
Луганська	1156479,4	30,0	360890,4
Львівська	123734,2	213311,1	416791,2
Миколаївська	473115,1	27542,9	11036,1
Одеська	551550,2	525058,5	199610,4
Полтавська	839961,6	207198,9	269,3
Рівненська	12055,0	13254,4	17959,9
Сумська	917315,5	1556542,9	1244958,4
Тернопільська	16939,2	32542,3	74877,4
Харківська	1064285,6	651435,5	2155969,1
Херсонська	208293,2	207947,5	10072,9
Хмельницька	1269,3	–	2090,6
Черкаська	104373,0	51085,2	39777,0
Чернівецька	–	17,7	–
Чернігівська	62217,3	38543,5	38944,9
м. Київ	1987755,8	563980,7	767098,3

Складено автором на основі даних [29]

Таблиця Д.2

**Упровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості
(процесів) за 2013–2015 рр.**

Регіон	2013	2014	2015
1	2	3	4
<i>Україна</i>	<i>1576</i>	<i>1743</i>	<i>1217</i>
Вінницька	32	38	26
Волинська	25	17	13
Дніпропетровська	51	76	77
Донецька	58	11	20
Житомирська	43	23	20

Продовження додатка Д

Закінчення таблиці Д.2

1	2	3	4
Закарпатська	6	3	7
Запорізька	207	212	114
Івано-Франківська	17	20	50
Київська	29	38	39
Кіровоградська	28	11	19
Луганська	43	8	21
Львівська	47	60	49
Миколаївська	13	35	13
Одеська	24	30	26
Полтавська	25	29	34
Рівненська	19	8	9
Сумська	71	134	185
Тернопільська	34	139	32
Харківська	375	273	212
Херсонська	121	181	25
Хмельницька	24	11	9
Черкаська	21	22	15
Чернівецька	8	8	15
Чернігівська	23	14	35
м. Київ	196	342	152

Складено автором на основі даних [29]

Таблиця Д.3

**Упровадження інноваційних видів продукції в промисловості
(найменувань) за 2013–2015 рр.**

Регіон	2013	2014	2015
1	2	3	4
<i>Україна</i>	<i>3138</i>	<i>3661</i>	<i>3136</i>
Вінницька	78	76	69
Волинська	25	60	8
Дніпропетровська	164	168	150
Донецька	230	80	153
Житомирська	24	28	13
Закарпатська	20	8	9
Запорізька	397	611	397
Івано-Франківська	151	130	117
Київська	79	115	97
Кіровоградська	47	57	51
Луганська	51	14	14
Львівська	111	132	251
Миколаївська	268	68	28
Одеська	87	82	58

Продовження додатка Д

Закінчення таблиці Д.3

1	2	3	4
Полтавська	58	92	96
Рівненська	18	6	7
Сумська	172	192	177
Тернопільська	110	77	580
Харківська	246	394	208
Херсонська	157	153	41
Хмельницька	23	11	24
Черкаська	58	57	50
Чернівецька	23	24	31
Чернігівська	77	398	56
м. Київ	349	628	451

Складено автором на основі даних [29]

Таблиця Д.4

**Надходження заявок на винаходи і корисні моделі від національних
заявників протягом першого півріччя 2011–2015 рр. (за регіонами)**

Регіон	2011	2012	2013	2014	2015	2015 до 2014, %
<i>Усього</i>	6865	6720	6857	6014	5345	88,9
Вінницька	275	264	328	340	245	72,1
Волинська	48	35	33	18	41	У 2,3 р.б.
Дніпропетровська	462	529	487	445	434	97,5
Донецька	544	508	444	357	128	35,8
Житомирська	28	31	26	20	25	125,0
Закарпатська	89	60	45	82	81	98,8
Запорізька	197	193	210	168	197	117,3
Івано-Франківська	110	107	105	93	93	100,0
Київська	132	132	148	116	116	100,0
Кіровоградська	101	63	54	25	36	144,0
Луганська	355	326	493	304	75	24,7
Львівська	255	291	263	275	267	97,1
Миколаївська	131	103	113	105	51	48,6
Одеська	275	265	252	220	239	108,6
Полтавська	112	184	190	166	153	92,2
Рівненська	89	81	93	64	96	150,0
Сумська	82	87	89	90	63	70,0
Тернопільська	158	211	133	130	85	65,4
Харківська	819	811	756	707	781	110,5
Херсонська	79	68	92	65	47	72,3
Хмельницька	64	45	72	63	41	65,1
Черкаська	78	53	65	49	44	89,8
Чернівецька	85	130	104	120	76	63,3
Чернігівська	23	18	22	30	18	60,0
м. Київ	1986	1822	2011	1837	1726	93,9

Джерело: [156]

Продовження додатка Д

Таблиця Д.5

**Кількість фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи
в регіонах України (осіб) за 2013–2015 рр.**

Регіон	2013	2014	2015
<i>Україна</i>	77853	69404	63864
Вінницька	442	479	364
Волинська	224	145	166
Дніпропетровська	6892	6531	6344
Донецька	5230	2657	1797
Житомирська	229	222	166
Закарпатська	416	363	316
Запорізька	1837	1646	1553
Івано-Франківська	316	311	310
Київська	1543	1437	1351
Кіровоградська	365	370	347
Луганська	734	233	165
Львівська	3422	3239	2967
Миколаївська	809	766	767
Одеська	2342	2129	2030
Полтавська	827	775	710
Рівненська	203	172	147
Сумська	1429	1271	1238
Тернопільська	199	204	163
Харківська	12685	11853	10928
Херсонська	616	609	425
Хмельницька	123	132	113
Черкаська	605	554	490
Чернівецька	451	416	390
Чернігівська	367	363	302
м. Київ	33309	32527	30315

Складено автором на основі даних [29]

Таблиця Д.6

**Кількість зайнятого населення в професійній, науковій та технічній
діяльності (тис. осіб) за 2013–2015 рр.**

Регіон	2013	2014	2015
1	2	3	4
<i>Україна</i>	527,4	456,0	422,9
Вінницька	11,0	9,8	9,9
Волинська	6,2	6,3	5,8
Дніпропетровська	38,7	35,8	35,7
Донецька	35,5	27,6	13,2

Продовження додатка Д

Закінчення таблиці Д.6

1	2	3	4
Житомирська	9,2	8,4	8,3
Закарпатська	5,7	4,9	4,8
Запорізька	20,9	19,5	16,9
Івано-Франківська	8,1	7,7	8,1
Київська	29,4	29,0	29,4
Кіровоградська	4,8	5,0	4,8
Луганська	15,7	15,2	5,7
Львівська	21,8	21,3	21,4
Миколаївська	7,0	6,3	6,2
Одеська	24,4	22,6	20,8
Полтавська	10,8	9,5	8,7
Рівненська	6,7	6,6	6,8
Сумська	9,0	8,2	7,4
Тернопільська	6,1	6,0	5,9
Харківська	44,3	40,5	42,0
Херсонська	8,4	8,1	8,4
Хмельницька	7,2	7,1	6,7
Черкаська	9,8	9,0	9,2
Чернівецька	4,6	4,5	4,4
Чернігівська	8,2	8,2	7,4
м. Київ	140,1	128,9	125,0

Складено автором на основі даних [29]

Таблиця Д.7

**Капітальні інвестиції у професійну, наукову і технічну діяльність
за 2013–2015 рр.**

Регіон	2013	2014	2015
1	2	3	4
<i>Україна</i>	<i>1,4</i>	<i>1,3</i>	<i>1,5</i>
Вінницька	1,5	1,9	1,8
Волинська	0,3	0,2	0,1
Дніпропетровська	0,5	0,7	0,5
Донецька	0,8	0,6	0,8
Житомирська	0,9	0,3	0,1
Закарпатська	0,8	0,6	0,2
Запорізька	2,4	1,6	3,9
Івано-Франківська	0,2	0,5	0,3
Київська	0,3	0,2	0,2
Кіровоградська	0,4	0,4	0,2
Луганська	0,6	0,7	0,9

*Закінчення додатка Д**Закінчення таблиці Д.7*

1	2	3	4
Львівська	1,7	1,1	1,9
Миколаївська	0,2	0,6	0,8
Одеська	2,0	2,3	1,4
Полтавська	1,0	0,8	1,4
Рівненська	0,2	0,1	0,2
Сумська	0,5	0,4	0,9
Тернопільська	2,2	3,1	2,9
Харківська	2,7	1,5	2,2
Херсонська	1,7	1,8	1,0
Хмельницька	0,4	0,4	0,3
Черкаська	0,8	0,7	0,4
Чернівецька	0,2	0,2	0,4
Чернігівська	0,1	0,4	0,1
м. Київ	2,7	2,4	2,6

Складено автором на основі даних [29]

Додаток Е

Таблиця Е.1

Визначення груп регіонів за рівнем інноваційного розвитку у 2013 р.

Груповий індикатор	Науково-технічний показник	Нормовані значення	Рейтинг	Освітній (кадровий) показник	Нормовані значення	Рейтинг	Інвестиційний показник	Нормовані значення	Рейтинг	Значення інтегрального показника	Рейтинг	Рівень
Регіон												
м. Київ	4,854	0,884	2	6,126	1,000	1	2,834	1,000	1	0,960	1	Високий
Харківська	5,494	1,000	1	3,137	0,512	4	1,036	0,366	8	0,572	2	Високий
Донецька	2,743	0,499	5	3,471	0,567	2	1,622	0,572	2	0,545	3	
Дніпропетровська	1,724	0,314	8	3,156	0,515	3	1,143	0,403	6	0,402	4	
Львівська	1,445	0,263	10	1,853	0,302	6	1,315	0,464	3	0,333	5	Достатній
Одеська	1,267	0,231	11	1,870	0,305	5	1,052	0,371	7	0,297	6	
Автономна республіка Крим	0,993	0,181	13	1,760	0,287	7	1,228	0,433	4	0,282	7	
Запорізька	2,826	0,514	3	1,434	0,234	9	0,447	0,158	9	0,267	8	
Луганська	2,644	0,481	6	1,439	0,235	8	0,379	0,134	10	0,247	9	
Київська	0,956	0,174	14	1,052	0,172	10	1,171	0,413	5	0,231	10	
Сумська	2,801	0,510	4	0,797	0,130	16	0,227	0,080	14	0,174	11	Середній
Миколаївська	1,130	0,206	12	0,767	0,125	17	0,307	0,108	12	0,141	12	
Івано-Франківська	1,751	0,319	7	0,859	0,140	13	0,164	0,058	18	0,137	13	
Полтавська	1,471	0,268	9	0,982	0,160	11	0,170	0,060	17	0,137	14	
Вінницька	0,601	0,109	18	0,882	0,144	12	0,328	0,116	11	0,122	15	
Херсонська	0,787	0,143	15	0,673	0,110	21	0,246	0,087	13	0,111	16	
Хмельницька	0,568	0,103	19	0,752	0,123	19	0,197	0,070	16	0,096	17	
Тернопільська	0,727	0,132	16	0,755	0,123	18	0,138	0,049	19	0,093	18	
Черкаська	0,664	0,121	17	0,826	0,135	14	0,134	0,047	20	0,092	19	
Кіровоградська	0,511	0,093	20	0,551	0,090	26	0,221	0,078	15	0,087	20	
Житомирська	0,490	0,089	21	0,811	0,132	15	0,110	0,039	22	0,077	21	
Волинська	0,341	0,062	24	0,599	0,098	25	0,099	0,035	23	0,060	22	
Чернівецька	0,410	0,075	23	0,658	0,107	22	0,068	0,024	24	0,058	23	
Чернігівська	0,483	0,088	22	0,656	0,107	23	0,057	0,020	26	0,057	24	
Закарпатська	0,233	0,042	26	0,618	0,101	24	0,122	0,043	21	0,057	25	
Рівненська	0,307	0,056	25	0,6994	0,114	20	0,063	0,022	25	0,052	26	Низький

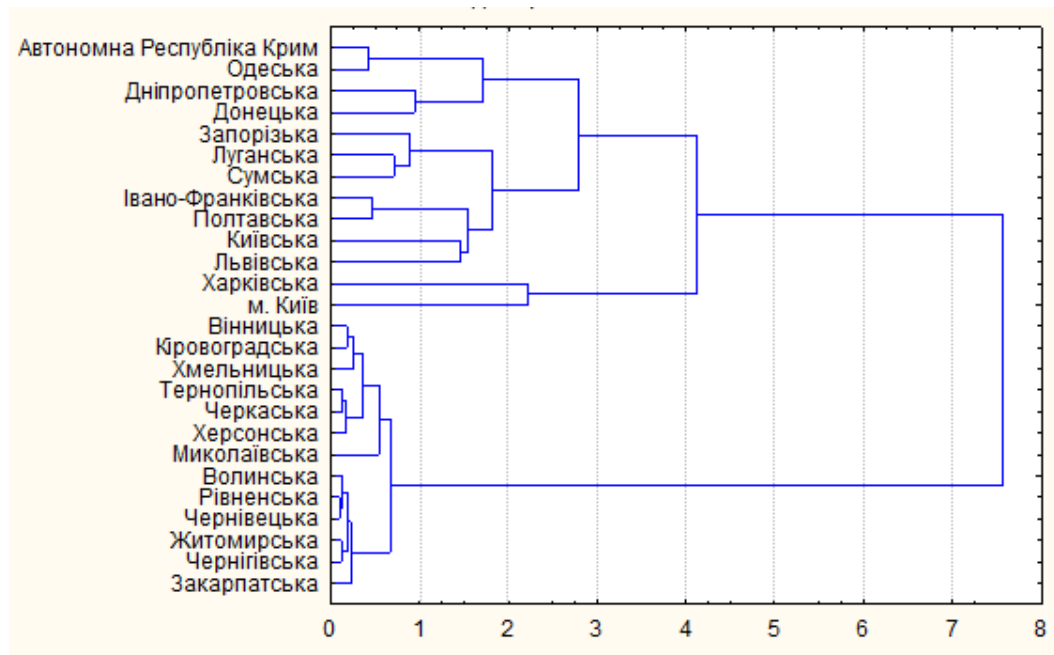

Рис. Е.1. *Визначення груп регіонів України за рівнем інноваційного розвитку у 2013 р.*

Складено дисертантом на основі власних розрахунків.

Визначення груп регіонів за рівнем інноваційного розвитку у 2014 р.

Груповий індикатор	Науково-технічний показник	Нормовані значення	Рейтинг	Освітній (кадровий) показник	Нормовані значення	Рейтинг	Інвестиційний показник	Нормовані значення	Рейтинг	Значення інтегрального показника	Рейтинг	Рівень
Регіон												
м. Київ	5,548	1,000	1	6,222	1,000	1	3,711	1,000	1	1,000	1	Високий
Харківська	4,627	0,834	2	3,064	0,492	4	1,571	0,423	2	0,558	2	Достатній
Донецька	2,565	0,462	4	3,338	0,536	2	1,035	0,279	6	0,410	3	
Дніпропетровська	2,156	0,389	6	3,175	0,510	3	1,109	0,299	5	0,390	4	
Запорізька	2,976	0,536	3	1,428	0,229	8	0,956	0,258	7	0,317	5	
Автономна республіка	1,548	0,279	10	1,711	0,275	7	1,433	0,386	3	0,309	6	Середній
Львівська	1,511	0,272	11	1,835	0,295	6	0,736	0,198	10	0,252	7	
Одеська	1,222	0,220	13	1,867	0,300	5	0,738	0,199	9	0,236	8	
Луганська	2,380	0,429	5	1,415	0,227	9	0,441	0,119	15	0,226	9	
Київська	1,057	0,190	15	1,025	0,165	10	1,174	0,316	4	0,215	10	
Миколаївська	1,982	0,357	8	0,748	0,120	18	0,592	0,159	12	0,190	11	
Полтавська	1,665	0,300	9	0,948	0,152	11	0,447	0,121	14	0,177	12	
Сумська	2,104	0,379	7	0,796	0,128	15	0,334	0,090	17	0,163	13	
Вінницька	0,698	0,126	16	0,883	0,142	12	0,797	0,215	8	0,157	14	
Херсонська	1,203	0,217	14	0,687	0,110	21	0,564	0,152	13	0,154	15	
Івано-Франківська	1,305	0,235	12	0,819	0,132	13	0,341	0,092	16	0,142	16	
Тернопільська	0,678	0,122	18	0,765	0,123	17	0,632	0,170	11	0,137	17	
Житомирська	0,575	0,104	21	0,775	0,125	16	0,302	0,082	18	0,102	18	
Черкаська	0,602	0,108	20	0,804	0,129	14	0,272	0,073	19	0,101	19	
Закарпатська	0,674	0,121	19	0,602	0,097	24	0,249	0,067	20	0,092	20	
Хмельницька	0,477	0,086	24	0,743	0,119	19	0,196	0,053	22	0,082	21	
Волинська	0,497	0,090	23	0,582	0,094	25	0,207	0,056	21	0,078	22	
Чернігівська	0,679	0,122	17	0,646	0,104	23	0,133	0,036	24	0,077	23	
Кіровоградська	0,537	0,097	22	0,569	0,091	26	0,191	0,051	23	0,077	24	
Рівненська	0,359	0,065	25	0,688	0,111	20	0,089	0,024	26	0,056	25	
Чернівецька	0,318	0,057	26	0,668	0,107	22	0,104	0,028	25	0,056	26	Низький

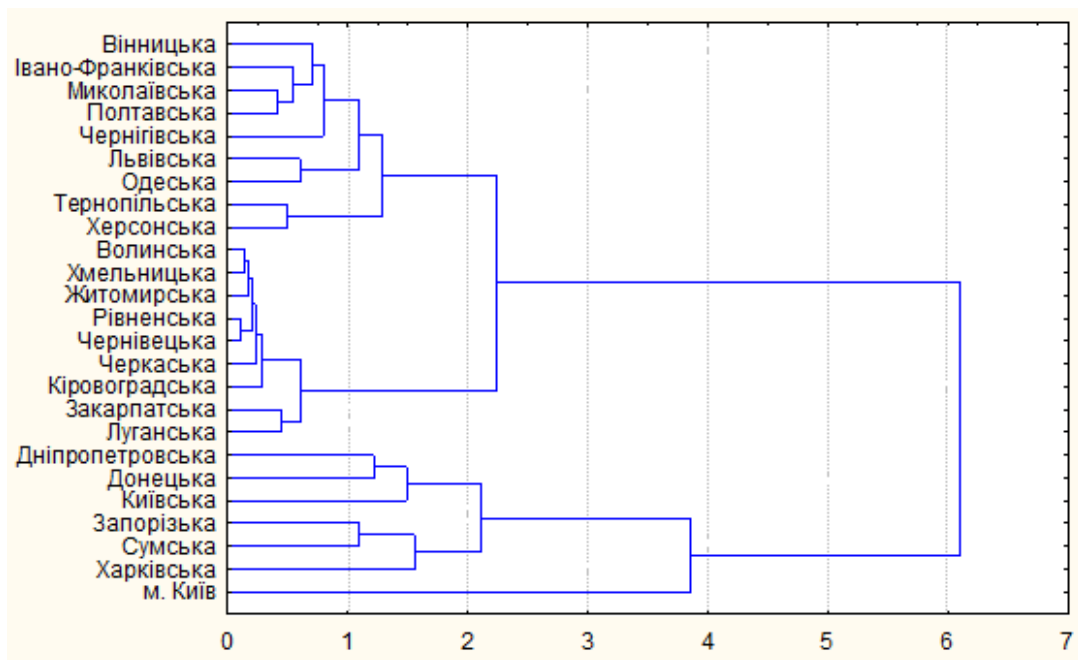
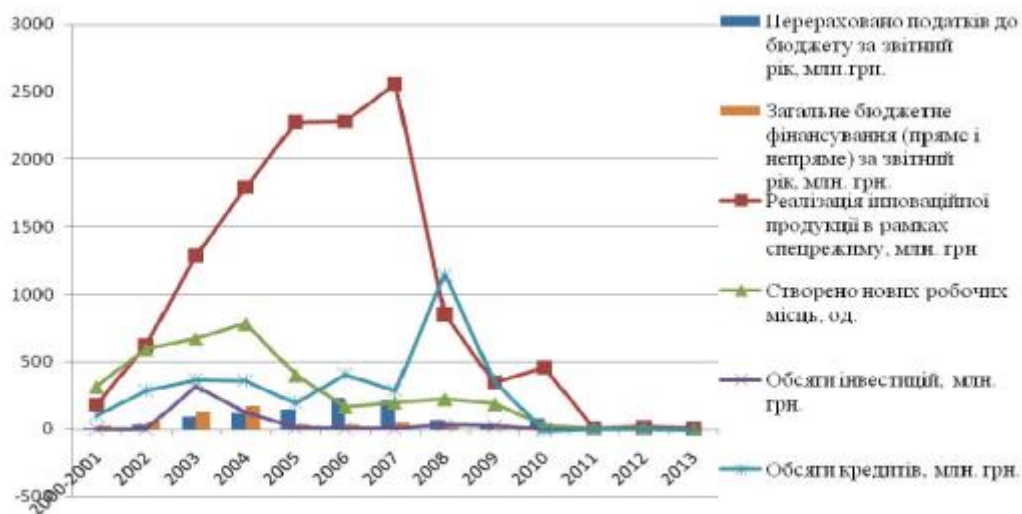

Рис. Е.2. Визначення груп регіонів України за рівнем інноваційного розвитку у 2014 р.

Складено дисертантом на основі власних розрахунків.

Результати діяльності ТП в Україні у 2000—2013 рр.

Рис. Ж.1. *Результати діяльності технопарків в Україні за 2000–2013 рр.*

Джерело: [121]

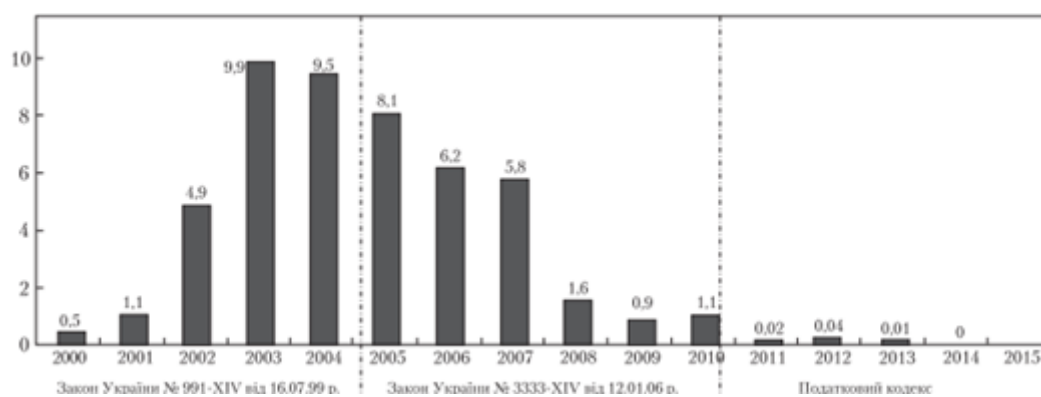

Рис. Ж.2. *Частка продукції технопарків в інноваційній продукції промисловості, %*

Джерело: [82].

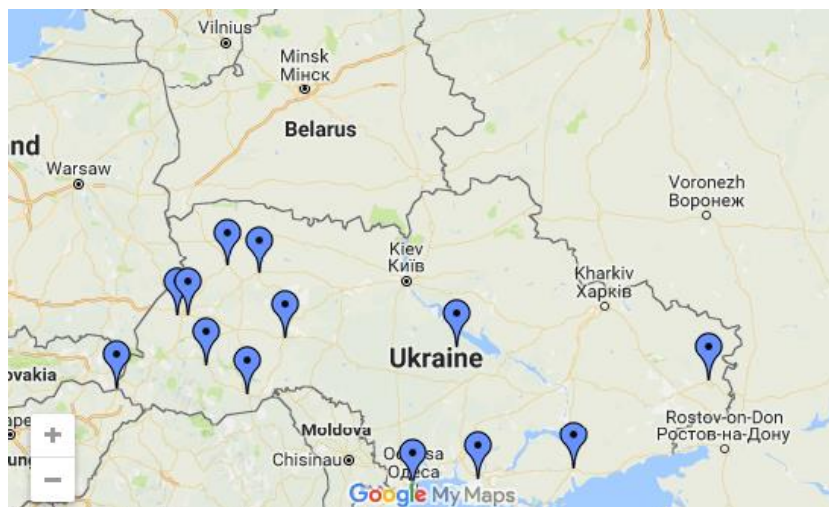

Рис. 3.1. Кластери в Україні станом на 2016 р.

Джерело: [194]

Додаток К

Таблиця К.1

Приклади стратегічних альянсів в Україні

Сфера діяльності	Приклад
1	2
Харчова промисловість	ПАТ «Молочний альянс», «Дніпропетровський олійноекстракційний завод», «Чумак», група «Лакталіс», спільне українсько-британське ТОВ «Українська чайна фабрика “АХМАД ТІ”», ТОВ «Полнос ЛТД» (спільне українсько-ізраїльське підприємство), ТОВ СП «НІБУЛОН» (спільне українсько-угорсько-англійське підприємство), корпорація Roshen та угорська компанія «Bonbonetti Choco».
Авіабудування та авіаперевезення	Корпорація «Антонов» (ФНТК ім. Антонова, КІАЗ «АВІАНТ», ХДАВП, Київський авіаремонтний завод № 410), «Українська авіаційна група» (авіакомпанії «ФероСвіт», «Донбасаеро»), авіакомпанії МАУ та «Дніпроавіа».
Юриспруденція	Юридична фірма Magisters (член мережевого юридичного альянсу «Lex Mundi».
ІТ-ринок та ринок безпеки	Консорціум «АСТЕК» (ТОВ «Підприємство “Пластик Карта”»), ТОВ «КАРД-СІСТЕМС», ТОВ «Компан-Україна», ЗАТ «Науково-дослідний інститут прикладних інформаційних технологій», ПП «НВК Сайтек».
Фармацевтика	Корпорація «Артеріум» (ВАТ «Київмедпрепарат» та ФТВТ «Галичфарм»), ЗАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» (Україна) та європейський концерн «Шерінг АГ» (Bayer Schering AG, Німеччина), ВАТ «Фармак» (Україна) та транснаціональна компанія «Елі Ліллі».
Банки й страхові компанії	«Промінвестбанк» і ФСТ «Вексель», «Приватбанк» та СГ «ТАС», банк «Аваль» та АСК «Еталон», Укрсиббанк й АСК «Укрсоцстрах» і НАСК «Оранта», «Ренессанс Жизнь» і фінансовий холдинг «Самсон».

Закінчення додатка К

Закінчення таблиці К.1

1	2
Автомобілебудування	Корпорація «Богдан», ЗАЗ, ЗАТ «Об'єднані тракторні системи (Росія), корпорація «Богдан» та «УкрАвто», ЗАЗ та DaimlerChrysler (Німеччина), ЗАЗ і GM «Орел» (Німеччина), Кременчуцький автоскладальний завод (корпорація AIC) та Geely (Китай), ЗАТ «Новокраматорський машинобудівний завод».
Металургійна галузь	Корпорація «Індустріальний союз Донбасу» та компанія «Dufesco» (Швейцарія).
Хімічна галузь	ТОВ Альянс-Холдинг (російська компанія НК Альянс та британсько-датська компанія Shell).
Нафтогазовидобування	СП Полтавська газонафтова компанія, СП «Газ Транзит», «Укарнафта», «РУНО», «Audi Hungaria Motor Kft», «Kraft Foods Ukraine», «Рено-ЛАЗ», «АвтоЗАЗ-DAEWOO», ТОВ «Краматорськтеплоенерго» (КТЕ).

Джерело: [214, с. 27].

Додаток Л

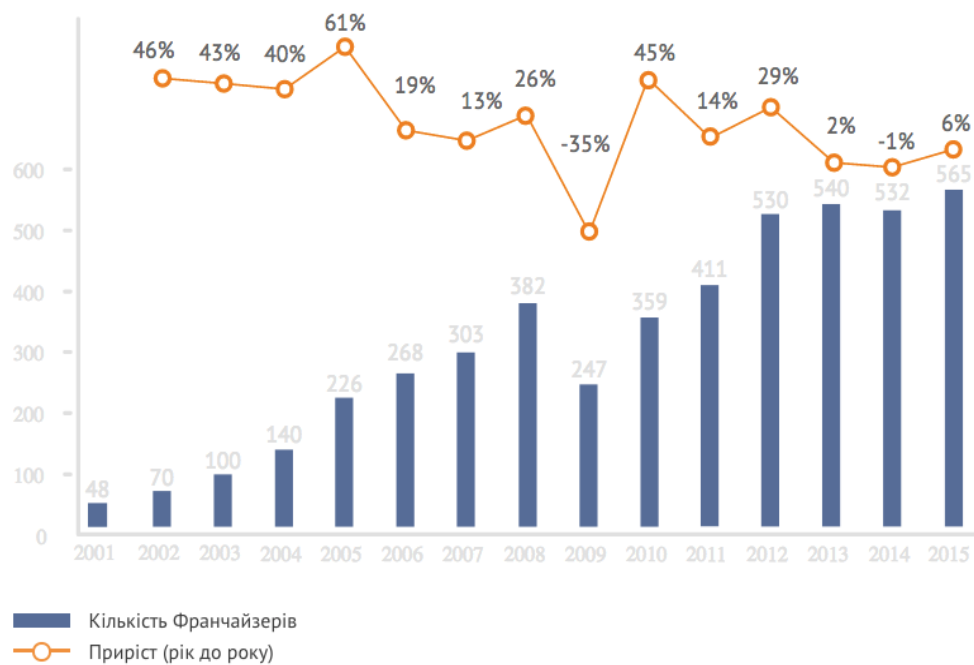

Рис. Л.1. Динаміка розвитку франчайзингу в Україні за період 2001–2015 рр.

Джерело: [130].

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Воли, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, факс (0332) 72-01-23
e-mail: post@ceeu.edu.ua, web: http://www.ceeu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

21.11.2016 № 08-29/02/3453 Г

на № _____ від _____

Довідка

Г
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Марчук Юлії Віталіївни на тему:
«Розвиток форм єврорегіонального співробітництва
в інноваційній сфері».

Впровадження результатів дослідження відбулося у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки впродовж 2013–2016 років при викладанні таких дисциплін, як «Регіональна економіка», «Європейське транскордонне співробітництво», «Економіка і зовнішньоекономічні зв'язки України» для студентів факультету міжнародних відносин.

Теоретичний та методичний доробок дисертації Марчук Ю.В. знайшов відображення у змісті лекцій, розробках практичних занять, робочих програмах та методичних матеріалах. Марчук Ю.В. здійснювала керівництво студентськими науково-дослідними роботами, теми яких присвячені питанням єврорегіонального інноваційного співробітництва.

Перший проректор, проректор з адміністрування та розвитку, професор

А. В. Цьось

Декан факультету міжнародних відносин, кандидат географічних наук, доцент

С. В. Федонюк

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проєктами, доктор економічних наук, професор

Н. В. Павліха

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Воли, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, факс (0332) 72-01-23
e-mail: pccn@eenu.edu.ua, web: http://www.eenu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

21.11.2016 № 03-29/02/3454 Спеціалізованій вченій раді К 32.051.06
на № _____ від _____ Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Г.

7

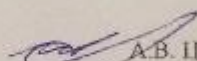
Довідка

про впровадження результатів науково-дослідної роботи Марчук Ю.В.,
виконаної в процесі підготовки дисертації на здобуття
наукового ступеня кандидата економічних наук

Положення науково-дослідної роботи аспіранта кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Марчук Юлії Віталіївни відображені у дисертаційній роботі на здобуття ступеня кандидата економічних наук на тему: "Розвиток форм євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері", знайшли впровадження при виконанні науково-дослідної роботи кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки "Трансформація зовнішньоекономічної діяльності України в умовах реалізації європейського вибору", держбюджетних тем «Євроregion «Буг»: передумови та стратегічні пріоритети сталого просторового розвитку», «Євроregion «Буг»: ринкова трансформація в умовах міжрегіональної інтеграції», «Інноваційні форми активізації бізнесу в умовах європейської інтеграції».

Перший проректор,
проректор з адміністрування та розвитку,
професор

 А.В. Цьось

Декан факультету міжнародних
відносин, кандидат географічних
наук, доцент

 С.В. Федонюк

Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин та управління проектами,
доктор економічних наук, професор

 Н.В. Павліха

УКРАЇНА

ВОЛИНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ, ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ

м-ні Київський, 9, м. Луцьк, 43027, факс (0332) 778 126, e-mail: secretar@obko.volyn.gov.ua код ЄДРПОУ 40177594

СР.ІВ.Д.016/№ 763/013/2-16
на № _____ від _____

ДОВІДКА

Видава Марчук Юлії Віталіївни про впровадження результатів дисертаційної роботи на тему: «Розвиток форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері».

Розроблені у дисертаційній роботі теоретичні положення та методичні рекомендації щодо інноваційного розвитку Волинської області та активізації розвитку організаційно-економічних форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері в межах Євро регіону «Буг» були представлені для вдосконалення напрямів роботи управління розвитку, інвестицій та європейської інтеграції Волинської обласної державної адміністрації.

До запропонованих нововведень слід віднести розроблені сучасні підходи розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва, серед яких – завпровадження єврорегіонального інноваційного кластеру.

Начальник

Ю.КРЕСАК

ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА УКРАЇНА ВОЛИНЬСЬКА ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА <small>вул.Провілля, 18, м.Луцьк, 43025, Україна телефони: (0332) 24-02-52, 24-07-81, 77-02-22 e-mail: volyn@volyn.com.ua web: www.volyn.com.ua</small>		THE UKRAINIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY THE VOLYN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY <small>vol. Yarovychak, 18, Lutsk, 43025, Ukraine tel/fax: (0332) 24-02-52, 24-07-81, 77-02-22 e-mail: volyn@volyn.com.ua website: www.volyn.com.ua</small>
---	---	--

28.11.2016 №19-22/01-3/559	У спеціалізовану вчену Раду К 32.051.06 Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
----------------------------	---

Довідка № 1

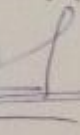
**Про впровадження результатів дисертаційної роботи
Марчук Юлії Віталіївни
на тему "Розвиток форм євро регіонального співробітництва
в інноваційній сфері"**

Результати дисертаційної роботи Марчук Юлії Віталіївни на тему "Розвиток форм євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері" є досить актуальними і окремі з них можуть бути прийняті до впровадження в діяльності Волинської торгово-промислової палати.

Практичну цінність має розроблений дисертантом організаційно-економічний механізм розвитку форм євро регіонального інноваційного співробітництва, який передбачає зміцнення соціально-економічного розвитку регіону шляхом активізації інноваційної підприємницької діяльності.

Запропоновано ввести у практику діяльності Волинської торгово-промислової палати заходи щодо активізації розвитку організаційно-економічних форм в інноваційній сфері регіону та запровадження євро регіонального інноваційного кластеру в межах Євро регіону «Буг».

Президент Волинської
торгово-промислової палати

О.В. Смолич

Підпис О.В. Смолича засвідчую:

Діловод ВТПП		Н.М. Маціюк
--------------	---	-------------

ПАТ «ВГП», вул. Георгія Гонгадзе, 25
Луцьк 43020, тел. +38 (0332) 789 105
факс 789 150

PJSC «VGP», Ukraine, 43020, Lutsk,
25 Georgii Gongadze str.,
tel. +38 (0332) 789 105, fax 789 150

www.ruta.ua

Вих. № 133 від 17.11.2016

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи Марчук Ю.В.
на тему «Розвиток форм єврорегіонального
співробітництва в інноваційній сфері»

Розроблені пропозиції щодо механізмів активізації інноваційного розвитку у Волинській області та застосування їх суб'єктами господарювання в регіоні запроваджені в практиці діяльності ПАТ «ВГП». Зокрема, використані рекомендації щодо розвитку інноваційної інфраструктури та сучасних підходів ведення інноваційного бізнесу.

Генеральний директор ПАТ «ВГП»
Мірецький І. Б.

